

KUÇÜK SÖZLER

ÜZERİNE

Metin ve Aesthema

Abdullah Aymaz

BEDİÜZZAMAN
Said NURSI

Küçük Sözler Üzerine

KÜÇÜK SÖZLER
ÜZERİNE

Abdullah AYMAZ

KÜÇÜK SÖZLER ÜZERİNE

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2010

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Recep ÇAKIR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Şaban KALYONCU

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-605-4038-26-8

Yayın Numarası
125

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Temmuz 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
BİRİNCİ SÖZ.....	17
On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı	31
Birinci Sır.....	32
İkinci Sır	37
Üçüncü Sır	39
Dördüncü Sır	43
Beşinci Sır.....	45
Altıncı Sır.....	51
İKİNCİ SÖZ.....	57
ÜÇÜNCÜ SÖZ.....	62
DÖRDÜNCÜ SÖZ.....	70
BEŞİNCİ SÖZ.....	75
ALTINCI SÖZ.....	82
YEDİNCİ SÖZ.....	94
SEKİZİNCİ SÖZ.....	105
DOKUZUNCU SÖZ.....	121
Birinci Nükte.....	122
İkinci Nükte	132
Üçüncü Nükte.....	133
Dördüncü Nükte	135
Beşinci Nükte.....	138

YİRMİ BİRİNCİ SÖZ (İki Makam'dır.)	151
Birinci Makam	151
Birinci İkaz	152
İkinci İkaz	152
Üçüncü İkaz	153
Dördüncü İkaz	154
Beşinci İkaz	155
Hâtîme [On Dördüncü Söz'den]	171
[İşarâtü'l-İcâz'dan] Mukaddime	175
İndeks	185

TAKDİM

Büyük bir tahribatın kışında gelen Nurdan Adam, Barla'ya sürgün edildikten sonra, "Cennete benzer bir baharda gelecek" olanlara zemin hazırlamak için kolları sıvamıştır. O, İslâmî hakikatlere dair ezberlediği doksan kitabı ezberinden her gece üç saat okumak sûretiyle üç ayda bir tekrarlıyordu. Bir taraftan iradesinin hakkını vererek elde ettiği kesbî ilimler, diğer taraftan da ihsan-ı ilâhî olarak gelen vehbî ilimlerle Kur'ân'ın hakikatlerine çıkmaya Allah'ın inâyetiyle [yardımıyla] mazhar olmuştu. Kendi ifadesiyle "Sonra ben Kur'ân'a çıktım. Baktım, her bir Kur'ân âyeti; kâinatı ihata ediyor gördüm. Artık Kur'ân bana kâfi geldi, başka şeye ihtiyaç kalmadı." İşte bu konumdaki Bediüzzaman Hazretleri, inkârcılığın dünyayı sardığı o ifritten karanlık dönemde Risale-i Nurlar'ı yazmaya başladı. Ama bu, normal bir kitap yazmaya benzeriyordu. O günlere şahit olanlardan tesbit edebildiğimiz kadarıyla bu yazma işi ilâhî bir lütfu gösteriyordu.

Barla'da ilk dönem Risale-i Nurlar'ın yazılışında Üstad'ın kâtiplerinden olan Şamlı Hafız Tevfik Ağabey diyor ki: "Eserler yazılmaya başlarken, Üstadımız belirli bir noktaya gözünü dikerdi. Bir noktaya bakar, alnı şişerdi... 'Yaz kardeşim yaz...' derdi. Süratli söylerdi, ben de süratli yazardım. Sigara tiryakisi olduğumu bildiği için bazen, 'Keçeli, git sinekleri kovala gel.' derdi. Ben çok sigara içiyordum. Üstad'dan uzak bir yere gider, taşların arkasında sigaramı içerdim. Kafamı düzeltir gelirdim, tekrar yazmaya başlardık. Çok süratli söyler ben de çok

süratli yazardım. Bazen Üstadımız yatarken titreyerek kalkardı. ‘Kardeşim, kâğıdı kalemi al, yaz.’ derdi. Gözünü bir noktaya dikerdi. ‘Yaz kardeşim.’ der devamlı ‘Yaz.’ diye söylerdi. Çok fasih bir Türkçe konuşurdu. Ben de süratle yazardım. ‘Perde indi kardeşim.’ deyince konuşması bile zor anlaşılırdı. (...) Bazen, yarım saatte, bir saatte yazdığımız eseri bir günde temize çekemezdim. Bazı vakit bir saatte yazdığımız bir eseri birkaç günde yazardım. (...) Bazen ‘Üstadım, sesin az gelmeye başladı; biraz pek (yüksek) söylesen olmaz mı?’ derdim. Bazen Üstad’ın sesini duyuyorum, fakat kendisini göremiyordum. Sonra başımı kaldırıp bir baktığımda bulutların arasında görüyordum Üstad’ı. (...) Bir gün Karakavak’ta Risale-i Nur telif edilip yazılırken hâşiye yazıyorduk. Üstad ‘Buranın kırmızı olması lâzımdı.’ diye hiddet etti. Aynı siyah mürekkep, kırmızı oldu. Hâşiye bitti, mürekkep tekrar siyah oldu.”

Üstad’ın talebelerinden ve ona kâtiplik de yapan Yüzbaşı Re’fet Barutçu Ağabey Risaleler’in yazılması esnasında yaşadıklarını şöyle anlatır: “Üstad, Risaleler yazılırken yanında Kur’ân’dan başka kitap bulundurmazdı. Ama biz yanında devamlı kâğıt ve kalem bulundururduk. Telife başlarken o, risalenin nihayet hududunu gösterir, önce belirtirdi. Meselâ ‘Yirmi Altıncı Lem’a, Yirmi Altı Rica’yı hâvidir.’ gibi... Telif anında kibleye döner, diz çöker, ben karşısında yazardım. O anda ona sinek bile yaklaşmaz, biz gözümüzle sineklerin ‘vız’ diye döndüğünü görürdük. Bir gün İhtiyarlar Risalesi Yirmi Altıncı Lem’a’ya böyle başladık. Altıncı Rica’ya gelince ‘Bugünlük tamam kardeşim.’ dedi. Birkaç hafta ara verdikten sonra kaldığı yeri bile sormadan ‘Nerede kalmıştık, biraz okuyun.’ gibi şeyler demeden, yine söylemeye başladı.

Her zaman erkenden yanına, hizmetine gidiyordum. Bir gün biraz geç kalmıştım. Yanına girdiğimde, ‘Kardeşim biraz erken gelseydin (yanındaki Kadı Zeynel Efendi’yi göstererek) bu zâta verdiğim ders Kader Risalesi’ne güzel bir zeyl olurdu.’ dedi. Onun kadere dair suallerini cevaplamış, kader mevzuunda ona ders vermişti. Biz bütün bunlardan anlıyorduk ki, onun eserleri ilham-ı ilâhî ve sünûhât olarak kalbine doğuyordu. O da ancak o zaman yazdırıyordu.”¹

¹ Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Re’fet Barutçu)*, 1/387.

Vahyeddin Küfrevî diyor ki: “Üstad’ın etrafındaki talebeler –bilmiyorum şu anda hangileri idi– müdafaalarını yazıyorlardı. Üstad’ın tam karşısında Kur’ân-ı Kerîm asılı idi. Sağına soluna baktım, başka hiçbir kitap yok. Elinde de bir şey yoktu. Üstad, sanki karşısında bir sinema var gibi, tam bir noktaya, Kur’ân’a doğru bakıyor ve söylüyordu. Söylüyor, söylüyor, söylüyor. Bir an gözleri kapanıyordu, duruyordu. Yirmi otuz saniye, bazen bir dakika kadar sonra bir daha gözlerini açıyor, bir daha söylüyordu. Yarım saat kadar Üstad’ı seyrettik. Fakat bir şey konuşamıyorduk.”

Bu zâtların şahitlikleri, belki de “İlhâmât-ı Kur’âniye [âyetlerden kalbe gelen ilhamlar], sünûhât-ı Kur’âniye [âyetlerden kalbe gelen mânâ ve ilhamlar], istihrâcât-ı Kur’âniye [âyetlerin mânâ tabakalarından çıkarılan ilhama dayalı bilgiler] ve istinbâtât-ı Kur’âniye [âyetlerden çıkarılan hüküm veya yorumlar]” olan Risale-i Nur mevzuunda bizlere bir fikir verebilir kanaatindeyim...

İşte bu özellik ve güzellikteki Risale-i Nurlar, Anadolu’nun Barla gibi sapa bir kasabasında yazılıyordu. Hakikatleri anlatmak için getirilen temsiller hep asker misalleriyle veriliyordu. Bunun hikmetini Üstad Hazretleri, Hulûsî Ağabey’e yazdığı bir mektubunda şöyle izah etmektedir:

“Aziz kardeşim! Sizler sabah ve akşam duamda dahilsiniz. Siz dahi beni duanızda dahil ediniz. *Şu âlemde müminin mümince karşı en büyük yardımı dua iledir.* Eğer bir adam, dostundan emin ise ki gurura girmez; onu şükre sevketmek için, tahdis-i nimet [Allah’ın üzerimizdeki nimetini herkese söylemek] nev’inden ona ait bir kısım ihsanât-ı rabbâniyeyi [Cenâb-ı Hakk’ın ihsanlarını] bahsetse beis yoktur zannedirim. İşte, seni gurursuz bildiğim için bu sırrı sana açıyorum. Şöyle ki: Ben Sözler’i yazarken ihtiyârsız olarak ekser temsilâtı [temsilleri], şuûnât-ı askeriyeye [askerlikle ilgili faaliyetler] nev’inde zuhur ediyordu. Ben hayret ediyordum, neden böyle yazıyorum? Sebebini bulamıyordum. Sonra hatırıma geldi ki, belki istikbalde şu Sözler’i hakkıyla anlayacak, kabul edip hırz-ı cân edecek [canı gibi saklayacak] en mühim talebeleri askerîden yetişecek. Onun için böyle yazmaya mecbur oluyorum, düşünüp o kahraman askerleri bekliyordum. İşte mağrur olma,

şükret; sen o askerlerden bahtiyar birisisin ki, evvel yetiştin. Yirmi dört adet Sözler’i meşâgil-i dünyeviye [dünya meşguliyetleri] içinde yaz-maklığın, benim bu hüsn-ü zannımı teyid etti.”²

Üstad Hazretleri “Küçük Sözler” hakkında Risaleler’in muhtelif yerlerinde şöyle demektedir:

“Küçük Sözler’den Altıncı, Yedinci, Sekizinci Sözler ve Gençlik Rehberi benim bedelime sizlere tam bu hakikati gösterecek. Onun için daire-i meşrûadaki keyfe iktifa ediniz ve kanaat getiriniz. Sizin hanenizdeki masum evlâtlarınızla masumane sohbet, yüzer sinemadan daha ziyade zevklidir. Hem kat’iyen biliniz ki; bu hayat-ı dünyeviye-de hakiki lezzet, iman dairesindedir ve imandadır. Ve a’mâl-i sâlihanın her birisinde bir mânevî lezzet var. Ve dalâlet ve sefâhette, bu dünyada dahi gayet acı ve çirkin elemeler bulunduğunu Risale-i Nur yüzer kat’î delillerle isbat etmiştir. Âdetâ imanda bir cennet çekirdeği ve dalâlette ve sefâhette bir cehennem çekirdeği bulunduğunu, ben kendim çok tecrübelerle ve hâdiselerle aynelyakîn [gözle görerek öğrenerek, bile-rek] görmüşüm ve Risale-i Nur’da bu hakikat tekrar ile yazılmış. En şedit muannid [yanlışta direten] ve mu’terizlerin [itirazcılarının] eline girip; hem resmî ehl-i vukuflar [bilirkişi heyetleri] ve mahkemeler o hakikati cerh edememişler [çürütememişler]. Şimdi sizin gibi mübarek ve masum hemşirelerime ve evlâtlarım hükmünde küçüklerinize, başta Tesettür Risalesi ve Gençlik Rehberi ve **Küçük Sözler** benim bedelime sizlere ders versin.”³

“Ehl-i dalâletin vekili, tutunacak ve dalâletini ona bina edecek hiçbir şey bulamadığı ve mülzem kaldığı zaman şöyle diyor ki: ‘Ben, saadet-i dünyayı ve lezzet-i hayatı ve terakkiyât-ı medeniyeti ve kemâl-i sanatı, –kendimce– âhireti düşünmemekte ve Allah’ı tanıma-makta ve hubb-u dünyada ve hürriyette ve kendine güvenmekte gör-düğüm için, insanın ekserisini bu yola şeytanın himmetiyle sevk ettim ve ediyorum.

² Barla Lâhikası (207. Mektup), s.234-235.

³ Lem’alar (24. Lem’a-Tesettür Risalesi), s.251.

Elcevap: *Biz dahi Kur'ân nâmına diyoruz ki: Ey bîçare insan! Aklını başına al! Ehl-i dalâletin vekilini dinleme! Eğer onu dinlersen hasâretin [zararın] o kadar büyük olur ki, tasavvurundan ruh, akıl ve kalb ürperir. Senin önünde iki yol var:*

Birisi: Ehl-i dalâletin vekilinin gösterdiği şekâvetli yoldur.

Diğeri: Kur'ân-ı Hakîm'in tarif ettiği saadetli yoldur. İşte o iki yolun pek çok muvâzenelerini, çok Sözlere'de, hususan Küçük Sözlere'de gördün ve anladın."⁴

“Aynen Nurs Köyü vaziyetindeki o eski medresem gibi ve Nurs'taki babamın aynı hanesi gibi ve hakikî maskat-ı re'sim [doğum yerim] Nurs'a gelmişim gibi, gayet hazîn ve lezzetli bir haleti hissettim. Birden ruhuma baktım ki; Eski Said'in ve Yeni Said'in tarz-ı hayatını ve tarik-i hakikatteki tarz-ı hareketlerini ve Risale-i Nur'un telif olunan merkezlerini bilmek için Risale-i Nur'un telifine merkez ve derslane olmuş olan yerleri gezdim. Sonra gayet zevkli ve neşeli bir hâlet içinde iken, sekiz sene hiç gücendirmeden mükemmel bana hizmet eden Sıddık Süleyman bana bir kitap getirdi. Açtım baktım ki, Eski Said ile Yeni Said'in birbiriyle münazara edip nefis-i emmâreyi susturan ve şuhud derecesindeki hakikatleri ihtiva eden on üç dersler olup, bu on üç dersin doğrudan doğruya Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın âyetlerinden aynelyakîne yakın bir surette Yeni Said'e ders olduğunu ve bütün bu derslerde doğrudan doğruya birinci muhatap Said olduğunu gördüm. Küçük Sözlere'in ve bazı mühim Sözlere'in çekirdeklerini ve bir kısmının tam izahlarını içinde gördüm.

Hususan bu risalenin âhirinden bir parça evvel, Risalet-i Ahmediye'ye (aleyhissalâtü vesselâm) ait olan On Dokuzuncu Söz gayet kısa olduğu hâlde, gayet büyük ve gayet kuvvetli olduğu için, bu çekirdek olan risaleye aynen girmiş. Demek o Söz, gayet ehemmiyetli olduğu içindir ki, aynen Nur'un bu çekirdeğine girdiği gibi, Nur mecmualarında da mükerreren neşredilmiş. Bu eser, bana çok ehemmiyetli geldi. Aslâ ve kat'â hatırıma gelmemiştî. Bütün bütün bu eseri unutmuştum.

⁴ Sözlere (32. Söz, 3. Mevkîf, I.Mebhas), s.688.

Vücudunu hiç bilmiyordum. Sıddık Süleyman'ın sekiz sene sadakatli hizmetinin tam bir yâdigârı nev'inden, onun gayet büyük bir hizmeti hükmünde kabul ettim, bin bârekâllah dedim.

İşte şimdi Risale-i Nur'un bir fihristesi ve bir listesi ve bir çekirdeği olan bu risalenin içindeki hakikatler gerçi hem Küçük Sözler'de hem başka Sözler'de bir derece yazılıdır; fakat Said'e karşı Kur'ân'ın birinci dersi ve tam ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bir meşhudatı tarzında olmasından, telifindeki acemilikten gelen içindeki kusurata ve tekrara bakmayıp, Nur şakirdleri onu neşretseler, inşâallah çoklar istifade edecekler. (Said Nursî)⁵

Hanımlar Rehberi'nde geçen bir mektupta hanım talebeleri, Üstad Hazretlerine “Küçük Sözler” ve diğer risaleler hakkında şöyle demektedirler:

“Üstadımız! Biz Nur Risaleleri'ne ruh u canımızla sarılıyoruz. Hanımlar Rehberi, Gençlik Rehberi, **Küçük Sözler**, Hastalar Risalesi, İhtiyarlar Risalesi bizim en büyük rehberimizdir. Bizim acılarımızı gideren nuranî derslerimizdir. *Hanımlar Rehberi* defalarca okunmaya şayeste bir eserinizdir. Okudukça, okumak şevki doğuyor. Tekrar ettikçe anlayışımız artıyor. Ruh ve kalblerimizde tesiri ziyadeleşiyor.”⁶

Biz, bu çalışmamızda daha önceki çalışmalarımızda olduğu üzere Risaleler'i Risaleler'le açıklama tarzımızı devam ettirdik. Ayrıca Risale metinlerinde ekseriyetin anlamakta zorlanacağı kelimelerin mânâlarını köşeli parantez içinde verdik. Kevser mürekkeplerden dökülen bu Kur'ânî feyizleri yani Risale-i Nurlar'ı o günlerin oldukça ağır ve zor şartlarında ihlâsla, aşkla ve şevkle çoğaltıp her tarafa birer müjde gibi dağıtan fedâî ruhlu Nur talebelerinden ve en başta o çileli günlerde yıkılmadan dimdik ayakta kalan, bize yol rehberliği yapan Üstad Hazretleri'nden Cenâb-ı Erhamü'r-râhimîn ebeden râzı olsun!..

Abdullah AYMAZ

⁵ Nurun İlk Kapısı (Mukaddime'den).

⁶ Hanımlar Rehberi, s.180.

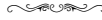
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ⁷

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ⁸

Ey kardeş!

Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için, askerlik temsilâtıyla, sekiz hikâyecikler ile birkaç hakikati nefsimle beraber dinle. Çünkü ben, nefsimi herkesten ziyade nasihate muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifade ettiğim “Sekiz Söz”ü, biraz uzunca nefsimde demiştim. Şimdi kısaca ve avâm lisaniyla nefsimde diyeceğim. Kim isterse beraber dinlesin.

Üstad Hazretleri, has talebelerinden olan Albay Hulûsî Ağabey'e Barla'dan gönderdiği mektubunda şöyle diyordu: “Aziz kardeşim! Sizler sabah ve akşam duamda dahilsiniz. Siz dahi beni duanızda dahil ediniz. Şu âlemde müminin mümine karşı en büyük yardımı dua ilemdir. Eğer bir adam, dostundan emin ise ki gurura girmez; onu şükre sevk etmek için, tahdis-i nimet [Allah'ın üzerimizdeki nimetini herkese söylemek] nev'inden ona ait bir kısım ihsanât-ı rabbâniyeyi [Cenâb-ı Hakk'ın ihsanlarını] bahsetse beis yoktur

⁷ “Ancak O'ndan yardım dileriz.”

⁸ “Âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm Allah'a, üzerimizdeki hadd ü hesaba gelmez lütfları adedince hamd ü senâ.. bütün insanlığa rahmet ve kurtuluş vesilesi olarak gönderdiği Habibi Hazreti Muhammed'e, nezih aile fertlerine ve seçkin ashabına salât ü selâm olsun!..”

zannederim. İşte, seni gurursuz bildiğim için bu sırrı sana açıyorum. Şöyle ki: Ben Sözler'i yazarken ihtiyârsız [irade dışı] olarak ekser temsilâtı [temsilleri], şuûnât-ı askeriye [askerlikle ilgili faaliyetler] nev'inde zuhur ediyordu. Ben hayret ediyordum, neden böyle yazıyorum? Sebebini bulamıyordum. Sonra hatırıma geldi ki, belki istikbalde şu Sözler'i hakkıyla anlayacak, kabul edip hırz-ı cân edecek [canı gibi saklayacak] en mühim talebeleri askerîden yetişecek. Onun için böyle yazmaya mecbur oluyorum, düşünüp o kahraman askerleri bekliyordum. İşte mağrur olma, şükret; sen o askerlerden bahtiyar birisisin ki, evvel yetiştin. Yirmi dört adet Sözler'i meşâgil-i dünyeviye [dünya meşgulliyetleri] içinde yazmaktığın, benim bu hüsn-ü zannımı teyid etti."⁹

Üstad Hazretleri'nin asker talebelerinden Albay Hulûsi Bey, Yüzbaşı Re'fet Bey, Binbaşı Muhyiddin Bey, Binbaşı Asım Bey, Miralay Mehmet Yümnü Bey gibi Lâhikalar'da ismi geçenlerden ayrı olarak Necmeddin Şahiner Bey'in Son Şahitler isimli kitabında başka subay isimleri de verilmektedir.

Üstad Hazretleri'ni ziyaret ettiğinde öğretmen olan Mustafa Özsoy Ağabey hatıralarını anlatırken diyor ki: "Emirdağ'da ziyaretimde Üstad Hazretleri gayet kısık sesi ile konuşuyor, Zübeyir Ağabey de bana nakletliyordu. Bir müddet sonra 'Ağabey, sizin nakletmenize gerek yok. Ben anlıyorum.' dedim. Biraz sonra Üstad'ın sesi de açıldı. Şu sözlerini hiç unutamıyorum: 'Kardeşim, benim nazarımda iki sınıf çok ehemmiyetlidir: Birisi subay, diğeri ise öğretmendir. Bence bir öğretmen, yüz vâiz kadar bu memlekete faydalıdır. Subay, Türk ordusunun en sağlam temeli ve unsurudur. Bu iki sınıf mesleğe çok ehemmiyet veriyorum."¹⁰

Mustafa Sungur Ağabey hatıralarında diyor ki: "O zamanda (1953), Eskişehir Hava Üssü'nden subay, astsubay ve askerler Hazreti Üstad'ın ziyaretine geliyorlardı. Üstadımız, Eskişehir'e ayrı bir

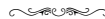
⁹ Barla Lâhikası (207. Mektup), s.234-235.

¹⁰ Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Mustafa Özsoy)*, 3/332.

ehemmiyet verirdi. Gelen subay ve astsubaylara çok samimi davranırdı. Risale-i Nur'un maksadını ve hakikatini, kendi gayesini ve hayatından hatıraları anlatırdı. Bilhassa ordunun üzerinde çok dururdu. Asırlar boyunca Kur'ân'a hizmet eden ve zemin yüzünde tevhid-i ilâhî bayrağını gâlibâne gezdiren ve hak, hakikat nurunu neşreden kahraman ordunun imanlı zabitlerinin her saati, çok saatler ibadet hükmüne geçtiğini ve imanlı bir subayın hizmeti bin hükmünde olduğunu ifade buyuruyorlardı. Namazını kılanların, her bir saatinin 10-20-30 saat ibadet hükmüne geçtiğini, askerlik saatlerinin bâkileşip, ebedî neticeler verdiğini vesâire ders verirdi. İman-ı tahkikî kazanmalarını arzu ederdi. 10-20-30 saat demesi, karada, denizde, havada hizmet eden imanlı askerler içindir. Hem anarşiye karşı, askerlerin maddî mücahitler olduğunu söylerdi.

Hazreti Üstad, iman nuruyla baktığı için Anadolu'yu çok severdi. İslâm'ın ileri karakolu olarak bakardı Türkiye'ye. Burada meskûn ahâliye kalbinin tâ derinliğinden şefkat gösterirdi. Türk milletini çok severdi. 'Ben bakıyorum; kim bana zulmediyor, dikkat ediyordum, onlar kat'iyen Türk değillerdir. Çünkü hakikî Türklerde zulmetmek damarı yoktur. Bana zulmedenler Türklük perdesi altına girmiş başka millettendir.' ve 'Her milletten ziyade yüksek bir haslet, bir mânevî kahramanlık Türklerde görüyorum.' derdi.

Bir gün, Eskişehir'de Yıldız Oteli'nin üst katında Hazreti Üstad'ın odasında hizmetindeydik. Bir kuşluk vakti idi. Beş adet jet uçağı otelin üstünden şiddetli ses çıkararak geçtiler. Pencereler de açık idi. Hazreti Üstad gülümseyerek, 'İnşâallah bunlar bir zaman İslâmiyet'e büyük hizmetler edecekler.' dedi. İlâveten, 'Sungur askeriyede bir ruh var. O ruh, benimle dosttur. Bilmiyorum, ya o bir kişidir veya cemaattir; sağdır veya ölüdür; velidir veya kutuptur. Bilmiyorum, fakat bir ruh var ki; o ruh benimle dosttur.' diye beyanda bulundular."¹¹

¹¹ Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Mustafa Sungur)*, 4/48.

Birinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“*Bismillâh*” her hayrın başıdır.¹² Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır [devamlı tekrarladıkları dua ve zikridir].

“*Bismillâh*” ne büyük tükenmez bir kuvvet, ne çok bitmez bir bereket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle. Şöyle ki:

Bedevî Arap çöllerinde seyahat eden adama gerektir ki, bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ, şakilerin şerrinden kurtulup hâcâtını [ihtiyaçlarını] tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır.

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazî idi, diğeri mağrur. Mütevazîi, bir reisin ismini aldı, mağrur almadı. Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir kâtu't-tarika [yol kesene] rast gelse, der: “*Ben, filân reisin ismiyle gezerim.*” Şaki [haydut, soyguncu] def olur, ilişemez. Bir çadıra girse, o nâm ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelil, hem rezil oldu.

¹² Peygamber Efendimiz, Cenâb-ı Hakk'ın isminin zikredilmediği hayırlı bir işin eksik kalacağını buyurmuştur. (Bkz.: İbn Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sücnü'l-kübrâ* 6/127-128; Abdurrezzak, *el-Musannef* 6/189)

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın [yolcusun]. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir.¹³ Düşmanın, hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedî'si [her şeyin ebedî Sahibi] ve Hâkim-i Ezelî'sinin [her şeyin ezeli hükümrânı olan Cenâb-ı Hakk'ın] ismini al.. tâ, bütün kâinatın dilencilüğünden ve her hâdisâtın [hâdiselerin] karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, bu kelime öyle mübarek bir definedir ki; senin nihayetsiz aczin ve fakrın, seni nihayetsiz kudrete, rahmete raptedip Kadîr-i Rahîm'in [merhameti pek geniş, her şeye gücü Yeten'in] dergâhında aczi, fakrı en makbul bir şefaatchi yapar.

Evet, bu kelime ile hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolur, devlet nâmına hareket eder. Hiçbir kimseden pervâsı kalmaz. "Kanun nâmına, devlet nâmına!" der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.

Başta demiştik: Bütün mevcudât, lisan-ı hâl [hâl dili] ile "*Bismillâh*" der. Öyle mi?

Evet, nasıl ki görsen; bir tek adam geldi. Bütün şehir ahâlisini cebren bir yere sevk etti ve cebren işlerde çalıştırdı. Yakînen bilirsin; o adam kendi nâmıyla, kendi kuvvetiyle hareket etmiyor. Belki, o bir askerdir. Devlet nâmına hareket eder, bir padişah kuvvetine istinat eder.

Öyle de her şey, Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket eder ki; zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar.

Demek her bir ağaç "*Bismillâh*" der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor.

Her bir bostan "*Bismillâh*" der; matbaha-yı kudretten [Cenâb-ı Hakk'ın kudret mutfağından] bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor.

¹³ "Allah sizin yükünüzü hafifletmek ister, çünkü insan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ Sûresi 4/28)

Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, “*Bismillâh*” der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk [bütün varlıkların rızkını Veren] nâmına en latîf [güzel], en nazif, âb-ı hayat [hayat suyu] gibi bir gıdayı takdim ediyorlar.

Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, “*Bismillâh*” der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. “*Allah* nâmına, *Rahmân* nâmına” der, her şey ona musahhar [emre âmâde] olur.

Evet, havada dalların intişarı ve meyve vermesi gibi, o sert olan taş ve topraktaki köklerin kemâl-i sühûletle intişar etmesi ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddet-i hararete karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalması, tabiiyyûnun ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki:

“En güvendiğın salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (aleyhisselâm) gibi; ¹⁴ *فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ* emrine imtisal ederek, taşları şakk eder [yarar]. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (aleyhisselâm) gibi ateş saçan hararete karşı, *يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَيَّ* ¹⁵ âyetini okuyorlar.”

Madem her şey mânen “*Bismillâh*” der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz dahi “*Bismillâh*” demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız.¹⁶

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiyat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiyat istiyor?

¹⁴ “(Bir zaman da Musa, kavmi için su arayıp Allah’a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşla vur!’ demiştik.” (Bakara Sûresi 2/60)

¹⁵ “(Ateşçe şöyle ferman ettik Biz:) Ey ateş! Dokunma İbrahim’e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ Sûresi 21/69)

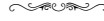
¹⁶ Bkz.: “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm Sûresi 6/121); “Ey iman edenler! Sadaka verdiğiniz kimselere minnet etmek, incitmek sûretiyle o sadakalarınızı boşa çıkarmayın. Allah’a da, âhirete de inanmadığı hâlde sırf insanlara gösteriş yapmak için malını harcayan kimsenin durumuna düşmeyin.” (Bakara Sûresi 2/264)

Elcevap: Evet, O Mün'im-i Hakikî, bizden o kıymettar nimetlere, mallara bedel istediği fiyat ise; üç şeydir:

Biri zikir, biri şükür, biri fikirdir. Başta “*Bismillâh*” zikirdir. Âhirde “*Elhamdülillâh*” şükürdür. Ortada, “Bu kıymettar hârîka-yı sanat olan nimetler; Ehad-i Samed’in [her şey kendisine muhtaç olup, hiçbir şeye muhtaç olmayan Zât’ın] mu’cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derk etmek [anlamak]” fikirdir.

Bir padişahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet [budalalık] ise, öyle de; zâhirî mün’imleri medih ve muhabbet edip, Mün'im-i Hakikî’yi [bütün nimetlerin asıl Veren’ini] unutmak ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! Böyle cbleh olmamak istersen; Allah nâmına ver.. Allah nâmına al.. Allah nâmına başla.. Allah nâmına işle..¹⁷ vesselâm.

Birinci Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist bölümünde şöyle demektedir: “*بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ*’in çok esrâr-ı mühimmesinden [mühim sırlarından] bir sırrını güzel bir temsil ile tefsir eder. Ve “*Bismillâh*” ne kadar kıymettar bir şeâir-i İslâmiye [İslâm’ı temsil eden sembollerden] olduğunu gösteriyor.”

Gerek Üstad Hazretleri gerekse talebeleri okudukları Risaleler hakkındaki kanaatlerini Lâhikalar’a giren mektuplarında ifade etmişlerdir. Birinci Söz hakkındaki değerlendirmelerinin bir kısmını buraya alıyoruz.

Sabri Ağabey şöyle demektedir: “Hele Birinci Söz’de Besmele’nin derece-i ehemmiyeti ve sûret-i temsiliyesi [bir hakikati benzetmelerle göz önünde canlandıran misali] şâyân-ı takdir ve hayrettir [takdir ve hayrete değerdir]. Öteden beri her kitabın iptidasında [başlangıcında] Besmele, hamdele, salvelenin zikrinin vücubu

¹⁷ Bu tür fiilleri Allah için yapanın, imanının kemâle ermiş olacağını Peygamber Efendimiz buyurmaktadır. (Bkz.: Tirmizî, *Sünnet* 15; Ebû Dâvûd, *Kıyamet* 60)

[vacip oluşu], hocaefendilerimiz tarafından beyan edilmişse de bu gibi nefsi iskât edecek [susturacak] bir temsil işitilmediğinden, bu derece zihinde takarrur ve temerküz etmemişti [yerleşmemişti]. Şu temsil, Besmele Sözü olan Birinci Söz’de ne kadar musîb [isabetli] ve mânidar olduğunu insan olan takdir eder.”¹⁸

Hulûsi Ağabey Birinci Söz hakkında şu senakâr ifadeleri kullanır: “Bundan evvelki bir mektupta, ihtiyârsız Birinci Söz’ü teşkil eden بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ hakkındaki mübarek eserden, kalb-i âcîziye [âciz kalbime] gelen bazı hoş tefekkürattan bahsetmiştim. Daima şefkatle dua ve derslerinden istifade ettiren muazzez Üstadım, benim daha evvelden de بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ içindeki Rahmân ve Rahîm isimlerinin hikmet-i tahsisi hususundaki sualime, ikinci ve mutan-tan bir cevap daha lütfetmiş oluyorlar. Bu mazhariyetten dolayı Hâlık-ı Rahîm’e ne kadar şükretsem azdır.”¹⁹

“Mübarek Sözler ve Mektuplar tamamen olmasa bile bu muhitte de hem de yazılmadan hayli intişar etmişler. Civar diğer vilâyet kazalarında, bu âsârı [eserleri] görmek ve işitmek isteyenler çok varmış. Fesühânallah, bu kadar cüz’î ve nâkis [noksan] hizmetten bu derece fayda elde edilmesi de gösteriyor ki bu Sözler ve Mektuplar hakikaten ‘Nur’ isminin tecellileridir ki sühûletle [kolaylıkla] intişar ediyorlar. Bu hâl karşısında hayretle tefekkürde iken, ²⁰ بِسْمِ اللّٰهِ ismini alan Birinci Söz, hatırıma getirildi. Ve şöyle düşünmeye başladım. Dünyaya arkasını çeviren Üstad, Hazreti Gavs’ın teşvikiyle belki delâletiyle Kur’ân’ın gayr-i mekşuf [açılmamış] bir hazinesinden بِسْمِ اللّٰهِ ile giriyor, Kur’ânî tarlaya بِسْمِ اللّٰهِ diyerek Sözler tohumunu ekiyor, Furkanî bahçeye بِسْمِ اللّٰهِ diyerek nurlu Mektuplar çekirdeğini dikeyor. Emr-i ilâhîye [Cenâb-ı Hakk’ın emrine] imtisâlen [uyarak] ekilen tohum ve dikilen çekirdeklerin inkişaf ve intişarları [yayımları] şüphesiz hârîka-âsâ [hârîka gibi] olur.

¹⁸ Barla Lâhikası (34. Mektup), s.41.

¹⁹ Barla Lâhikası (133. Mektup), s.146.

²⁰ “Allah’ın adıyla.”

Birinci Söz'deki temsilde seyahat eden mütevâzi zât, tamamen Üstadımız'dır. Nebat, ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök, damarları nasıl بِسْمِ اللَّهِ tesiriyle, yer altında sert taşı toprağı delip, geçiyorsa, aynen onun gibi, بِسْمِ اللَّهِ ile mevkî-i intişara [yayılma sahasına] vaz olunan Sözler de hârika bir tarzda arza yayılıyor. Ve en münevver [nurlu] ve mükemmel meyve olan beşerin müminlerinin kalblerine nüfuz ediyorlar. Bu bid'atların kesreti [çokluğu] ve muharriplerin [tahripçilerin] bolluğu devrinde بِسْمِ اللَّهِ ile gars olunan [dikilen] Nur fidanının yaprakları olan, diğer Sözler ve Mektuplar'la, bu kudsî fidanın dal ve budakları olan Hizbü'l-Kur'ân [Kur'ân cemaati] ve bu hizbin [cemaatin] esası ve seyyidi olan muhterem Üstad da bir hıfz-ı gaybîye [herkesin göremeyeceği bir korumaya] mazhar bulunuyorlar.”²¹

Bu sözün başında “Bismillâh” her hayrın başıdır. Biz dahi başta ona başlarız. Bil ey nefsim! Şu mübarek kelime, İslâm nişanı olduğu gibi, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile vird-i zebânıdır [devamlı tekrarladıkları dua ve zikridir]” deniliyor.

Besmele her hayrın başı olduğundandır ki Üstad Hazretleri Sözler'e onun ehemmiyetini anlatan Birinci Söz ile başlamıştır. “Biz dahi başta ona başlarız.” diyerek Besmele üzerinde duracağını ifade etmiştir. Müfessirlerin de tefsirlerinde Fatıha Sûresi ve onun içindeki Besmele'ye geniş yer verdiklerini görmekteyiz. Pek çok hadis-i şerifte Allah'ın adı anılmayan yani üzerine Besmele çekilmeyen her hayırlı işin güdük, eksik ve bereketsiz kalacağı ifade edilmektedir. Çünkü Besmele her hayır ve bereketin başı ve kaynağıdır. Zira her iş, her olay, her yaratılış mutlaka Cenâb-ı Hakk'ın bir isminin tecellisidir. Besmele'deki Allah ismi, bütün ilâhî isimleri içine aldığından, insanların her işiyle ve meselesiyle alâkası bulunuyor; onların hayırla ve bereketle bitmesinde bir destek ve yardımcı bir ruh gibi oluyor. Onun için Besmele'nin büyük ve tükenmez bir kuvvet ve bitmez bir bereket olduğunu Hazreti Üstad, temsili bir

²¹ Barla Lâhikası (202. Mektup), s.229-230.

hikâyecikle anlatıyor. Nasıl ki, bedevî Arap çöllerinde bir reisin ismiyle, namıyla dolaşana çadırların, obaların kapıları ardına kadar açılıyor; nasıl ki devletin ismiyle, kanun namına hareket edenin hiç kimseden pervâsı kalmıyorsa öyle de şu kâinatın sahip ve mâliki olan Allah Teâlâ'nın ismini anarak yani Bismillâh diyerek hareket eden kimseye karşı da bütün kâinat kapıları açılır, ona her türlü kolaylık gösterilir.

Üstad'ın Vanlı ilk talebelerinden Molla Hamit Ekinci Ağabey, hatıralarını anlatırken diyor ki: “Dağda kışın kalmak için bir yer yapmıştık. Harabe gibi kapısı açıktı. Üstadımız'ın yatağını yukarıda bir yerde yapmıştık. Biz misafir fakihlerle [fıkıh âlimleriyle] beraber iki sıra hâlinde yatıyorduk. Kapı ortada idi. Bana su getirmemi söylemişti. Su, on beş dakika uzakta idi. Korkudan gitmek istemedim. ‘Niye korkuyorsun, anlat.’ dedi. ‘Yırtıcı hayvanlardan korkuyorum.’ dedim. Üstadımız, ‘Ben geçenlerde teheccüt namazına kalkmıştım. İçeriye bir kurt girdi. Sizlerin aranızdan geçerek doğru benim yanıma geldi. Ben de elbisemi giyiyordum. Allah, Allah! Yolu mu şaşırmış? Yoksa başka maksatla mı gelmiş, dedim. Üç-beş dakika birbirimizle baktık. Durdu, durdu... Lisan-ı hâliyle bana, bu kadar karşında durdum, bana bir şey ikram etmedin. Ben de Rezzâk-ı Hakikî'ye giderim, dedi. Çıkıp gitti. O kurdun dizgini, kendi elinde olsaydı, iki-üç tanemizi dağıtır giderdi. Demek ki, dizgini elinde değildir. Onu Yaratan, onu çeviriyor. İnsana bir şey yapamaz.’ dedi. Bunun üzerine ‘Cinnîlerden ne yapayım?’ dedim. Üstadımız, ‘Bir defa Bismillâhirrahmânirrahîm’ de, cinnîlerin arasına otur, bir şey yapamazlar. Nasıl ki, dağdaki çoban, asker olup inzibat elbisesi giyince, vazife icabı ‘Haydi dükkânları kapat!’ der. Hiç kimse inzibata karşı gelebilir mi? Mutlaka, emir başka yerden geliyor. Onun için hemen kapatırlar. Besmele elbisesini giyince de, işte cinlerden sana hiçbir şey ilişemez.’ dedi. Ben ne demişsem dinlemeyip sözüümü kesti. Yanıma kimseyi de vermedi. Testiyi alıp

yalnız başıma suya gittim, doldurup getirdim. Üstad gülerek bana ‘Bir şey gördün mü keçeli?’ dedi. ‘Görmedim.’ dedim. Bana ‘Korkak olma, şecaatli ol.’ dedi.”²²

Besmele aynı zamanda “İslâm’ın nişanı”dır. Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tâif’te müşriklerin hakaret ve hücumuna uğradıktan sonra sığındığı bahçede Ninovalı Addas ile karşılaşmıştı. Addas, O’na üzüm ikram etmişti. İkram ettiği üzümü Besmele çekerek yemek isteyince, Addas hiç duymadığı “Bismillâh” karşısında hayretle sorular sormuştu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Addas’ın Ninovalı olduğunu öğrenince, orali olan Hazreti Yunus’tan bahsetmişti. Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) anlattıkları karşısında Addas, hemen orada Müslüman olmuştu.²³

Geçmiş zamanda köyümüzde Âdem diye bilinen, köy koruculuğu yapmış birisi vardı. Silâhını yanından eksik etmezdi. Bir gece zifiri karanlıkta karşısına bir karaltı çıkmış. Silâhına davranan Âdem “İn misin? Yoksa cin misin, söyle?” diye bağırmış. Tam tetiği çekeceken ayağı kayıp yere düşen yaşlı kadın “Bismillâh” diye Besmele çekince, Âdem “Eğer şeytan olsaydın Besmele çekmezdin!..” diyerek, ateş etmekten vaz geçmişti.

Besmele’nin, bütün mevcudâtın lisan-ı hâl ile dillerden düşmeyen bir zikir oluşuna gelince: Bizzat Kur’ân-ı Kerîm’de: “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı tesbih (takdis ve tenzih) eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki, Allah’a hamd ile tesbih etmesin. Ne var ki, siz onların bu tesbihlerini iyi anlayamazsınız.”²⁴ buyuruluyor.

Hak dostu Yunus Emre de meşhur şiirinde, cennet ırmaklarının, İslâm bülbüllerinin, Tûba dallarının, cennet bağının güllerinin,

²² Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Molla Hamid Ekinci)*, 1/116.

²³ İbn Hişam, *Sîre*, 2/60-63; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/166... vd.; Buhârî, *Bed’ül-Halk*, 7; Müslim, *Cihad*, 111.

²⁴ İsrâ Sûresi 17/44.

sekiz cennetin kapısının, cennet kapısını açan Rıdvan'ın, hulle biçen Hazreti İdris'in, Kevser şarabından içenin, hep Allah Allah, deyû deyû Allah adını andıklarını söylemektedir.

Her şeyin Cenâb-ı Hakk'ın nâmına hareket ettiğini anlatmak için Üstad şu misalleri veriyor: “Zerrecikler gibi tohumlar, çekirdekler başlarında koca ağaçları taşıyor, dağ gibi yükleri kaldırıyorlar. Demek her bir ağaç *'Bismillâh'* der; hazine-i rahmet meyvelerinden ellerini dolduruyor, bizlere tablacılık ediyor. Her bir bostan *'Bismillâh'* der; matbaha-yı kudretten [kudret mutfağından] bir kazan olur ki, çeşit çeşit, pek çok, muhtelif leziz taamlar, içinde beraber pişiriliyor. Her bir inek, deve, koyun, keçi gibi mübarek hayvanlar, *"Bismillâh"* der; rahmet feyzinden birer süt çeşmesi olur. Bizlere, Rezzâk nâmına en latîf, en nazif, âb-ı hayat gibi bir gıdayı takdim ediyorlar. Her bir nebat ve ağaç ve otların ipek gibi yumuşak kök ve damarları, *'Bismillâh'* der; sert olan taş ve toprağı deler geçer. *'Allah* nâmına, *Rahmân* nâmına' der, her şey ona musahhar [emre âmâde] olur.”

Üstad, On Yedinci Söz'ün İkinci Makamı'nda ağaçlar için şöyle diyor:

“Her bir ağaç, yüksek bir taş üstünde arşa başını kaldırıp durmuşlar. Her birisi yüzler ellerini, Şeyh Geylânî Hazretleri'nin irşadiyle dergâh-ı ilâhîye iltica edip evliyalık mertebesine çıkmış meşhur kahraman Şehbâz-ı Kalender gibi ilâhî dergâha uzatıp, muhteşem bir ibadet vaziyetini almışlar.”²⁵

Dalların havada serpilip yayılması ve meyve vermesi gibi, sert olan taş ve topraktaki köklerinin çok kolayca yayılması ve yer altında yemiş vermesi, hem şiddetli sıcaklığa karşı aylarca nazik, yeşil yaprakların yaş kalmasını şöyle yorumluyor:

“Tabiiyyûnun [tabiatçılarının] ağzına şiddetle tokat vuruyor. Kör olası gözüne parmağını sokuyor ve diyor ki: ‘En güvendiğin

²⁵ Sözcükler, s.238.

salâbet ve hararet dahi, emir tahtında hareket ediyorlar ki; o ipek gibi yumuşak damarlar, birer asâ-yı Musa (aleyhisselâm) gibi; ²⁶فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ emrine imtisal ederek, taşları şakk eder. Ve o sigara kâğıdı gibi ince nâzenîn yapraklar, birer âzâ-yı İbrahim (aleyhisselâm) gibi ateş saçan hararete karşı, ²⁷يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَيَّ âyetini okuyorlar.”

Yukarıdaki ifadelerden şu dersi de çıkarabiliriz:

Çok zor ve nâmüsait şartlarda, sert tabiatlı ve ateş gibi fitne atmosferli toplumlar içinde hizmet edip meyve vermeye çalışanların da başarılı olabilmesi için, ihlâsla, sırf Allah için Allah'ın adıyla yani Bismillâh diyerek hâlis niyetle, hasbî tavırlarla gayret göstermeleri gerekmektedir.

Hafız Ali Ağabey 28. Lem'a'nın Fihrist'inde diyor ki:

“Hazreti Ali (radiyallâhu anh) İslâm'ın bidâyetinde [başlangıcında] Kur'an'ın aleyhine açılan çok kapılara karşı mübarek İsm-i Âzam'ı şefaatçi tutup kahramanca ve merdâne şeriatın hakikatlerini ve İslâmiyet'in esasını muhafazaya çalıştığı gibi, âhircamanda bütün bütün Kur'an'a muhalefet eden dinsizlik cereyanına karşı, aynı İsm-i Âzam'ı şefaatçi ve sığınak yapıp, çürütülmez olan Kur'an'ın mu'cizeliğinden gelen ve son mu'cizeyi gösteren Risale-i Nur'un sönmez nuru ile ve susmaz lisanı ile cesaret ve şecaatle mukabele ve mukavemet edip, yerin yüzünü yakıp çok çiçek kurutan zındıka nârını, İsm-i Âzam'ın kibriyalı, azametli nuruyla ve Rahmân ve Rahîm isminin şefkatli ve re'fetli tecellisinden kaynakayan âb-ı hayat ile söndüren ve yanan yerlerde kuruyan nehir ve bağ çiçeklerine mukabil dağlarda ve kırlarda semâ yağmuru ve rahmetiyle hararete tahammüllü ve soğuğun şiddetine dayanıklı çiçekleri yetiştiren Risale-i Nur'u görmesi ve şefkatlice ve teselli eder bir tarzda ve

²⁶ “(Bir zaman da Musa, kavmi için su arayıp Allah'a yalvarmıştı.) Biz de: ‘Asânı taşa vur!’ demiştik.” (Bakara Sûresi 2/60)

²⁷ “(Ateşe şöyle ferman ettik Biz:.) Ey ateş! Dokunma İbrahim'e! Serin ve selâmet ol ona!” (Enbiyâ Sûresi 21/69)

kerametli ifadelerle bakması, Hazreti Ali'nin (radiyallâhu anh) velilik makamının gerektirdiğini hakkalyakîn gösterir.”²⁸

“Madem her şey mânen ‘Bismillâh’ der. Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar.” diyen Üstad Hazretleri neticeyi şöyle bağlıyor: “Biz de ‘Bismillâh’ demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah nâmına almalıyız. Öyle ise, Allah nâmına veremeyen gâfil insanlardan almamalıyız.”²⁹

Her şeyin mânen “Bismillâh” demesiyle alâkalı olarak “Otuzuncu Söz, İkinci Maksad Tahavvülât-ı Zerrâta Dair” kısımda şöyle demektedir:

“Birinci Söz’de denildiği ve isbat edildiği gibi; her şey ‘Bismillâh’ der. İşte bütün mevcudat gibi her bir zerre ve zerrâtın her bir tâifesi ve mahsus her bir cemaati, lisan-ı hâl ile ‘Bismillâh’ der, hareket eder.

Evet, geçmiş üç nokta sırrıyla; her bir zerre, mebde-i hareketinde [hareketinin başlangıcında] lisan-ı hâl ile بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ der. Yani: ‘Ben, Allah’ın nâmıyla, hesabıyla, ismiyle, izniyle, kuvvetiyle hareket ediyorum.’ Sonra netice-i hareketinde, her bir masnû gibi her bir zerre, her bir tâifesi, lisan-ı hâl ile ³⁰ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ der ki, bir kaside-i medhiye [övgü kasidesi] hükmünde olan sanatlı bir mahlûkun nakşında, kudretin küçük bir kalem ucu hükmünde kendini gösterir. Belki her biri; mânevî, rabbânî, muazzam, hadsiz başlı bir fonografin birer plâğı hükmünde olan masnûların üstünde dönen ve tahmîdât-ı rabbâniye [Cenâb-ı Hakk’a hamdetme] kasideleriyle o masnûatı konuşuran ve tesbihât-ı ilâhiye [Cenâb-ı Hakk’ı anma] neşidelerini okutturan birer iğne başı sûretinde kendini gösteriyorlar.”³¹

²⁸ Lem’alar (Yirmi Sekizinci Lem’anın Fihristesinden Bir Parça), s.527-528.

²⁹ Lem’alar, s.593 (Yeni Asya Neşr., İstanbul 2000)

³⁰ “Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtîha Süresi 1/2)

³¹ Sözler, s.607-608.

Risale-i Nur'u ilk tanıdığım 1963 yıllarında sohbetlere gittiğimde, çay veya su dağıtılırken, dağıtan “Bismillâhirrahmânirrahîm” diyerek verir, alan da “Bismillâhirrahmânirrahîm” diyerek alırdı. Bu âdetteki güzellik, hoştu ama daha mühimi Allah namına alma ve Allah namına verme şuurudur.

Birinci Söz'ün sonundaki soru-cevapta, Cenâb-ı Hakk'ın bize bahsettiği nimetlere bedel ödeyeceğimiz üç fiyattan bahsediliyor:

Birincisi, zikir yani bir şey yerken ve içerken “Bismillâhirrahmânirrahîm” demektir. Böylece başta nimetin, hakikî sahibini tesbit etmiş ve O'nun ismiyle, O'nun yardımı ile O'nun nimetinden istifade etmek istediğimizi ilân etmiş oluyoruz.

İkincisi, fikir yani bize ihsan ve ikram edilen nimetin üzerinde düşünüp, onun Allah'ın hârîka bir sanatı, kudretinin bir mu'cizesi ve rahmetinin bir hediyesi olduğunu ikrar ve itiraf etmektir. Yoksa asla yolda bulunmuş, sahipsiz ve değersiz bir şey değildir. Meselâ, tek nar tanesini yapmaya kimsenin gücü yetmez.

Üçüncüsü, şükür yani Allah'ın verdiği nimetlere teşekkür ve hamdetmektir.

Prof. Dr. Saffet Solak Bey, Konya'da verdiği Hazreti Mevlâna Konferansı'nda darda kalanın yürekten halis yakarışının Cenâb-ı Hak katında süratle kabul edildiğini şu misalle anlatmıştı: “Aşkın lisanı ‘Âh’tır. Âh!..’ Avâmın nazarında ise Hakk'ın adı Allah'tır. Ama âşıkların nazarında Cenâb-ı Hakk'ın adı ‘Âh!’tır. ‘Âh!’ın açmadığı kilit yoktur. ‘Âh!’ bütün kapıları açan tek anahtardır... İzmir'de bir Hâtuniye Camii vardır. Onun enteresan bir hikâyesi anlatılır. Adamın birisi kendi hayrına bir cami yaptırmış. Bunun üzerine hanımı demiş ki: ‘Efendi sen, kendine bir cami yaptırdın. Müslümanlar ibadet ettikçe hep sana sevap yazılacak, sana Fâtîha gönderecekler. Ama benim için hiçbir şey yaptırmadın. Bu vefa mı?’ Adam ‘Peki hanım, senin hayrına da yaptırırız.’ demiş ve para biriktirmeye başlamış. Fakat o zamanın

belâlılarından meşhur eşkiya Kâtiboğlu haber göndermiş: ‘Hazırladığın parayı, filân gün filân yere koymazsan kendini yok bil!..’ demiş. Adam akşam gelmiş bunu hanımına söylemiş ve ‘Ne yapacağız?’ diye sormuş. Hanımı o akşam yemek yememiş. Girmiş odasına ve kocasına ‘Bu gece sen başka odada kal.’ demiş. Kapıyı kilitleyip alını secdeye ‘Âh!..’ diyerek bir koymuş. Tâ sabah ezanlarına kadar ‘Âh!’ etmiş. Sabah namazını kılmış, ondan sonra yatmış. Kocasını uyanınca bir dellâl sesi duymuş. Meğer o gece yukarıdan gelen bir emirle, eşkiya Kâtiboğlu sabah idam edilmiş. Görüyor musunuz ‘Âh!’ın kıymetini.”

İmam-Hatip’te yeni öğrenci iken bir gün merhum anneannem (Zehra Ninem) içi su dolu bir bardağı göstererek bana “Sen İmam-Hatiplisin... Söyle bakalım, bu bir bardak suyun üstünde ne var, altında ne var?” dedi. Tabii ben bardağın üstüne ve altına bakıp bir şey göremeyince, bir şey söyleyemedim. Dedi ki: “Üstünde ‘Bismillâh’, altında da ‘Elhamdülillâh’ var. Yani baştan suyu içmeden ‘Besmele’ çekersen, sonra da ‘Elhamdülillâh’, diyerek Allah’a şükredersin.” Sonra Birinci Söz’ü okuduğumda bu meseleyi daha iyi anladım.

Isparta’da Hüsameddin Akmumcu Ağabey’le son görüşmemizde bir hatırasını anlatmıştı: “Gençler beni derse davet etmişlerdi. ‘Ağabey! Şöyle derin yerinden ağır bir ders olsun.’ diyerek benden bir risale okumamı istediler. Ben de Sözlere kitabından Birinci Söz’ü okudum. Bazıları burun kıvırdılar. Yani ‘Ağabey biz daha farklı bir şey istemiştik. Siz, hepimizin bildiği bir yeri okudunuz.’ demek istiyorlardı. Biraz sonra çaylar dağıtılmaya başladı. Ama ne veren Bismillâh diyordu ne de alan Bismillâh diyordu. Bunun üzerine onlara dedim ki, ‘Siz benden derin ve ağır konulardan bir ders istediniz ama görüyorum ki, daha henüz siz Birinci Söz’ü geçememişsiniz. Üstad orada: ‘Madem her şey mânen Bismillâh, der Allah nâmına, Allah’ın nimetlerini getirip bizlere veriyorlar. Biz de

Bismillâh demeliyiz. Allah nâmına vermeliyiz, Allah namına almamız. Öyle ise, Allah nâmına vermeyen gâfil insanlardan almamalıyız.’ demiyor mu? Onlar da tasdik ettiler.”

On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı

(Makam münasebetiyle buraya alınmıştır.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'in binler esrârından altı sırrına dairdir.

İhtar: Besmele'nin rahmet noktasında parlak bir nuru, sönük aklıma uzaktan görüldü. Onu, kendi nefsim için nota sûretinde kaydetmek istedim. Ve yirmi-otuz kadar sırlar ile, o nurun etrafında bir daire çevirmek ile avlamak ve zaptetmek arzu ettim. Fakat maatteessüf şimdilik o arzuma tam muvaffak olamadım; yirmi-otuzdan beş-altıya indi.

“Ey insan!” dediğim vakit, nefsimi murad ediyorum. Bu ders kendi nefsimde has iken, ruhen benimle münâsebette ve nefsi nefsimden daha hüşyâr [duyarlı] zâtlara, belki medâr-ı istifade olur niyetiyle, “On Dördüncü Lem'a'nın İkinci Makamı” olarak, müdakkik kardeşlerimin tasviblerine havale ediyorum. Bu ders akıldan ziyade kalbe bakar, delilden ziyade zevke nâzırdır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَيُّ إِلَهِي إِلَهِي كِتَابٌ كَرِيمٌ ۝ إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ

اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ³²

Şu makamda birkaç sır zikredilecektir.

³² “(Hazreti Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' Kraliçesi Belkis): ‘Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi.’ Mektup Süleyman’dandır ve ‘Rahmân ve Rahîm Allah’ın adıyla.’ diye başlamaktadır.’ dedi.” (Neml Sûresi 27/29-30)

Birinci Sır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'in bir cilvesini şöyle gördüm ki:

Kâinat sîmâsında, arz sîmâsında ve insan sîmâsında birbiri içinde birbirinin numûnesini gösteren üç sikke-i rubûbiyet [Rabbimizi gösteren mühür] var.

Biri: Kâinatın hey'et-i mecmuasındaki [genel görünüşündeki] teâvün [karşılıklı yardımlaşma], tesânüd [dayanışma], teânuk [boyun boyuna sarılıp kucaklaşma], tecâvüpten [birbirinin yardımına koşmadan] tezâhür eden [görünen, ortaya çıkan] *sikke-i kübrâ-yı ulûhiyettir* [ulûhiyetin en büyük sikkesi yani Cenâb-ı Hakk'ı gösteren en büyük mühür ve alâmetidir] ki, بِسْمِ اللَّهِ³³ ona bakıyor.

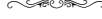
İkincisi: Küre-i arz sîmâsında nebatât [bitkiler] ve hayvanâtın [hayvanların] tedbir [görülüp gözetilmesi] ve terbiye ve idaresindeki teşâbüh [birbirine benzeme], tenâsüp, intizam, insicam [düzgünlük], lütuf ve merhametten tezâhür eden *sikke-i kübrâ-yı rahmâniyettir* [merhameti her şeyi kuşatan Allah'ı gösteren en büyük mühürdür] ki, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ ona bakıyor.

Sonra, insanın mahiyet-i câmiasının [pek çok kabiliyet, his, ince duyguyu kendinde toplayan mahiyetinin] sîmâsındaki letâif-i re'fet [Allah'ın merhametinin lütufları ve güzel eserleri] ve dekâik-ı şefkat [şefkatinin inceliklerle dolu tecellileri] ve şuât-ı merhamet-i ilâhiyeden [ilâhî merhametin şuâlarından] tezâhür eden *sikke-i ulyâ-yı rahîmiyettir* [engin ve ince merhametin en yüce mührüdür] ki, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'deki الرَّحِيمِ ona bakıyor.

Demek بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ sahife-i âlemde bir satır-ı nurânî [nurlu satır] teşkil eden üç sikke-i ehadiyetin [Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren mührünün] kudsî unvanıdır. Ve kuvvetli bir haytıdır [bağıdır] ve parlak bir hattıdır. Yani, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ yukarıdan

³³ "Allah'ın adıyla."

nüzûl [inmek] ile semere-i kâinat [kâinatın meyvesi] ve âlemin nüshayı musağğarası [küçültülmüş nüshası] olan insana ucu dayanıyor. Ferş'i [yeryüzünü] Arş'a bağlar. İnsanî arşa çıkmaya bir yol olur.

“Sözler”in sıralanışında Birinci Söz'den sonra İkinci Söz gelir. Fakat burada araya giren Lem'alar'dan “14. Lem'a'nın 2. Makamı” Besmele'nin binlerce sırrından altı sırrını anlattığı için buraya girmiştir.

Üstad Hazretleri, Fihrist'te bu bölümle alâkalı şöyle demektedir:

“بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ”in en mühim beş-altı sırlarını tefsir ediyor. Ve بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Kur'ân'ın bir hulâsası [özet] ve bir fihristesi ve miftahı [anahtarı] olduğunu gösterdiği gibi, arştan ferşe [gökten yere] kadar uzanmış bir hatt-ı kudsi-i nurânî [mukaddes nurlu çizgi] olmakla beraber saadet-i ebediye [ebedî mutluluk] kapısını açan bir anahtar ve her mübarek şeye feyz ve bereket veren bir menba-ı envâr [nurlar kaynağı] olduğunu beyân eder. Bu İkinci Makam, en birinci risale olan Birinci Söz'e bakar. Âdetâ Risale-i Nur eczaları, bir daire hükmünde olup, müntehası [sonu] ibtidasına [başlangıcına] بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ hatt-ı mübarekiyle ittihad ediyor [birleşiyor]. Ve bu makamda altı sır yerine, otuz yazılacaktı. Şimdilik altı kaldı. Kısadır, fakat gayet büyük hakâiki [hakikatleri] tazammun ediyor [içeriyor]. Bunu dikkatle okuyan بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ne kadar kıymetli bir hazine-i kudsiye [mukaddes hazine] olduğunu anlar.”³⁴

Üstad Hazretleri'nin talebelerinden Hulûsi Ağabey bu kısımla alâkalı şunları söylemektedir:

“بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ hakkındaki beyan buyurulan altı sır, öyle bir hazine-i esrar-ı rabbânîdir [ilâhî sırlarla dolu hazinedir] ki ancak

³⁴ Sözler (Fihrist), s.843.

Rahmân-ı Rahîm'in inâyetiyle bu mübarek eseri okuyup anlayana-
lar ondan zevk alabilirler.”³⁵

Aslında bu bahis, Besmele'nin rahmet noktasında görülen par-
lak bir nurunun anlatılması ile ilgilidir. Üstad Hazretleri, o parlak
nuru zaptetmek ve avlamak için, etrafında yirmi-otuz kadar sırlar
ile bir daire çevirmek istemiş. Fakat bu sırlardan sadece altı tanesini
anlatmış. Eğer yirmi-otuz sırrı anlatmış olsaydı, o nur elle tutulur
şekilde parlak biçimde tezâhür etmiş olacaktı. Ne yapalım demek
ki nasip bu kadarmış.

Bu bölümün başındaki “İhtar”da Üstad Hazretleri, “Bu ders akıl-
dan ziyade kalbe bakar, delilden ziyade zevke hitap eder.” diyor.

Serlevha olarak da

قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلِّقِي إِلَيْ كِتَابٍ كَرِيمٍ ۝ إِنَّهُ مِنْ شُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“(Hazreti Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' Kraliçesi Belkis):
'Değerli danışmanlarım! Bana çok önemli bir mektup gönderildi.'
Mektup Süleyman'dandır ve 'Rahmân ve Rahîm Allah'ın adıyla.'
diye başlamaktadır.' dedi.”³⁶ âyeti mevzunun başına getirilmiş...
Bismillâhirrahmânirrahîm'de esas en mühim kelime, Cenâb-ı
Hakk'ın özel ismi olması itibarıyla Allah lafzıdır. “Lafzatullah”
Cenâb-ı Hakk'ın esmâ-yı hüsnâsını ve sıfatlarını içine alması ve
“İsm-i Âzam” olması itibarıyla Hazreti Süleyman'ın Belkis'a gön-
derdiği mektubunun başında Bismillâhirrahmânirrahîm yazılmıştı.
Mülk ve melekût konusunda büyük mazhariyete sahip olan Haz-
reti Süleyman'ın (aleyhisselâm) kendi İsm-i Âzam'ı “Allah” ismi-
mübareki olabilir. Bu açıdan, Neml Sûresi'nin 30. âyeti ve mevzu
ile alâkalı diğer âyetler çok iyi incelenmelidir. Böylelikle Belkis'ın
tahtının getirilmesinde, ledün ilmine mazhar veya celb ilmimi bilen
zâtın mazhar olduğu isim de âyetlerin ifadelerinden keşfedilebilir.
Allah ismi, lafza-yı celâl olarak kâinatın hey'et-i mecmuasın-
daki tecellisi ile, zerrelere kürelere, güneşlerden seyyarelere

³⁵ Barla Lâhikası (133. Mektup), s.145-146.

³⁶ Neml Sûresi 27/29-30.

varıncaya kadar her şey arasında görünen dayanışma ve yardımlaşma ulûhiyetin en yüce mührü olarak kendisini gösteriyor. Allah ismiyle Bismillâh o muhteşem mührü bakıyor.

Besmele'deki Rahmân ismiyle, Hazreti Üstad, rahmâniyetin en büyük mührünün, küre-i arzdaki nebatât ve hayvanâtın terbiye ve idaresindeki birbirine benzemekten, hassas intizam ve dengeden, lütuf ve merhametten tezâhür ettiğini söylüyor. Meselâ bitkilerde "O hadsiz masnûâtın [her biri sanat eseri olan Allah'ın yarattığı her şey] yüz bin çeşit ve ayrı ayrı tarz ve şekilde olan sûretleri; gayet muntazam, mizanlı, ziynetli olarak mahdut [sınırlı] ve mâdut [sayılı] ve birbirinin misli ve basit ve câmid [cansız] ve birbirinin aynı veya az farklı ve karışık olan çekirdeklerden, habbeciklerden o iki yüz bin nevilerin fârikalı [farklı] ve intizamlı, ayrı ayrı, muvâzeneli, hayattar, hikmetli, yanlışsız, hatasız bir vaziyette umum efradının [fertlerinin] sûretlerinin fethi ve açılışı ise öyle bir hakikattir ki; güneşten daha parlaktır ve baharın çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları ve mevcudâtı sayısınca o hakikati isbat eden şahitler var diye, bildi; ³⁷اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى نِعْمَةِ الْاِيْمَانِ dedi."³⁸

Meselâ hayvanlar ve kuşlar, "Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut [sınırlı ve az sayıda] yumurtalardan ve yumurtacıklardan ve nutfede denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mu'cize-i hikmet [Cenâb-ı Hakk'ın hikmetini gösteren mu'cizesi] mahiyetinde bulunan sûretlerini, gayet muntazam ve muvâzeneli ve hatasız bir hey'ette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki; hayvanlar adedince senetler, deliller o hakikati tenvir eder [nurlandırır]."³⁹

Bismillâhirrahmânirrahîm'deki rahîmiyet ile de, insanın pek çok kabiliyet ve duygularını içine alan mahiyetindeki ilâhî ince merhametin lütuf ve latîfelerinden ve ilâhî şefkatin derin tecellilerinden

³⁷ "İman nimetini bahşeden Allah'a hamdolsun!"

³⁸ Şuâlar (7. Şuâ-Âyetü'l-Kübrâ), s.104.

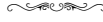
³⁹ Şuâlar (7. Şuâ-Âyetü'l-Kübrâ), s.106.

ve merhamet-i ilâhiyenin şua ve ışınlarından tezâhür eden yüce mühür de Rahîm ismine bakar. Rahîm isminin tecellisi ile insanda melekler dahil diğer mahlûkatın hiçbirisinde bulunmayan ince duygular ve latifeler vardır. Padişah'ın mareşallerine taktığı nişanlara benzeyen bu his ve kabiliyetler onu ahsen-i takvime yani en güzel yaratılış, en zirve kıvam ve noktaya çıkaracak cihazlardır. Nasıl ki, Cenâb-ı Hakk'ın isimleri içinde bir İsm-i Âzam vardır; yarattığı nakışlar içinde de bir nakş-ı âzam yani en büyük nakış vardır ki, ona insan denilir.

İşte Bismillâhırramânirrahîm, Arş'tan kâinata, kâinattan dünyaya, dünyadan da nakş-ı âzam olan insana; insanî arşa uzanır. Böylece Besmele insanı göklere bağlar. Ama insanîyetin yani insan-ı kâmilin doruk noktasındaki insanî arştan, Arş-ı Âzam'a yollar açılır. Bunun için de elmas değerindeki insanî kabiliyetlerin ve latife denilen ince duyguların, kömüre çevrilmemiş olması lâzımdır.

Eğer bu anlayış ve idrak ile, bu şuur derinliği ve enginliği ile tam bir itikatla Besmele çekilirse, onun karşısında hiçbir şey duramaz; her şey Allah'ın bu mübarek isimlerine musahhar [emre âmâde] olup boyun eğer. Evet, Besmele'nin bu muhteşem gerçeğini itikat kulağı ile dinleyip kalbine yerleştiren bir insanın elindeki gücün büyüklüğü de ona göre, o ihtişamda olur. Onun için, menkıbede anlatıldığı gibi, itikadı zayıf bir adamın hanımını imtihan için kuyuya attığı altın kesesini, o sağlam itikatlî mâsume kadın, elini Besmele ile sakladığı sandığa daldırmasına rağmen, kuyudan çıkarır gibi ıslak olarak bulup çıkarabilir. Bu, Besmele'nin kerametidir. Rivâyet edildiğine göre eski zamanda Eminönü Câmii'nde imam, vaaz ve nasihat sırasında: "Eğer tam bir itikat ile Bismillâhırramânirrahîm deyip suyun üzerinde yürümek istesiniz, Allah'ın izniyle yürür gidersiniz." demiş. Hocanın konuşmasını can kulağı ile dinleyen itikadı sâf ve ihlâsı tam olan bir işçi, vâiz efendinin dediği gibi aynen Besmele çekip, denizin üstünde yürümüş ve Allah'ın izniyle hiç batmadan karşı tarafa Üsküdar'a geçmiştir. Bu ve buna benzer gerçek olaylar, ancak derin bir iman ve ihlâsla çekilmiş bir Besmele

ile gerçekleşmiştir, bundan sonra da Allah'ın izniyle gerçekleşecektir. Yoksa, derinliği ve ağırlığı kavranılmamış, büyüklüğü idrak edilememiş ve alışkanlık nevinden şuursuzca söylenilmiş kelimelerle meydana gelecek değildir..

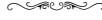

İkinci Sır

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, hadsiz kesret-i mahlûkatta [mahlûkatın çokluğunda] tezâhür eden [görünen, ortaya çıkan] vâhidîyet [Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıklara genel ve umumî şekilde tecelli eden birliği] içinde ukûlü boğmamak için, daima o vâhidîyet içinde ehadiyet [Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin her varlıkta özel şekilde tecelli etmesi] cilvesini gösteriyor. Yani, meselâ, nasıl ki güneş ziyasıyla hadsiz eşyayı ihata ediyor. Mecmû-u ziyasındaki [ışığının tamamındaki] Güneş'in zâtını mülâhaza etmek için, gayet geniş bir tasavvur ve ihatalı [kuşatıcı] bir nazar lâzım olduğundan, Güneş'in zâtını unutturmamak için, her bir parlak şeyde Güneş'in zâtını aksi vasıtasıyla gösteriyor. Ve her parlak şey kendi kabiliyetince Güneş'in cilve-i zâtîsiyle [zâtî tecellisiyle] beraber ziyası, harareti gibi hâssalarını gösteriyor. Ve her parlak şey, Güneş'i bütün sıfatıyla, kabiliyetine göre gösterdiği gibi; Güneş'in ziya ve hararet ve ziyadaki elvân-ı seb'a [yedi renk] gibi keyfiyatlarının her birisi dahi, umum mukabilindeki şeyleri ihata ediyor [kuşatıyor]. Öyle de,⁴⁰ وَاللَّهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى- temsilde hata olmasın- ehadiyet ve samediyet-i ilâhiye [Cenâb-ı Hakk'ın tek, yegâne oluşu ve hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı hâlde her şeyin O'na muhtaç olması], her bir şeyde hususan zîhayatta, hususan insanın mahiyet âyinesinde bütün esmâsıyla bir cilvesi olduğu gibi; vahdet ve vâhidîyet cihetiyle dahi mevcudât ile alâkadar her bir ismi bütün mevcudâtı ihata ediyor. İşte vâhidîyet içinde ukûlü [akılları] boğmamak ve kalbler Zât-ı Akdes'i unutmamak için, daima vâhidîyetteki sikke-i ehadiyeti [ehadiyet mührünü] nazara

⁴⁰ "En yüce sıfatlar Allah'ındır." (Nahl Sûresi 16/60)

veriyor ki, o sikkenin üç mühim ukdesini [dügümünü] irâe eden [gösteren] بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ 'dir.

Bu İkinci Sır'da geçen "vâhidîyet" ve "ehadiyet" terimleri Mektubat Risalesi'nde şöyle izah edilmektedir: "Vâhidîyet ise bütün o mevcudât Birinindir.. ve Birine bakar.. ve Birinin icadıdır demektir. Ehadiyet ise her bir şeyde Hâlık-ı külli şey'in ekser esmâsı [isimlerinin çoğu] tecelli ediyor demektir. Meselâ Güneş'in ziyası, bütün zeminin yüzünü ihata ettiği [kuşattığı] haysiyetiyle vâhidîyet misalini gösterir. Ve her bir şeffaf cüzde ve su katrelerinde, Güneş'in ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması, ehadiyet misalini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zîhayatta [canlı varlıklarda] ve bilhassa her bir insanda Sâni'in ekser esmâsı [isimlerinin çoğu] onda tecelli ettiği cihetle ehadiyeti gösterir."⁴¹

Cenâb-ı Hak, vâhidîyet içinde akılları boğmamak için ehadiyet tecellilerini gösterir. Temsildeki hata ve kusura bakmayacak olursak bunu şöyle bir misalle arz edebiliriz. Meselâ, Edirne'den başlayıp Hakkari'ye kadar kilometrelerce uzunluğunda bir "Türkiye" yazısı yazsak, bunu bütün hâlinde okumak çok zor olur. Belki sadece bir harfini okuyabiliriz. Ama her bir harfinin üzerine küçük küçük, Türkiye, Türkiye, diye yazacak olsak, bu küçük harflerle yazılanları görmek ve okumak kolay olacaktır. Bu temsilde olduğu gibi kâinat kitabının kelimeleri bazen çok büyük harflerle bazen de küçük harflerle yazılmıştır. İşte "Bismillâhirrahmânirrahîm" in

"Bismillâh"ı kâinata;

"Bismillâhirrahmân'in Rahmân'ı" arza;

"Bismillâhirrahmânirrahîm'in Rahîm'i" insana bakar.

Hem kâinat, hem arz hem de insan Cenâb-ı Hakk'ın varlığına delâlet eden birer mühürdür.

⁴¹ Mektubat (20. Mektup, 2. Makam, 6. Fıkra), s.266.

Üçüncü Sır

Şu hadsiz kâinatı şenlendiren, bilmüşâhede [müşahedenin neticesi-ne göre] rahmettir. Ve bu karanlıklı mevcudâtı ışıklandıran, bilbedâhe [açıkça görülmektedir ki] yine rahmettir. Ve bu hadsiz ihtiyacât [ihtiyaçlar] içinde yuvarlanan mahlûkatı terbiye eden, bilbedâhe yine rahmettir. Ve bir ağacın bütün hey'etiyle meyvesine müteveccih olduğu [yöneldiği] gibi, bütün kâinatı insana müteveccih eden [yönelten] ve her tarafta ona baktıran ve muâvenetine [yardımına] koşturan, bilbedâhe rahmettir. Ve bu hadsiz fezâyı ve boş ve hâlî âlemi dolduran, nurlandıran ve şenlendiren, bilmüşâhede rahmettir. Ve bu fânî insanı ebede namzed eden ve ezeli ve ebedî bir Zât'a muhâtap ve dost yapan, bilbedâhe rahmettir.

Ey insan! Madem rahmet böyle kuvvetli ve câzibedâr [câzibeli] ve sevimli ve medetkâr [medet verici] bir hakikat-i mahbûbedir [sevimli bir hakikattir]; بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ de, o hakikate yapış ve vahşet-i mutlakadan [tam bir yalnızlıktan, yabancılıktan] ve hadsiz ihtiyacâtın [ihtiyaçların] elemelerinden kurtul. Ve O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in tahtına yanaş ve o rahmetin şefkatiyle, şefaatiyle ve şuââtıyla [şuâalarıyla] o Sultan'a muhâtap ve halîl ve dost ol!

Evet, kâinatın envâını [çeşit çeşit mahlûkatını] hikmet dairesinde insanın etrafında toplayıp bütün hâcâtına [ihtiyaçlarına] kemâl-i intizam ve inâyet [mükemmel bir intizam ve yardım] ile koşturmak, bilbedâhe iki hâletten birisidir. Ya kâinatın her bir nev'i kendi kendine insanı tanıyor. Ona itaat ediyor, muâvenetine koşuyor [yardımına koşuyor]. Bu ise yüz derece akıldan uzak olduğu gibi, çok muhalâtı [muhalleri] intâç ediyor [netice veriyor], insan gibi bir âciz-i mutlakta [mutlak âciz bir varlıkta], en kuvvetli bir Sultan-ı Mutlak'ın kudreti bulunmak lâzım geliyor. Veyahut, bu kâinatın perdesi arkasında bir Kadîr-i Mutlak'ın ilmi ile bu muâvenet oluyor. Demek kâinatın envâi [nevileri ve türleri], insanı tanıyor değil; belki insanı bilen ve tanıyan, merhamet eden bir Zât'ın tanınmasının ve bilmesinin delilleridir.

Ey insan! Aklını başına al. Hiç mümkün müdür ki, bütün envâ-ı mahlûkatı sana müteveccihen muâvenet ellerini uzattıran ve senin hâcetlerine “Lebbeck!” [buyurun, emredin] dedirten Zât-ı Zülcelâl; seni bilmesin, tanımasın, görmesin? Madem seni biliyor, rahmetiyle bildiğini bildiriyor. Sen de O’nu bil, hürmetle bildiğini bildir ve kat’iyen anla ki; senin gibi zaif-i mutlak, [mutlak zayıf], âciz-i mutlak [mutlak âciz], fakir-i mutlak [mutlak fakir], fânî, küçük bir mahlûka bu koca kâinatı musahhar [emre âmâde] etmek ve onun imdadına göndermek; elbette hikmet ve inâyet [yardım] ve ilim ve kudreti tazammun eden hakikat-i rahmettir [rahmet hakikatidir]. Elbette böyle bir rahmet, senden küllî ve hâlis bir şükür ve ciddî ve sâfi bir hürmet ister. İşte o hâlis şükrün ve o sâfi hürmetin tercümanı ve unvanı olan بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ’i de. O rahmetin vusûlüne [ulaşmaya] vesile ve o Rahmân’ın dergâhında şefaatçi yap.

Evet, rahmetin vücûdu ve tahakkuku, güneş kadar zâhirdir. Çünkü nasıl merkezî bir nakış, her taraftan gelen atkı ve iplerin intizamından ve vaziyetlerinden hâsıl oluyor. Öyle de, bu kâinatın daire-i kübrâsında [en büyük dairesinde] bin bir ism-i ilâhînin cilvesinden uzanan nurânî atkılar, kâinat sîmâsında öyle bir sikke-i rahmet [rahmet damgası] içinde bir hâtem-i rahîmiyeti [rahîmiyet mührü] ve bir nakş-ı şefkati [şefkat nakşı] dokuyor ve öyle bir hâtem-i inâyeti [inâyet mührü] nesc ediyor [dokuyor] ki, güneşten daha parlak kendini akıllara gösteriyor.

Evet, Şems [Güneş] ve Kameri [Ay’ı], anâsır [maddeleri, elementleri] ve meâdini [madenleri], nebatât [bitkileri] ve hayvanâtı [hayvanları], bir nakş-ı âzâmın [en büyük nakışın] atkı ipleri gibi, o bin bir isimlerin şuâlarıyla tanzim eden ve hayata hâdim eden [hizmetçi eden] ve nebâtî ve hayvânî olan umum vâlidelerin gayet şirin ve fedâkârâne şefkatleriyle şefkatini gösteren⁴² ve zevilhayatı [canlıları], hayat-ı insaniyeye [insan hayatına] musahhar [emre âmâde] eden ve ondan rubûbiyet-i ilâhiyenin [Cenâb-ı Hakk’ın herkesi ve her şeyi kuşatan engin terbiye ve idaresinin] gayet güzel ve şirin bir nakş-ı âzamını ve

⁴² Mahlûkatta bulunan acıma hissinin; Cenâb-ı Hakk’ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlûkat arasında taksim edilmiş hâli olduğunu Peygamber Efendimiz ifade buyurmaktadırlar. (Bkz.: Buhârî, *Edeb* 19; Müslim, *Tevbe* 17, 20, 21)

insanın ehemmiyetini gösteren ve en parlak rahmetini izhâr eden [gösteren] O Rahmân-ı Zülcemâl [güzellik ve lütuf ile şefkat ve merhamet eden Allah], elbette Kendi istiğnâ-yı mutlakına [hiç kimseye muhtaç olmamasına] karşı rahmetini, ihtiyac-ı mutlak içindeki zîhayata [canlıya] ve insana makbul bir şefaathçi yapmış. Ey insan! Eğer insan isen, بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ de; O şefaathçiyi bul.

Evet, rûy-i zeminde [yeryüzünde] dört yüz bin muhtelif ayrı ayrı nebatâtın [bitkilerin] ve hayvanâtın [hayvanların] tâifelerini; hiçbirini unutmuyarak, şaşırılmayarak, vakti vaktine, kemâl-i intizam [mükemmel bir intizam] ile, hikmet ve inâyet [yardım] ile terbiye ve idare eden ve küre-i arzın sîmâsında hâtem-i ehadiyeti [Cenâb-ı Hakk'ın tek, yegâne, benzersiz olduğunu gösteren mührünü] vaz'eden; bilbedâhe, belki bilmüşâhede rahmettir. Ve o *rahmetin vücûdu, bu küre-i arzın sîmâsındaki mevcudâtın vücûdları kadar kat'î olduğu gibi, o mevcudât adedince tahakkukunun delilleri var.*

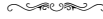
Evet, zeminin yüzünde öyle bir hâtem-i rahmet ve sikke-i ehadiyet [Cenâb-ı Hakk'ın tek, yegâne, benzersiz olduğunu gösteren damgası] bulunduğu gibi, insanın mahiyet-i mânevîyesinin [mânevî mahiyetinin] sîmâsında dahi öyle bir sikke-i rahmet [rahmet damgası] vardır ki; küre-i arz sîmâsındaki sikke-i merhamet ve kâinat sîmâsındaki sikke-i uzmâ-yı rahmetten [en büyük merhamet damgasından] daha aşağı değil. Âdetâ bin bir ismin cilvesinin bir nokta-yı mihrâkiyesi [odak noktası] hükmünde bir câmiyeti [toplayıcılığı] var.

Ey insan! Hiç mümkün müdür ki, sana bu sîmâyı veren ve o sîmâda böyle bir sikke-i rahmeti ve bir hâtem-i ehadiyeti vaz'eden [yerleştiren] Zât, seni başı boş bıraksın,⁴³ sana ehemmiyet vermesin, senin harekâtına [hareketlerine] dikkat etmesin, sana müteveccih olan bütün kâinatı abes yapsın,⁴⁴ hilkat seçeresini, meyvesi çürük, bozuk ehemmiyetsiz bir ağaç yapsın. Hem hiçbir cihetle şüphe kabul etmeyen ve hiçbir veçhile noksaniyeti olmayan, Güneş gibi zâhir olan [ortaya çıkan] rahmetini ve ziya gibi görünen hikmetini inkâr ettirsin. Hâşâ!..

⁴³ Bkz.: "İnsan başı boş bırakılacağını mı sanır?" (Kıyâmet Sûresi 75/36)

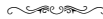
⁴⁴ Bkz.: "Bizim sizi boşuna yarattığımızı, Bizim huzurumuza dönüp hesap vermeyeceğinizi mi sandınız?" (Mü'minûn Sûresi 23/115)

Ey insan! Bil ki, o rahmetin arşına yetişmek için bir mi'râc [yükselme vasıtası] var. O mi'râc, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ 'dir. Ve bu mi'râc ne kadar ehemmiyetli olduğunu anlamak istersen, Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın yüz on dört sûrelerinin başlarına ve hem bütün mübarek kitapların ibtidâlarına [başlarına] ve umum mübarek işlerin mebdelerine [başlarına] bak. Ve Besmele'nin azamet-i kadrine en kat'î bir hüccet şudur ki; İmam-ı Şâfiî (radiyallâhu anh) gibi çok büyük müçtehidler demişler: *"Besmele tek bir âyet olduğu hâlde, Kur'ân'da yüz on dört defâ nâzil olmuştur."*⁴⁵

Kâinatın Sultanı, rahmet ve şefkati ile kâinatı, şenlendirmiş, karanlık mevcudâtı ışıklandırmış, hadsiz ihtiyaçlar içinde yuvarlanan mahlûkatı terbiye etmiş, kâinattaki her şeyi insanın yardımına koşturmuş, fezayı ve âlemi doldurmuş, nurlandırmış, şenlendirmiş ve bu fânî insanı ebede namzet etmiş ve Kendi ezeli ve ebedî Zât'ına dost ve muhatap yapmış. Madem bütün bunları, merhamet ve şefkati ile yapmış; öyleyse merhamet ve şefkatinin kaynağı Rahmân ve Rahîm isimlerinin de içinde bulunduğu, mübarek "Bismillâhirrahmânirrahîm" cümlesini her zaman söyle! Bu mukaddes cümleyi söyleyerek o ezeli ve ebedî Sultanın tahtına yanaş, O'na muhatap ve dost ol!..

İnsana ihsan edilen ve onu şerefliendiren bu durumun tahakkuk edebilmesi için ya bütün kâinattaki varlıkların insanı tanınması ve ona itaat etmesi lâzım; böyle bir durum ise mümkün değildir. Çünkü insan âciz bir varlık. İnsana bu şerefi ihsan ve ikram eden Cenâb-ı Erhamû'r-râhimîn'dir. O Sultan'a hürmet ve şükür etmek için "Bismillâhirrahmânirrahîm" cümlesini her işin başında söylemek, O'ndan yardım, destek istemek ve her şeyin O'nun mülkü olduğunu da itiraf etmiş olmak lâzımdır.

⁴⁵ Bkz.: çş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/208; el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân* 1/8; el-Gazâli, *el-Müstasfâ* 1/82; İbnü'l-Cevzî, *et-Tahkîk fi châdisi'l-hilâf* 1/345-347; cz-Zeylai, *Nasbu'r-râye* 1/327.

Dördüncü Sır

Hadsiz kesret [çokluk] içinde vâhidiyet tecellisi [birlik tecellisi] [bütün kâinata baktığı için], hitâb-ı ⁴⁶إِيَّاكَ نَعْبُدُ demikle herkese kâfi gelmiyor. Fikir dağılıyor. Mecmûundaki [toplamındaki] vahdet arkasında Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza edip [düşünüp] ⁴⁷إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ demeye küre-i arz [yeryüzü] vüs'atinde [genişliğinde] bir kalb bulunmak lâzım geliyor. Ve bu sırra binâen, cüz'iyatta [parçalarda] zâhir bir sûrette sikke-i ehadiyeti gösterdiği gibi; her bir nevide sikke-i ehadiyeti [ehadiyet mührünü] göstermek ve Zât-ı Ehad'i mülâhaza ettirmek [düşündürmek] için, hâtem-i rahmâniyet içinde bir sikke-i ehadiyeti gösteriyor; tâ külfetsiz [zorluksuz, yüksüz] herkes her mertebede إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ deyip doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e [bütün eksiklikler Kendisinden uzak olan en mukaddes Zât'a] hitap ederek müteveccih olsun [yönelsin].

İşte Kur'ân-ı Hakîm bu sırr-ı azîmi [büyük sırrı] ifade içindir ki; kâinatın daire-i âzamından [en büyük dairesinden].. meselâ; semâvât ve arzın hilkatinden [yaratılışından] bahsettiği vakit, birden en küçük bir daireden ve en dakîk bir cüz'îden [en ince bir parçasından] bahseder; tâ ki, zâhir [açık] bir sûrette hâtem-i ehadiyeti [ehadiyet mührünü] göstersin. Meselâ; hilkat-i semâvât ve arzdan [semâvât ve arzın yaratılışından] bahsi içinde, hilkat-i insandan [insanın yaratılışından] ve insanın sesinden ve sîmâsındaki dekâik-i nîmet ve hikmetten [nimet ve hikmet inceliklerinden] bahis açar. Tâ ki fikir dağılmasın, kalb boğulmasın, ruh Mâbûd'unu doğrudan doğruya bulsun.

Meselâ:

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ⁴⁸

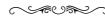
⁴⁶ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

⁴⁷ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Senden medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

⁴⁸ “O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de: Gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır.” (Rûm Sûresi 30/22)

âyeti mezkûr [zikredilen] hakikati mu'cizâne bir sûrette gösteriyor. Evet, hadsiz mahlûkatta ve nihayetsiz bir kesrette [çoklukta] vahdet [birlik] sikkeleri [mühürleri]; mütedahil daireler [iç içe daireler] gibi en büyüğünden, en küçük sikkeye kadar envâî [çeşitleri] ve mertebeleri vardır. Fakat o vahdet, ne kadar olsa yine kesret içinde bir vahdettir. Hakikî hitabı tam temin edemiyor. Onun için, vahdet arkasında ehadiyet sikkesi bulunmak lâzımdır. Tâ ki, kesreti hatıra getirmesin. Doğrudan doğruya Zât-ı Akdes'e karşı kalbe yol açsın. Hem sikke-i ehadiyete nazarları çevirmek ve kalbleri celb etmek için, o sikke-i ehadiyet üstünde gayet câzibedâr bir nakış ve gayet parlak bir nur ve gayet şirin bir halâvet [tatlılık] ve gayet sevimli bir cemâl ve gayet kuvvetli bir hakikat olan rahmet sikkesini ve rahîmiyet hâtemini koymuştur. Evet, o rahmetin kuvvetidir ki, zîşuurun [şuur sahibi varlıkların] nazarlarını celb eder, kendine çeker ve ehadiyet sikkesine îsâl eder [ulaştırır]. Ve Zât-ı Ehadiyet'i mülâhaza ettirir [düşündürür] ve ondan *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* 'deki hakikî hitaba mazhar eder.

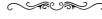
İşte بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ Fâtiha'nın fihristesi ve Kur'ân'ın mücmel [kısa, özlü] bir hulâsası olduğu cihetle, bu mezkûr sırr-ı azîmin [büyük sırrın] unvanı ve tercümanı olmuş. Bu unvanı eline alan, rahmetin tabakâtında [tabakalarında] gezebilir. Ve bu tercümanı konuştu-
ran, esrâr-ı rahmeti [rahmetin sırlarını] öğrenir ve envâr-ı rahîmiyeti [rahîmiyet nurlarını] ve şefkati görür.

“İkinci Sır”da vâhidiyet sırrını izah ederken kâinatın toptan Allah'ın varlığına ve birliğine delil oluşunun kavranılmasında zorlanılacağını, hâlbuki ehadiyet sırrı ile Cenâb-ı Hak'ın bir çiçekte bir kelebeğe ve bir insanda bile pek çok isimleri tecelli ettiği için tefekkür ve inceleme ile tevhidi anlama ve kavramanın kolay olacağını ifade etmiş ve Türkiye kadar büyük yazılmış Türkiye yazısı ile o büyük harflerin üzerine küçük küçük yazılmış Türkiye yazılarından örnek vermiştik. Cenâb-ı Hak, hiçbir yaratığına benzemediği, zaman ve mekândan münezzeh olduğu için O'nun Zât'ını düşünemeyiz/düşünmemeliyiz. Ayrıca bütün kâinat varlığının vâhidiyet sırrı ile

delili olması itibarıyla anlamaya gücümüz yetmiyor. Ama ehadiyet tecellisi ile her şeyde, en küçük varlıklarda, bilhassa canlılarda pek çok ismini görüp, idrak ederek, sanki karşımızdaymış gibi O'na muhatap olabiliriz. Namazda Fâtiha okurken **إِنَّا نَعْبُدُكَ** “Ancak ve yalnız Sana ibadet ederiz.” derken tam karşımızda bir muhatap olarak mülâhaza edebilmemiz için ehadiyet sırrına ve tecellilerine ihtiyacımız var. Onun için Kur'ân-ı Kerîm, Rum Sûresi'nin 22. âyetinde olduğu gibi pek çok âyette göklerden ve yerden bahsederken, hemen insandan, insanların farklı farklı dillerinden, hatta ses tonlarından, başka başka renkte yaratılmış olmalarından hatta alın ve yüz çizgilerinden bahsederek tefekkürü kolaylaştırıyor.

İşte Besmele'de –“Birinci Sır”da anlatıldığı gibi– “Allah” lafzı celâl tecellisiyle “bütün kâinata”, “Rahmân” ismi “arza” ve “Rahîm” ismi “insana” bakarak âyetlerdeki vâhidîyet ve ehadiyet tecellilerine bir numûne olduğunu gösteriyor ve tek başına Fâtiha'nın bir fihristesi ve Kur'ân'ın özlü bir hulâsası olduğunu ifade ediyor.

Beşinci Sır

Bir hadis-i şerifte vârid olmuş ki:

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ صُورَةِ الرَّحْمَنِ⁴⁹

–ev kemâ kâl– Bu hadisi, bir kısım ehl-i tarikat, akâid-i imaniyeye [iman esaslarına] münasip düşmeyen acîp [hârîka] bir tarzda tefsir etmişler. Hatta onlardan bir kısım ehl-i aşk, insanın sîmâ-yı mânevîsine [mânevî sîmasına] bir sûret-i Rahmân [Rahmân'ın bir sûreti] nazarıyla bakmışlar. Ehl-i tarikatın ekserinde sekr [mânevi sarhoşluk], ehl-i aşkın çoğunda istiğrak [Allah aşkı ile mest olup kendinden geçme] ve iltibâs [ayırt edememe] olduğundan, hakikate muhalif telâkkilerinde belki mâzurduurlar. Fakat, akli başında olanlar, fikren onların esas-ı akâide münâfi olan mânâlarını kabul edemez. Etse hata eder.

⁴⁹ “Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân suretinde yaratmıştır.” (Buhârî, *İsti'zân* 1; Müslim, *Birr* 115, *Cennet* 28; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519)

Evet, bütün kâinatı bir saray, bir ev gibi muntazam idare eden ve yıldızları zerrelere gibi hikmetli ve kolay çeviren ve gezdiren ve zerrâtı [zerrelere] muntazam memurlar gibi istihdam eden [hizmet ettiren] Zât-ı Akdes-i İlâhî'nin [En yüce Zât'ın] şeriki [ortağı], nazîri [benzeri], zıddı, niddi [dengi] olmadığı gibi ⁵⁰ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ⁵⁰ gibi sırrıyla, sûreti, misli, misali, şebîhi dahi olamaz. Fakat,

وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ⁵¹

sırrıyla mesel ve temsil ile, şuûnâtına (Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufku aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyık ferah, sürûr gibi mukaddes ve münezzeh mânâlar) ve sıfât [sıfatlar] ve esmâsına [isimlerine] bakılır. Demek mesel ve temsil, şuûnât [ilâhî işleyişler] nokta-yı nazarında [bakış açısında] vardır. Şu mezkûr [zikredilen] hadis-i şerifin çok makâsıdından [maksatlarından] birisi şudur ki: İnsan, İsm-i Rahmân'ı tamamıyla gösterir bir sûrettedir. Evet, sâbıkan [daha önce] beyan ettiğimiz gibi, kâinatın sîmâsında bin bir ismin şuâlarından tezâhür eden [ortaya çıkan] İsm-i Rahmân görüldüğü gibi; zemin yüzünün sîmâsında rubûbiyet-i mutlaka-yı ilâhiyenin [Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi içine alan engin, sınırsız, sonsuz terbiye ve idaresinin] hadsiz cilveleriyle tezâhür eden İsm-i Rahmân gösterildiği gibi; insanın sûret-i câmiyasında küçük bir mikyasta [ölçüde] zeminin sîmâsı ve kâinatın sîmâsı gibi yine o İsm-i Rahmân'ın cilve-i etemmini [tam tecellisini] gösterir demektir.

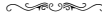
Hem işaretler ki; Zât-ı Rahmân-ı Rahîm'in delilleri ve âyineleri [aynaları] olan zîhayat ve insan gibi mazharlar, o kadar o Zât-ı Vâcibü'l-vücûd'a [varlığı kendinden ve kesin olan Yüce Zât'a] delâletleri kat'î ve vâzih [açık] ve zâhirdir ki, Güneş'in timsâlini ve aksini tutan parlak bir âyine parlaklığına ve delâletinin vuzûhuna [apaçık oluşuna] işaretlen

⁵⁰ "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, her şeyi hakkıyla işitir ve bilir." (Şûrâ Sûresi 42/11)

⁵¹ "Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O Allah'ındır. O Aziz ve Hakîm'dir: Mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir." (Rûm Sûresi 30/27. Ayrıca Nahl Sûresi 16/60 âyeti de aynı hususu biraz değişik lafızla ifade etmektedir.)

“O âyine güneştir.” denildiği gibi, “İnsanda sûret-i Rahmân var.” vuzûh-u delâletine [delillîğinin açık oluşuna] ve kemâl-i münâsebetine [mükemmel münasebetine] işaretlen denilmiş ve denilir. Ve ehl-i vahdetü'l-vücûdun [Allah'tan başka varlıkların da kendilerince sabit bir hakikatleri olduğu gerçeğini kabul etmeyen tasavvufçuların] mûtedil kısmı ⁵² لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ bu sırra binâen, bu delâletin vuzûhuna ve bu münâsebetin kemâline bir unvan olarak demişler.

اللَّهُمَّ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ بِحَقِّ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِزْحَمْنَا كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ
وَفَهَّمْنَا أَسْرَارَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ ، آمِينَ ⁵³

Kur'ân-ı Kerîm'in muhkem âyetlerinde ve sarîh ifadelerinde, Cenâb-ı Hakk'ın hiçbir şeye benzemediği, eşinin ortağının olmadığı beyan ediliyor. Ancak bazı ilâhî hakikatler, gaybî gerçekler mesel ve temsil yolu ile anlatılıyor. Meselâ ilâhî icraat, bir padişahın tahtından yönetmesi temsili ile ifade ediliyor. Hadis-i şerifte geçen “Allah, insanı Rahmân sûretinde yarattı.” ifadesini de muhkem ve sarîh beyanlara göre anlamak zorundayız. Nasıl ki, birçok merhametli güzelliklere vesile olan “yağmur” için de “rahmet” tabirini kullanıyoruz. İnsanın Rahmân sûretinde yaratılmış olması ifadesinde kâinat ve dünyada Rahmân ismiyle merhamet ve şefkati tezâhür eden Cenâb-ı Hakk'ın insanda da Rahmân isminin tecellilerinin odaklanmış olduğu anlatılmaktadır.

Üstad Hazretleri yukarıdaki hadis-i şerifle alâkalı olarak Emirdağ Lâhikası'nda şöyle demektedir: “Yüz defadan ziyade, gayet kıymetli bir hakikat-i imaniye bana görünüyor. Telif zamanı tamam olması hikmetiyle, ne kadar çalıştım, o çok ehemmiyetli hakikati

⁵² “Vücûd-u Vâcib'e nisbeten başka şeylere vücûd denilmemeli.. onlar vücûd unvanına lâyık değillerdir..”

⁵³ “Ey Rahmân, Rahîm Allah'ım! ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in hakkı için, rahîmiyetine yaraşır şekilde bize merhamet et ve rahmâniyetine yaraşır şekilde, bize ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’in sırlarını anlamayı temin et!..”

avlayamadım. Vâzihan ifade ve ihsas etmek için bekledim, muvafak olamadım. Şimdi gayet kısa bir işaretle, o çok geniş ve çok uzun hakikatten kısacık bahsedeceğim.

⁵⁴ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ صُورَةِ الرَّحْمَنِ hadisi, hem cevâmîü'l-kelimden [az sözle çok mânâ ifade eden hadislerden], hem müteşabih [birden fazla anlamı mümkün olup, gerçek mânâsının anlaşılması için başka izah veya delillere ihtiyaç duyulan] hadislerdendir. Pek büyük ve küllî nüktesi, benim kalbime, *Hulâsatü'l-Hulâsa* ile *Cevşenü'l-Kebîr*'i okuduğum vakit zâhir oldu. Ben de, o acıp ve çok güzel nükteyi kaçırmamak için, şifreler, işaretler nev'inden *Hulâsatü'l-Hulâsa*'nın on yedinci mertebesi olan "Kur'an lisanıyla şehadet" ve on sekizinci mertebesi olan 'kâinat lisanıyla şehadet' ortasında o şifreli işaretleri şöyle koydum:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاجِبُ الْوُجُودِ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ بِلِسَانِ الْحَقِيقَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ بِكَلِمَاتِ حَيَاتِهَا
وَحَسَنَاتِهَا وَسَجِيَّاتِهَا وَمَقْيَاسِيَّتِهَا وَمِرَاتِيَّتِهَا وَبِكَلِمَاتِ صِفَاتِهَا وَأَخْلَاقِهَا وَخِلَافَتِهَا
وَفَهْرَسِيَّتِهَا وَأَنَاتِيَّتِهَا وَبِكَلِمَاتِ مَحْلُوقِيَّتِهَا الْجَامِعَةِ وَعُبودِيَّتِهَا الْمَشْتَوَعَةِ وَاحْتِيَاجَاتِهَا
الْكَبِيرَةِ وَفَقْرَهَا وَعَجْزَهَا وَتَقْصِصَهَا الْغَيْرِ الْمَحْدُودَةِ وَاسْتِعْدَادَاتِهَا الْغَيْرِ الْمَحْضُورَةِ

İşte bu kısa şifreyi, yine gayet muhtasar bir şifre ile tercüme ve izah edeceğim. Bunu *Hulâsatü'l-Hulâsa*'ya bir hâşiye yapınız.

Evet ben, *Hulâsatü'l-Hulâsa*'yı okuduğum zaman, koca kâinat, nazarımda bir halka-yı zikir [zikir halkası] oluyor. Fakat her nevin lisanı çok geniş olmasından, fikir yoluyla sıfat ve esmâ-yı ilâhiyeyi [ilâhî isimleri] ilmelyakîn [okuyup öğrenilerek elde edilen bilgi] ile iz'an etmek [iyice anlayıp tamamen kabullenmek] için akıl çok çabalıyor, sonra tam görür. Hakikat-i insaniyeye baktığı vakit, o câmi miyasta, o küçük haritacıkta, o doğru numûnecikte, o hassas mizancıkta, o enâniyet hassasiyetinde öyle kat'î ve şuhudî [görerek] ve iz'anî bir vicdan, bir itminan, bir iman ile o sıfât [sıfatlar] ve

⁵⁴ "Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân suretinde yaratmıştır." (Buhârî, *İsti'zân* 1; Müslim, *Birr* 115, *Cennet* 28; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519)

esmâyı [isimleri] tasdik eder. Hem çok kolay, hem hazır yanındaki aynasında hiç uzun bir seyahat-i fikriyeye [kalb, ruh, fikir, hayal ve diğer latîfelerle mânâ âleminde varlığın yaratılış hikmeti, mahiyeti ve hedefi ile ilgili gerçekleştirilen seyahate] muhtaç olmadan iman-ı tahkikîyi [delile dayanarak ulaşılan sarsılmaz imanı] kazanır ve *صُورَةَ الرَّحْمَنِ عَلَى الْإِنْسَانِ* إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَى صُورَةِ الرَّحْمَنِ hakikî bir mânâsını anlar. Çünkü Cenâb-ı Hak hakkında sûret muhal olmasından, sûretten murat, sîrettir, ahlâk ve sıfattır.

Evet, nasıl ki ehl-i tarikat, seyr-i enfüsî ve âfâkî [iç ve dış âleme dönük yolculuk] ile mârifet-i ilâhiyede [Allah'ı sıfat, isim ve fiille-riyle bilmede] iki yol ile gitmişler ve en kısa ve kolayı ve kuvvetli ve itminanlı yolunu enfüsîde, yani kalbinde zikr-i hafîyy-i kalble bulmuşlar. Aynen öyle de, yüksek ehl-i hakikat dahi, mârifet ve tasavvur değil, belki ondan çok âlî ve kıymetli olan iman ve tasdikte, iki cadde ile hareket etmişler.

Biri: Kitab-ı kâinatı [bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinatı] mütalâa ile, Âyetü'l-Kübrâ ve Hizbü'n-Nuriye ve Hulûsatü'l-Hulâsa gibi âfâka bakmaktır.

Diğeri: Ve en kuvvetli ve hakkalyakîn [bizzat yaşayarak elde edilen bilgi] derecesinde vicdanî ve hissî, bir derece şuhudî olan hakikat-i insaniye haritasını ve enâniyet-i beşeriye fihristesini ve mahiyet-i nefsiyesini mütalâa ile, imanın şüphesiz ve vesvesesiz mertebesine çıkmaktır ki, sırr-ı akrebiyete [Allah'a en yakın olmadaki sırta] ve veraset-i nübüvvete [peygamberlik vazifesine vâris olma sırrına] bakar. Ve enfüsî tefekkür-ü imanî hakikatinin bir parçası, Otuzuncu Söz'ün, ve 'ene' ve 'enâniyet'te ve 'Otuz Üçüncü Mektub'un [yani Otuz Üçüncü Söz'ün] 'Hayat Pencere'sinde ve 'İnsan Penceresi'nde ve bazı parçaları da sair ecza-yı nuriyede [Risale-i Nur'un kısımlarında] bir derece beyan edilmiş.⁵⁵

Üstad'ın talebelerinden Ahmed Hüsrev Ağabey de Besmele'nin ehemmiyeti ve insanın sûret-i Rahmân olarak yaratılması hakkında

⁵⁵ Emirdağ Lâhikası, 1/135-137.

şöyle demektedir: “Bu kudsi mübarek kelimenin her sûre başında zikriyle, ehemmiyet ve azameti [büyüklüğü] ve her hayırlı işlerde tekrarıyla mübarek bir şefaathçi olması, ferşte gezen insana, Arş’a çıkacak kamet giydirmesi ve acz-i mutlakta [tam bir âcizlikte] çırpınan insanı Kadîr-i Mutlak’a rapt etmekle, insanın kıymet ve izzeti gösterildikten sonra ⁵⁶ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ صُورَةِ الرَّحْمَنِ hadis-i şerifiyle Mün’im-i Hakikî’nin bin bir esmâ-yı hüsnâsının [güzel isimlerinin] cilvelerinin şuâlarından tezâhür eden [ortaya çıkan] rahmetiyle perverde edilmek sûretiyle de, rahmetin bir cilve-i etemmi [tam bir tecellisi] olduğu izah buyurulmuştur.”⁵⁷

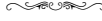
Risale-i Nurlar’ı Arapçaya çeviren İhsan Kasım Salihî Bey yukarıda zikri geçen hadisle alâkalı şu hatırasını anlatmıştı:

“Mısır’da devletin araştırma ödülüne lâyık görülen araştırmacı yazar Hadice Nebrâvî isminde bir bayan hoca bizleri evine davet etti. Sohbet esnasında Ehram gazetesinden Ahmed Behçet Bey, Hüseyin Verdânî, Prof. Dr. Hüseyin Âşûr Bey, Muhammed Râdî Bey gibi hocalar, edebiyatçı, gazeteci birçok kimse vardı. Bir ara Ehram gazetesinden Ahmed Behçet Bey ⁵⁶ إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَىٰ صُورَتِهِ ‘Muhakkak ki Allah, Âdem’i kendisi sûreti üzere yarattı.’ hadisiyle ilgili bir soru ortaya attı. Eski bakanlardan ilim adamı Prof. Dr. Hasan Abbâs Zeki Bey –ki 14 sene Maliye bakanlığı yapmıştır– hadisteki ⁵⁶ صُورَتِهِ ’deki ‘ه = onu’ zamirini ‘Âdem kelimesine verdi. Yani, “Âdem’i Âdem sûretinde yarattı.” şeklinde anlamak lâzımdır, demek istedi. Ben de benzer başka bir rivâyeti yani إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ عَلَىٰ صُورَةِ الرَّحْمَنِ ‘Muhakkak ki, Allah, Âdem’i Rahmân sûretinde yarattı.’ şeklini hatırlattım. ‘Olmaz öyle şey.’ dediler. Kardeşimiz Kenan Demirtaş Bey hemen bu rivâyeti, yanındaki bilgisayar yardımıyla buldu. Ben de Üstad Hazretleri’nin 14. Lem’a’da bu hadisi nasıl izah ettiğini anlattım. Hocalar mest oldular. Sohbetten çıkışta

⁵⁶ “Şüphesiz Allah Teâlâ, insanı Rahmân suretinde yaratmıştır.” (Buhârî, *İsti’zân* 1; Müslim, *Birr* 115, *Cennet* 28; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/244, 251, 315, 323, 434, 463, 519)

⁵⁷ Barla Lâhikası (159. Mektup), s.178.

Ahmed Behçet Bey 'İzah işte böyle olur!' diye takdirlerini dile getirdi. Ertesi gün, Hüseyin Âşûr Bey'in evine gittik. Lem'alar'dan bu bahsin yerini buldu ve okudu. Bunun üzerine Ahmed Behçet Bey, kitabı aldı, kolunun altına koydu ve tebessüm ederek 'Allah'a ısmarladık. Böyle bir kitabın altından da olsa, hırsızlığı câizdir!' diye de bir latîfe yaptı."

Altıncı Sır

Ey hadsiz acz ve nihaysiz fakr [sınırsız âcizlik ve sonsuz fakirlik] içinde yuvarlanan bîçare insan! Rahmet ne kadar kıymetli bir vesile ve ne kadar makbul bir şefaathî olduğunu bununla anla ki: O rahmet, öyle bir Sultan-ı Zülcelâl'e vesiledir ki, yıldızlarla zerrât [zerreler] beraber olarak kemâl-i intizam ve itaatle –beraber– ordusunda hizmet ediyorlar. Ve O Zât-ı Zülcelâl'in [celâl ve azamet sahibi Zât'ın] ve O Sultan-ı Ezel ve Ebed'in istîğnâ-yı zâtîsi [Kendi Zât'ına mahsus olarak hiçbir şeye muhtaç olmaması] var. Ve istîğnâ-yı mutlak [kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmama] içindedir. Hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı olmayan bir Ganiyy-i ale'l-ıtlak'tır [hiçbir şeye ihtiyacı olmayan sınırsız zenginlik sahibidir]. Ve bütün kâinat taht-ı emir ve idaresinde [kâinat emir ve idaresinde] ve heybet ve azameti altında nihayet itaatte, celâline karşı tezelliyledir [zelil, hor ve hakir olduğunun itirafı içindedir].

İşte rahmet, seni –Ey insan!– O Müstağni-i ale'l-ıtlak'ın [hiçbir şeye muhtaç olmayan mutlak Müstağni'in] ve Sultan-ı Sermedî'nin [Ebedî Sultan'ın] huzuruna çıkarır ve O'na dost yapar. Ve O'na muhatap eder. Ve sevgili bir abd [kul] vaziyetini verir. Fakat, nasıl sen Güneş'e yetişemiyorsun, çok uzaksın, hiçbir cihetle yanaşamıyorsun. Fakat Güneş'in ziyası, Güneş'in aksini, cilvesini senin âyinen [aynan] vasıtasıyla senin eline verir, öyle de: O Zât-ı Akdes'e ve O Şems-i Ezel ve Ebed'e [bütün ışıkların kaynağı, batmayan, kaybolmayan, Güneşler Güneşi'ne] biz çendan nihaysiz uzağız, yanaşamayız; fakat O'nun ziya-yı rahmeti, O'nu bize yakın ediyor.

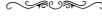
İşte ey insan! Bu rahmeti bulan, ebedî tükenmez bir hazine-i nur [nur hazinesi] buluyor. O hazineyi bulmasının çaresi: Rahmetin en parlak bir misali ve mümessili ve o rahmetin en belîğ [söz üstadı] bir lisanı ve dellâlı olan ve Rahmeten li'l-Âlemîn [Âlemlere Rahmet kaynağı] unvanıyla Kur'ân'da tesmiye edilen [isimlendirilen] Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnetidir ve tebaiyyetidir [tâbi olmaktadır]. Ve bu Rahmeten li'l-Âlemîn olan rahmet-i mücsemmeye [rahmet âbidesine] vesile ise, salâvâttır. Evet, salâvâtın mânâsı rahmettir. Ve o Zihayat [hayat sahibi] Mücsem [Cisme bürünmüş] Rahmet'e, rahmet duası olan salâvât ise; o Rahmeten li'l-Âlemîn'in vusûlüne [ulaşmaya] vesiledir.⁵⁸ Öyle ise; sen salâvâtı kendine, o Rahmeten li'l-Âlemîn'e vesile yap ve o Zât'ı da rahmet-i Rahmân'a [Rahmân'ın rahmetine] vesile ittihaz et [edin].

Umum ümmetin, Rahmeten li'l-Âlemîn olan Aleyhissalâtü Vesselâm hakkında hadsiz bir kesretle [çokca, bolca] rahmet mânâsıyla salâvât getirmeleri, rahmet ne kadar kıymettar bir hediye-i ilâhiye [ilâhî bir hediye] ve ne kadar geniş bir dairesi olduğunu parlak bir sûrette isbat eder.

Elhâsıl: *Hazine-i rahmetin [rahmet hazinesinin] en kıymettar pırlantası ve kapıcısı Zât-ı Ahmedîye (aleyhissalâtü vesselâm) olduğu gibi, en birinci anahtarı dahi, بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ'dir. Ve en kolay bir anahtarı da salâvâttır.*

⁵⁸ Peygamber Efendimiz'e (sallallahü aleyhi ve sellem) salât ü selâm getirmenin önemine dair Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'da Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “Muhakkak ki Allah ve melekleri Peygambere hep salât (rahmet ve sena) ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir içtenlikle selâm verin.” (Ahzâb Sûresi 33/56) İmam-ı Müslim'in Sahih'inde geçen hadiste de Nebiler Serveri şöyle buyurmaktadır: “Müezzini işittiğiniz vakit siz de onun dediğini deyin. Sonra bana salâvât getirin. Çünkü her kim bana bir defa salâvât getirirse, Allah ona o salâvâtı sebebiyle on defa salât eyler. Sonra Allah'tan Benim için vesileyi isteyin. Zira vesile cennette bir makamdır ki Allah'ın kullarından yalnız bir tanesine lâyıktır. Umarım ki; o bir kişi de Ben olayım. İmdi her kim Benim için vesileyi isterse ona şefaetim vâcib olur.” (Müslim, Salât 11, 70)

اللَّهُمَّ بِحَقِّ أَشْرَارِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صَلَّى وَسَلَّمَ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً
لِلْعَالَمِينَ كَمَا يَلْبِثُ بِرَحْمَتِكَ وَيُخْزِمَتِهِ، وَعَلَى إِلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ. وَارْحَمْنَا رَحْمَةً
تُعِينُنَا بِهَا عَنْ رَحْمَةٍ مِنْ سِوَاكَ مِنْ خَلْقِكَ، آمِينَ⁵⁹
شُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁶⁰

Altıncı Sır'da Üstad Hazretleri, hadsiz âcizlik ve nihayetsiz fakirlik içinde yuvarlanan çaresiz insana hitap ederek, âcizlikten, fakirlikten ve bîçarelikten kurtaracak şöyle bir çare söylüyor: Yıldızlarla beraber zerrelere ordusunda itaat eden Zât'a ulaşmanın vesile ve şefaataçisi rahmettir. Bu ebedî ve tükenmez nur hazinesini bulmanın çaresi "Besmele" ve "salâvât"tır. Çünkü salâvât; rahmetin en parlak misali ve mümessili ve o rahmetin en belâgatlı bir lisanı ve dellâlı olan ve âlemlere Rahmet unvanıyla Kur'ân'da isimlendirilen Muhammed'e (aleyhisselâm) rahmet duasıdır. *Rahmet duası olan salâvât getirmek ise Allah'ın rahmetine ulaşmak için en kolay bir anahtardır. "Bismillâhirrahmânirrahîm" de en birinci bir anahtardır.*

İşte bu anahtarları yani "Besmele" ve "salâvât"ı rahmet kapılarını ve hazinelerini açmak için hiç durmadan kullanmak ve o engin feyizlerden ve Nurlar'dan istifade etmek lâzımdır.

"Besmele" ve "salâvât"ın bereketi ile ilgili yaşanmış pek çok olay vardır: Yurtdışı hizmetlerinde bulunmuş Muammer Hocamız diyor ki: "Açılacak okul için her türlü imkânı, malzemeyi hazırladığımız hâlde, bir idareci 'Hayır olmaz! Biz sizin ne niyetle geldiğinizi biliyoruz. Hemen def olup gidin...' diye tutturdu. Ne dediysem dinletemedim. Ben konuşmama devam ediyordum. Bu arada arkadaşşıma, 'Sen İhlâs ile 51 Besmele'ye devam et.' diye işaret ettim.

⁵⁹ "Allah'ım! 'Bismillâhirrahmânirrahîm'in sırlarının hakkı için, âlemlere rahmet olarak gönderdiğin Zât'a ve bütün âl ve ashabına, Sen'in rahmetine ve O'nun hürmetine yaraşır bir şekilde salât ve selâm et. Bize de öyle bir rahmetle merhamet et ki Sen'den gayrı, mahlûkatından hiç kimsenin merhametine muhtaç olmayalım."

⁶⁰ "(Melekler:) 'Sübhansın yâ Rab! Sen'in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sen'sin.' dediler." (Bakara Sûresi 2/32)

Ellerimi arkaya bağlayıp, ikna etmek için konuşmama devam ettim. Bir müddet geçtikten sonra baktım ki o kaplan tavırlı adam birden değişti. ‘Ne demek? Tabii ki bu okulu açacaksınız. Ben de yardımcı olacağım elbette!..’ demeye başladı. Baktım arkadaşımın dudakları artık kıpırdamıyordu. Demek ki 51 Besmele’yi içten gele gele okumayı bitirmişti.”

1982’nin sonu 1983’ün başlarıydı. İslâmiyet’in cibilli düşmanlarından bazıları, 12 Eylül 1980 darbecilerinin kafasına sinsice, dindarların ellerindeki bütün mal ve mülklerine el konulması, vakıf ve derneklerinin imkânlarının devletleştirilmesi konusunda sinsi bir fikri sokmuşlardı. Başta ihtilâli yapanlar başta Kenan Evren olmak üzere aslında İslâmiyet’e karşı değillerdi. Hatta 1980’den sonra din bilgisi derslerini okullarda mecbur edenler de onlardı. Buna rağmen zihinleri çeşitli telkinlere açtı. Sözkonusu büyük tehlikeye karşı, sebepler açısından her türlü gayret gösterildi, fakat bir netice alınamadı. Bunun üzerine bir araya gelinip 4444 adet salâvât okundu. Baştan hava bulutlu ve kapalı iken, salâvâtlar bitince hava açıldı. Güneş gülümseyen yüzünü gösterdi. Bunu tevil-i ehâdis (olayların dili ve yorumu) açısından hayra yorumladık. Gerçekten de ne oldu ise, askerler bu fikirlerinden vazgeçtiler. Zaten sonra da seçim havasına girildi. Sivil idare de böyle bir şey yapmadı. Bunun bizzat şahidiyim.

Bu vak’anın benzeri pek çok olayda, 4444 salâvâtın yani salât-ı tefriciyenin, keramet derecesinde güzelliklere vesile olduğuna dair pek çok bilgiye sahibiz.

Barla Lâhikası’nın 4. Mektub’unda, Nurlar’ın Birinci Talebesi Albay Hulûsî Yahyagil Ağabey, Üstad Hazretleri’ne şu soruyu soruyor:

“Esmâ-yı hüsnâdan Rahmân ve Rahîm isimleri en âzam [en büyük] mertebede olduklarından mı, yoksa başka sebep ve hikmetle mi بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ kelimesi içine dahil olmuşlardır? Bu da şu mektubu yazarken kalbime geldi, ben de soruyorum.”⁶¹

Bu soruya Üstad Hazretleri “Sekizinci Mektup” ile şöyle cevap vermiştir:

⁶¹ Barla Lâhikası (1. Mektup), s.24.

“بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ” e girdiklerinin ve her mübarek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri var. Onların beyanını başka vakte tâlikan [erteleyerek], şimdilik kendime ait bir hissimi söyleyeceğim:

Kardeşim, ben الرَّحِيمِ، الرَّحْمَنُ isimlerini öyle bir nur-u âzam [pek büyük nur] görüyorum ki, bütün kâinatı ihata eder [kuşatır].. ve her ruhun bütün hâcât-ı ebediyesini [ebedî ihtiyaçlarını] tatmin edecek.. ve hadsiz düşmanlarından emin edecek, nurlu ve kuvvetli görünüyorlar. *Bu iki nur-u âzam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesile; fakr ile şükr, acz ile şefkattir. Yani, ubûdiyet [kulluk] ve iftikardır [fakirliğini bilme, tevâzu].* Şu mesele münasebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne [delillere dayanarak gerçeği araştıran ve Allah'ın izni ölçüsünde de eşyanın iç yüzüne, hakikatine vâkıf olabilen kimseler], hatta bir üstadım olan İmam-ı Rabbânî'ye muhalif olarak diyorum ki:

Hazreti Yakub'un (aleyhisselâm) Yûsuf (aleyhisselâm)'a karşı şedit ve parlak hissiyatı, muhabbet ve aşk degildir; belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezih-tir ve makam-ı nübüvvete [peygamberlik makamına] lâyıktır. Fakat, muhabbet ve aşk, mecâzî mahbuplara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette [tutuculuk derecesinde] olsa, o makam-ı muallâyı nübüvvete [yüce peygamberlik makamına] lâyık düşmüyor. Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir icâz [mu'cize olma] ile parlak bir sûrette gösterdiği ve İsm-i Rahîm'in vusûlüne [ulaşmasına] vesile olan hissiyat-ı Yakubiye [Hazreti Yakup (aleyhisselâm)'ın hisleri], yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd'a vesile-i vusûl [ulaşma vesilesi] olan aşk ise Züleyhâ'nın Yûsuf (aleyhisselâm)'a karşı olan muhabbet meselesindedir. Demek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan, Hazreti Yakub'un (aleyhisselâm) hissiyatını ne derece Züleyhâ'nın hissiyatından yüksek göstermişse şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstadım İmam-ı Rabbânî, aşk-ı mecâzîyi [geçici aşkı] makam-ı nübüvvete pek münasip görmediği için demiş ki: 'Mehâsin-i Yusu-fiye [Hazreti Yûsuf'a ait güzellikler], mehâsin-i uhreviye [âhirete

ait güzellikler] nev'inden olduğundan, ona muhabbet ise mecâzî muhabbetler nev'inden değildir ki, kusur olsun.⁶²

Ben de derim:

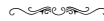
Ey Üstad! O, tekellüflü bir tevildir. Hakikat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil; belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir.

Evet, şefkat bütün envâıyla latîf ve nezihdir. Aşk ve muhabbet ise, çok envâına tenezzül edilmiyor.

Hem şefkat pek geniştir. Bir zât, şefkat ettiği evlâdı münasebetiyle bütün yavrulara, hatta zîruhlara şefkatini ihata eder ve Rahîm isminin ihatasına bir nevi âyinedarlık gösterir [ayna vazifesi görür]. Hâlbuki aşk, mahbubuna hasr-ı nazar edip [dikkatini yoğunlaştırıp], her şeyi mahbubuna feda eder; yahut mahbubunu îlâ [yüceltmek] ve senâ etmek [övmek] için, başkalarını tenzil [indirir] ve mânen zemmeder [kınar] ve hürmetlerini kırar. Meselâ biri demiş: ‘Güneş mahbubumun hüsnünü [güzelliğini] görüp utanıyor, görmemek için bulut perdesini başına çekiyor.’ Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i âzamın bir sahife-i nurânisi [nurlu sayfası] olan Güneş’i böyle utandırıyor sun?

Hem şefkat hâlistir, mukabele istemiyor; sâfi ve ivazsızdır [bedelsizdir]. Hatta en âdî mertebede olan hayvanâtın yavrularına karşı fedakârâne ivazsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki aşk, ücret ister ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları bir nevi taleptir, bir ücret istemektir.

Demek, süver-i Kur’âniye’nin [Kur’ân sûrelerinin] en parlağı olan, Sûre-i Yusuf’un en parlak nuru olan Hazreti Yakub’un (aleyhisselâm) şefkati, İsm-i Rahmân ve Rahîm’i gösterir.. ve şefkat yolu, rahmet yolu olduğunu bildirir.. ve o elem-i şefkate [şefkatten kaynaklanan eleme] devâ olarak da ⁶³ *فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ* dedirir.⁶⁴

⁶² İmam-ı Rabbânî, *el-Mektûbât* 3/134 (100. Mektup).

⁶³ “En iyi koruyan Allah’tır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir.” (Yûsuf Sûresi 12/64)

⁶⁴ Mektubat (8. Mektup), s.28-29.

İkinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ⁶⁵

İmanda ne kadar büyük bir saadet ve nimet ve ne kadar büyük bir lezzet ve rahat bulunduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki adam; hem keyif, hem ticaret için seyahate giderler. Biri hodbin [yalnız kendini gören, kendini düşünen, bencil, kibirli], talihsiz, bir tarafa; diğeri, hudâbîn [hakkı ve hakikati görüp gözeten, Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan], bahtiyar, diğeri tarafa sülûk eder [yola girip, devam eder], giderler.

Hodbîn adam, hem hodgâm [kendi zevkini düşünen], hem hodendîş [yalnızca kendini düşünen, kendi için endişelenen], hem bedbîn olduğundan, bedbinlik [kötümserlik] cezası olarak nazarında pek fena bir memlekete düşer. Bakar ki; her yerde âciz bîçareler, zorba müthiş adamların ellerinden ve tahribatlarından vâveylâ [feryat] ediyorlar. Bütün gezdiği yerlerde böyle hazîn, elîm bir hâli görür. Bütün memleket bir mâtemhâne-i umumî [herkesin üzülüp ağladığı yer] şeklini almış. Kendisi, şu elîm ve muzlim [karanlık] hâleti hissetmemek için sarhoşluktan başka çare bulamaz. Çünkü herkes ona düşman ve ecnebi görünüyor. Ve ortalıkta dahi, müthiş cenazeleri ve me'yûsâne [ümitsizce] ağlayan yetimleri görür. Vicdanı, azap içinde kalır.

⁶⁵ "O müttakiler ki görünmeyen âleme inanırlar." (Bakara Sûresi 2/3)

Diğeri; hudâbîn [hakkı ve hakikati görüp gözeten, Cenâb-ı Hakk'ı tanıyan], hudâ-perest ve hakendîş [hak düşünen], güzel ahlâklı idi ki; nazarında pek güzel bir memlekete düştü. İşte bu iyi adam, girdiği memlekette bir umumî şenlik görüyor. Her tarafta bir sürûr, bir şehráyîn [şenlik], bir cezbe ve neşe içinde zikirhâneler... Herkes ona dost ve akraba görünür. Bütün memlekette yaşasınlar ve teşekkürler ile bir terhisât-ı umûmiye [genel terhis] şenliği görüyor. Hem tekbir ve tehlil ["Lâ ilâhe illâllah" deme] ile mesrurâne [sevinçli bir şekilde] ahz-ı asker [asker alımı] için bir davul, bir mûsikî sesi işitiyor. Evvelki bedbahtın, hem kendi hem umum halkın elemi ile müteellim [acı çeken] olmasına bedel; şu bahtiyar, hem kendi hem umum halkın sürûru ile mesrur ve müferrah [rahat] olur. Hem güzelce bir ticaret eline geçer, Allah'a şükreder.

Sonra döner, öteki adama rast gelir, hâlini anlar. Ona der: "Yahu sen divane olmuşsun. Bâtınındaki [içindeki] çirkinlikler, zâhirine [dışına] aksetmiş olmalı ki; gülmeyi ağlamak, terhisâtı soymak ve talan etmek tevehhüm etmişsin [zannetmişsin]. Aklını başına al, kalbini temizle. Tâ, şu musibetli perde senin nazarından kalksın. Hakikati görebilesin. Zira nihayet derecede âdil, merhametkâr, raiyet-perver [halkına iyi bakan], muktedir [iktidarlı], intizam-perver [intizama düşkün], müşfik [merhametli] bir melikin memleketi, hem bu derece göz önünde âsâr-ı terakkiyât ve kemâlât [terakki ve güzellik/mükemmellik eserleri] gösteren bir memleket, senin vehminin gösterdiği sûrette olamaz."

Sonra o bedbahtın aklı başına gelir; nedamet eder. "Evet, ben işretten [içki içmekten] divâne olmuştum. Allah senden razı olsun ki, cehennemî bir hâletten beni kurtardın." der.

Ey nefsim! Bil ki; evvelki adam kâfirdir veya fâsık [günahkâr, Allah'ın emrinin dışına çıkan], gâfildir. Şu dünya onun nazarında bir mâtemhâne-i umûmiyedir. Bütün zihayat [canlılar], firâk [ayrılık] ve zevâl [göçüp gitme] sillesiyle ağlayan yetimlerdir. Hayvan ve insan ise, ecel pençesiyle parçalanan kimsesiz başıbozuklardır. Dağlar ve denizler gibi büyük mevcudât; ruhsuz, müthiş cenazeler hükmündedirler. Daha

bunun gibi çok elîm, ezici, dehşetli evham [vehimler], küfründen ve dalâletinden neş'et edip [doğup], onu mânen tâzip eder [azap verir].

Diğer adam ise mümindir. Cenâb-ı Hâlık'ı tanır, tasdik eder. Onun nazarında şu dünya bir zikirhâne-i Rahmân [Rahmân olan Allah'ın zikredildiği yer], bir tâlimgâh-ı beşer ve hayvan [insan ve hayvanların talim ve eğitim yaptıkları yer] ve bir meydan-ı imtihan-ı ins ü cândır [insan ve cinlerin imtihan meydanıdır]. Bütün vefiyât-ı hayvaniye ve insaniye [insan ve hayvanların ölümleri] ise terhisattır.

Vazife-i hayatını bitirenler bu dâr-ı fânîden [geçici diyardan], mânen mesrurâne [sevinçli, mutlu bir şekilde], dağdağsız [gürültüsüz] diğer bir âleme giderler. Tâ, yeni vazifedârlara yer açılınsın, gelip çalışsınlar.

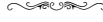
Bütün tevellüdât-ı hayvaniye ve insaniye [insan ve hayvanların doğumları] ise, ahz-ı askere [askere almaya], silâh altına, vazife başına gelmektir. Bütün zîhayat birer muvazzaf mesrur asker, birer müstakîm [doğru, namuslu] memnun memurlardır. Bütün sadâlar ise, ya vazife başlamasındaki zikir ve tesbih ve paydostan gelen şükür ve tefrîh [ferahlama, ferahlatma] veya işlemek neşesinden neş'et eden nağamâtür [nağmelerdir]. Bütün mevcudât, o müminin nazarında, Seyyid-i Kerîm'inin ve Mâlik-i Rahîm'inin birer mûnis [cana yakın, sevimli] hizmetkârı, birer dost memuru, birer şirin kitabıdır. Daha bunun gibi pek çok latîf, ulvî ve leziz, tatlı hakikatler, imanından tecelli eder, tezâhür eder.

Demek, iman bir mânevî tûbâ-yı cennet⁶⁶ [cennette bulunan saadet ağacı] çekirdeğini taşıyor. Küfür ise mânevî bir zakkum-u cehennem⁶⁷ [cehennem ağacı] tohumunu saklıyor.

⁶⁶ Peygamber Efendimiz, Tûbâ'nın, cennette bir ağaç olduğunu ifade buyurmuşlardır. (Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/183; İbn Hibbân, *es-Sahîh* 16/429, 430; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 17/127, 128)

⁶⁷ "Muhakkak ki günahkârların yiyeceği zakkum ağacıdır." (Duhân Sûresi 44/43-44. Zakkum ağacı için ayrıca bkz.: İsrâ Sûresi 17/60; Sâffât Sûresi 37/62-65; Vâkıa Sûresi 56/ 51-53; Buhârî, *Mcâkıbü'l-ensâr* 42, *Kader* 10; Tirmizî, *Tefsîru sûre* (17) 4)

Demek selâmet ve emniyet, yalnız İslâmiyet'te ve imandadır. Öyle ise, biz daima: ⁶⁸ *الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ demeliyiz..*

Bu İkinci Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist'te şöyle der:

“⁶⁹ بِالْعَبِّ الدِّينَ يُؤْمِنُونَ بِالْعَبِّ” meâlinde ve iman hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını, gayet mâkul bir temsil ile tefsir eder.”

Fihrist'in Osmanlıcasında şöyle bir hâşiye vardır: “Bu temsilin meâliyle, mühim bir mecliste, Ankara'da otuz sene evvel [1922-1923], Ziya Gökalp gibi müthiş bir mühlid [inançsız], şakk-ı şefe etmeyecek [ağız açamayacak] derecede ilzâm oldu [cevap veremez hâle gelip sustu].”⁷⁰

Üstad Hazretleri, gayba ve mâneviyâta inanmayan tabiat felsefesinin karanlığını, Avrupa medeniyetinin yanlış ve zararlı kısımlarını güzellik zannederek onlara kapılan, insanları sefâhete ve dalâlete sevk edenler hakkında 17. Lem'a'nın Beşinci Nota'sında şöyle diyor:

“Ey beşerin nefsi emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçare âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor [yakalanıyor]. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insaniyetten tecerrüt

⁶⁸ “Bize ihsan ettiği İslâm Dini ve tam, yüksek iman nimeti sebebiyle Rabbimize hamd olsun!”

⁶⁹ “Onlar gayba inanırlar.” (Bakara Sûresi 2/3)

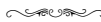
⁷⁰ Sözler (Osmanlıca), s.941 (Sözler Yay., İstanbul ts.).

edip [uzaklaşır] ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber umumun helâketi [mahvolmasını] onu müteessir etmesin [etkilemesin] veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptal etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan kör dehan ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyyînden [insanın erişebileceği en yüce makamdan], esfel-i safilîne [en aşağı mertebeye] atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten [geçici olarak] iptal-i his [hissedemez hâle getirme] hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesât [hevesler, arzular] ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiği saadet, bu misale benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm, hidayetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra o Sultan'ın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî [devlete ait] levâzımatlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup [ferahlayıp], Sultan'ın ziyaretine ve Padişah'ın payitahtına dönmesi ve Padişah'ı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar.”

Aslında Birinci ve İkinci yoldan maksat, bakış açıları demektir. Yani imanlı bir nazarla kâinât ve hâdiselere bakan ikinci yolun insanı, her şeyin hakikatini ve arkasındaki güzelliği görüyor. Ama birinci yolda gidenlerin yani imansızların bu gerçekleri ve güzellikleri görecektir, hissedecek bir durumları yoktur.

Üçüncü Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا⁷¹

İbadet, ne büyük bir ticaret ve saadet; *fisk ve sefâhet*, ne büyük bir hasâret [zarar] ve helâket olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir vakit iki asker, uzak bir şehire gitmek için emir alıyorlar. Beraber giderler, tâ yol ikileşir. Bir adam orada bulunur. Onlara der: “Şu sağdaki yol, hiç zararı olmamakla beraber, onda giden yolculardan ondan dokuzu büyük kâr ve rahat görür. Soldaki yol ise, menfaati olmamakla beraber, on yolcusundan dokuzu zarar görür. Hem ikisi, kısa ve uzunlukta birdirler. Yalnız bir fark var ki; intizamsız, hükûmetsiz olan sol yolun yolcusu çantasız, silâhsız gider. Zâhirî bir hiffet, yalancı bir rahatlık görür. İntizam-ı askerî [askerî düzen] altındaki sağ yolun yolcusu ise, mugaddî hulâsalardan dolu dört okkalık [Okka: 1282 gramlık ağırlık] bir çanta ve her adüvvü [düşmanı] alt ve mağlûp edecek iki kıyyelik [okkalık] bir mükemmel mîrî silâhu taşımaya mecburdur.”

O iki asker, o muarrif [tarif eden] adamın sözünü dinledikten sonra, şu bahtiyar nefer sağa gider. Bir batman ağırlığı omuzuna ve beline yükler. Fakat kalbi ve ruhu binler batman [Batman: 8 kiloluk bir ağırlık] minnetlerden ve korkulardan kurtulur.

⁷¹ “Ey insanlar! (Hem sizi hem de sizden önceki insanları yaratan) Rabbinize ibadet ediniz.” (Bakara Sûresi 2/21)

Öteki bedbaht nefer ise askerliği bırakır. Nizama tâbi olmak istemez. Sola gider. Cismi, bir batman ağırlıktan kurtulur. Fakat kalbi, binler batman minnetler altında ve ruhu, hadsiz korkular altında ezilir. Hem herkese dilenci, hem her şeyden, her hâdiseden titrer bir sûrette gider. Tâ mahall-i maksuda [hedeflenen yere] yetişir. Orada âsî ve kaçak cezasını görür.

Askerlik nizamını seven, çanta ve silâhını muhafaza eden ve sağa giden nefer ise; kimseden minnet almayarak, kimseden havf etmeyerek, rahat-ı kalb ve vicdan ile gider. Tâ o matlup şehire yetişir. Orada, vazifesi güzlerce yapan bir namuslu askere münasip bir mükâfat görür.

İşte ey nefsi serkeş [itaatsız, dikbaşlı nefis]!

Bil ki: O iki yolcu, biri; mutî-i kanun-u ilâhî [Allah'ın kanunlarına itaat eden], birisi de; âsî ve hevâya [nefsin kötü arzularına] tâbi insanlardır. O yol ise, hayat yoludur ki; âlem-i ervâhtan [ruhlar âleminden] gelip kabirden geçer, âhirete gider. O çanta ve silâh ise, ibadet ve takvâdır. İbadetin çendan zâhirî bir ağırlığı var. Fakat, mânâsında öyle bir rahatlık ve hafiflik var ki, tarif edilmez. Çünkü; âbid [ibadet eden], namazında der: ⁷² لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ Yani; “Hâlık [Yaradan] ve Rezzâk [Rızık veren], O’ndan başka yoktur! Zarar ve menfaat, O’nun elindedir.”⁷³ O hem Hakîm’dır [her şeyi yerli yerince Yapan’dır]; abes [boş mânâsız] iş yapmaz. Hem Rahîm’dır; ihsanı, merhameti çoktur.” diye itikat ettiğinden, her şeyde bir hazine-i rahmet [rahmet hazinesi] kapısını bulur, dua ile çalar. Hem her şeyi kendi Rabbisinin emrine musahhar [emre âmâde] görür. Rabbisine iltica eder. Tevekkül ile istinat edip, her musibete karşı tahassun eder [sığınır]. İmanı, ona bir emniyet-i tâmmе [tam bir güven hissi] verir.

⁷² Müslim, *Salât* 60; Tirmizî, *Salât* 216; Ebû Dâvûd, *Salât* 178; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/292.

⁷³ Bkz.: “De ki: “Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden onu çeker alırsın! Dilediğini aziz, dilediğini zelil kılarırsın! Her türlü hayır yalnız Sen’in elindedir! Sen elbette her şeye kadırsın!” (Âl-i İmran Sûresi 3/26; ayrıca bkz.: A’râf Sûresi 7/188; Fetih Sûresi 48/11; Mücadele Sûresi 58/10; ayrıca bkz.: Tirmizî, *Kader* 10; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/441)

Evet, her hakikî hasenât [hayırlı iş] gibi cesâretin dahi menbaı imandır,⁷⁴ ubûdiyettir [kulluktur]. Her seyiyât [kötülük] gibi cebânatin [korkaklığın] dahi menbaı [kaynağı] dalâlettir [doğru yoldan çıkıp sapıtmaktır]!⁷⁵

Evet, tam münevverü'l-kalb [kalbi nurlanıp aydınlanmış] bir âbidi [kulu], küre-i arz bomba olup patlasa, ihtimaldir ki onu korkutmaz. Belki hârika bir kudret-i samedâniyeyi [Cenâb-ı Hakk'ın kudretini], lezzetli bir hayret ile seyredecek. Fakat, meşhur bir münevverü'l-akıl [aklı aydın] denilen kalbsiz bir fâsık feylesof ise; gökte bir kuyruklu yıldız görse, yerde titrer. “Acaba bu serseri yıldız arzumıza çarpmasın mı?” der, evhama düşer. (Bir vakit böyle bir yıldızdan koca Amerika titredi. Çokları gece vakti hânelerini terk ettiler.)

Evet, insan nihaysiz şeylere muhtaç olduğu hâlde, sermayesi hiç hükmünde... Hem nihaysiz musibetlere maruz olduğu hâlde, iktidarı hiç hükmünde bir şey... Âdeta sermaye ve iktidarının dairesi, eli nereye yetişirse o kadardır. Fakat emelleri, arzuları ve elemeleri ve belâları ise; dairesi, gözü, hayali nereye yetişirse ve gidinceye kadar genişir.

İşte bu derece âciz ve zayıf, fakir ve muhtaç olan ruh-u beşere⁷⁶ [insan ruhuna] *ibadet, tevakkül, tevhid, teslim*; ne kadar azîm [büyük] bir kâr, bir saadet, bir nimet olduğunu, bütün bütün kör olmayan görür, derk eder.

Malûmdur ki; zararsız yol, zararlı yola –velev on ihtimalden bir ihtimal ile olsa– tercih edilir. Hâlbuki meselemiz olan ubûdiyet [kulluk] yolu, zararsız olmakla beraber, ondan dokuz ihtimal ile bir saadet-i

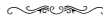
⁷⁴ Bkz.: “Onlar öyle kimselerdir ki halk kendilerine: ‘Düşmanlarınız olan insanlar size karşı ordu hazırladılar, aman onlardan kendinizi koruyun!’ dediklerinde, bu tehdit onların imanlarını artırmış ve ‘Hasbünallahu ve ni‘me’l-vekil!’ ‘Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!’ derler.” (Âl-i İmran Sûresi 3/173)

⁷⁵ Bkz.: “O kâfirler, Allah’ın, tanrılıklarını kabul ettiğine dair hiçbir delil indirmedikleri birtakım nesnelere Allah’a ortak saydıkları için, onların kalplerine korku salacağız. Onların gidecekleri yer cehennemdir. Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür!” (Âl-i İmran Sûresi 3/151)

⁷⁶ Bkz.: “Ey insanlar! Siz hepiniz Allah’a muhtaçsınız. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, her türlü övgüleri ve hamdlere lâyık olan ise ancak Allah’tır.” (Fâtır Sûresi 35/15)

ebediye hazinesi vardır. Fısk ve sefâhet [haram helâl demeden zevk peşinde olma] yolu ise –hatta fâsıkın itirafıyla dahi– menfaatsiz olduğu hâlde, ondan dokuz ihtimal ile şekâvet-i ebediye [âhirette Allah’ın rahmetinden sonsuza kadar mahrum olma] helâketi bulunduğu, icmâ [bir devirdeki bütün âlimlerin bir mesele üzerinde aynı şekilde görüş bildirmeleri] ve tevâtür [yalanda birleşmeleri mümkün olmayan birçok insanın aynı şeyi haber vermeleri] derecesinde, hadsiz ehl-i ihtisasın ve müşâhedenin [mânevî âlemlerle ilgili bazı şeyleri gören ve hissedenden Hak dostlarının] şehadetiyle sabittir ve ehl-i zevkin ve keşfin [ilâhî hakikatleri yaşayarak, tadarak bilen ve kalb gözü açık olan Hak dostlarının] ihbarâtıyla [bildirmeleriyle] muhakkaktır.

Elhâsıl: *Âhîret gibi dünya saadeti dahi, ibadette ve Allah’a asker olmaktadır. Öyle ise, biz daima* ⁷⁷ *الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الطَّاعَةِ وَالتَّوْفِيقِ* *demliyiz ve Müslüman olduğumuza şükretmeliyiz.*

Üçüncü Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist’te şöyle demektedir:

“*يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا*”⁷⁸ âyetinin meâlinde ve iman hakkındaki âyetlerin mühim bir hakikatini, mantikî bir temsil ile tefsir ediyor.”

Osmanlıca Fihrist’te şu hâşiye vardır:

“Bu temsilin meâli ile yirmi beş mebus ve içinde mühim kumandanlar bulunduğu hâlde teslime mecbur oldular.”⁷⁹

İnsanın aklına şöyle bir soru gelebilir: “Temsildeki sağ yolun yolcusu ubûdiyet yolundan gittiği hâlde neden onda dokuz ihtimal ile ebedî saadet hazinesini kazanabiliyor. Normalde onda on, yüzde yüz olması lâzım gelmez mi? Burada kastedilen mânâ nedir?” Bu sorunun cevabını yine Üstad’ın şu ifadelerinde bulabiliriz:

⁷⁷ “Bize yardımını ve kendisine itaat etmeyi nasip eden Rabbimize hamd olsun!”

⁷⁸ “Ey insanlar! (Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabb’inize) kulluk ediniz.” (Bakara Sûresi 2/219)

⁷⁹ Sözler (Osmanlıca), s.941.

“**Âşiren** [onuncu olarak]: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket [mahvolma ihtimali], tek bir ihtimal-i necat [kurtulma ihtimali] varsa; hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyât-ı diniyede [Müslümanlarca uyulması zaruri olan, değişmez hükümlerinde], yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat [kurtulma ihtimali] var. *Yalnız, gaflet ve tembellik haysiyetiyle, bir ihtimal zarar-ı dünyevî [dünyada zarar görme ihtimali] olabilir.* Hâlbuki ferâizin [farzların] terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalâlete istinat [dayanan] tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve ferâizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?”⁸⁰

Bir de bu “onda dokuz” ihtimal meselesi Peygamber Efendimiz’in şu hadisini aklımıza getiriyor da insanı korkudan titretiyor: “Yararlı işler görmekte acele ediniz. Zira yakın bir gelecekte karanlık geceler gibi birtakım fitneler ortalığı kaplayacaktır. O zamanda insan, mümin olarak sabahlar, kâfir olarak geceler; mümin olarak geceler, kâfir olarak sabahlar. Dinini küçük bir dünyalığa satar.” Sabah müminken akşam kâfir olması veya sabah kâfirken akşam imana sahip olması meselesi bu mevzu için bir izah noktası olabilir.

Üçüncü Söz’de geçen “Evet, her hakikî hasenât gibi cesaretin de menbaı (kaynağı) imandır, ubûdiyettir. Her seyyiat gibi korkaklığın da menbaı; dalâlettir!” ifadelerini Üstad’ın Hutbe-i Şâmiye’de geçen şu hatırası izah ediyor:

“Hürriyetin başında, Sultan Reşad’ın Rumeli’ye seyahati münasebetiyle Şark (Doğu) vilâyetleri nâmına ben de refâkat ettim. Şimendiferimizde [trenimizde] iki mektepli mütefennin [fennî ilimlerde yetişmiş] arkadaşıla bir konuşma oldu.

Benden sual ettiler ki:

‘Hamiyet-i diniye [dinî değerlere bağlılık, onları koruma gayreti] mi, yoksa hamiyet-i milliyeye [millî değerlere bağlılık, onları koruma gayreti] mi daha kuvvetli, daha lâzım?’

⁸⁰ Mesnevî-i Nuriye (Hubab), s.90.

Dedim:

‘Biz Müslümanların yanında, din ve milliyet bizzat müttehidir [birdir, beraberdir]; itibarî [gerçek ve fiilî olmayan], zâhirî [görünen], ârizî [geçici] bir ayrılık var. Belki din, milliyetin hayatı ve ruhudur. İkisine birbirinden ayrı ve farklı bakıldığı zaman, hamiyet-i diniye avam ve havassa şâmil oluyor; hamiyet-i milliye yüzden birisine –yani şahsî menfaatini millete feda edene– münhasır kalır. Öyle ise umumî hukuk içinde hamiyet-i diniye esas olmalı; hamiyet-i milliye ona hâdim [hizmetçi], kuvvet ve kalesi olmalı. Bilhassa biz Şarklılar [Doğulular], Garplılar (Batılılar) gibi değiliz. İçimizde, kalblere hâkim, dinî histir. Kader-i ezeli [Cenâb-ı Hakk’ın ezelden ebede her şey için belirlediği takdiri], peygamberlerin çoğunu Şark’ta göndermesi işaret ediyor ki, yalnız dinî his Şark’ı uyandırır, terakkiye sevk eder. Asr-ı Saadet ve tâbiîn devri bunun bir kat’î burhan ve delilidir.’

Ey bu hamiyet-i diniye ve milliyeden hangisine daha ziyade ehemmiyet vermek lâzım geldiğini soran bu şimendifer [tren] denilen seyyar medresede ders arkadaşlarım ve şimdi zamanın şimendiferinde istikbal tarafına bizimle beraber giden bütün mektepliler! Size de derim ki: ‘Hamiyet-i diniye ve İslâmiyet milliyeti, Türk ve Arap içinde tamamıyla mezc olmuş [bileşmiş] ve birbirinden ayrılmaz bir hâle gelmiş. Hamiyet-i İslâmiye, en kuvvetli ve metin ve Arş’tan gelmiş nurânî bir zincirdir, kırılmaz ve kopmaz bir urvetü’l-vüskâdır [sağlam kültür], tahrip edilmez, mağlûp olmaz kudsî bir kaledir.’ dediğim vakit, o iki münevver mektep muallimleri bana dediler: ‘Delilin nedir? Bu büyük davaya büyük bir hüccet ve gayet kuvvetli bir delil lâzım. Delil nedir?’ Birden şimendiferimiz tünelden çıktı. Biz de başımızı çıkardık, pencereden baktık. Altı yaşına girmemiş bir çocuğu, şimendiferin tam geçeceği yolun yanına durmuş gördük. O iki muallim arkadaşta dedim: ‘İşte bu çocuk, lisan-ı hâliyle sualimize tam cevap veriyor. Benim bedelime, o mâsum çocuk bu seyyar medresemizde üstadımız olsun. İşte lisan-ı hâli

bu gelecek hakikati ifade eder. Çünkü bakınız bu dâbbetü'l-arz [gibi olan tren], dehşetli hücumu gürültüsü ve bağırması ile, tünel deliğinden çıkıp hücum ettiği dakikada, geçeceği yola bir metre yakınlıkta o çocuk duruyor. O dâbbetü'l-arz [yani tren] tehdidiyle ve hücumun tahakkümü ile bağırarak tehdit ediyor.

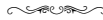
'Bana rast gelenlerin vay hâline!' dediği hâlde, o mâsum, yolunda duruyor. Mükemmel bir hürriyet ve hârîka bir cesaret ve kahramanlıkla, beş para onun tehdidinde ehemmiyet vermiyor. Bu dabbetü'l-arzın [yani trenin] hücumunu hafife alıyor ve bir küçük kahraman olarak diyor: 'Ey şimendifer! Sen gök gürültüsü gibi bağırmanla beni korkutamazsın!' Sebat ve metanetinin lisan-ı hâliyle güya der: 'Ey şimendifer, sen bir nizamın esirisin. Senin gem ve dizginin, seni gezdirenin elindedir. Senin bana tecavüz etmeni haddin değil. Beni istibdat ve tahakkümün altına alamazsın. Haydi yoluna git, kumandanının izniyle yolundan geç!'

Ey bu şimendiferdeki arkadaşlarım ve elli sene sonra fenlere çalışan kardeşlerim! Bu mâsum çocuğun yerinde İranlıların Zaloğlu Rüstemlerinin ve Yunanlıların Herküllerinin, o acıp kahramanlıklarıyla beraber zamanı atlayarak o çocuğun yerinde burada bulduklarını farz ediniz. Onların zamanında tren olmadığı için, elbette trenin bir intizam ile hareket ettiğine dair bir itikatları olmayacaktı. Birden bu tünel deliğinden başında ateş ve nefesi gök gürültüsü gibi, gözlerinde elektrik berkleri [şimşekleri] olduğu hâlde birden çıkan trenin dehşetli tehdit hücumu ile Rüstem ve Herkül tarafına koşmasına karşı, o iki kahraman ne kadar korkacaklar, ne kadar kaçacaklar; o hârîka cesaretleriyle bin metreden fazla kaçacaklar. Bakınız; nasıl bu trenin tehdidine karşı hürriyetleri, cesaretleri mahvolur. Kaçmaktan başka çare bulamıyorlar. Çünkü, onlar, onun kumandanına ve intizamına itikat etmedikleri için, itaatli bir binek zannetmiyorlar. Belki, gayet müthiş, parçalayıcı, vagon büyüklüğünde yirmi arslanı arkasına takmış bir nevi arslan zannediyorlar.

Ey kardeşlerim ve ey elli sene sonra bu sözleri işiten arkadaşlarım! İşte altı yaşına girmeyen bu çocuğa o iki kahramandan ziyade cesaret ve hürriyet veren ve çok mertebe onların fevkinde bir emniyet ve korkmama hâlini veren, o mâsumun kalbinde hakikatin bir çekirdeği olan trenin intizamına ve dizgini bir kumandanın elinde bulunduğu ve cereyanı bir intizam altında ve birisi onu kendi hesabıyla gezdirmesine olan itikadı ve itminanı ve imanınıdır. O iki kahramanı gayet korkutan ve vicdanlarını vehme esir eden, onların, onun kumandanını bilmemek ve intizamına inanmamak olan cahilâne itikatsızlıklarıdır.”

İşte bu imandır ki, her biri bir dünya savaşı sayılabilecek haçlı savaşlarına yani bütün Hıristiyan dünyasının saldırılarına karşı, onlara göre çok az nüfusa sahip Müslüman cedlerimiz karşı durmuşlardır. Bunun sebebi, imandır. “Ölürsem şehidim. Şehitler ölmez. Şehitler evliyalık makamı kazanır.” düşüncesidir.

Not: Tam bu konuyu yazma sırası geldi, Makedonya ve Kosova'ya yolculuk başladı. Benim ilk gidişimdi. Tabii oraları bilhassa Kosova Meydan Muhaberesi'nin olduğu yerleri ve Sultan Murat Hüdâvendigâr Türbesi'ni ziyaret ederken bu meseleyi de tekrar hatırladık. Çünkü Üstad Bediüzzaman, 1911'de Sultan Reşad ile beraber Kosova'da bu türbenin arkasındaki alanda üniversitenin temelini atmıştı. Müzede Fransızların 17 Haziran 1911'de çektikleri fotoğraf karelerinde onların görüntüleri vardı. Biz de bu müzeyi 17 Ocak 2008'de ziyaret etmiştik.

Dördüncü Söz

الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ⁸¹

Namaz, ne kadar kıymetli ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsili hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını her birisine yirmi dört altın verip iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz [satın alınız]. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer [tren], hem tayyâre [uçak] bulunur. Sermayeye göre binilir.”

İki hizmetkâr; ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr; bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyî eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der: “Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize [oturduğumuz yere] gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

⁸¹ “Namaz, dinin direğidir.” (el-Hakim et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/39; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/404)

Acaba şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarı hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

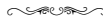
İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlıkımız'dır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyyin [dindar], namazını şevk ile kılar. Diğeri gâfil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise yirmi dört saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur; amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit [birbirinden farklı] derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk [şimşek] gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat'eder. Kur'ân-ı Azimüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.⁸² O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse –hâlbuki kazanç ihtimali binde birdir– sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimal ile kazancı musaddak [tasdik edilmiş, kesinleşmiş] bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmet [akla ve hikmete muhalif] hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkil [akıllı] zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu sûrette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder [ebedileştirir].

⁸² Bkz.: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir.” (Secde Süresi 32/5); “Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; mikdarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric Süresi 70/4)

Dördüncü Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist'te şöyle demektedir:

“*إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا*⁸³” âyetinin meâlinde ve namaz hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını, gayet mâkul ve mantıkî bir temsil ile tefsir ediyor. Zerre miktar insafı bulunamı teslime mecbur ediyor.”⁸⁴

Üstad Hazretleri bu Söz'de anlattığı temsili, hem Mesnevî-i Nuriye-i Arabiye'de hem de Risale-i Nurlar'ı Barla'da yazmaya başlamadan önce kaldığı Burdur'da yazdığı “Nurun İlk Kapısı” isimli “Küçük Sözler” hacmindeki bir eserinde zikretmiştir. Hatta “Onu Burdur'dan, Antalya'ya oradan da Şam'a ve Yemen'e gönderiyor.” diye temsilin unsurları içine “Nur'un İlk Kapısı”nın yazıldığı Burdur'u da seyahatin başlangıç yeri yapıyor...

“Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyare bulunur. Sermayeye göre binilir.” ifadeleri içinde geçen kelimelerin hakikatleri izah edilirken: “O istasyon ise, kabirdir. O seyahat ise; kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu muhtelif derecede katederler. Bir kısım ehl-i takvâ şimşek gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat eder. Kur'ân-ı Azîmüşşan şu hakikate iki âyeti ile işaret eder.” deniliyor. Bu iki âyet ise: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir.” (Secde Sûresi 32/5) ve “Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; mikdarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric Sûresi 70/4) meâlindeki âyetlerdir.

Temsilde geçen iki hizmetkârdan bahtiyar olanın kendisine verilen 24 altından istasyona (kabre) kadar bir parça masraf edip, Efendisinin hoşuna gidecek işler ve ticaretler yaparak sermayesini birden

⁸³ “Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.” (Nisâ Sûresi 4/103)

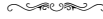
⁸⁴ Sözler, s.844.

bine çıkarması, her gün kendisine verilen 24 saatlik ömür sermayesini şu âhiretin tarlası olan dünyada salih amellere ve hayırlı, hasenatlı işlere sarfetmesidir. Böylece o bahtiyar kimse ömrünün dakika hatta sâniyelerini bile, zikirde, fikirde, ibadette, hayır ve hasenatta kullanarak, mânevî tohum ve çekirdekleri ekiyor, âhiretin, cennetin fidanlarını bereketli bir şekilde bu dünya hayatında yetiştirmeye bakıyor. Burada bugün meselâ “Elhamdülillâh” diyor, ama yarın cennette o “Elhamdülillâh” sözü bir cennet meyvesi ve nimetlerin özü olarak gözünün önüne gelecek.

Ama öbürü 24 saatin 23’ünü boş ve mâlâyani şeylere sarfedince bahtiyar arkadaşı ona “Hiç olmazsa 24’ten elinde kalan bir tanesini bir bilet yani namaza sarfet.” diyor. Çünkü bir define anahtarı hükmünde olan namaz, o yolculuğu rahat geçirecek bir vasıta-
dır. Onun için bizim Anadolu insanı “Namaz yolda komaz.” der. Burada duaya vesile olması ümidiyle merhum Hacı Kemal Erimez Ağabey’in bir hatırasını nakletmek istiyorum: Bir otobüs yolculuğu sırasında vakit geçmek üzeredir. Gider, şoföre rica eder, hatta istirhamda bulunur. “Bir yere çekiver de şu otobüsü vakit çıkmadan namazımı kılayım.” der. Şoför “Kardeşim bu eksprestir. Öyle her istenilen yerde durmaz.” deyince “Peki beyefendi çek yolun kenarına ben ineceğim.” der. Otobüs durur. Çantasını alıp hemen bir kenarda namazını kılar. Çantasını alıp yola çıkar. Bir bakar ki, indiği arabanın hemen ileride tekeri patlamış, beklemektedir. Çantasını sallaya sallaya şoförün yanına gelir ve “Ekspres yolda durmaz! Durmaz!. Durmaz!..” der. Onlar beklerken geçen başka bir otobüse el kaldırıp durdurur ve binerek yoluna devam eder. Böylece halkımızın kullandığı “Namaz, yolda komaz.” sözünü fiilen tasdik eder.

Bir saatini olsun namaza sarf etmeyenler için Üstad, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını verenler bulunuyor ve böyle bir harama binde bir ihtimal kazanma ümidiyle para vermeyi akıl kabul edebiliyorsa, niçin yüzde doksan dokuz

ihtimal ile kazancı kesin olan böyle ebedî bir hazineye yani namaza sarf etmiyorlar ve akıldan uzak düşüyorlar, diye ikazda bulunuyor. Ayrıca namazın bazı özelliklerine de dikkati çekerek diyor ki: “Hâlbuki, namazda; ruhun, kalbin ve aklın büyük bir rahatı vardır, hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem, namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu sûrette bütün ömür sermayesini, âhirete mal edebilir. Fânî ömrünü bir cihette bâkîleştirir...”

Beşinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ⁸⁵

Namaz kılmak ve büyük günahları işlememek,⁸⁶ ne derece hakikî bir vazife-i insaniye ve ne kadar fitrî, münasip bir netice-i hilkat-i beşeriye [insan yaradılışının bir neticesi] olduğunu görmek istersen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Seferberlikte bir taburda, biri muallem [eğitimi] vazife-perver [vazife düşkünü]; diğeri acemi nefis-perver [nefsini seven] iki asker beraber bulunuyordu. Vazife-perver nefer, talime ve cihada dikkat eder, erzak ve tayinâtını [günlük verilen yiyeceğini, kumanyasını] hiç düşünmezdi. Çünkü anlamış ki; onu beslemek ve cihâzâtını [teçhizatını] vermek, hasta olsa tedavi etmek, hatta inde'l-hâce [ihtiyaç anında] lokmayı ağzına koymaya kadar devletin vazifesidir. Ve onun asıl vazifesi talim ve cihaddır. Fakat bazı erzak ve cihâzât işlerinde işler. Kazan kaynaktır, karavanayı yıkar, getirir. Ona sorulsa: “Ne yapıyorsun?” “Devletin angaryasını çekiyorum.” der. Demiyor: “Nafakam için çalışıyorum.”

Diğeri şikem-perver [midesine düşkün] ve acemi nefer ise, talime ve harbe dikkat etmezdi. “O devlet işidir. Bana ne!” derdi. Daim nafakasını düşünüp onun peşinde dolaşır, taburu terk eder, çarşıya gider, alışveriş ederdi.

⁸⁵ “Allah fenalıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir.” (Nahl Sûresi 16/128)

⁸⁶ Bkz.: “Eğer yasaklanan günahların büyüklerinden kaçınırsanız, sizin öbür küçük günahlarınızı örtüp affederiz ve sizi değerli bir mevkiye yerleştiririz.” (Nisâ Sûresi 4/31; ayrıca bkz.: Şûrâ Sûresi 42/37; Necm Sûresi 53/32)

Bir gün mualllem arkadaşı ona dedi: “Birader, asıl vazifen talim ve muharebedir. Sen onun için buraya getirilmişsin. Padişaha itimat et. O seni aç bırakmaz. O, onun vazifesidir. Hem sen âciz ve fakirsin, her yerde kendini beslettiremezsin. Hem mücâhede [savaş] ve seferberlik zamanıdır. Hem sana ‘âsidir’ der, ceza verirler. Evet, iki vazife peşimizde görünüyor. Biri; padişahın vazifesidir. Bazen biz onun angaryasını çekeriz ki, bizi beslemektir. Diğeri, bizim vazifemizdir –Padişah bize teshilât [zorlukları kaldırmak] ile yardım eder– ki, talim ve harptir.”

Acaba o serseri nefer, o mücâhid muallme [eğitilmiş askere] kulak vermezse ne kadar tehlikede kalır, anlarsın!

İşte ey tembel nefsim! O dalgalı meydan-ı harp [harp meydanı], bu dağdağalı [gürültülü] dünya hayatıdır. O taburlara taksim edilen ordu ise, cemiyet-i beşeriyedir [insan topluluğudur]. Ve o tabur ise, şu asrın Cemaat-i İslâmiye’sidir. O iki nefer ise; biri, ferâiz-i diniyesini [dinî açıdan kişinin üzerine düşen sorumluluklarını] bilen ve işleyen ve kebâiri [büyük günahları] terk ve günahları işlememek için, nefis ve şeytanla mücâhede eden müttakî [takvâ sahibi] Müslüman’dır. Diğeri, Rezzâk-ı Hakikî’yi itham etmek derecesinde derd-i mâîşete [geçim derdine] dalıp, ferâizi terk eden ve mâîşet yolunda rast gele günahları işleyen fâsık-ı hâsirdir [hüsrana uğrayan günah tiryakisidir]. Ve o talim ve talimat ise başta namaz, ibadettir. Ve o harp ise, nefis ve hevâ, cin ve ins şeytanlarına karşı mücâhede edip, günahlardan ve ahlâk-ı rezîleden [kötü huylardan], kalb ve ruhunu helâket-i ebediyeden [ebedî olarak mahvolmadan] kurtarmaktır. Ve o iki vazife ise birisi, hayatı verip beslemektir. Diğeri, hayatı verene ve besleyene perestiş edip [ibadet edip] yalvarmaktır. O’na tevekkül edip emniyet etmektir.

Evet, en parlak bir mu’cize-i sanat-ı samedâniye [Cenâb-ı Hakk’ın sanat mu’cizesi] ve bir hârîka-yı hikmet-i rabbâniye [Cenâb-ı Hakk’ın hikmetinin ortaya koyduğu harikulâde şey] olan hayatı kim vermiş, yapmış ise, rızıkla o hayatı besleyen ve idâme eden [devam ettiren]

de O'dur.⁸⁷ O'ndan başka olmaz! Delil mi istersin? En zayıf, en aptal hayvan, en iyi beslenir, meyve kurtları ve balıklar gibi.. hem en âciz, en nâzik mahlûk, en iyi rızkı o yer, çocuklar ve yavrular gibi.

Evet, vasıta-yı rızık-ı helâl [fazla değil ancak hayatını devam ettirebilecek kadar helâl rızık kazanma yolu], iktidar [güç] ve ihtiyâr [tercih, irade] ile olmadığını; belki, acz ve zaaf ile olduğunu anlamak için balıklar ile tilkileri, yavrular ile canavarları, ağaçlar ile hayvanları muvâzene etmek kâfidir.

Demek derd-i mâişet için namazını terk eden,⁸⁸ o nefere benzer ki; talimi ve siperini bırakıp çarşıda dilencilik eder. Fakat, namazını kıldıktan sonra Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm'in matbaha-yı rahmetinden [rahmet mutfağından] tayinâtını [günlük verilen yiyeceğini, kumanyasını] aramak, başkalara bâr [yük] olmamak için kendisi bizzat gitmek güzeldir, mertliktir; o dahi bir ibadettir.

Hem insan ibadet için halk olunduğunu,⁸⁹ fitratı ve cihâzât-ı mâneviyesi [mânevî donanımları] gösteriyor. Zira, hayat-ı dünyeviyesine lâzım olan amel ve iktidar cihetinde en ednâ [en küçük] bir serçe kuşuna yetişmez. Fakat, hayat-ı mâneviye ve uhreviyesine [mânevî hayat ve âhîret hayatına] lâzım olan ilim ve iftikar [fakir ve muhtaç olduğunu itiraf etmek] ile tazarru [niyaz, yalvarış] ve ibadet cihetinde hayvanâtın [hayvanların] sultanı ve kumandanı hükmündedir.

Demek ey nefsim! Eğer hayat-ı dünyeviye [dünya hayatını] gaye-i maksat [asıl maksat] yapsan ve ona daim çalışsan, en ednâ bir serçe kuşunun bir neferi hükmünde olursun. Eğer hayat-ı uhreviye [âhîret hayatını] gaye-i maksat yapsan ve şu hayatı dahi ona vesile ve

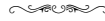
⁸⁷ Bkz.: “Yeryüzünde kimıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızkı Allah’a ait olmasın. Allah her canlının hayatını geçirdiği yeri de, öleceği yeri de bilir. Bütün bunlar apaçık bir kitaptadır.” (Hûd Sûresi 11/6; ayrıca bkz.: Yûnus Sûresi 10/31)

⁸⁸ Bkz.: “Ailene ve ümmetine namaz kılmalarını emret, kendin de namaza devam et! Biz senden rızık istemiyoruz, bilâkis senin rızkın Bize aittir. Güzel âkıbet, takvâdadır, yani Allah’ı sayıp haramlardan korunmaktadır.” (Tâhâ Sûresi 20/132)

⁸⁹ Bkz.: “Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi 51/56)

mezraa [ekilen tarla] etsen⁹⁰ ve ona göre çalışsan, o vakit hayvanâtın büyük bir kumandanı hükmünde ve şu dünyada Cenâb-ı Hakk'ın nazlı ve niyazdar bir abdi [kulu], mükerrem ve muhterem [el üstünde tutulan ve hürmet gösterilen] bir misafiri olursun.

İşte sana iki yol.⁹¹ İsteddiğini intihâp edebilirsin [seçebilirsin]. Hidayet ve tevfiği [başarıyı] Erhamü'rrahimîn'den [Merhametlilerin En Merhametlisi'nden] iste...

Beşinci Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist'te şöyle demektedir: “âyetinin meâlinde ve takvâ ve ubûdiyet hakkındaki âyetlerin ve vazife-i ubûdiyet [kulluk vazifesi] ve takvânın mühim bir sırrını gayet güzel bir temsil ile tefsir ediyor. O tefsir herkesi ikna ediyor.”

Beşinci Söz'de işlemiş olduğu konuyu Üstad Hazretleri Mesnevî-i Nuriye'de de ele almış ve şöyle demiştir:

“Aziz kardeşim bil ki! Gâfil olan insan, kendi vazifesini terk eder, Allah'ın vazifesiyle meşgul olur. Evet insan, gafletten dolayı iktidarı dahilinde kolay olan ubûdiyet [kulluk] vazifesinin terkiyle, zayıf kalbiyle rubûbiyet vazife-i sakîlesinin [ağır vazifesinin] altına girer, altında ezilir. Ve aynı zamanda bütün istirahatini kaybetmekle âsi, şakî, hain adamların partisine dahil olur.

Evet insan bir askerdir. Askerlik vazifesi başka, hükûmetin vazifesi başkadır. Askerlik vazifesi talim, cihad gibi din ve vatani koruyacak işlerdir. Hükûmetin vazifesi ise erzakını, libasını, silâhını vermektir. Binâenaleyh erzakını temin için askerliğe ait vazifesini

⁹⁰ Peygamber Efendimiz “Dünya, âhiretin tarlasıdır.” buyurmaktadır. (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; es-Schâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.205)

⁹¹ Bkz.: “Şükür” ya da “küfür” yolu (Dehr Süresi 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled Süresi 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems Süresi 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl Süresi 92/5-10)

⁹² “Çünkü Allah fenalıktan korunanlar ve hep güzel davrananlarla beraberdir.” (Nahl Süresi 16/128)

terk edip ticaretle –meselâ– iştigal eden bir asker, şakî ve hain olur.
Bu itibarla insanın

Allah'a karşı ubûdiyet, vazifesidir.

Terk-i kebâir [büyük günahları terk etmek] takvâsıdır.

Nefis ve şeytanla uğraşması, cihadıdır.

Amma gerek nefisine, gerek evlât ve taallûkatına [yakınlarına] hayat malzemesini tedarik etmek Allah'ın vazifesidir. Evet madem hayatı veren O'dur. O hayatı koruyacak levâzımatı da O verecektir. Yalnız, hükûmetin asker için ofislerde cem' ettiği [topladığı] erzakı askerlere taşıttırdığı, temizlettirdiği, öğüttürdüğü, pişirttiirdiği gibi, Cenâb-ı Hak da hayat için lâzım olan levâzımatı küre-i arz [yeryüzü] ofisinde yaratıp cem' ettikten sonra, o erzakın toplanmasını ve sair ahvalini insana yaptırır ki insana bir meşguliyet, bir eğlence olsun ve atâlet [âtil, boş kalma, işsizlik], betâlet [işsizlik, avarelik] azabından kurtulsun.

Ey insan! Rahm-ı maderde [anne karnında] iken, tıfil iken, ihtiyâr ve iktidardan mahrum bir vaziyette iken, seni pek leziz rızıklar ile besleyen Allah, sen hayatta kaldıkça o rızık verecektir. Baksana! Her bahar mevsiminde sath-ı arzda yaratılan envâ-ı erzakı [rızık çeşitlerini] kim yaratıyor ve kimler için yaratıyor? Senin ağzına getirip sokacak değil ya! Yahu, eğlencelere, bahçelere gidip dallarda sallanan o güleç yüzlü leziz meyveleri koparıp yemek zahmet midir? Allah insaf versin!

Hulâsa: Allah'ı ittiham etmekle işini terk edip Allah'ın işine karışma ki nankör âsiler defterine kaydolmayasın."⁹³

Kebâir yani büyük günahlar, Allah'ın kesin olarak haram kıldığı ve karşılığında âhirette azapla tehdit ettiği, bunlardan bazılarının karşılığında da dünyada had cezası koyduğu günahlardır. En büyük günah Allah'ı inkâr etmek ve/veya O'na şirk koşturmasıdır. Bundan başka büyük günahların önde gelenlerini şöyle sıralamak

⁹³ Mesnevî-i Nuriye (Onuncu Risale), s.208.

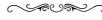
mümkündür: Allah'ın rahmetinden ümit kesmek; kendini Cenâb-ı Hakk'ın cezalandırmasından emniyette görmek; anne-babanın hukukunu çiğnemek; haksız yere cana kıymak; yetim malı yemek; zina etmek; büyü yapmak; Allah için verilen mücadelede cepheden kaçmak; mümin kadınlara iftira etmek; faiz yemek; içki içmek; kumar oynamak; Allah'ın ahdini, O'nun adına verilen yeminleri dünya menfaatine değiştirmek; kamu malına ve emanetlere ihanette bulunmak; ölçüde ve tartıda hile yapmak, yalan şahitliğinde bulunmak; namaz, oruç, zekât, hac gibi farz emirleri terk etmek; insanları Allah'ın yolundan alıkoymak. Büyük günahların başlıcaları bunlar olmakla birlikte “Tevbe edildiği takdirde günahın büyüğü, işlemekte ısrar edilen günahın da küçüğü olmaz.” hakikati kesinlikle unutulmaması gereken bir prensiptir. Ayrıca insanın gûnahtan rahatsızlık duymaması, günah işlemekten daha büyük bir gûnahtır. Evet, işlenen bir kebîre (büyük günah), insanı arkadan istiğfara sevk ediyorsa o büyük de olsa küçük bir gûnahtır. Yani insanın duygularında, düşüncelerinde istiğfara yönelme hissi varsa, işlediği büyük günah, büyük değildir. Çünkü nedâmetiyle, ızdırabıyla onun başını her zaman ezebilir. Aksine, önemsenmeyen ve hiç farkına varmadan devamlı işlenen küçük günahlar ise artık küçüklükten çıkmış, büyük bir günah olmuş ve “Her bir günah içinde küfre giden bir yol vardır.” medlülünce insanın kalbini ısırان bir yılan hâline gelmiştir.

Cenâb-ı Hak إِنَّ تَجْتَبُوا كِبَارَ مَا تَنْهَوْنَ عَنْهُ نَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا yani “Eğer nehyolduğunuz büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir yere koyarız.” (Nisâ Sûresi 4/31) buyurmaktadır. Helâk vesilesi günahlar terk edilebildiği takdirde, Allah (celle celâlühü) irade ve kasda iktiran etmeyen veya sayılan günahlar ölçüsünde büyük olmayan hatalara keffaret vaad ediyor ki, bu dünya hayatı itibarıyla bir ilâhî arındırma, berzah ve ukba itibarıyla da ferah-feza bir iklimde hayata mazhariyet demektir. Günahlara baş kaldırmamasını bilen kahramanlar,

muzaffer kumandanlar gibi onlar için ‘müdhal-i kerîm= şerefli bir yer’ olan kabirlerine girerler; aynı rahatlık içinde berzah yamaçlarında dolaşırlar ve aynı güven ve sevinç içinde cennetlere yürür ve cemalullahı görürler. Yürür ve görürler; zira hasenât adına mücadele ne ise, seyyiâta düşmeme yolunda verilen mücadelede de odur. Amelin bu olumsuz-olumlu yanları birer derinlik ise, her iki cephe de gösterilen sebat da ayrı bir enginlik teşkil eder ve insanı o mukadder âkıbetine füze hızıyla ulaştırır.

Mesnevî-i Nuriye’de “Onuncu Risale”de şöyle denmektedir:

“Kelime-i tevhid, namazı gerektiriyor. Namaz da kulluğun esas bir rüknüdür. Kulluğu emreden tekliftir yani Allah’ın emredip insanı mükellef tutmasıdır. Mükellefiyetini ifâ edenin, mükellefiyeti müddetince, askerî mükellefiyeti gibi yemekleri, elbiseleri ve diğer hayata lüzumlu şeyleri Allah’ın Rahmânî hazinesinden verilir. Mükellefiyet-i askeriye iki buçuk senedir. Amma kulluk mükellefiyeti, bütün ömür müddetidir.”⁹⁴

⁹⁴ Mesnevî-i Nuriye, s.207.

Altıncı Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَّهُمُ الْجَنَّةَ⁹⁵

Nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak ve O'na abd olmak ve asker olmak; ne kadar kârlı bir ticaret, ne kadar şerefli bir rütbe olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciği dinle:

Bir zaman bir padişah, raiyetinden iki adama, her birisine emaneten birer çiftlik verir ki; içinde fabrika, makine, at, silâh gibi her şey var. Fakat fırtınalı bir muharebe [savaş] zamanı olduğundan, hiçbir şey kararında kalmaz. Ya mahvolur veya tebeddül eder [değişir] gider. Padişah, o iki nefere kemâl-i merhametinden [sonsuz merhametinden] bir yâver-i ekremini [has adamını, en büyük yâverini] gönderdi. Gayet merhametkâr bir ferman ile onlara diyordu:

“Elinizde olan emanetimi bana satınız. Tâ sizin için muhafaza edeyim. Beyhûde zâyî olmasın. Hem muharebe bittikten sonra, size daha güzel bir sûrette iade edeceğim. Hem güya o emanet malınızdır, pek büyük bir fiyat size vereceğim. Hem, o makine ve fabrikadaki âletler, benim nâmımla ve benim tezgâhımda işlettirilecek. Hem fiyatı, hem ücretleri birden bine yükselecek. Bütün o kârı size vereceğim. Hem de siz âciz ve fakirsiniz. O koca işlerin masârifâtını [harcamalarını, giderlerini] tedarik edemezsiniz. Bütün masârifâtı ve levâzımâtı ben deruhte ederim [yüklenirim]. Bütün vâridâtı [gelirleri] ve menfaati size

⁹⁵ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe Sûresi 9/111)

vereceğim. Hem de terhisât zamanına kadar elinizde bırakacağım. İşte beş mertebe kâr içinde kâr!..

Eğer bana satmazsanız, zaten görüyorsunuz ki, hiç kimse elindeki muhafaza edemiyor. Herkes gibi elinizden çıkacak. Hem beyhûde gidecek, hem o yüksek fiyattan mahrum kalacaksınız. Hem o nâzik, kıymettar âletler, mizanlar istîmal edilecek şahane madenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler. Hem idare ve muhafaza zahmeti ve külfeti [zorluğu, yükü] başınıza kalacak. Hem emanette hiyanet cezasını göreceksiniz. İşte beş derece hasâret [zarar] içinde hasâret!..

Hem de bana satmak ise, bana asker olup benim nâmımla tasarruf etmek demektir. Âdi bir esir ve başıbozuğa bedel, âli [yüce] bir padişahın has, serbest bir yâver-i askeri [emir subayı, yardımcısı] olursunuz.”

Onlar, şu iltifatı ve fermanı dinledikten sonra, o iki adamdan aklı başında olanı dedi:

“Baş üstüne, ben maaliftihar [sevinerek] satarım. Hem bin teşekkür ederim.” Diğeri mağrur, nefsi firavunlaşmış, hodbin [bencil, kendini gören, kendini düşünen], ayyaş, güya ebedî o çiftlikte kalacak gibi, dünya zelzele ve dağdağalarından [gürültülerinden] haberi yok. Dedi:

“Yok, yok!.. Padişah kimdir? Ben mülkümü satmam, keyfimi bozmam!..”

Biraz zaman sonra birinci adam, öyle bir mertebeye çıktı ki, herkes hâline gıpta ederdi. Padişahın lütfuna mazhar olmuş, has sarayında saadetle yaşıyor. Diğeri, öyle bir hâle giriftar olmuş ki [maruz kalmış, yakalanmış ki]; hem herkes ona acıyor, hem de “Müstahak!” diyor. Çünkü; hatasının neticesi olarak, hem saadeti ve mülkü gitmiş, hem ceza ve azap çekiyor.

İşte ey nefis-i pürheves [heves kesilmiş nefis]! Şu misalin dürbünü ile hakikatin yüzüne bak.

Amma o padişah ise; ezel-ebed Sultan'ı olan Rabb'in, Hâlık'ındır. Ve o çiftlikler, makineler, âletler, mizanlar [ölçü ve ölçekler] ise; senin daire-i hayatın içindeki mâmelekin [sahip olduğun şeylerin] ve o mâmelekin içindeki cisim, ruh ve kalbin ve onlar içindeki göz ve dil, akıl ve hayal gibi zâhirî ve bâtinî hâsselerindir [duygularındır]. Ve o yâver-i ekrem [Sultanın şerefli yardımcısı] ise, Resûl-i Kerîm'dir [Yüce Peygamber'dir]. Ve o fermân-ı ahkem [sağlam esaslar içeren buyruk] ise, Kur'ân-ı Hakîm'dir ki; bahsinde bulunduğumuz ticaret-i azîmeyi [büyük ticareti] şu âyetle ilân ediyor:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ⁹⁶

Ve o dalgalı muharebe meydanı ise, şu fırtınalı dünya yüzüdür ki; durmuyor, dönüyor, bozuluyor ve her insanın aklına şu fikri veriyor: “Madem her şey elimizden çıkacak, fânî olup kaybolacak; acaba bâkiye [sonsuz]a tebdil edip [çevirip] ibkâ etmek [ebedileştirmek] çaresi yok mu?” deyip düşünürken birden semâvî sadâ-yı Kur'ân [Kur'ân'ın sesi] işitiliyor. Der: “Evet var. Hem beş mertebe kârlı bir sûrette, güzel ve rahat bir çaresi var.”

Sual: Nedir?

Elcevap: Emaneti Sahib-i Hakikîsine [Hakikî Sahibine] satmak. İşte o satışta beş derece kâr içinde kâr var.

Birinci Kâr: Fânî mal bekâ bulur. Çünkü Kayyûm-u Bâkî [varlıkların hayatı ve devamı Kendi idaresinde olan Ebedî Zât] olan Zât-ı Zülcelâl'e verilen ve O'nun yolunda sarf edilen şu ömr-ü zâil [geçici ömür], bâkiye inkılap eder [dönüşür]. Bâkî meyveler verir. O vakit ömür dakikaları; âdetâ tohumlar, çekirdekler hükmünde zâhiren fenâ bulur [yok olur], çürür. Fakat, âlem-i bekâda [âhîret yurdunda] saadet çiçekleri açarlar ve sünbüllenişler. Ve âlem-i berzâhta [kabir hayatında] ziyadâr [parlak], mûnis [huzur veren] birer manzara olurlar.

⁹⁶ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe Sûresi 9/111)

İkinci Kâr: Cennet gibi bir fiat veriliyor.

Üçüncü Kâr: Her âzâ ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Mescelâ akıl bir âlettir. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp, belki nefis hesabına çalıştırsan; öyle meş'um [uğursuz] ve müz'îç [rahatsız edici] ve muacciz [bıktırıcı] bir âlet olur ki, geçmiş zamanın âlâm-ı hazînânesini [hazın elemelerini] ve gelecek zamanın ehvâl-i muhavvifânesini [korkutucu dehşetlerini] senin bu biçare başına yükletecek yümünsüz [bereketsiz] ve muzır [zararlı] bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki; fâsık [günahkâr] adam, aklın iz'âc [rahatsızlık] ve tâcizinden [sıkıntı verici durumundan] kurtulmak için, gâliben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçır. Eğer Mâlik-i Hakikî'sine satılsa ve O'nun hesabına çalıştırsan; akıl öyle tıslımlı bir anahtar olur ki, şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açar. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye [ebedî mutluluğa] müheyâ eden [hazırlayan] bir mürşid-i rabbânî [Allah'a ulaştırılan rehber] derecesine çıkar.

Mescelâ göz bir hâssedir [duygu ve cihazdır] ki; ruh, bu âlemi o pencere ile seyredir. Eğer Cenâb-ı Hakk'a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan; geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyr ile şehvet ve heves-i nefsâniyeye [nefsin kötülüklerine] bir kavvad derekesinde [aşâğılığında] bir hizmetkâr olur.

Eğer gözü, gözün Sâni-i Basîr'ine [her şeyi gören, bilen Yaradan'ına] satsan ve O'nun hesabına ve izni dairesinde çalıştırsan; o zaman şu göz, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın [büyük kâinat kitabının] bir mütâlâacısı ve şu âlemdeki mu'cizat-ı sanat-ı rabbâniyenin [ilâhî sanat mu'cizelerinin] bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

Mescelâ dildeki kuvve-i zâikayı [tad alma duygusunu], Fâtır-ı Hakîm'ine [her işini hikmetli yapan Yaradan'ına] satmazsan, belki nefis hesabına, mide nâmına çalıştırsan; o vakit, midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzâk-ı Kerîm'e [bütün varlıkların rızkını cömertçe Veren'e] satsan; o zaman, dildeki

kuvve-i zâika, rahmet-i ilâhiye hazinelerinin bir nâzır-ı mâhiri [maharetli bir gözeticisi] ve kudret-i samedâniye [her şeyin kendisine muhtaç olduğu ilâhî kudretin] matbahlarının [mutfaklarının] bir müfettiş-i şâkiri [şükreden bir müfettişi] rütbesine çıkar.

İşte ey akıl! Dikkat et! Meş'um [uğursuz] bir âlet nerede? Kâinat anahtarı nerede? Ey göz! Güzel bak! Âdi bir kavvad [değersiz bir yol gösterici] nerede? Kütüphane-i ilâhînin [ilâhî kütüphanenin] mütefennin [bilgili, uzman] bir nâzır-ı [gözeteni] nerede? Ve ey dil! İyi tad! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede? Hazine-i hâssa-yı rahmet [ilâhî rahmetin hususi hazinesinin] nâzır-ı nerede?..

Ve daha bunlar gibi başka âletleri ve âzâları kıyas etsen anlarsın ki; hakikaten mümin cennete lâıyk ve kâfir cehenneme muvâfık bir mahiyet kesbeder [kazanır]. Ve onların her biri öyle bir kıymet almalarının sebebi; mümin, imanıyla Hâlık'ının [Yaradan'ının] emanetini, O'nun nâmına ve izni dairesinde istîmal etmesidir [kullanmasıdır]. Ve kâfir, hiyanet edip nefs-i emmâre hesabına çalıştırmasıdır.

Dördüncü Kâr: İnsan zayıftır, belâları çok.. fakirdir, ihtiyacı pek ziyâde.. âcizdir, hayat yükü pek ağır... Eğer Kadîr-i Zülcelâl'e [Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah'a] dayanıp tevekkül etmezse ve itimat edip teslim olmazsa, vicdanı daim azap içinde kalır. Semeresiz [neticesiz, meyvesiz] meşakkatler, elemeler, teessüfler [üzüntüler] onu boğar. Ya sarhoş ya canavar eder.

Beşinci Kâr: Bütün o âzâ ve âletlerin ibadeti ve tesbihâtı ve o yüksek ücretleri, en muhtaç olduğun bir zamanda, cennet yemişleri sûretinde sana verileceğine, ehl-i zevk ve keşif [ilâhî hakikatleri yaşayarak, tadararak bilen ve kalb gözü açık olan Hak dostları] ve ehl-i ihtisas ve müşâhede [mânevî âlemlerle ilgili bazı şeyleri gören ve hisseden Hak dostları] ittifak etmişler.

İşte bu beş mertebe kârlı ticareti yapmazsan, şu kârlardan mahrumiyetten başka, beş derece hasâret [zarar] içinde hasârete düşeceksin.

Birinci Hasâret: O kadar sevdiğin mal ve evlât.. ve perestîş ettiğin [fevkalâde bir muhabbet beslediğin] nefis ve hevâ.. ve meftûn [âşık]

olduğun gençlik ve hayat zâyî olup kaybolacak. Senin elinden çıkacaklar. Fakat günahlarını, elemelerini sana bırakıp boynuna yükletecekler.

İkinci Hasâret: Emanette hiyanet cezasını çekeceksin. Çünkü en kıymettar âletleri, en kıymetsiz şeylerde sarf edip nefesine zulmettin.

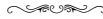
Üçüncü Hasâret: Bütün o kıymettar cihâzât-ı insaniyeyi [maddî-mânevî donanımlarını] hayvanlıktan çok aşağı bir derekeye düşürüp, hikmet-i ilâhiyeye [ilâhî hikmete] iftira ve zulmettin.

Dördüncü Hasâret: Acz ve fakrın ile beraber,⁹⁷ o pek ağır hayat yükünü, zayıf beline yükleyip zevâl ve firâk [ölüm ve ayrılık] sillesi altında daim vâveylâ [feryat] edeceksin.

Beşinci Hasâret: Hayat-ı ebediye esasâtını [ebedî hayat esaslarını] ve saadet-i uhreviye levâzımâtını [âhîret saadeti için gerekli olan şeyleri] tedarik etmek için verilen akıl, kalb, göz, dil gibi güzel hediye-i rahmâniyeyi [ilâhî hediyeleri] cehennem kapılarını sana açacak çirkin bir sûrete çevirmektedir.

Şimdi satmaya bakacağız... Acaba o kadar ağır bir şey midir ki, çokları satmaktan kaçıyorlar. Yok!.. Kat'â [kesinlikle] ve asla! Hiç öyle ağırlığı yoktur. Zira helâl dairesi geniştir, keyfe kâfi gelir. Harama girmeye hiç lüzum yoktur.⁹⁸ Ferâiz-i ilâhiye [Allah'ın farz kıldığı şeyler] ise hafiftir, azdır. Allah'a abd ve asker olmak, öyle lezzetli bir şereftir ki tarif edilmez. *Vazife ise; yalnız bir asker gibi Allah nâmına işlemeli, başlamalı.. ve Allah hesabıyla vermeli ve almalı.. ve izni ve kanunu dairesinde hareket etmeli, sükûnet bulmalı.. kusur etse istiğfar etmeli:*

“Yâ Rab! Kusurumuzu affet. Bizi, kendine kul kabul et. Emanetini kabzetmek zamanına kadar, bizi emanette emin kıl, âmîn...” demeli ve O'na yalvarmalı...

⁹⁷ Bkz.: “Ey insanlar! Siz hepiniz Allah'a muhtaçsınız. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, her türlü övgülere ve hamdlere lâyık olan ise ancak Allah'tır.” (Fâtır Sûresi 35/15)

⁹⁸ Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hazreti Ali'ye şu duayı yapmayı öğütlemiştir: “Allah'ım, haramına karşı helâlinle beni doyur, fazlınla Senden başkasından beni müstağni kıl!” (Tirmizî, *Deavât* 110; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 1/153)

Altıncı Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist'te şöyle demektedir:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ⁹⁹

âyetinin meâlinde ve nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satmak hakkındaki âyetlerin gayet mühim bir sırrını tefsir etmekle beraber, nefis ve malını Cenâb-ı Hakk'a satanların beş derece kâr içinde kâr ve satmayanların beş derece hasâret [zarar] içinde hasâret kazandıklarını, gayet mukni bir temsil ile tefsir ediyor. Hakikate karşı mühim bir kapı açıyor.¹⁰⁰

Mevzuun başına serlevha yapılan âyette açıkca “iştirâ” yani “satın alma” ifadesiyle Cenâb-ı Hakk'ın, müminlerden hem kendileri hem de mallarını, cennet karşılığında satın aldığı “إِنَّ : kesinlikle, muhakkak ki, şüphesiz ki” tekidiyle anlatılıyor. Zaten insanın kendi öz varlığını da, sahip olduğu malı-mülkü de Allah vermiş. Âhiretin, fidanlığı ve çiçekdanlığı olan bu dünya, hayalî bir imtihan ve bir ticaret meydanı. Allah'ın verdiği, tohumlar, çekirdekler hükmündeki duygularını, kabiliyetlerini ve malî imkânlarını iyi geliştirip yine Allah'ın istediği gibi kullananlar bu güzel ve isabetli çalışmalarının karşılığını dünyanın bin senelik zevkli, keyifli, neşeli hayatı bir saatine mukabil gelmeyen cennet nimetleri olarak alacaklardır. Hatta o kadar da değil, onlar, bin senelik o üstün cennetin hayatı bir saatine karşılık gelmeyen Allah'ın cemâlini seyretme mükafatına da nâil olacaklardır. Müthiş kazandıran bir ticaret omasına rağmen bu ticarete yapılacak zararın dehşeti de öyle büyük ve dehşet vericidir.

Üstad Hazretleri, bu Altıncı Söz'deki bu konuyu daha Barla'ya gelmeden Burdur'da yazdığı “Nur'un İlk Kapısı” isimli eserinin “Birinci Ders” bölümünde şöyle anlatmıştır:

⁹⁹ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe Sûresi 9/111).

¹⁰⁰ Sözler, s.844.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ¹⁰¹

Ey insan! Nedendir ki şu azîm ticarete girmiyorsun? Rabb-i Kerîm, senin yanında emaneten koyduğu mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ ki zayi olmaktan muhafaza etsin. Hem bin derece kıymeti yükselsin. Hem bedeline büyük bir fiat veriyor. Hem istifaden için senin elinde bırakıyor. Hem külfet-i idaresini [idare zorluğunu] kendisi deruhte ediyor [üstüne alıp yükleniyor]. İşte sana beş mertebe kâr içinde kâr! Hâlbuki ey gâfil! O'na satmadığından, emanette hiyanet ettin. Hem bütün bütün kıymetten düşürttün. Hem bilâfayda [faydasız] senin elinde zâyi olacak. Hem o yüksek fiat elinden gidecek. Hem senin zimmetinde, günahı ile tekâlif-i idaresi [idare sorumlulukları] ve âlâmı [elemleri] ile zahmet-i muhafazası [muhafaza zahmeti] kalacak. İşte beş müthiş derecede hasâret [zarar] içinde hasâret.

Şu muameledeki vaziyetin ile öyle miskin bir adama benzersin ki; o adam bir dağda bulunur. O dağda öyle bir zelzele var ki, bütün emsalini [benzerlerini] sıra ile derin derelere atıp, ellerinde olan her şeyi parça parça ediyor. Nöbet, o adama gelmek üzere-dir. Hâlbuki o adamın elinde bir emanet var. O emanet, öyle bir makine-i murassaa-yı acîbedir [hârika mücevherlerle bezelidir] ki, o makine içindeki hesapsız mizanlar [ölçekler] ve âletlerle, nihayetsiz faydalar ve semereler verebilir. O elîm hâlette iken gördü ki, makinenin hakikî mâliki [sahibi] tarafından gelen bir adam der ki: Seyyidim [efendim], senden bu emaneti satın almak ister. Tâ ki bu dereye sukutun [düşüşün] ile faydasız kırılmasın, muhafaza etsin. Ve sen dereden çıktıktan sonra, kırılmayacak bir sûrette yine sana teslim edecek.

Hem o âletleri ve mizanları, geniş bostanlarında ve kıymettar maden ve hazinelerinde istîmal edeceği [kullanacağı] için, o âletler ve o mizanlar gayet kıymettar neticeler ve çok ücret ve semereler

¹⁰¹ “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe Sûresi 9/111)

[neticeler] verirler ki, bütün o kârı sen alırsın. Şayet satmazsan, kıymetsiz ve âdi birer âlet olarak kalacak. O acîp ve nazik âletleri gayet daracık evinde ve küçücük haşin tarlanda istîmal edip kıracaksın, ateşe atacaksın.

Hem sana büyük bir fiat verecek. Hem dağda buldukça senin elinde kalacaktır. Yalnız yukarı kulpunu, yukarıdan indirdiği bir zincir ile bağlamak ister. Tâ ki sikletini [ağırlığını] senden alıp, sana ağırlık vermesin. Külfeti seni tâciz etmesin. Eğer bey'i [satışı] kabul edersen, seyyidimin hesabıyla, onun nâmıyla ve onun izni dairesinde güzelce tasarruf et. Ne hüüzün çek ve ne de havf et [korku duy].

Nasıl bir nefer atını devlete satar, kendi de asker olur. Atının üzerine biner. Masarısı [masrafları] devlete ait. Keyf ü safasını o nefer çeker. Eğer ölse, 'Devletimin canı sağ olsun.' der. Şayet bu beş derece kârlı bey'i [satışı] kabul etmezsen, beş derece hasâret içinde emanete hiyanet edeceksin; zâyi olunca, mesuliyeti kazanacaksın. İşte temsili anladın. Şimdi hakikate bak.

Evet o dağ, arzdır. Miskin adam da, fakir insandır. Zelzele de, zeval ve firâktir [ölüm ve ayrılıktır]. Dere de kabir ile âlem-i berzahır [dünya ile âhîret hayatı arasındaki ara dönemdir]. O makine havas ve cihâzât ve letâif âletleriyle mücehhez [hisler, cihazlar ve ince duygular denilen âletleriyle donanmış] senin vücud-u hayattârındır [canlı vücudundur]. Görüyorsun ki bunlar bozuluyorlar, faydasız gidiyorlar. Satın almak isteyen, senin Hâlık'ındır [Yaradan'ındır]. O Hâlık'ın, Resûlü vasıtasıyla der ki: "Şu emanetimi güya senin malın imiş gibi Bana sat, tâ zâyi olmasın. Hem zararlı bir sûrette fena bulmasın. Sen bâkî ve meyvedar bir sûrette o malına tekrar kavuşabileşin. Hem o hayat içindeki cihâzât [donanımlar] ve letâif [ince duygular] Benim nâmım ve hesabımla istîmal edildiği vakit, nihayetsiz kıymettar ve hadsiz semerat-ı bâkiye [bâkî meyveler] verecek."

İşte o mizanlar ve âletler ise, letâif ve havass-ı insaniyedir [insanî kabiliyetler ve hislerdir].

Meselâ: Göz, Allah hesabına istîmal edilse, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın [büyük kâinat kitabının] bir mütalâacısı ve şu müzeyyen [ziynetli] mevcudatın bir seyircisi ve şu masnuatın [sanatlı varlıkların] çiçeklerinin bir arısı olarak ibret ve mârifet ve muhabbet şehdinden yani balından nur-u şehadeti [eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh'ün nurunu] kalbe akıtıyor. Eğer nefis hesabına istîmal edilse; zâil, fânî bazı mehâsini [güzellikleri] seyretmekle, heves [kötü arzular] ve şehvetin [şehvî duyguların] âdi bir hizmetkârı olur.

Meselâ: Lisandaki kuvve-i zâika [tad alma duygusu] satılsa, Rahmânü'r-Rahîm'in hazâin-i rahmetinin [rahmet hazinelerinin] nâzırı ve matbaha-yı nimetinin [nimet mutfağının] bir müfettiş-i âlîsi [yüce bir müfettişi] hükmünde bir vazifedardır. Satılmazsa, mide tavlasının bir kapıcısı hükmüne sukut eder [düşer].

Meselâ: Akıl satılsa, bütün künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin [ilâhî güzel isimlerin hazinelerinin] miftahı [anahtarı] ve kâinatın hakâikinin [hakikatlerinin] keşşâfî [keşfedeni] hükmünde bir cevher-i âlî ve gâlî [yüce ve değerli bir cevher] olur. Satılmazsa, mâzinin âlâm-ı hazinânesini [hazin elemlerini] ve müstakbelin ehvâl-i muhavvifânesini [geleceğin korkutucu dehşetlerini] bîçare beşerin başına yükleyen meş'um [uçursuz] bir âlet hükmüne düşer.

İşte bütün âlât ve cihâzât-ı beşeriyeyi [insanî âletler ve cihazları] bunlara kıyas et. Eğer o âlât ve cihâzât Allah'a verilse, bâkî birer elmas olurlar. Eğer verilmezse, fânî birer şişe olurlar.

Elhasıl: Cenâb-ı Hak, sana verdiği kendi mülkünü, senden gâlî [yüksek] bir kıymetle satın alıyor. Yine senin için muhafaza ediyor.

Ey beşer bak! İki sadâ senin kulağına geliyor. Biri Kur'ân-ı Hakîm'in sadâ-yı semâvîsidir [semâdan gelen sesidir]. Der ki: Sat kârlısın. ¹⁰² وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ

¹⁰² “Âhiret yurdu ise, işte o, (her şeyin diri olduğu) gerçek hayattır.” (Ankebût Sûresi 29/64)

inançsızların] felsefe-i medenîyesinin [medeniyet felsefesinin] vesvesesidir ki: “Sen kendine mâliksin” der. Seni ¹⁰³إِن هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا diyenlerden etmek ister. Bu münevver hüda [nurlu hidayet] ile, şu müzevver [uydurulmuş sahte] dehanın mabeynlerindeki [aralarındaki] farkı gör. Tâ kör olmayasın.

وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهَوَّ فِي الْأَحْزَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا¹⁰⁴

اللَّهُمَّ ۞ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۞ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَلَا الضَّالِّينَ ۞ آمِينَ¹⁰⁵

Bu konu aynı zamanda On Yedinci Lem’a Beşinci Nota’da anlatılmaktadır. Şimdi Altıncı Söz’e dönüp bazı ifadeler üzerinde duralım.

Allah’ın bize emaneten verdiği duygu, kabiliyet ve donanımlarımızı, O’nun yolunda kullanmadığımız takdirde başımıza gelebilecekler anlatılırken deniliyor ki: “Hem o nazik, kıymetli âletler, ölçü ve ölçekler; kullanılacak şahane madenler ve işler bulmadığından, bütün bütün kıymetten düşecekler.”

Siz en gelişmiş, en ince ve hassas teknolojik cihazları üretecek hârika ve şahane bir fabrikanın o nazik âletlerini taş kırma işlerinde kullanmaya kalkışırsanız, olacaklar malûmdur. Aynı şekilde Allah’ın adını ve güzel isimlerini zikretmekle tatmin olacak, itminana ulaşacak ve çiçekler gibi açılacak kalbî duygular ve ilâhî latîfeleri, maddî, dünyevî, fânî şeylerle tatmin etmeye kalkışırsanız olacaklar da bellidir. Bir müddet sonra kalbler, vicdanlar taş kesilir

¹⁰³ “Hayat, sırf dünya hayatımızdan ibaret!” (En’âm Sûresi 6/29; Mü’minûn Sûresi 23/37)

¹⁰⁴ “Kim bu dünyada gerçekleri görmede kör ise, âhirette de kördür, hatta yol bulmadaki şaşkınlığı daha da beterdir.” (İsrâ Sûresi 17/72)

¹⁰⁵ “Allah’ım! ۞ ‘Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. ۞ Nimet ve lütfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sapkınlarınkine değil. ۞”^{*1} Âmin!..”

*1 Fâtiha Sûresi 1/5-7.

de haberiniz olmaz. Kur'ân'ın ifadesiyle taştan da daha katı hâle gelebilirler.¹⁰⁶

Burada bir "Elhamdülillâh" denilir, âhirette o mübarek kelime cennet meyvesine döner ve orada yenilir. "Ettahiyyâtü" okumakla bütün mahlûkatın ibadetleri Allah'a takdim edilir ve ebedî bir Cennet kazanmaya vesile olur. Her ibadetin mânevî bir şekli vardır. Ezan-ı Muhammedî'nin bile tabiri câiz ise kristalleşmiş, billûrlaşmış bir şekli vardır. Yahya Kemal'in "Ezan-ı Muhammedî" şiirinde dediği gibi "Ervâh cümleten görür Allahu Ekber'i / Akseyleyince arşa lisan-ı Muhammedî" yani ruhlar âlemindeki, ruhânîler, melekler ve tayyibat o şekliyle görürler "Allahu Ekber"i.

Şimdi, bu fidanlar, bu mücevherler ancak bu duyguların Allah'a satılması ve Allah yolunda kullanılmasıyla meydana gelip gelişirler. Tâbir-i câiz ise bunların ham maddesi bu alanda bulunur. Aynı zamanda bize verilen duygular da bu yolda fevkalâde gelişir, şeffaflaşır, kudsîleşir ve cennete lâayık hâle gelip o âlemlere göre inkişaf ederler.

¹⁰⁶ ثُمَّ فَسَّتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً "Sonra bunun arkasından kalbleriniz katılaştı, artık onlar taş gibi, hatta ondan da katı!" (Bakara Sûresi 2/74)

Yedinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Şu kâinatın tılsım-ı muğlakını [çözülmesi zor tılsımını] açan¹⁰⁷ ruh-u beşer [insan ruhu] için saadet kapısını fet-heden, ne kadar kıymetkar iki tılsım-ı müşkül-küşâ [müşkül meselele-ri halledip problemleri çözen tılsım] olduğunu.. ve sabır ile Hâlık'ına [Yaradan'ına] tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâk'ından sual ve dua, ne kadar nâfi [faydalı] ve tiryak [panzehir] gibi iki ilâç olduğunu.. ve Kur'ân'ı dinlemek, hükmüne inkıyâd etmek [boyun eğmek], namazı kılmak, kebâiri [büyük günahları] terk etmek; ebedü'l-âbâd [ebedî hayat] yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnakdâr [güzel, parlak] bir bilet, bir zâd-ı âhîret [âhîret azığı], bir nur-u kabir [kabri aydınlatan ışık] olduğunu anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Bir zaman bir asker, meydan-ı harp ve imtihanında [harp ve imtihan meydanında], kâr ve zarar deverânında [birbirini takip edişinde] pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:

Sağ ve sol iki tarafından dehşetli derin iki yara ile yaralı ve arkasında cesîm [büyük cüsseli] bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor. Onu da bekliyor. Hem bu hâli ile beraber uzun bir yolculuğu var, nefyediliyor [sürgüne gönderiliyor]. O bîçare, şu dehşet içinde me'yusâne [ümitsizce] düşünürken; sağ cihetinde Hızır

¹⁰⁷ “Allah'a ve âhîret gününe iman ettim.” Allah'a ve âhîret gününe iman ile ilgili bazı âyetler için bkz.: Bakara Sûresi 2/8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmran Sûresi 3/114; Nisâ Sûresi 4/38, 39, 59, 136, 162.

gibi bir hayırhâh [başkasının hayır ve iyiliğini isteyen], nurânî bir zât peydâ olur. Ona der: “Me’yûs olma [ümitsizliğe kapılma]! Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istîmal etsen [kullansan], o arslan sana musahhar [emre âmâde] bir at olur. Hem o darağacı [idam seh-pası] sana keyif ve tenezzüh [eğlence, gezinti] için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilâç vereceğim. Güzelce istîmal etsen, o iki müte-affin [çürüyüp fena koku yayan] yaraların, iki güzel kokulu Gül-ü Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) denilen latîf çiçeğe inkılap ederler [dönerler]. Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla uçar gibi bir senelik bir yolu, bir günde kesersin. İşte eğer inanmıyorsan bir parça tecrübe et. Tâ doğru olduğunu anlayasın.” Hakikaten bir parça tecrübe etti. Doğru olduğunu tasdik etti.

Evet ben, yani şu biçare Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim. Pek doğru gördüm.

Bundan sonra birden gördü ki; sol cihetinden şeytan gibi dessâs [hilekâr, entrikacı], ayyaş, aldatıcı bir adam; çok ziynetler, süslü sûretler, fantaziyeler, müskirler [sarhoşluk veren maddeler] beraber olduğu hâlde geldi. Karşısında durdu. Ona dedi:

“Hey arkadaş! Gel gel, beraber işret edip [içki âlemi yapıp] keyfe-delim. Şu güzel kız sûretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim.”

Sual:

Ha ha!.. Nedir ağzında gizli okuyorsun?

Cevap:

Bir tılsım.

– Bırak şu anlaşılmaz işi!.. Hazır keyfimizi bozmayalım.

Sual:

Ha!.. Şu ellerindeki nedir?

Cevap:

Bir ilâç.

– At şunu. Sağlamsın. Neyin var. Alkış zamanıdır.

Sual:

Ha!.. Şu beş nişanlı kâğıt nedir?

Cevap:

Bir bilet. Bir tâyinât senedi.

– “Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemi-ze lâzım..” der.

Her bir desîse ile onu iknaya çalışır. Hatta o bîçare ona biraz mey-leder. Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir dessâsa aldandım.

Birden sağ cihetinden, ra’d [gök gürültüsü] gibi bir ses gelir. Der: “Sakin aldanma! Ve o dessâsa [entrikacıya] de ki: Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları defedip, peşimdeki yolculuğu men edecek bir çare sende varsa, bulur-san; haydi yap, göster, görelim. Sonra de: Gel keyfedelim. Yoksa sus hey sersem!.. Tâ Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin..”

İşte ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil!.. O bîçare asker ise sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir. Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firâktır ki; gece-gündüzün dönmesinde her dost veda eder, kaybolur. Ve o iki yara ise; birisi, müz’îç [rahatsızlık veren] ve hadsiz bir acz-i beşerî [insanî bir âcizlik]; diğeri, elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir [insanî bir fakirliktir].¹⁰⁸ *Ve o nefîy [sürgün] ve yolculuk ise; âlem-i ervâhtan [ruhlar âlcminden], rahm-ı mâderden [anne karnından], sabâvetten [çocukluktan], ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzâhtan, haşirden, sıratın geçer bir uzun sefer-i imtihandır [imtihan yolculuğudur].*

Ve o iki tılsım ise Cenâb-ı Hakk’a iman ve âhirete imandır. Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm; insan-ı mümini, zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna [cennet bahçelerine], huzûr-u Rahmân’a [Rahmân olan Allah’ın

¹⁰⁸ Bkz.: “Ey insanlar! Siz hepiniz Allah’a muhtaçsınız. Hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, her türlü övgülere ve hamdlere lâyık olan ise ancak Allah’tır.” (Fâtır Sûresi 35/15)

huzuruna] götüren bir musahhar [emre âmâde] at ve burak sûretini alır. Onun içindir ki; ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler. Daha ölüm gelmeden ölmek istemişler.¹⁰⁹ Hem zevâl [yok olma, bitme] ve firâk [ayrılık], memat [ölüm] ve vefat ve darağacı olan mürûr-u zaman [zamanın geçmesi], o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâl'in [her şeyi sanatlı olarak yaratan Yüce Allah'ın] taze taze, renk renk, çeşit çeşit mu'cizât-ı nakşını [nakış mu'cizelerini], havârik-ı kudretini [kudret hârikalarını], tecelliyât-ı rahmetini [rahmetinin tecellilerini], kemâl-i lezzetle [tam bir lezzetle] seyir ve temâşâyâ vasıta sûretini alır. Evet, Güneş'in nurundaki renkleri gösteren âyinelerin [aynaların] tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder.

Ve o iki ilâç ise; biri, sabır ile tevekküldür. Hâlık'ının [Yaradan'ının] kudretine istinat [dayanmak], hikmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, emr-i kün feyekûn'e¹¹⁰ mâlik bir Sultan-ı cihan'a, acz tezkeresiyle istinat eden bir adamın, ne pervâsı olabilir? Zira, en müthiş bir musibet karşısında;¹¹¹ *إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ* deyip itminan-ı kalb [kalb huzuru] ile Rabb-i Rahîm'ine itimat eder. Evet, ârif-i billâh [Allah'ı bilen]; aczden, mehâfetullahtan [Allah korkusundan] telezzüz eder [lezzet alır]. Evet, havfta [korkuda] lezzet vardır. Eğer, bir yaşındaki bir çocuğun aklı bulunsa ve ondan sual edilse: "En leziz ve en tatlı hâletin nedir?" Belki diyecek: "Aczimi [âcizliğimi], zaafımı [zayıflığımı] anlayıp, vâlidemin tatlı tokadından korkarak, yine vâlidemin şefkatli sinesine sığındığım hâlettir."

¹⁰⁹ Bkz.: "Yâ Rabbî! Sen bana iktidar ve hakimiyet verdin. Kutsal metinleri ve rüyaları yorumlama ilmini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da, âhirette de mevlâm, yardımcım Sen'sin. Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve dürüst insanlar arasına dahil eyle!" (Yûsuf Sûresi 12/101)

¹¹⁰ "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'Ol!' der, o da olurur." (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En'âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; ...)

¹¹¹ "Biz Allah'a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz." (Bakara Sûresi 2/156)

Hâlbuki; bütün vâlidelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-yı tecelli-i rahmettir [rahmet tecellisinin bir parıltısıdır].¹¹² Onun içindir ki kâmil insanlar, aczde ve havfullahta [Allah korkusunda] öyle bir lezzet bulmuşlar ki; kendi havl [güç] ve kuvvetlerinden şiddetle teberrî edip [yüz çevirip], Allah'a acz ile sığınmışlar. Aczi ve havfı, kendilerine şefaati yapmışlar.

Diğer ilâç ise şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîm'in rahmetine itimattır. Öyle mi?

Evet, bütün yeryüzünü bir sofraya-nimeti [nimet sofrası] eden ve bahar mevsimini bir çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîm'in [son derece cömert ve Kerîm olan Allah'ın] misafirine fakr ve ihtiyaç, nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha [iştah] sûretini alır. İштиha gibi fakrın tezyidine [artırılmasına] çalışır. Onun içindir ki kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler [övünmüşler].¹¹³ (Sakin yanlış anlama! Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir.¹¹⁴ Yoksa, fakrını halka gösterip, dilencilik vaziyetini almak demek değildir.¹¹⁵)

Ve o bilet, senet ise; başta namaz olarak, edâ-yı ferâiz [farzları edâ etmek] ve terk-i kebâirdir [büyük günahları terk etmektir]. Öyle mi?

Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşâhedenin [mânevî âlemlerle ilgili bazı şeyleri gören ve hisseden Hak dostlarının] ve bütün ehl-i zevk ve

¹¹² Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), mahlûkatta bulunan acıma hissini Cenâb-ı Hak'ın yüz rahmetinden sadece birinin, bütün mahlûkat arasında taksim edilmiş hâli olduğunu buyurmuşlardır. (Bkz.: Buhârî, *Edeb* 19; Müslim, *Tevbe* 17, 20, 21)

¹¹³ "Allah'ım, Sana karşı fakrımızla bizi zengin kıl; Sen'den istiğnâ ile bizi fakir düşürme." (el-Bâkullâni, *Fcâzî'l-Kur'ân* s.129)

¹¹⁴ Bkz.: "Ey insanlar! Siz hepimiz Allah'a muhtaçsınız. Hiçbir şey ihtiyacı olmayan, her türlü övgülere ve hamdlere lâyık olan ise ancak Allah'tır." (Fâtur Sûresi 35/15)

¹¹⁵ Bkz.: Peygamber Efendimiz şöyle dua etmemizi tavsiye buyurmuştur: "Allah'ım, evvel Sen'sin, Sen'den önce hiçbir şey yoktur. Âhir Sen'sin, Sen'den sonra hiçbir şey yoktur. Zâhir Sen'sin (her şeyin fevkinde Sen'sin, esbap sırf bir perdedir), Sen'in üstünde hiçbir şey yoktur. Bâtın Sen'sin (melekût-u eşya Sen'in elindedir), Sen'den öte hiçbir şey yoktur. *Uhdelerimizdeki borcu öde, fakirlikten bizi halâs eyle.*"

keşfin [ilâhî hakikatleri yaşayarak, tadarak bilen ve kalb gözü açık olan Hak dostlarının] ittifakıyla; o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd [ebedî saadet] yolunda zâd [azık] ve zahîre, ışık ve burak; ancak Kur'ân'ın evâmirini [emirlerine] imtisâl [yerine getirmek] ve nevâhîsinden [yasaklarından] içtinâp [kaçınmak] ile elde edilebilir. Yoksa fen ve felsefe, sanat ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır.

İşte ey tembel nefsim!

Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri¹¹⁶ [büyük günahı] terk etmek ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi, faydası ne kadar çok, mühim ve büyük olduğunu aklın varsa, bozulmamış ise anlarsın. Ve fisk ve sefâhete [günaha ve eğlenceye aşırı düşkünlüğe] seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin:

“Eğer ölümü öldürüp, zevâli [göçüp gitmeyi] dünyadan izale etmek [yok etmek] ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp, kabir kapısını kapamak çaresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa sus!.. Kâinat mescid-i kebîrinde [büyük mescidinde] Kur'ân, kâinatı okuyor. Onu dinleyelim.. o nur ile nurlanahım.. hidayetiyle amel edelim.. ve onu vird-i zebân edelim [dilden hiç düşürmeyelim]... Evet, söz odur.. ve ona derler. Hak olup, Hak'tan gelip, Hak diyen ve hakikati gösteren ve nurânî hikmeti neşreden odur!..”

اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ¹¹⁷

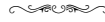
اللَّهُمَّ أَعِنَّا بِالْإِفْتِقَارِ إِلَيْكَ وَلَا تَفْقَرْنَا بِالْإِسْتِعْنَاءِ عَنْكَ¹¹⁸

¹¹⁶ “Bir seferinde Peygamber Efendimiz: ‘Şu helâk edici yedi şeyden kaçın.’ Nedir onlar yâ Resûlallah?’ diye sorulunca, O, ‘Allah’a şirk koşmak, haksız yere birisini öldürmek, sihir yapmak, faiz yemek, yetim malı yemek, mücadele gününde arkasını dönüp kaçmak, tertemiz, mümin kadınlara iftira atmaktır.’ buyurmuşlardı.” (Buhari, *Vesâyâ* 23; *Tıb*, 48; *Hudûd* 44; Müslim, *İmân* 145)

¹¹⁷ “Allah’ım, kalbimizi iman ve Kur’ân nuruyla nurlandır!”

¹¹⁸ “Allah’ım, Sana karşı fakrımızla bizi zengin kı; Sen’den istiğnâ ile bizi fakir düşürme.” (el-Bâkullânî, *İcâzî'l-Kur’ân* s.129)

تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مِنْ حَوْلِنَا وَفُؤُونِنَا، وَالتَّجَانُّا إِلَى حَوْلِكَ وَفُؤُونِكَ، فَاجْعَلْنَا مِنَ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ، وَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا، وَاحْفَظْنَا بِحِفْظِكَ، وَارْحَمْنَا وَارْحِمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيَّ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَنَبِيِّكَ وَصَفِيَّتِكَ وَخَلِيلِكَ وَجَمَالِ مُلْكِكَ وَمَلِكِكَ ضُنْعِكَ وَعَيْنِ عِنَانِيَّتِكَ وَسَمْسِ هِدَايَتِكَ وَلِسَانِ حُجَّتِكَ وَمِثَالِ رَحْمَتِكَ وَنُورِ خَلْقِكَ وَسَرَفِ مَوْجُودَاتِكَ وَسِرَاجِ وَحْدَتِكَ فِي كَثْرَةِ مَحْلُوقَاتِكَ وَكَاشِفِ طَلْسِمِ كَاتِنَاتِكَ وَدَلَالِ سُلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمُبْلَغِ مَرْضِيَّاتِكَ وَمُعْرِفِ كُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَمُعَلِّمِ عِبَادِكَ وَتَرْجَمَانِ آيَاتِكَ وَمِرَاتِ جَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ وَمَدَارِ شُهُودِكَ وَإِشْهَادِكَ وَحَبِيبِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَعَلَى إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ، وَعَلَى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ، وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ، آمِينَ¹¹⁹

Yedinci Söz hakkında Üstad Hazretleri, Fihrist'te şöyle demektedir:

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ¹²⁰

إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ¹²¹

¹¹⁹ “Allah’ım! Biz kendi havl ve kuvvetimizden teberri edip Sen’in havl ve kuvvetine iltica ettik. Sen de bizi, Sana tevekkül edenlerden eyle. Bizi nefsimizle başbaşa bırakma. Bizi hıfzınla koru. Bize ve erkek, kadın bütün müminlere rahmet et. Kulun, nebî, safiyyin, halîlîn; mülkünün cemâlî, masnûâtının meliki ve sultanı, inâyetinin göz bebeği, hidayetinin güneşi, hüccetinin lisanı, rahmetinin misalî, mahlûkatının nuru, mevcudâtının şerefi, mahlûkatının kesreti içinde vahdetinin sirâcı, kâinatının tılsımının kâşifi, saltanat-ı rubûbiyyetinin dellâlî, marziyyâtının mübelliği, esmâ-yı hüsnânın hazinelerinin tarif edicisi, kullarının muallimi, âyetlerinin tercümanı, cemâl-i rubûbiyyetinin aynası, Sen’in görülp gösterilmene vesile olan habîbin ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin resûlün olan Efendimiz Muhammed’ce, bütün âl ve ashâbına, kardeşleri olan nebî ve resûllere, melâike-i mukarrebîne ve salih kullarına salât ve selâm et, âmîn!..”

¹²⁰ “Bunlar Allah’ı ve âhireti tasdik eder.” (Âl-i İmran Sûresi 3/114; Tevbe Sûresi 9/44; Mücadele Sûresi 58/22)

¹²¹ “Allah’ın vaadi elbette gerçektir. O hâlde sizi dünya aldatmasın ve çok hilekâr şeytan da sizi Allah ile aldatmasın, Allah’ın affına güvendirmesin.” (Lokman Sûresi 31/33; Fâtır Sûresi 35/5)

âyetinin meâlinde ve ‘iman-ı billâh ve’l-yevmi’l-âhir’ [Allah’a ve âhîret gününe iman] ve hayat-ı dünyeviye [dünya hayatı] hakkındaki âyetlerin mühim bir sırrını gayet mâkul bir temsil ile tefsir etmekle beraber, ehl-i gaflet [gerçeklerden habersiz yaşayanlar] hakkında dünyanın ne kadar dehşetli; ve mevt ve ecel, ne kadar müthiş; ve acz ve fakr, ne kadar elîm olduğunu ve ehl-i hidayet [doğru yolda olanlar] hakkında hayat-ı dünyeviye’nin iç yüzü, ne kadar güzel; ve kabir ve ecel ve acz ve fakr, nasıl birer vesile-i saadet [mutluluk vesilesi] bulunduğunu gayet kat’î bir tarz ile isbat eder. Saadet-i dâreyne [dünya ve âhîret mutluluğuna] giden yolu gösterir.”¹²²

Üstad Hazretleri, yukarıda Yedinci Söz’de anlattığı hususu benzer bir şekilde daha önce telif ettiği Mesnevî-i Nuriye’de anlatmıştır. Şöyle ki:

“Aziz kardeşim bil ki: Müslümanları uyutucu eğlenceler gibi olan dünya hayatına davet etmekle, Cenâb-ı Hakk’ın helâl ettiği tayyibât [iyi, güzel şeyler] dairesinden, haram ettiği habîsât [kötü, çirkin, habîs şeyler] mezbelesine teşvik eden adamın hâli öyle bir sarhoşa benzer ki: Parçalayıcı arslanla, ünsiyetli ehlî [evcil] atı birbirinden ayıramıyor. Kanlı yarayı, kırmızı gülden ayırt edemediği hâlde, kendisini mürşid bilerek irşad ve nasihate çıkıyor.

İrşad esnasında bir adama rast gelir. Zavallı adamın arka tarafında korkunç bir arslan duruyor. Ön tarafında da sehpa ağacı [darağacı] kurulduğu gibi, her iki yanında da dehşetli yaralar var. Fakat adamcağzın elinde iki ilâç vardır. Diliyle kalbinde iki tılsım bulunmaktadır. Onları kullanırsa şifaya kavuşacaktır. O arslan da bir ata dönüşecek, burak gibi bir bineği olacaktır. O sehpa ağacı da daima yenilenmekte olan âlemin ahvalini, seyyal [akıp giden] manzaraları

¹²² Sözler, s.844.

seyretmeye âlet ve vasıta olur. O sarhoş herif, o zavallı adamcağıza diyor:

‘Yâhu, nedir o ilâçları, tılsımları saklıyorsun? At onları, keyfine bak.’

Adamcağız:

‘Yok, baba! Bu ilâçlar ve tılsımların koruma ve himayelerindeyim. Onlardan almakta olduğum haz, lezzet, keyif bana kâfidir. Fakat o arslan gibi parçalayıcı ölümü öldürebilirsen ve sehpayı kırmakla kabir ağzını kapatabilirsen ve hayatımın maruz kaldığı fânîlik ve zevâl yaralarını bâkî bir hayata döndürmekle tedavi edebilirsen, pekâlâ, seninle beraber dans edip oynayalım. Bunları yapamayacaksan –zaten yapamazsın–, gözümün önünden defol git! Sen ancak kendin gibi sarhoşları kandırabilirsin. Ben sarhoş değilim. Dünyanıza, keyfinize ihtiyacım yok. Çünkü

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹²³، نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ¹²⁴

Aziz kardeşim bil ki: Felsefe talebesiyle medeniyet talebeleri, Müslümanları ecnebî âdetlerine uymaya ve İslâmî şeâiri [İslâmiyet’in alâmeti ve şiârı olan şeyleri] terk etmeye davet ettiklerinde, Kur’ân Nurları’nın talebeleri böylece müdafaada bulunurlar:

‘Eğer dünyadan ayrılık ve ölümü ve insandan âcizliği ve fakirliği kaldırmaya iktidarınız varsa, pekâlâ, dini de terk ediniz, İslâmî şeâiri de kaldırınız. Ve illâ, dilinizi kesin, konuşmayınız! Bakınız; arkamızda pençelerini açmış hücumu hazır ecel arslanı tehdit ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur’ân’ın sadâsını dinleyecek olursan, o ecel arslanı bir burak olur. Bizleri, Rahmân olan Cenâb-ı Hakk’a ulaştıracaktır. Ve illâ, o ecel, yırtıcı bir hayvan gibi bizleri parçalar. Bâtıl îtikadınız gibi, ebedî bir ayrılık ile dağıtacaktır. Aynı şekilde önümüzde idam sehpaları kurulmuştur. Eğer iman ve

¹²³ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi 3/173)

¹²⁴ “O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!” (Enfâl Sûresi 8/40)

yakîn [şüphe etmeden, kesin bir şekilde inanma] ile Kur'ân'ın irşadını dinlersen, o sehpa ağaçlarından, Hazreti Nuh'un (aleyhisselâm) gemisi gibi selâmet sahiline yani âhiret âlemine ulaştırıcı bir gemi yapılacaktır. Ayrıca, sağ yanımızda fakirlik yarası, solda da acz ve zaaf cerihası (irini) vardır. Eğer Kur'ân'ın ilâçları ile tedavi edersen, fakirliğimiz Allah'ın rahmetinin ziyafetine şevk ve iştiyaka dönüşecektir. Âcizliğimiz ve zayıflığımız da Kadîr-i Mutlak'ın dergâh-ı izzetine sığınmak için bir davet tezkeresi gibi olur. Kezâ, bizler uzun bir seferdeyiz. Buradan kabre, kabirden haşre, haşirden ebed memleketine gitmek üzereyiz. O yollarda zulümâtı [karanlıkları] dağıtacak bir nur ve bir erzak lâzımdır. *Güvendiğimiz akıl ve ilimden ümit yok. Ancak Kur'ân'ın güneşinden, Rahmân olan Cenâb-ı Hakk'ın hazinesinden tedarik edilebilir.* Eğer bizleri bu seferden geri bırakacak bir çareniz varsa, pekâlâ. Ve illâ sükût ediniz!

Kur'ân'ı dinleyelim, bakalım ne emrediyor:

فَلَا تَعْرَنَكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَعْزَنُكُمْ بِاللَّهِ الْعِزُّورُ¹²⁵

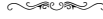
Hulâsa: Ayık olan sana tâbi olmaz. Ancak siyaset şarabıyla veya şöhrat hürsiyle veya rikkat-i cinsiye [canlılara şefkat etme] ile veya felsefenin dalâleti ile veya medeniyetin sefâhetiyle sarhoş olanlar, senin meşrep ve mesleğine tâbi olurlar. Fakat insanın başına indirilen darbeler ve yüzüne vurulan tokatlar, onun sarhoşluğunu gidererek ayıltacaktır.

Kezâ, insan, hayvan gibi yalnız bulunduğu zaman ile mübtelâ ve meşgul değildir. Belki geleceğin korkusu ve geçmişin hüüzün ve kederi ile bulunduğu zamanın elemelerine maruzdur. Fakat kendisini şakîlerden, dalâlete düşmüşlerden ve ahmaklardan saymayan adam, Kur'ân'ın şu müjdesini dinlesin:

¹²⁵ “Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın.” (Lokman Sûresi 31/33; Fâtır Sûresi 35/5)

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۗ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۗ
لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۗ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ

126 الْعَظِيمُ

¹²⁶ “İyi bilin ki, Allah’ın velileri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de. Onlar, hakıyla iman etmişlerdir ve daima kalbleri Allah’a karşı saygıyla dopdolu olarak (teşrii, tekvinî bütün hükümlerinde) O’na karşı gelmekten sakınırlar ve vazifelerini yerine getirirler. Onlar için dünya hayatında da âhirette de (Allah’ın rızası, ebedî saadet ve başarı) müjdesi vardır. Allah’ın hükümlerinde olsun, verdiği sözlerde olsun asla değiştirme olmaz. İşte budur çok büyük kazanç, çok büyük başarı.” (Yûnus Sûresi 10/62-64)

Şekizinci Sûz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ¹²⁷ ، إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ¹²⁸

Şu dünya ve dünya içindeki ruh-u insanî [insan ruhu] ve insan-
da dinin mahiyet ve kıymetlerini ve eğer din-i hak [hak din] olmazsa,
dünya bir zindan olması ve dinsiz insan, en bedbaht mahlûk olduğunu
ve şu âlemin tılsımını açan, ruh-u beşerîyi [insan ruhunu] zulümâtтан
[karanlıklardan] kurtaran يَا اللَّهُ¹²⁹ ve لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹²⁹ olduğunu anlamak ister-
sen; şu temsilî hikâyeciğe bak, dinle:

Eski zamanda iki kardeş uzun bir seyahate beraber gidiyorlar. Git
gide tâ yol ikileşti. O iki yol başında, ciddî bir adamı gördüler. Ondan
sordular: “Hangi yol iyidir?” O dahi onlara dedi ki: “Sağ yolda, kanun
ve nizama tebaiyet [uyuma] mecburiyeti vardır. Fakat o külfet içinde
bir emniyet ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestiyet ve hürriyet var-
dır. Fakat o serbestiyet içinde bir tehlike ve şekâvet [bedbahtlık] vardır.
Şimdi intihaptaki [seçmedeki] ihtiyâr [yol tercihi] sizdedir.”

Bunu dinledikten sonra güzel huylu kardeş sağ yola تَوَكَّلْتُ عَلَى
اللَّهِ¹³⁰ deyip gitti. Ve nizam ve intizama tebaiyeti [uymayı] kabul etti.
Ahlâksız ve serseri olan diğer kardeş, sırf serbestlik için sol yolu tercih

¹²⁷ “Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedî hayat sahibi olan) O’dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O’dur.” (Bakara Sûresi 2/255; Âl-i İmran Sûresi 3/2)

¹²⁸ “Allah katında hak din, İslâm’dır.” (Âl-i İmran Sûresi 3/19)

¹²⁹ “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât Sûresi 37/35; Muhammed Sûresi 47/19)

¹³⁰ “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)” (Hûd Sûresi 11/56)

etti. Zâhiren hafif, mânen ağır vaziyette giden bu adamı hayalen takip ediyoruz.

İşte bu adam, dereden tepeden aşır gitgide tâ hâlî [kimsenin olmadığı] bir sahraya girdi. Birden müthiş bir sadâ işitti. Baktı ki; dehşetli bir arslan, meşelikten çıkıp ona hücum ediyor. O da kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rast geldi. Korkusundan kendini içine attı. Yarısına kadar düşüp, elleri bir ağaca rast geldi, yapıştı. Kuyunun duvarında göğermiş olan o ağacın iki kökü var. İki fare; biri beyaz, biri siyah, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarıya baktı gördü ki; arslan, nöbetçi gibi kuyunun başında bekliyor. Aşağıya baktı, gördü ki; dehşetli bir ejderha içindedir. Başını kaldırmış otuz arşın yukarıdaki ayağına takarrup etmiş [yaklaşmış]. Ağzı, kuyu ağzı gibi geniştir. Kuyunun duvarına baktı, gördü ki; ısırcı muzır [zararlı] haşerat etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki; bir incir ağacıdır. Fakat hârika olarak muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizden nara kadar başında yemişleri var.

İşte şu adam sû-i fehminden [anlayışsızlığından], akılsızlığından anlamıyor ki; bu, âdi bir iş değildir. Bu işler tesadüfî olamaz. Bu acıp işler içinde garip esrar var. Ve pek büyük bir işleyici var olduğunu intikal etmedi.

Şimdi bunun kalbi ve ruh ve aklı, şu elîm vaziyetten gizli feryâd ü figân ettikleri hâlde; nefis-i emmâresi [kötülükle emreden nefsi], güya bir şey yokmuş gibi tecâhül edip [bilmezlikten gelip], ruh ve kalbin ağlamasından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bahçede bulunuyor gibi o ağacın meyvelerini yemeye başladı. Hâlbuki o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi.

Bir hadis-i kudsîde [Peygamber Efendimiz'in, kendisine vahiy olarak gelen ve 'Allah Taâlâ şöyle buyurdu' diyerek anlattığı hadiste] Cenâb-ı Hak buyurmuş: ¹³¹ اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي Yani: "Kulum beni nasıl tanır, onunla öyle muamele ederim."

¹³¹ Buhârî, *Tevhid* 15, 35; Müslim, *Zikir* 2, 19, *Tevbe* 1; Tirmizî, *Zühd* 51, *Deavât* 131.

İşte bu bedbaht adam, sû-i zan [olumsuz düşünme] ile ve akılsızlığı ile gördüğünü, âdi ve ayn-ı hakikat [hakikatin tâ kendisi] telâkki etti. Ve öyle de muamele gördü ve görüyor ve görecek; ne ölüyor ki kurtulsun, ne de yaşıyor.¹³² Böylece azap çekiyor. Biz de şu meş'umu [uğursuzu], bu azapta bırakıp döneceğiz. Tâ öteki kardeşin hâlini anlayacağız.

İşte şu mübarek, akıllı zât gidiyor. Fakat biraderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder, kendi kendine ünsiyet eder [alışır]. Hem biraderi gibi zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tebaiyet eder [uyum sağlar], teshilât [kolaylık] görür. Âsâyiş ve emniyet içinde serbest gidiyor.

İşte bir bahçeye rast geldi. İçinde, hem güzel çiçek ve meyveler var, hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti. Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midelerini bulandırmış, hiç istirahat etmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, “*Her şeyin iyisine bak!*” kaidesiyle amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifade etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gidiyor.

Sonra gitgide bu dahi evvelki biraderi gibi bir sahra-yı azîmeye [büyük bir sahraya] girdi. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti. Korktu, fakat biraderi kadar korkmadı. Çünkü hüsn-ü zannıyla ve güzel fikriyle, “Şu sahranın bir hâkimi var. Ve bu arslan, o hâkimin taht-ı emrinde [emri altında] bir hizmetkâr olması ihtimali var.” diye düşünüp teselli buldu. Fakat yine kaçtı. Tâ altmış arşın derinliğinde bir susuz kuyuya rast geldi, kendini içine attı. Biraderi gibi ortasında bir ağaca eli yapıştı; havada muallâk kaldı [havada asılı kaldı]. Baktı iki hayvan, o ağacın iki kökünü kesiyorlar. Yukarıya baktı, arslan; aşağıya baktı, bir ejderha gördü. Aynı kardeşi gibi bir acıp vaziyet gördü. Bu dahi tedehhüş etti [dehşete düştü]. Fakat kardeşinin dehşetinden bin derece hafif... Çünkü güzel ahlâkı ona güzel fikir vermiş. Ve güzel fikir ise, ona her şeyin güzel cihetini gösteriyor.

¹³² “Orada artık ne ölür, ne rahat yüzü görür!” (A'lâ Sûresi 87/13)

İşte bu sebepten şöyle düşündü ki: “Bu acîp işler birbiriyle alâ-kadardır. Hem bir emir ile hareket ederler gibi görünüyor. Öyle ise bu işlerde bir tılsım vardır. Evet bunlar bir gizli hâkimin emriyle dönerler. Öyle ise ben yalnız değilim; o gizli hâkim bana bakıyor, beni tecrübe ediyor, bir maksat için beni bir yere sevk edip davet ediyor.”

Şu tatlı korku ve güzel fikirden bir merak neş’et eder ki [doğar ki]: “Acaba beni tecrübe edip kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acîp yol ile bir maksada sevk eden kimdir?”

Sonra tanımak merakından tılsım sahibinin muhabbeti neş’et etti. Ve şu muhabbetten tılsımı açmak arzusu neş’et etti. Ve o arzudan tılsım sahibini razı edecek ve hoşuna gidecek bir güzel vaziyet almak iradesi neş’et etti.

Sonra ağacın başına baktı, gördü ki, incir ağacıdır; fakat başında binlerle ağacın meyveleri vardır. O vakit bütün bütün korkusu gitti. Çünkü kat’î anladı ki; bu incir ağacı bir listedir, bir fihristedir, bir sergidir. O mahfi [gizli] hâkim, bağ ve bostanındaki meyvelerin numûnelerini bir tılsım ve bir mu’cize ile o ağaca takmış ve kendi misafirlerine ihzar ettiği [hazırladığı] et’imeye [yiyecelere] birer işaret sûretinde o ağacı tezyin etmiş olmalı. Yoksa bir tek ağaç, binler ağaçların meyvelerini vermez.

Sonra niyaza başladı. Tâ, tılsımın anahtarı ona ilham oldu. Bağır-dı ki:

“Ey bu yerlerin Hâkimi! Sen’in bahtına düştüm. Sana dehâlet ediyorum [himayene sığıyorum] ve Sana hizmetkârım. Ve Sen’in rızanı istiyorum. Ve Seni arıyorum.”

Ve bu niyazdan sonra, birden kuyunun duvarı yarılıp, şahane, nezih ve güzel bir bahçeye bir kapı açıldı. Belki ejderha ağzı, o kapıya inkip etti [dönüştü]. Ve arslan ve ejderha, iki hizmetkâr sûretini giydiler. Ve onu içeriye davet ediyorlar. Hatta o arslan, kendisine musahhar [emre âmâde] bir at şekline girdi.

İşte ey tembel nefsim! Ve ey hayalî arkadaşım! Geliniz, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvâzene edelim [kıyaslayalım]. Tâ iyilik nasıl iyilik getirir¹³³ ve fenalık nasıl fenalık getirir, görelim, bilelim.

Bakınız: Sol yolun bedbaht yolcusu, her vakit ejderhanın ağzına girmeye muntazırdır [beklemektedir], titriyor. Ve şu bahtiyar ise, meyvedâr ve revnakdâr [parlak] bir bahçeye davet edilir. Hem o bedbaht, elîm bir dehşette ve azîm [büyük] bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Ve şu bahtiyar ise, leziz bir ibret, tatlı bir havf [korku], mahbup [sevimli] bir mârifet içinde garip şeyleri seyir ve temâşâ ediyor. Hem o bedbaht, vahşet ve me'yûsiyet [ümitsizlik] ve kimsesizlik içinde azap çekiyor. Ve şu bahtiyar ise, ünsiyet ve ümit ve iştiyak [şevk ve arzu] içinde telezüz ediyor [lezzet alıyor]. Hem o bedbaht, kendini vahşî canavarların hücumuna mâruz bir mahpus hükmünde görüyor. Ve şu bahtiyar ise, bir aziz misafirdir ki, misafiri olduğu Mihmandâr-ı Kerîm'in [misafirlerini cömertçe ağırlayan Zât'ın] acîp hizmetkârları ile ünsiyet edip eğleniyor. Hem o bedbaht, zâhiren leziz, mânen zehirli yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor [hızlandırıyor]. Zira o meyveler numûnelerdir. *Tatmaya izin var, tâ asıllarına talip olup müşteri olsun. Yoksa hayvan gibi yutmaya izin yoktur.* Ve şu bahtiyar ise, tadar, işi anlar, yemesini tehir eder [erteler]. Ve intizar ile [beklemekle] telezüz eder [lezzet alır]. Hem o bedbaht kendi kendine zulmetmiş. Gündüz gibi güzel bir hakikati ve parlak bir vaziyeti, basîretsizliği ile kendisine muzlim ve zulümâtlı [kara ve karanlıklı] bir evham, bir cehennem şekline getirmiş. Ne şefkate müstahaktır ve ne de kimseden şekvâya [şikâyete] hakkı vardır.

Meselâ bir adam; güzel bir bahçede, ahabplarının ortasında, yaz mevsiminde, hoş bir ziyafetteki keyfe kanaat etmeyip, kendini pis muskirlerle [sarhoşluk veren maddelerle] sarhoş edip, kendisini kış ortasında, canavarlar içinde, aç, çıplak tahayyül [hayal] edip, bağırmaya ve

¹³³ Bkz.: "Hakikî hayır ve nimet, hayırdan başka bir şey getirmez." (Müslim, *Zekât* 123; Buhârî, *Cihâd* 27)

ağlamaya başlasa; nasıl şefkate lâyık değil... Kendi kendine zulmediyor, dostlarını canavar görüp tahkir ediyor. İşte bu bedbaht dahi öyledir. Ve şu bahtiyar ise hakikati görür –hakikat ise güzeldir– hakikatin hüsnünü derk etmekle [anlamakla], hakikat sahibinin kemâlüne hürmet eder. Rahmetine müstahak olur.

İşte, “*Fenâlığı kendinden, iyiliği Allah’tan bil*”¹³⁴ olan hükm-ü Kur’ânî’nin [Kur’ân’ın hükmünün] sırrı zâhir oluyor. Daha bunlar gibi sâir farkları muvâzene etsen anlayacaksın ki; evvelkisinin nefsi emmâresi, ona bir mânevî cehennem ihzar etmiş [hazırlamış]. Ve ötekisinin hüsn-ü niyeti [güzel niyeti, düşüncesi] ve hüsn-ü zannı [olumlu düşüncesi] ve hüsn-ü hasleti [hasletinin güzelliği] ve hüsn-ü fikri [fikrinin güzelliği], onu büyük bir ihsan ve saadete ve parlak bir fazilete ve feyze mazhar etmiş.

Ey nefsim! Ve ey nefsimle beraber bu hikâyeyi dinleyen adam!

Eğer bedbaht kardeş olmak istemezsen ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur’ân’ı dinle ve hükmüne mutî ol [itaat et]! Ve ona yapış! Ve ahkâmıyla [hükümleriyle] amel et!..

Şu hikâye-i temsiliyede [temsili hikâyede] olan hakikatleri eğer fehmettin ise [anladınsa] hakikat-i din ve dünya ve insan ve iman [dinin, dünyanın, insanın ve imanın hakikatini] ona tatbik edebilirsin. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini sen kendin istihraç et [çıkart].

İşte bak!

O iki kardeş ise; biri, ruh-u mümin [müminin ruhu] ve kalb-i sâlihtir [sâlih kişinin kalbidir]. Diğeri, ruh-u kâfir [kâfirin ruhu] ve kalb-i fâsıktır [günahkârın kalbidir].

Ve o iki tarikten [yoldan] sağ ise; tarik-i Kur’ân ve imandır [Kur’ân ve iman yoludur]. Sol ise; tarik-i isyan ve küfrândır [isyan ve dinsizlik yoludur].

¹³⁴ Bkz.: “*Ey insan! Sana gelen her iyilik Allah’tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsendendir. Ey Resûlüm! Seni bütün insanlara çlçi gönderdik. Allah’ın buna şahit olması yeter de artar!*” (Nisâ Sûresi 4/79)

Ve o yoldaki bahçe ise cemiyet-i beşeriye [insanlık topluluğu] ve medeniyet-i insaniye [insanların meydana getirdiği medeniyet] içinde muvakkat [geçici] hayat-ı içtimâiyedir [sosyal hayattır] ki; içinde hayır ve şer, iyi ve fenâ, temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Âkıl [akıllı] odur ki; ¹³⁵ مَا كَدَّرَ مَا صَفَا وَدَعَّ مَا خُدَّ مَا صَفَا kaidesiyle amel eder, selâmet-i kalb [kalb selâmeti] ile gider.

Ve o sahra ise şu arz [yeryüzü] ve dünyadır.

Ve o arslan ise ölüm ve eceldir.

Ve o kuyu ise beden-i insan [insan bedeni] ve zaman-ı hayattır [hayatın içinde geçeceği zamandır].

Ve o altmış arşın derinlik ise ömr-ü vasatî [ortalama ömür] ve ömr-ü gâlibî olan altmış seneye¹³⁶ işarettir.

Ve o ağaç ise müddet-i ömür [ömür müddeti] ve madde-i hayattır [hayat maddesidir].

Ve o iki siyah ve beyaz hayvan ise gece ve gündüzdür.

Ve o ejderha ise ağzı kabir olan tarik-i berzâhiye [berzah yolu] ve revâk-ı uhrevîdir [öbür tarafı âhirete bakan kemerdir]. Fakat o ağız, mümin için zindandan bir bahçeye açılan bir kapıdır.¹³⁷

Ve o haşerât-ı muzırâ [zararlı haşerât] ise musibât-ı dünyeviyedir [dünya hayatına ait musibetlerdir]. Fakat mümin için, gaflet uykusuna dalmamak için tatlı ikazât-ı ilâhiye [ilâhî ikazlar] ve iltifatât-ı rahmâniye [rahmânî iltifatlar] hükmündedir.

¹³⁵ “Duru ve saf olanı al, karışık ve bulanık olanı bırak.” (İbn Düreyd, *el-İstikâk* s.146; *ez-Zemahşerî, Esâsü'l-belâğa* s.703; *ez-Zebîdî, Tâcü'l-arûs* 14/22 k-d-r maddesi)

¹³⁶ Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ümmet-i Muhammed'in ortalama ömrünün “60 ile 70 sene arası” olacağını buyurmuşlardır. (Bkz.: Tirmizî, *Zühd* 23, *Deavât* 101; İbn Mâce, *Zühd* 27)

¹³⁷ Bkz.: Peygamber Efendimiz: “Kul kabrine konduğu ve yakınları dönüp gittiği vakit, onların ayak seslerini pekâlâ işitir. Buyurdular ki ona iki melek gelerek kendisini oturturlar ve ona: ‘Bu zât hakkında ne derdin?’ diye sorarlar. Mü'min: ‘Şehadet ederim ki, o Allah'ın kulu ve Resûlüdür.’ der. Bunun üzerine kendisine: ‘Cehennemdeki yerine bak! Allah, onun yerine sana cennetten bir yer verdi, denilir.’ Nebiyyullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): ‘Müteakiben bunların ikisini birden görür.’ buyurdular.” (Buhârî, *Cenâiz* 68, 87; Müslim, *Cennet* 70)

Ve o ağaçtaki yemişler ise dünyevî nimetlerdir ki; Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak, [cömertliği ve keremi her şeyi kapsayan Cenâb-ı Hak] onları âhiret nimetlerine bir liste, hem ihtar edici, hem müşâbihleri [benzerleri], hem cennet meyvelerine müşterileri davet eden numûneler sûretinde yapmış.¹³⁸

Ve o ağacın birliğiyle beraber, muhtelif, başka başka meyveler vermesi ise; kudret-i samedâniyenin [Cenâb-ı Hakk'ın kudretinin] sikkesine ve rubûbiyet-i ilâhiyenin [Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan engin terbiye ve idaresinin] hâtemine ve saltanat-ı ulûhiyetin [Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyetinin] turrasına [mührüne] işarettir. Çünkü “Bir tek şeyden her şeyi yapmak” yani, bir topraktan bütün nebatât [bitkileri] ve meyveleri yapmak.. hem bir sudan bütün hayvanâtı [hayvanları] halketmek [yaratmak]..¹³⁹ hem basit bir yemekten bütün cihâzât-ı hayvaniyeyi [canlı organları] îcad etmek [yaratmak].. bununla beraber “Her şeyi bir tek şey yapmak” yani, zîhayatın [canlının] yediği gayet muhtelifü'l-cins taamlardan [muhtelif cins yiyeceklerden] o zîhayata bir lahm-ı mahsus [özel bir et] yapmak, bir cild-i basit [düzgün cilt tabakası] dokumak gibi sanatlar; Zât-ı Ehad-i Samed [Tek ve herkes Kendisine muhtaç olduğu hâlde, hiçbir şeye muhtaç olmayan Zât] olan Sultan-ı Ezel ve Ebed'in [Ezel ve Ebed Sultanı'nın] sikke-i hâssasıdır [özel damgasıdır], hâtem-i mahsusudur [has mührüdür], taklid edilmez bir turrasıdır. Evet, bir şeyi her şey ve her şeyi bir şey yapmak; her şeyin Hâlık'ına [Yaradan'ına] has ve Kadîr-i külli şey'e [her şeye kudreti Yeten'e] mahsus bir nişandır, bir âyettir.

¹³⁸ Bkz.: “İman edip yararlı işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle cennetler ki, ne zaman meyvelerinden kendilerine bir şey ikram edilirse: ‘Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey!’ diyecekler. Oysa bu, onların aynı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulacaktır. Orada onların tertemiz çşleri de olacak ve onlar orada devamlı kalacaklardır.” (Bakara Sûresi 2/25)

¹³⁹ Bkz.: “Hakkı, inkâr edenler görüp bilmediler mi ki göklerle yer bitişik (bir bütün) idi, onları Biz ayırdık, hayatı olan her şeyi sudan yaptık. Hâlâ inanmayacaklar mı?” (Enbiyâ Sûresi 21/30)

Ve o tılsım ise, sırr-ı iman [iman sırrı] ile açılan sırr-ı hikmet-i hil-kattir [yaratılış hikmetinin sırrıdır].

Ve o miftah ise,

141 يَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹⁴⁰ ، اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ¹⁴¹ dur.

Ve o ejderha ağzı bahçe kapısına inkılap etmesi [dönüşmesi] ise, işaretir ki: Kabir, ehl-i dalâlet ve tuğyân [doğru yoldan ayrılıp, isyan ve inkârda ileri gidenler] için vahşet [yalnızlık] ve nisyan [unutulmaya terk edilmişlik] içinde zindan gibi sıkıntılı ve bir ejderha batını [karnı] gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu¹⁴² hâlde; ehl-i Kur’ân ve iman [Kur’ân-ı Kerîm’e bağlı dindar müminler] için zindan-ı dünyadan bostan-ı bekâya [âhiret bahçesine] ve meydan-ı imtihandan ravza-yı

140 “Ey, Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allahım!”

141 “Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezelf ve ebedî hayat sahibi olan) O’dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O’dur.” (Bakara Sûresi 2/255; Âl-i İmran Sûresi 3/2)

142 Ebû Saîd (radiyallâhu anh) şöyle rivayet etmiştir: “Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve selem), Mescid’e girdi de bazı insanların dişleri görünecek derecede güllüşüklerini gördü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: ‘Ne var ki sizler ölümü çok sık hatırlamış olsaydınız şu gördüğüm vaziyette olmazdınız. Öyleyse bütün lezzetleri yok edip kesen, ölümü çok hatırlayın. Kabir, her gün şöyle diyerek konuşur: ‘Ben yalnızlık eviyim, ben tek kişilik evim, ben toprak eviyim, ben kurtçukların eviyim!’ Mümin kul toprağa defnedildiğinde kabir ona şöyle diyecektir: ‘Merhaba, hoş geldin! Üzerimde yürüyenlerin en sevgilisi olduğuna göre bugün benim himayem altına girdin sana ne yapacağımı göreceksin!’ Sonra o kabir, o kimse için gözünün görebildiği kadar genişleyecek ve cennete doğru bir kapı açılacaktır.

İşyancı ve kâfir bir kul da kabre konulduğunda kabir ona şöyle diyecektir: ‘Sana rahat ve huzur yok, sen hoş vaziyette gelmedin bana, üzerimde yürüyenlerin en sevimsizi ve kızdığım biri olarak bana gelmiş durumdasın ve sana ne yapacağımı göreceksin.’

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve selem) şöyle devam etti: ‘Sonra kabir o kimseyi o derece sıkıştırır ki, kaburgaları birbirine geçer.’ Ebû Saîd dedi ki: “Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem, parmaklarıyla bu durumu göstererek parmaklarını iç içe soktu ve şöyle buyurdu: “Sonra o kimseye yetmiş tane yılan musallat edilir ki, o yılanlardan biri toprağa üflese, o toprak dünya durdukça hiçbir şey bitirmez. Bu yılanlar onu, hesaba çekilinceye kadar, sokar ve ısırırlar, paramparça ederler. Ebû Saîd şöyle dedi: Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve selem), şöyle buyurdu: ‘Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.’”(Bkz.: Tirmizî, *Kıyâmet* 26; Dârimî, *Rikâk* 94)

cinâna [cennet bahçelerine] ve zahmet-i hayattan rahmet-i Rahmân'a açılan bir kapıdır.

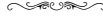
Ve o vahşi arslanın dahi mûnis [sevimli] bir hizmetkâra dönmesi ve musahhar [emre âmâde] bir at olması ise, işarettir ki: Mevt [ölüm], ehl-i dalâlet için, bütün mahbubâtından [sevdiklerinden] elim bir firâk-ı ebedîdir [ebedî bir ayrılıktır]. Hem kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyesinden [yalancı dünya cennetinden] ihraç [çıkarılma] ve tard [kovulma] ve vahşet ve yalnızlık içinde zindan-ı mezara idhâl [sokulmak] ve hapis olduğu hâlde; ehl-i hidayet ve ehl-i Kur'ân için, öteki âleme gitmiş eski dost ve ahabplarına kavuşmaya vesiledir. Hem hakikî vatanlarına ve ebedî makam-ı saadetlerine girmeye vasıtaadır. Hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna [cennet bahçelerine] bir davettir. Hem Rahmân-ı Rahîm'in fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye [ücret almaya] bir nöbettir. Hem vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem ubûdiyet [kulluk] ve imtihanın talim ve talimatından [emirlerinden] bir paydostur...

Elhâsıl: Her kim hayat-ı fâniyeyi [fâni hayatı] esas maksat yapsa, zâhiren bir cennet içinde olsa da, mânen ceennemdedir. Ve her kim hayat-ı bâkiyeye [âhiret hayatına] ciddî müteveccih [yönelmiş] ise, saadet-i dâreyne [dünya ve âhiret saadetine] mazhardır. Dünyası ne kadar fenâ ve sıkıntılı olsa da; dünyasını, cennetin intizar [bekleme] salonu hükmünde gördüğü için hoş görür, tahammül eder, sabır içinde şükreder...¹⁴³

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْآنِ وَالْإِيمَانِ آمِينَ. اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ بِعَدَدِ جَمِيعِ الْخُرُوفَاتِ الْمَشْكُوكَةِ فِي جَمِيعِ الْكَلِمَاتِ الْمُمَثَّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَاتِبِ تَمُوجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ

¹⁴³ Bkz.: “Bu cümleden olarak, Musa’yı da ‘Halkımı karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah’ın önemli günlerini hatırlat!’ diye âyetlerimizle gönderdik. Elbette burada çok sabreden ve çok şükreden herkes için nice ibretler vardır.” (İbrahim Sûresi 14/5; ayrıca bkz.: Lokman Sûresi 31/31; Sebe Sûresi 34/19; Şûrâ Sûresi 42/33)

قَارِئٍ مِنْ أَوَّلِ التَّنْزِيلِ إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ، وَارْحَمْنَا وَوَالِدَيْنَا وَارْحِمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
بِعَدِّهَا بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، آمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ¹⁴⁴

Sekizinci Söz ile alâkalı Üstad Hazretleri Fihrist'te şöyle demektedir:

“âyetlerinin 145 إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ 146 ve اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ¹⁴⁵ meâlinde mahiyet-i dünya ve dünyada mahiyet-i insan ve insanda mahiyet-i din hakkındaki âyâtın [âyetlerin] mühim bir sırrını (Suhuf-u İbrahim'de aslı bulunan) güzel ve parlak bir temsil ile¹⁴⁷ tefsir etmekle beraber, dünyanın mahiyetini ve dünyadaki ruh-u insanı ve insandaki dinin kıymetini göstermekle beraber, dinsiz insan en bedbaht mahlûk olduğunu isbat etmekle ve şu âlemin tılsımını açan ve ruh-u beşeri zulmetten kurtarmak çarelerini

¹⁴⁴ “Allah’ım! Bizi saadet, selâmet, Kur’ân ve iman ehlinden eyle, âmin! Allah’ım, Efendimiz Muhammed’e ve âline ve ashâbına, nüzûlünden zamanımıza kadar Kur’ân okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin, hava dalgalarının aynalarında Rahmân’ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince salât ve selâm et! Ve bunlar adedince, bize, anne ve babamıza, erkeğiyle kadınıyla bütün müminlere rahmetinle merhamet et, yâ Erhame’r-râhimîn, âmin!.. Âlemlerin Rabbi Allah’a hamd olsun!..”

¹⁴⁵ “Allah, o ilâhtır ki Kendisinden başka ilâh yoktur. O, Hayy yani hayat sahibidir; O, Kayyûm yani bizâtihî var olup başkasına muhtaç olmayan ve her şeyin varlık ve bekası Kendisine muhtaç bulunandır.” (Bakara Sûresi 2/255)

¹⁴⁶ “Allah katında hak din, İslâm’dır.” (Âl-i İmran Sûresi 3/19)

¹⁴⁷ “Hazreti Ebû Zerr el-Gıfârî (radiyallâhu anh) demiştir ki: Allah Resûlü’ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) ‘Ya Resûlallah; Hazreti İbrahim’in (aleyhisselâm) sayfaları ne hakkındaydı?’ diye sordum. Buyurdu ki: ‘Hepsi örneklerle doluydu. Meselâ: Ey mağrur ve zâlim kral, ben seni, dünyayı birbirine katasın diye göndermedim. Mazlumun çağrısını duyarsın diye gönderdim. Zira Ben, kâfir de olsa mazlumun duymazlıktan gelemem.’ gibi âyetler vardı. Ayrıca bu sayfalarda ibretler de vardı: ‘Akıllı bir adamın zamanını iyi kullanması gerekir. Vaktinin bir bölümünü, Allah’a yalvarmaya adanmalı, bir bölümünü, yaptıklarını muhasebe etmek için ayırmalı, bir bölümünü Allah’ın yarattıklarını düşünerek geçirmeli, bir bölümünü de, ihtiyacını gidermek için ayırmalıdır. Akıllı bir adamın, zamanını iyi kullanması, dilini koruması ve düşünerek hareket etmesi gerekir.’” (İbn Hibbân, *es-Sahih* 2/78; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-cvliyâ* 1/167; et-Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk* 1/187; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 20/25; İbn Abdilberr, *et-Temhid* 9/199)

göstermekle beraber, gayet latîf ve güzel bir müvâzene ile; fâsık [günah tiryakisi] olan bedbaht adamın müthiş vaziyetini, sâlih olan bahtiyar adamın saadetli vaziyetini gösteriyor.¹⁴⁸

Sekizinci Söz ile alâkalı başka bir yerde Üstad Hazretleri şunları ifade etmektedir:

“¹⁴⁹مَنْ آمَنَ بِالْقَدْرِ آمِنَ مِنَ الْكَدْرِ ‘Kadere iman eden, gam ve hüzünden emin olur.’ sırrıyla.. ¹⁵⁰خُذُوا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ أَحْسَنَهُ ‘Her şeyin güzel cihe-
tine bakınız.’ kaidesinin sırrıyla.. ¹⁵¹الَّذِينَ يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الْبَاطِنُ أَعْيُنُهُمْ اللَّهُ يُهْتَدَى بِهَا وَاللَّهُ يَهْتَدَى بِالْحَقِّ ‘Sözle-
ri dinleyip en güzeline tâbi olup fenasına bakmayanlar, hidayet-i ilâhiyeye mazhar akıl sahibi onlardır.’ Ferman-ı ilâhî ile bizler için
şimdi her şeyin iyi tarafına ve güzel cihetine ve ferah verecek vechi-
ne bakmak lâzımdır ki; mânâsız, lüzumsuz, zararlı, sıkıntılı, çirkin,
geçici hâller, nazar-ı dikkatimizi celb edip kalbimizi meşgul etme-
sin. Sekizinci Söz’de bir bahçeye iki adam, biri çıkar biri giriyor.
Bahtiyarı bahçedeki çiçeklere, güzel şeylere bakar, safâ ile istira-
hat eder. Diğer bedbaht, temizlemek elinden gelmediği hâlde çir-
kin, pis şeylere hasr-ı nazar eder [bakışını yoğunlaştırır], midesini
bulandırır. İstirahate bedel sıkıntı çeker, çıkar gider. Şimdi hayat-ı
içtimaiye-i beşeriyenin safhaları, hususan Yusufiye Medresesi, bir
bahçe hükmündedir. Hem çirkin, hem güzel, hem kederli, hem
ferahlı şeyler beraber bulunur. Âkıl odur ki; ferahlı ve güzel şeyler-
le meşgul olup çirkin, sıkıntılı şeylere ehemmiyet vermez; şekvâ ve
merak yerine şükreder, sevinir.”¹⁵²

Sekizinci Söz’ün serlevha âyetlerinde ifade edilen dünyanın mahiye-
ti, dünyada insanın mahiyeti ve insanda dinin mahiyetinin mühim

¹⁴⁸ Sözler, s.844-845.

¹⁴⁹ Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 1/187; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/113; el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 3/187.

¹⁵⁰ Amr İbn Bahr, *el-Beyân ve’t-Tebyîn* 1/209. Ayrıca bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-cvliyâ* 4/314; el-Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl* 14/38.

¹⁵¹ Zümer Süresi 39/18.

¹⁵² Şuâlar, s.499-500.

bir sırrı, metinde geçen güzel ve parlak bir temsille ifade edilmektedir. Bu temsilin ise aslı Hazreti İbrahim'in (aleyhisselâm) Suhufu'nda geçmektedir. Üstad Hazretleri bu gerçeği Sekizinci Söz'ün fihristinde yazmıştır. Bu bakımdan Risale-i Nurlar fihristleriyle beraber okunmalıdır. Çünkü Risale-i Nurlar'ın fihristleri de 15. Lem'a adında bir risaledir. Yine bu temsil, "Kelile ve Dimne" isimli kitabın Arapçasının giriş kısmında bulunmaktadır. Buda'nın hayatını anlatan bir kitapta da az değişiklikle mevcuttur.

Barla Lâhikası'nın 15 Şubat 1934 tarihi atılan 261. Mektub'unda Yüzbaşı Re'fet Barutçu Ağabey'in sorusuna cevap olarak Üstad Hazretleri diyor ki:

“بِاسْمِهِ¹⁵³ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ¹⁵⁴ ، أَلْسَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ¹⁵⁵

Aziz, Siddık, Dikkatli Kardeşim Re'fet Bey!

Evvelâ: Onuncu Söz'ün Birinci İşareti'nin âhırinde 'Evet, bir şeyden her şeyi yapmak ve her şeyi bir tek şey yapmak, her şeyin Hâlık'ına has bir iştir.' Şu cümle hem Yirmi İkinci Söz'ün lem'alarında, hem Otuz Üçüncü Mektub'un pencerelerinde, hem Yirminci Mektub'un on bir kelimelerinde izah ve isbat edilmiştir. Buradaki külliyyet nisbî ve örfidir. 'Bir şeyden her şeyi yapmak'taki murat, bütün dünyanın mevcudâtını bir şeyden yapmak ve icad etmek [var etmek, yaratmak] değildir. Belki ondaki murat, bir şeyden yani bir katre sudan, bir insanın, bir hayvanın her şeyini, her eczâsını, her bir cihâzâtını halkediyor [yaratıyor] ve bir şey olan topraktan nebatât ve hayvanâtın her bir şeylerini ondan halkeder demektir. Hem 'Her şeyi bir tek şey yapmak' cümlesindeki külliyyet mukayyedir, nisbîdir. Yani, insanın yediği her nevi taamdan o insanda basit bir cilt ve bir kan ve bir et ve hâkeza...

¹⁵³ "Her türlü noksan sıfatlardan uzak olan Allah'ın adıyla."

¹⁵⁴ "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ Süresi 17/44)

¹⁵⁵ "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!"

Elhâsıl: Bu külliyyetten maksat odur ki bir şeyi çok muhtelif eşyaya [şeylere] çevirmek ve birçok muhtelif eşyayı da bir tek şey yapmak, ancak Hâlık-ı küll-i şey'e [her şeyin Yaradan'ına] mahsustur."¹⁵⁶

Bu Sekizinci Söz'de anlatılan temsilde, kendisini kuyuya atan kişi, kuyunun içindeki bir ağaca tutunmuş ve asılı kalmış. Ağaç, bir incir ağacı, fakat hârîka olarak muhtelif çok ağaçların meyveleri, cevizden nara kadar, başında yemişleri var. İşte bu durumun tabiri için şöyle deniliyor: 'O ağaç ve yemişler ise, dünyevî nimetlerdir ki, Cenâb-ı Hak, onları âhiretin nimetlerine bir liste, hem hatırlatıcı, hem benzerleri, hem cennet meyvelerine müşterileri davet eden numûneler sûretinde yapmış. O ağacın birliğiyle beraber muhtelif başka başka meyveler vermesi ise, Cenâb-ı Hakk'ın mühür ve turrasına işarettir. Çünkü 'Bir tek şeyden her şeyi yapmak' yani, bir topraktan bütün nebatât ve meyveleri yapmak, hem basit bir yemekten bütün hayvanâtın cihazlarını îcad etmek, bununla beraber 'Her şeyi, bir tek şey yapmak' yani, canlıların yediği gayet muhtelif cinste yiyeceklerden o canlıya özel bir et yapmak, basit bir cild dokumak gibi sanatlar, Cenâb-ı Hakk'ın özel bir mührü, taklid edilmez bir turrasıdır. Evet, bir şeyi her şey ve her şeyi bir şey yapmak, her şeyin Yaradan'ına has ve kudreti her şeye yeten Cenâb-ı Hakk'a mahsus bir nişandır, bir âyettir."

Ayrı ayrı yerlerde anlatılan bu parçalar bir araya getirilince mesele daha iyi anlaşılabilir olur.

Peygamber Efendimiz "Benim dünya ile ne alâkam olabilir ki? Ben dünyada bir yolcu gibiyim ki o, bir ağacın altında muvakkaten gölgelenir, sonra da yürür yoluna gider ve orasını terk eder."¹⁵⁷ buyurarak dünya hayatını uzun bir yolculukta iken yol güzergâhında dinlenmek için altında oturulan bir ağaç gölgesine benzetiyor. Dünyanın bütün bütün terki söz konusu olmadığı gibi, onu her şey kabul etmenin yanlışlığına da işaret buyuruyor.

¹⁵⁶ Barla Lâhikası (261. Mektup), s.324.

¹⁵⁷ Tirmizi, *Zühed*, 44; İbn Macc, *Zühed*, 2; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/201.

Bu gerçeği Üstad şöyle bir temsille anlatıyor: “İşte, şu mübarek akıllı zât gidiyor. Fakat biraderi gibi sıkıntı çekmiyor. Çünkü; güzel ahlâklı olduğundan güzel şeyleri düşünür, güzel hülyalar eder. Kendi kendine ünsiyet eder. Hem kardeşi gibi, zahmet ve meşakkat çekmiyor. Çünkü nizamı bilir, tâbi olur, kolaylık görür. Âsâyiş ve emniyet içinde serbest gidiyor... İşte bir bahçeye rast geldi. İçinde, hem güzel çiçek ve meyveler var. Hem bakılmadığı için murdar şeyler de bulunuyor. Kardeşi dahi böyle birisine girmişti. Fakat murdar şeylere dikkat edip meşgul olmuş, midesini bulandırmış, hiç istirahat etmeden çıkıp gitmişti. Bu zât ise, ‘Her şeyin iyisine bak.’ kâidesiyle amel edip, murdar şeylere hiç bakmadı. İyi şeylerden iyi istifade etti. Güzelce istirahat ederek çıkıp gitti.”

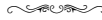
Lise öğrencisi iken edebiyat öğretmenimiz, sınıfta bir kompozisyon konusu vermiş ve “Başka bir vilâyette ortaokulda yatılı okuyan bir kardeşiniz var. Yemekleri, yatakları bahane edip okulu terk edip köye dönmek istiyor. Buna hayatın acı-tatlı taraflarını göstererek, bu dünyanın cennet olmadığı için her yerde benzer şartların olabileceğini anlatıp ikna etmeye çalışın.” demişti. İşte bu temsilin anlattıklarını ipucu kabul ederek eklediğim bazı izahlı tasvirlerle bir kompozisyon yazmış ve iyi bir not almışım.

Bu bahçe temsilini Üstad 32. Söz’ün 3. Mevkîfi’nin 2. Mebhası’nda şöyle değerlendiriyor:

“Sekizinci Söz’de kuyuya girmiş iki kardeşin muvâzene-i hâlinde [farklı hâl ve vaziyetlerinin karşılaştırılmasında] denildiği gibi; nasıl bir adam, güzel bir bahçede, güzel bir ziyafette, güzel ahab-lar içinde, nezahetli, tatlı, namuslu, hoş, meşrû bir lezzet ve eğlen-ceye kanaat etmeyip, gayrimeşrû ve mülevves [kirli, pis] bir lezzet için çirkin ve necis bir şarabı içse, sarhoş olup kendini kış ortasında, pis bir yerde, vahşi canavarlar içinde tahayyül etse [hayal etse], titreyip bağırp çağırıp çağırıp nasıl merhamete lâyık değil. Çünkü ehl-i namus [namuslular] ve mübarek arkadaşlarını canavar tasavvur eder [zihninde canlandırır, düşünür], onlara karşı hakaret eder.

Hem ziyafetteki leziz taamları ve temiz kapları mülevves, pis taşlar tasavvur eder, kırmaya başlar. Hem mecliste muhterem kitapları ve mânidar mektupları mânâsız ve âdi nakışlar tasavvur eder, yırtarak ayak altına atar ve hâkezâ... Böyle bir şahıs, nasıl merhamete müstahak değil, belki tokada müstahaktır.

Öyle de, sû-i ihtiyârından [iradesini kötüye kullanmaktan] neş'et eden [meydana gelen] küfür sarhoşluğu ile ve dalâlet divaneliğiyle Sâni-i Hakîm'in [her şeyi yerli yerince yaratan Allah'ın] şu misafirhâne-i dünyasını, tesadüf ve tabiat oyuncağı olduğunu tevehhüm edip [zannedip] ve cilve-i esmâ-yı ilâhiyeyi [ilâhî isimlerin tecellilerini] tazelandiren masnûâtın [sanat eseri varlıkların], zamanın geçmesiyle vazifelerinin bittiğinden âlem-i gayba geçmelerini, adem [yokluk] ile idam tasavvur ederek.. ve tesbihât sadâlarını, zevâl ve firâk-ı ebedî [ebedî bitip yok olma ve ayrılık] vaveylâsı [feryadı] olduklarını tahayyül ettiğinden.. ve mektubât-ı samedâniye [Allah'tan gelen mektuplar] olan şu mevcudât sayfalarını, mânâsız, karmakarışık tasavvur ettiğinden.. ve âlem-i rahmete yol açan kabir kapısını zulümât-ı adem [yokluk karanlıkları] ağız tasavvur ettiğinden.. ve eceli, hakikî ahbaplara visal daveti olduğu hâlde, bütün ahbaplardan firak nöbeti tasavvur ettiğinden hem kendini dehşetli bir azab-ı elîmde [acıklı azapta] bırakıyor; hem mevcudâtı, hem Cenâb-ı Hakk'ın esmâsını [güzel isimlerini], hem mektubâtını [mektuplarını] inkâr ve tezyif [değersiz hâle getirdiğinden] ve tahkir ettiğinden, merhamete ve şefkate lâayık olmadığı gibi, şiddetli bir azaba da müstahaktır. Hiçbir cihette merhamete lâayık değildir.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Sözler (32. Söz, 3. Mevkîf, 2. Mebhas), s.690.

Dokuzuncu Sûz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ * وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ¹⁵⁹

Ey birader! Benden, namazın şu muayyen beş vakte¹⁶⁰ hikmet-i tahsisini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet her bir namazın vakti, mühim bir inkılap [değişim ve büyük hâdisenin] başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u ilâhînin [ilâhî tasarrufun] âyinesi [aynası] ve o tasarruf içinde ihsanât-ı külliye-i ilâhiyenin [her şeyi kapsayan ilâhî ihsanların] birer ma'kesi [akis yeri] olduğundan, Kadîr-i Zülcelâl'e [Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah'a] o vakitlerde daha ziyâde tesbih ve tâzim ve hadsiz nimetlerinin

¹⁵⁹ “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın.” (Rûm Sûresi 30/17-18). Burada serlevha yapılan bu iki âyetin, 5 vakit namaza işaret ettiğine dair bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 1/454; Abdurrezzak, *Tefsîru’s-San’ânî* 3/103; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 21/29; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 10/247.

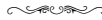
¹⁶⁰ Namazın 5 vakit olarak farz kılındığına dair bir hadis şöyle rivayet edilmiştir: “Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Muâz İbn Cebel’i Yemen’e gönderirken, ona: ‘Yemenlileri (evvelâ) Allah’tan başka ibadete lâyük bir ilâh olmadığına ve benim Allah’ın Resûlü olduğuma şهادet etmeye davet et. Eğer bu iki şهادeti kabul ederlerse, bu defa Allah’ın her gece ve gündüzde üzerlerine beş vakit namaz farz kıldığını onlara bildir. Eğer onlar bu namaz farzına itaat ederlerse, bu defa onlara mallarında Allah’ın zekât farz kıldığını bildir. Bu zekât, zenginlerinden alınır ve fakirlerine verilir.’ buyurdu.” (Buhârî, *Zekât* 1, 41, 64, *Meğâzi* 60, *Tevhid* 1; Müslim, *İmân* 8, 29, 31, 259, *Mesâcid* 166)

iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek [anlamak] için “Beş Nükte”yi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

Birinci Nükte

Namazın mânâsı; Cenâb-ı Hakk’ı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yani, celâline [haşmetine, izzetine] karşı, kavlen [sözle] ve fiilen “*Sübhânallah*” deyip takdis etmek [her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek]... Hem, kemâline [bütün noksanlıklardan uzak ve en mükemmel sıfatlara sahip olmasına] karşı, lafzen [sözle] ve amelen “*Allahu Ekber*” deyip tâzim etmek... Hem, cemâline [Cenâb-ı Hakk’ın güzelliğini, bütün güzelliklerin yaratıcısı olduğuna] karşı, kalben ve lisanen [dil ile] ve bedenen “*Elhamdülillâh*” deyip şükretmektir.

Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükümdendirler. Ondandır ki; namazın harekât [hareketlerinde] ve ezkârında [zikirlerinde] bu üç şey [Sübhânallah, Elhamdülillâh, Allahu Ekber], her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki; namazdan sonra, namazın mânâsını tekit [kuvvetlendirme] ve takviye için şu kelimât-ı mübareke [mübarek kelimeler], otuz üç defa tekrar edilir.¹⁶¹ Namazın mânâsı, şu mücmel hulâsalarla [özlü kısa sözlerle] tekit edilir.

Dokuzuncu Söz ile alâkalı Üstad Hazretleri Fihrist’te şöyle demektedir:

¹⁶¹ Bkz.: “Peygamber Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlar: ‘Birtakım muakkıbat vardır ki onları her farz namazın ardından söyleyen –yahut yapan– hiçbir vakit haybete uğramaz. Bunlar otuz üç defa tesbih (Sübhanallah) çekmek, otuz üç defa tahmid (Elhamdülillâh) etmek, otuz dört defa da tekbir (Allahu Ekber) getirmektir.’” (Müslim, *Mesâcid* 144, 146; Tirmizî, *Deavât* 25; Nesâî, *Sehv* 92; İbn Mâce, *İkâme* 32)

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُضْبِحُونَ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا
وَحِينَ تُظْهِرُونَ¹⁶²

âyetinin meâlinde ve beş vakit namaz hakkındaki âyâtın [âyetlerin] gayet mühim bir sırrını ‘Beş Nükte’ ile tefsir etmekle beraber, mâlûm olan beş vakit namazın o vakitlere hikmet-i tahsisini [tahsis edilme sebebini] o kadar güzel ve şirin bir tarzda beyan ediyor ki: Zerre mikdar şuûru bulunan bir insan, bu câzibedâr hikmet ve parlak hakikate karşı teslime mecbur olur. Ve cesed-i insan [insan bedeni]; havaya, suya, gıdaya muhtaç olduğu gibi, ruh-u insan da namaza muhtaç bulunduğunu gayet kat’î bir sûrette beyan eder.”¹⁶³

Üstad Hazretleri’nin hizmetinde bulunan talebelerinden Bayram Yüksel Ağabey onun namazı hakkında şöyle bahsetmektedir:

“Üstadımız, namazı huşu içinde kıları. Sûreleri okurken tane tane okurdu. Namaza dururken, tam huzura vardığında, niyet ederken ‘Allahu Ekber!’ dediği zaman, bizler arkasında korkardık. Mübalâğa olmasın, ahşap bina sarsılırdı. Üstadımız namaz vaktine çok dikkat ederdi. Namazı vaktinde kıları. Meselâ, Isparta’dan çıktığımızda, Emirdağ’a beş dakika sonra varacak olsak bile, Üstadımız saate bakar, kış, fırtına olsa beklemez, hemen namazı vaktinde kıları. Kırlarda olsun, yolculukta olsun namazı vaktin evvelinde kıları. Bu mevzuda şöyle buyuruyor: ‘Namazı vaktinde kılmanın ne derece tükenmez, uhrevî bir sermaye olduğu anlaşılıyor ki, her namaz vaktinde Âlem-i İslâm denilen muazzam câmide, yüz milyondan fazla cemaat-ı kübrâ namaz kılıyor. O cemaatte her bir adam umum cemaate dua ediyor. ¹⁶⁴ إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ‘Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet.’ diyor. Her biri umum cemaate

¹⁶² “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. ۝ Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın.” (Rûm Sûresi 30/17-18)

¹⁶³ Sözler, s.845.

¹⁶⁴ Fâtiha Sûresi 1/6.

hem şefaâtçi, hem duacı olur. O vakit namaza iştirak etmeyen hissesini alamaz. Kaynayan askerî kazanına, karavanasını götürmeyen, tayinâtını [günlük verilen yiyeceğini, kumanyasını] alamadığı gibi cemaat-i kübrânın mânevî mutfağında kaynayan, mânevî erzakını alamaz. Belki namaza iştirak etmekle o cemaatin ordusuna iştirak etmiş olmakla ve dualarına âmin demek olan namazı vaktinde kılmakla alabilir.”¹⁶⁵

Üstad Hazretleri’nin talebelerinden Re’fet Barutçu Ağabey de onun namazını şöyle anlatır: “Üstad, namaz vakitlerini hiç geçirmez, vakit girince hemen namazını eda ederdi. Kendisi namaza dururken biz arkasında çok heyecanlanırdık. Heybet ve huşû içinde huzura bir girişi vardı ki, tarifi mümkün değil. ‘İlâhi yâ Rab!.. İlâhi yâ Rab!.. İlâhi yâ Rab!.. Allahu Ekber!’ diyerek sarsılır ve haşyet içinde sallanarak süratle namaza girerdi. Biz arkasında korkardık, ürperirdik.”¹⁶⁶

Üstad Hazretleri’nin hizmetinde bulunan talebelerinden Mustafa Sungur Ağabey de şöyle demektedir: “Üstadımızın namazı, namazdaki mazhariyeti, heybeti, huzuru ve huşuu bambaşkadır. Biz, onu ifade edemeyiz. Onun namazdaki nihayetsiz tecellilere mazhariyetinden bizim hissettiğimiz, milyarda bir dahi olmaz. Evet bu kat’idir. Namaza duruşu, ilk tekbiri alışı, ellerini bağlayışı ve Cenâb-ı Hakk’a dua ve tezellülü, Fâtiha’yı okuyuşu, Fâtiha’nın her bir kelimesini teker teker, cümle cümle ve bütün mertebeleri ile okuyup hissetmesindeki ve dergâh-ı ilâhiyeye takdim etmesindeki vüs’at, külliyet ve ulviyet, bizim gibi hiç-enderlerin beyanına gelemmez. Hele namaz teşehhüdündeki ‘Ettahiyâtü’nün mübarek kelimelerini Cenâb-ı Hakk’a takdim ederken, nasıl bütün kâinatı ruhunun eline alıp öylece arz etmesindeki kudsiyeti ifade edemeyiz. Yalnız bu hususlara dair On Beşinci Şuâ ilm-i ilâhî bahsinde ve diğer risalelerde uzun izahat vardır. Onun okunması mutlaka huzura da vesiledir. Aynı zamanda, Nur Âleminin Bir Anahtarı Risalesi’nde de

¹⁶⁵ Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Bayram Yüksel)*, 3/64-65.

¹⁶⁶ Şahiner, Necmeddin, *Son Şahitler (Re’fet Barutçu)*, 1/385

izahlar yapılmıştır. Bu gibi eserlerinden ve Üstadımız'ın hâl ve tavrından kat'iyen anlaşılıyordu ki, o müstesna bir tecelliye maz-hardı. Talebelerinde, hatta en ileri talebelerinde görünen hâletler, Üstadımız'a nisbetle çok cüz'î kalır. Hele geceleyin dört-beş saat meşguliyetten sonra dua vaktinde, kâinat mümessili ve göklerin ve yerin Sâhibinin arz üzerinde en nurânî bir halife-i arzı olduğu âşikâr belli olurdu. Onun dış âleme taşan, insanlara kurtuluş reçetesi sunan büyük şahsiyetinden başka bir kudsî ubûdiyet hâli, zikir ve tefekkür hâli de vardır ki; her hâlde Risale-i Nur hakikatlerini, bu gibi mânevî mi'râcî olan hâlinde iken taallüm ederdi (ders alarak öğrenirdi). (...) Üstadımız, bir gün ders esnasında, 'İnsan namazda iken, teşehhüd esnasında 'ettahiyâtü' derken, aynı günün vaktinde 'ettahiyâtü' diyen bütün mahlûkatın tahiyyelerini (hayat hediyeleri olan tesbihâtlarını) kendi namına Cenâb-ı Hakk'a takdim edebilir.' demişti. İlâve olarak da: 'Hatta biraz daha ileri gitse, bütün zamanlardaki tahiyât ve tesbihâtları da kendi namına takdim edebilir.' buyurmuştu. Yine Afyon'da, namazdan sonra namaz tesbihâtına temasla; 'Tesbihâtta, Sübhânallah, Elhamdülillâh, Allahu Ekber, derken kalbi hüşyar (uyanık) bir mümin o vakitte namaz kılan, tesbihât eden milyonlarca mümin cemaati arasına mânen girer, onlarla beraber söyler. Hatta daha ileri gitse, bütün zaman ve mekânlardaki müminlerle beraber olarak, ortada Resûl-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağında, peygamberler solunda, evliyalar ve bütün müminler beraber tesbihât edebilir.' demişti. Yine bir gün, 'Ben namazdan çıkışta, "Esselâmü aleyküm ve rahmetullah", dediğimde, sağımda enbiyalar, sol tarafımda evliyaları niyet ederek öyle selâm veriyorum.' demişlerdi. Evet Üstadımız defalarca, 'Benim hayatım intizamla geçmiştir, derdi. Evet Üstadımız'ın hayatı, hatta her 24 saat günlük hayatı intizamlı idi. Gece ibadeti, teheccüd namazı ve mutlaka seher vaktinde uyanık ve tesbihâtta ve duada olması daimî idi. Gece evrad okuduktan sonraki dua zamanı çok ehemmiyetli idi. Her hâlde o zamanda bir vakti vardı ki, külliyet

kesbedip (kazanıp) kâinatın bütün zerrelere nâmına tesbih ve hamd ederdi. Gündüz de; yemeği, Risale tashihi ve ziyaretçilerle sohbeti vardı ki, hep intizamlı idi.”

Vanlı Molla Hamit Ağabey, Üstad'ın namazı ve tesbihâtını şöyle anlatmaktadır: “Baktım, namaza durup ‘Allahu Ekber!’ der demez, boynu düştü. Kendisine bir hâl geldi. Neyse namazı kıldık, tesbihâta başladık. Üstad, ‘Namazın sonundaki tesbihât, namazın tohumu, çekirdekleri hükmündedir.’ derdi. Onun için hazin bir sadâ ile, bizden çok daha ağır bir şekilde tesbihât yapıyordu. ‘Sübhânallah, Sübhânallah...’ diye çok içten ve yavaş yavaş yapıyordu. Ben çok namaz kılanları gördüm. Fakat böyle hazin ve huşû içinde, heyecan veren bir tarzda kılanları görmedim. Üstad'ı ‘Lâ ilâhe illallah’ deyişini ehl-i tarik olan birisi duyacak olsa, heyecana gelirdi. Top güllesi gibi söylüyordu...”¹⁶⁷

Üstad Hazretleri 27. Söz'ün Zeyli'nde Muhyiddîn-i Arabî gibi veliler ile sahabe efendilerimizin namazlarını kıyaslarken şöyle demektedir:

“Bir zaman kalbime geldi; ‘Niçin Muhyiddîn-i Arabî gibi hârîka zâtlar sahabelere yetişemiyorlar?’ Sonra namaz içinde *سُبْحَانَ رَبِّيَ* ¹⁶⁸ *الْأَعْلَى* derken, şu kelimenin mânâsı inkişaf etti. Tam mânâsıyla değil, fakat bir parça hakikati görüldü. Kalben dedim: ‘Keşki bir tek namaza bu kelime gibi muvaffak olsaydım, bir sene ibadetten daha iyi idi.’ Namazdan sonra anladım ki o hatıra ve o hâl, sahabelerin ibadetteki derecelerine yetişilmediğine bir irşaddir. Evet Kur’ân-ı Hakîm’in envârıyla hâsıl olan o inkılab-ı azîm-i içtimaîde [içtimâî büyük inkılapta], ezdat [zıtlar] birbirinden çıkıp ayrılırken; şerler bütün tevâbiyle [ona bağlı her şeyiyle], zulümâtıyla [karanlıklarıyla] ve teferruatıyla ve hayır ve kemâlât, bütün envârıyla [nurlarıyla] ve netâiciyle [neticeleriyle] karşı

¹⁶⁷ Şahiner, *Son Şahitler (Molla Hamid Ekinci)*, 1/118-119.

¹⁶⁸ “En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem), namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *Müsâfirîn* 203; Tirmizî, *Salât* 79, *Vitr* 19; Ebû Dâvûd, *Salât* 147.

karşıya gelip, bir vaziyette ve müheyyiç [heyecan uyandıran, coşturan] bir zamanda; her zikir ve tesbih, bütün mânâsının tabakatını [tabakalarını] turfanda ve taravetli ve taze ve genç bir sûrette ifade ettiği gibi; o inkılab-ı azîmin [büyük inkılabın] tarrakası [gümbürtüsü] altında olan insanların bütün hissiyatını, letâif-i mâneviyesini [mânevî ince duygularını] uyandırmış; hatta vehim ve hayal ve sır gibi duygular hüşyar [uyanık ve dikkatli] ve müteyakkız [gözü açık hazır] bir sûrette, o zikir, o tesbihlerdeki müteaddit [birçok] mânâları kendi zevklerine göre alır, emer.

İşte, şu hikmete binaen bütün hissiyatları uyanık ve letâifleri [ince duyguları] hüşyar olan sahabeler, envâr-ı imaniye ve tesbihiyeyi [iman ve tesbih nurlarını] câmi olan [kapsayan] kelimât-ı mübarekeyi [mübarek kelimeleri] dedikleri vakit, kelimenin bütün mânâsıyla söyler ve bütün letâifiyle hisse alırlardı. Hâlbuki o infilâk [patlama] ve inkılabtan sonra, gitgide letâif uykuya ve havâs [duyular] o hakâik [hakikatler] noktasında gaflete düşüp, o kelimât-ı mübareke, meyveler gibi git gide, ülfet [alışkanlık] perdesiyle letâifetini ve taravetini kaybeder. Âdetâ, sathîlik havasıyla kuruyor gibi, az bir yaşlık kalıyor ki, kuvvetli, tefekkürî bir ameliyatla, ancak evvelki hâli iade edilebilir. İşte bundandır ki, kırk dakikada bir sahabenin kazandığı fazilete ve makama, kırk günde, hatta kırk senede başkası ancak yetişebilir.”

Üstad Hazretleri, Kastamonu Lâhikası’nda namazın sonundaki tesbihâtla alâkalı olarak hepimizin kulağına küpe olacak şu enfes değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Kardeşlerimizden birisinin namaz tesbihâtında tekâsül [tembellik] göstermesine binaen dedim:

Namazdan sonraki tesbihâtlar tarikat-i Muhammediye’dir (aleyhissalâtü vesselâm) [Peygamber Efendimiz’in yoludur, sünnetidir] ve Velâyet-i Ahmediye’nin (aleyhissalâtü vesselâm) [Peygamber Efendimiz’in kulluğundaki derinliği ile Allah’a olan eşsiz yakınlığının] bir evradıdır

[virdleridir]. O noktadan ehemmiyeti büyüktür. Sonra, bu kelimenin hakikati böyle inkişaf etti:

Nasıl ki risalete [peygamberliğe] inkılap eden velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) bütün velâyetlerin fevkindedir. Öyle de o velâyetin tarikâtı ve o velâyet-i kübrânın [peygamberler ve vârisleri olan asfiyanın velâyetinin] evrad-ı mahsusası [özel virdleri] olan namazın akabindeki tesbihât, o derece sâir tarikatların ve evradların fevkindedir. Bu sır dahi şöyle inkişaf etti ki: Nasıl zikir dairelerinde bir mecliste veyahut hatme-i Nakşiye’de [Nakşibendî tarikâtında belirli günlerde toplanarak belirli sûre ve duaları yine belirli sayılarda okuma şeklinde] bir mescidde birbiriyle alâkadar hey’et-i mecmuada [genel yapıda] nurânî bir vaziyet hissediliyor. Kalbi hüşyar [uyanık] bir zât namazdan sonra *سُبْحَانَ اللَّهِ .. سُبْحَانَ اللَّهِ* ¹⁶⁹ deyip tesbihi çekerken, o daire-i zikrin [zikir halkasının] reisi olan Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm)’ın müvacehesinde [Mescid-i Nebevî’nin kible tarafından Efendimiz’in nurlu kabrini çevreleyen mübarek parmaklıklarının önünde] yüz milyon tesbih edenler, tesbih elinde çektiklerini mânen hisseder. O azamet ve ulviyetle *سُبْحَانَ اللَّهِ .. سُبْحَانَ اللَّهِ* der. Sonra o Serzâkirin [zikri idare edenin] emri mânevîsiyle [mânevî emriyle], O’na ittibaen [uyarak] ¹⁷⁰ *الْحَمْدُ لِلَّهِ .. الْحَمْدُ لِلَّهِ* dediği vakit, o halka-yı zikrin [zikir halkasının] ve o çok geniş dairesi bulunan hatme-i Ahmediye’nin (aleyhissalâtü vesselâm) [mânen Efendimiz’in idare ettiği farzedilen onun sünnetine uygun hatmenin] dairelerinde yüz milyon müridlerin *الْحَمْدُ لِلَّهِ .. الْحَمْدُ لِلَّهِ*’lerinden tezâhür eden azametli bir hamdi düşünüp içinde *الْحَمْدُ لِلَّهِ* ile iştirak eder, ve hâkeza ¹⁷¹ *اللَّهُ أَكْبَرُ .. اللَّهُ أَكْبَرُ* ve duadan sonra ¹⁷² *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.. لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* otuz üç defa o tarikat-i Ahmediye’nin (aleyhissalâtü vesselâm) [Efendimiz’in sünnetinin] halka-yı zikrinde

¹⁶⁹ “Allah’ı bütün eksikliklerden tenzih ederim.”

¹⁷⁰ “Bütün hamdler, övgüler Allah’adır.”

¹⁷¹ “Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah’tır.”

¹⁷² “Allah’tan başka ilâh yoktur.” (Sâffât Sûresi 37/35; Muhammed Sûresi 47/19)

ve hatme-i kübrâsında o sâbık [geçen] mânâ ile o ihvan-ı tarikâtı [aynı tarikata mensup olanları] nazara alıp o halkanın serzâkiri olan Zât-ı Ahmediye'ye (aleyhissalâtu vesselâm) [Peygamber Efendimiz'in Zâtına] müteveccih olup [yönelip] **أَلْفُ صَلَاةٍ وَأَلْفُ أَلْفِ سَلَامٍ عَلَيْكَ** ¹⁷³ يَا رَسُولَ اللَّهِ der, diye anladım ve hissettim ve hayalen gördüm. Demek tesbihât-ı salâtiyenin [namaz tesbihâtının] çok ehemmiyeti var."¹⁷⁴

Yine bu konuyu açar mahiyette Şuâlar'da şöyle denmektedir:

“Evet, nasıl ki Dokuzuncu Söz'de bu kelime iki arkadaşıyla bütün ibadâtın [ibadetlerin] fihristesi olan namazın çekirdekleri ve hulâsaları ve içinde ve tesbihâtında tekrar ile namazın mânâsını takviye için **اللَّهُ أَكْبَرُ** ، **الْحَمْدُ لِلَّهِ** ، **سُبْحَانَ اللَّهِ** üç muazzam hakikatlere.. ve insanın kâinata gördüğü medar-ı hayret [hayret etme sebebi], medar-ı şükran [teşekkür sebebi] ve medar-ı azamet ve kibriya [büyüklüğünü ve yüceliğini gösteren sebep], acîp ve güzel ve büyük, pek çok fevkalâde şeylerden aldığı hayret ve lezzet ve heybetten neş'et eden [doğan] suallerine pek kuvvetli cevap verdiği gibi, On Altıncı Söz'ün âhîrinde izah edilen şu; nasıl bir nefer bayramda bir müşîr ile beraber huzur-u padişaha girer, sair vakitte zâbitinin makamı ile onu tanıır. Aynen öyle de her adam, hacda bir derece veliler gibi Cenâb-ı Hakk'ı **رَبُّ الْعَالَمِينَ** ve **رَبُّ الْأَرْضِ** unvanı ile tanımaya başlar. Ve o kibriya mertebeleri kalbine açıldıkça, ruhunu istilâ eden mükerrer ve harareti hayret suallerine yine **اللَّهُ أَكْبَرُ** tekrarıyla umumuna cevap verdiği misillü; On Üçüncü Lem'a'nın âhîrinde izahı bulunan ki; şeytanların en ehemmiyetli desîselerini köküyle kesip cevab-ı kat'î [kesin cevap] veren yine **اللَّهُ أَكْبَرُ** olduğu gibi, bizim âhîret hakkındaki sualimize de kısa fakat kuvvetli cevap verdiği misillü, **الْحَمْدُ لِلَّهِ** cümlesi dahi haşri ihtar edip ister. Bize der:

‘Mânâm, âhîretsiz olmaz; çünkü ‘ezelden ebede kadar her kimden ve her kime karşı bütün hamd ve şükür O'na mahsustur.’ ifade

¹⁷³ “Sana milyonlar salât ve milyonlar selâm olsun yâ Resûlallah.”

¹⁷⁴ Kastamonu Lâhikası, s.75-76.

ettiğimden; bütün nimetlerin başı ve nimetleri hakikî nimet yapan ve bütün zîşuûru ademin [yokluğun] hadsiz musibetlerinden kurtaran, yalnız saadet-i ebediye [âhiret saadeti] olabilir ve benim o küllî mânâma mukabele eder.’

Evet, her mümin namazlardan sonra, her gün hiç olmazsa yüz elliden ziyade *الْحَمْدُ لِلَّهِ.. الْحَمْدُ لِلَّهِ* şer’an demesi ve mânâsı da ezelden ebede kadar bir hadsiz geniş hamd ve şükürü ifade etmesi, ancak ve ancak saadet-i ebediyenin ve cennetin peşin bir fiyatı ve muaccel [peşin] bir bahasıdır. Ve dünyanın kısa ve fânî elemelerle âlûde [karışık] olan nimetlerine münhasır [sınırlı] olmaz ve mahsus değil ve onlara da ebedî nimetlere vesile olmaları cihetiyle bakar, şükreder.

سُبْحَانَ اللَّهِ kelime-i kudsiyesi ise Cenâb-ı Hakk’ı şerikten, kusurdan, noksanıyetten, zulümden, aczden, merhametsizlikten, ihtiyaçtan ve aldatmaktan ve kemâl ve cemâl ve celâline muhalif olan bütün kusurâtta [kusurlardan] takdis ve tenzih etmek [mukaddes ve kusursuz olduğunu ifade etmek] mânâsıyla, saadet-i ebediyeyi ve celâl ve cemâl ve kemâl-i saltanatının [Cenâb-ı Hakk’ın idaresinin, hâkimiyetinin kusursuzluğunun] haşmetine medar olan [vesile olan] dâr-ı âhireti [âhiret yurdunu] ve ondaki cenneti ihtar edip delâlet ve işaret eder. Yoksa sâbıkan isbat edildiği gibi saadet-i ebediye olmazsa hem saltanatı, hem kemâli, hem celâl, hem cemâl, hem rahmeti, kusur ve noksan lekeleriyle lekedâr olurlar.

İşte bu üç kudsî kelimeler gibi, *بِسْمِ اللَّهِ*¹⁷⁵ ve *لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ* ve sair kelimât-ı mübareke [mübarek, bereketli kelimeler], her biri erkân-ı imaniyenin [imanın şartlarının] birer çekirdeği.. ve bu zamanda keşfedilen et hulâsası ve şeker hulâsası gibi, hem erkân-ı imaniyenin hem Kur’ân hakikatlerinin hulâsaları.. ve bu üçü namazın çekirdekleri oldukları gibi, Kur’ân’ın dahi çekirdekleri.. ve parlak bir kısım sûrelerin başlarında pırlanta gibi görünmeleri.. ve çok sünûhâtı [kalbe doğan mânâları] tesbihâtta başlayan Risale-i Nur’un dahi hakikî madenleri ve esasları ve hakikatlerinin çekirdekleridirler. Ve velâyet-i Ahmediye

¹⁷⁵ “Allah’ın adıyla.”

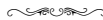
ve ubûdiyet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) [Peygamber Efendimiz'in kulluğundaki derinliği ile Allah'a olan eşsiz yakınlığı] cihetinde, öyle bir daire-i zikirde, namazdan sonraki tesbihâtta bir tarikat-i Muhammediye'nin (aleyhissalâtü vesselâm) [Peygamber Efendimiz'in yolunun, sünnetinin] virdidirler ki; her namaz vaktinde yüz milyondan ziyade müminler beraber, o halka-yı kübrâ-yı zikirde [büyük zikir halkasında], ellerinde tesbihler, سُبْحَانَ اللَّهِ otuz üç, اَلْحَمْدُ لِلَّهِ otuz üç, اللَّهُ أَكْبَرُ otuz üç defa tekrar ederler.

İşte böyle gayet muhteşem bir halka-yı zikirde sâbıkan [daha önce] beyan ettiğimiz gibi; hem Kur'ân'ın, hem imanın, hem namazın hulâsaları ve çekirdekleri olan o üç kelime-i mübarekeyi [mübarek, bereketli kelimeyi] namazdan sonra otuz üçer defa okumak ne kadar kıymettar ve sevaplı olduğunu elbette anladınız.

Bu risalenin başında Birinci Meselesi namaza dair güzel bir ders olduğu gibi hiç düşünmediğim hâlde, âdeta ihtiyârsız olarak, onun âhiri de namaz tesbihâtına dair ehemmiyetli bir ders oldu."¹⁷⁶

Üstad Hazretleri; Mektûbat Risalesi'nde üç şahsiyetinden ikincisi olan ubûdiyet anındaki şahsiyetinden şöyle bahseder:

"Ubûdiyet [kulluk] vaktinde, dergâh-ı ilâhiye [Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna] müteveccih olduğum [yöneldiğim] vakit, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki; o şahsiyet, bazı âsârı [eserleri] gösteriyor. O âsâr, mânâ-yı ubûdiyetin [kulluğun mânâsının] esası olan 'kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül [küçüklüğünü itiraf] ile dergâh-ı ilâhiye iltica etmek [sığınmak]' noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü senâ etse beni inandıramaz ki, ben iyiyim ve sahib-i kemâlim [fazilet sahibiyim]."¹⁷⁷

¹⁷⁶ Şuâlar (11. Şuâ-Meyve Risalesi), s.222.

¹⁷⁷ Mektubat (26. Mektup, 2. Mebhas), 362-363.

İkinci Nükte

İbadetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı ilâhîde [Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda] abd [kul], kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i rubûbiyetin [Cenâb-ı Hakk'ın idare ve terbiyesinin mükemmelliğinin] ve kudret-i samedâniyenin [Kendisinin ihtiyacı olmadığı hâlde her şeyin Kendisine muhtaç olduğu ilâhî kudretin] ve rahmet-i ilâhiyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yani, rubûbiyetin saltanatı [Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyeti] nasıl ki ubûdiyeti [kulluğu] ve itaati ister; rubûbiyetin kudsiyeti, pâklığı dahi ister ki abd [kul], kendi kusurunu görüp istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten [noksanlardan] pâk ve müberrâ [uzak]; ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtilasından [bâtil fikirlerinden] münezzeh [uzak] ve muallâ [yüce]; ve kâinatın bütün kusurâtından [kusurlarından] mukaddes [yüce, kusursuz] ve muarrâ [kötü ve eksiklik ifade eden sıfatlardan arınmış] olduğunu tesbih ile, “*Sübhânallah*” ile ilân etsin.

Hem de rubûbiyetin kemâl-i kudreti [kusursuz, yüce kudreti] dahi ister ki; abd, kendi zaafını ve mahlûkatın aczini görmekle kudret-i samedâniyenin azamet-i âsârına [ilâhî kudretin eserlerinin azametine] karşı istihsan [beğenme, takdir] ve hayret içinde “*Allahu Ekber*” deyip huzû [tevazu ve mahviyet] ile rûkûa gidip, O'na iltica ve tevekkül etsin.

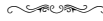
Hem, rubûbiyetin nihaysiz hazine-i rahmeti [rahmet hazinesi] de ister ki; abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr [fakirliğini] ve ihtiyacâtını [ihtiyaçlarını] sual [talep] ve dua lisaniyle izhar [ortaya koysun] ve Rabbinin ihsan ve in'âmâtını [ikramlarını] şükür ve senâ ile ve “*Elhamdülillâh*” ile ilân etsin.

Demek, namazın ef'âl [fiilleri] ve akvâli [sözleri], bu mânâları tazammun ediyor [ihtiva ediyor] ve bunlar için taraf-ı ilâhîden [Allah tarafından] vaz'edilmişler [hüküm olarak konulmuşlar].

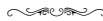
Diğer yaratılmışlar gibi insan aslında en âciz vaziyettedir. Anne karnında ağzını kımıldatacak vaziyette olmadığı için göbekten besleniyor. Doğunca emecek gücü olduğu için, ağzını, dudaklarını kımıldatması beslenmesi için yetiyor. Ama sonra ihtiyaçları sonsuz, arzuları sonsuz bir varlık olarak hayata atılıyor. Noksan, kusurlu, âciz ve fakir bir kul olarak, sonsuz saltanat, sonsuz kudret ve sonsuz rahmet hazinelerine sahip Yaradan'ına karşı hayret ve muhabbetle secde etmesi; Cenâb-ı Hakk'ın bütün noksanlık ve kusurlardan münezzeh olduğunu "Sübhânallah" diyerek; O'nun azametli eserlerine ve sonsuz kudretine karşı "Allahu Ekber" diyerek; O'nun nihayetsiz hazinelerine, ihsan ve ikramlarına karşı da "Elhamdülillâh" diyerek bir ilânatta bulunması gerekiyor...

Bu sözlerini de lisan-ı hâli ile hareket ve tavır olarak kıyâm, rükû ve secde hâlinde göstermesi gerekiyor. Ne güzel bir tevafuk ve benzedir ki, أد = Âdem kelimesi bu üç hâli yani elif kıyâmı; dâl rükûu; mim de secdeyi gösteriyor. Ahsen-i takvim üzere en güzel kıyamda ve şekilde yaratılan insanın adam gibi Âdem olması ancak "namaz ibadetinin hareketleri ve sözleriyle" mümkündür...

Üçüncü Nükte

Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin [büyük âlemin] bir misal-i musağgarıdır [küçültülmüş bir misalidir]. Ve Fâtiha-yı Şerife, şu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bir timsâl-i münevveridir [nurlu, parlak sembolüdür]. Namaz dahi bütün ibadâtın [ibadetlerin] envâını [çeşitlerini] şâmil bir fihriste-i nurâniyedir [nurlu fihristidir]. Ve bütün esnaf-ı mahlûkatın [mahlûkat türlerinin] elvân-ı ibadetlerine [renk renk ibadetlerine] işaret eden bir harita-yı kudsiyedir [kutsal haritadır].

"Her ne var ise âlemde / Âdem'dedir, Âdem'de." Yani kâinatta ne varsa, hepsi de insanda birer numûne olarak vardır. Meselâ, levh-i mahfuzun numûnesi insanda "hafıza gücü ve kabiliyeti"dir. Arş-ı

Âzam'ın misali, “kalb”dir. Misal ve mânâ âleminin örneği, “hayal duygusu”dur. Şeytanların delili, insandaki “lümme-i şeytaniye” denilen, şeytanın kalbe uzanan hortumu ve vesvese âletidir. Cennetin benzeri, ibadet ve iyiliklerden hemen sonra “kalb ve vicanda duyulan mânevî zevk ve lezzetler”dir. Cehennemim timsali ise, yapılan kötülüklerden sonra “iç dünyada duyulan pişmanlık azap ve onun elemeleri”dir.

İşte namaz ibadeti de bütün ibadetleri, meleklerin ve mahlûkatın çeşit çeşit ibadetlerini içine toplamıştır; hepsinin bir numûne ve fihristesidir:

Meselâ, meleklerin bir kısmı sadece kıyamda yani ayakta ibadet ederler. Bir kısmı sadece rukûda, bir kısmı da sadece secdede... Namazın hareketında ise bunların hepsi vardır.

Meselâ, meleklerin bir kısmı sadece “Sübhânallah” derler. Bir kısmı sadece “Elhamdülillâh”, bir kısmı sadece “Allahu Ekber” derler. Namazda ise bunların hepsi vardır.

Meselâ, ağaçlar kıyamda [ayakta] gibi, dört ayaklılar rukû eder gibi, sürüngenler secdede gibi, dağlar oturuyor gibi ibadet ederler. Çünkü Kur’ân-ı Kerîm’de “تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ سَبِّحُ لَهُ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا” “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı takdis ve tenzih eder. Hatta hiçbir şey yoktur ki O’na hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız. Bunca azametiyle beraber, kullarının gaflet ve cürümlerine karşı, O, halimdir, gafurdur (çok müsamahalıdır, affedicidir).” (İsrâ Sûresi 17/44) buyuruluyor. Başka bir âyette de: “أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَاقَاتٍ كُلِّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ” “Baksana göklerde olan, yerde olan herkes, kanatlarını çarparak uçan dizi dizi kuşlar, hep Allah’ı tesbih ederler. Onlardan her biri kendi duasını ve tesbihini pek iyi bellemiştir. Allah onların yaptıklarını hakkıyla bilir.” (Nur Sûresi 24/41) buyuruluyor. Namazda ise, bu âyetlerde işaret edilen ibadetlerin hepsi de vardır.

Ayrıca namazda İslâm'ın beş şartı da vardır: Şehadet kelimesi, teşehhüdde okunmaktadır. Namazda tıpkı oruçlu olduğumuz zamanda olduğu gibi hiçbir şey yenilip içilmez. Namaz, ömrün zekâtıdır. Namaz, hac için gittiğimizde etrafında tavaf ettiğimiz Kâbe istikametinde kılınır.

Dördüncü Nükte

Nasıl ki haftalık bir saatin saniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmünü alırlar.

Öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın bir saat-i kübrâsı [büyük saati] olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı [dönmesi] ve dakikaları sayan seneler ve saatleri sayan tabakât-ı ömr-ü insan [insan ömrünün tabakaları] ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem [âlemin ömrünün devirleri]; birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmündedirler ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ:

Fecir zamanı [sabah namazı vakti]; tulûa [Güneş'in doğuşuna] kadar; evvel-i bahar [ilkbahar] zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere [ana karnına] düştüğü âvânına [anlarına], hem semâvât ve arzın [göklerin ve yerin] altı gün hilkatinden [yaratılışından] birinci gününe benzer ve hatırlatır. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiyeyi [Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyük şefkat, muhabbet, ferah, sürûr, gazap gibi mukaddes, münezze mânâları] ihtar eder.

Zuhr [öğle] zamanı ise; yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-i insan [insanın yaratılış] devrine benzer ve işaret eder. Ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti [rahmet tecellilerini] ve füyûzât-ı nimeti [nimetin bereketini, bolluğunu] hatırlatır.

Asr [ikindi] zamanı ise; güz [sonbahar] mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem Âhirzaman Peygamberi'nin (*aleyhissalâtü vesselâm*)

asr-ı saadetine benzer. Ve onlardaki şûnât-ı ilâhiyeyi ve in'âmât-ı rahmâniyeyi [rahmânî nimetleri] ihtar eder.

Mağrip [akşam] zamanı ise; güz mevsiminin âhîrinde pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyamet ibtidâsındaki [başlangıcındaki] harabiyetini [harap oluşunu] ihtar ile, tecelliyât-ı celâliyeyi [Cenâb-ı Hakk'ın azameti ve kahrı ile tecelli etmesini] ifham [anlatır] ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, îkaz eder.

İşâ [yatsı] vakti ise; âlem-i zulümât [karanlıklar âleminin], nehâr âleminin [gündüz âleminin] bütün âsârını [eserlerini] siyah kefeni ile setretmesini [örtmesini], hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın, bakiyye-i âsârı [geriye kalan eser ve izlerinin] dahi vefat edip nisyan [unutma] perdesi altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan [imtihan diyarı] olan dünyanın bütün bütün kapanmasını ihtar ile, Kahhâr-ı Zülcelâl'in [kahrı ile zâlimlere hak ettikleri cezayı her zaman veren Yüce Zât'ın] celâlli tasarrufâtını [tasarruflarını] ilân eder.

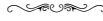
Gece vakti ise; hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzahı [dünya ile âhîret hayatı arasındaki ara dönemi] ifham ile [anlatmakla] ruh-u beşer rahmet-i Rahmân'a ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır.

Ve gecede teheccüd ise; kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu¹⁷⁸ bildirir, ikaz eder. Ve bütün bu inkılabât [inkılaplar] içinde Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'nin [asıl nimet veren Allah'ın] nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstahak olduğunu ilân eder.

İkinci sabah ise; sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar mâkul ve lâzım ve kat'î ise; haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettedir.

¹⁷⁸ Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Karanlıklarda mescidlere çok (defa) yürüyenleri kıyamet günündeki tam nurla müjdele!" buyurmaktadır. (Bkz.: Tirmizî, *Mevâkîtü's-salât* 51; Ebû Dâvûd, *Salât* 49; İbn Mâce, *Mesâcid* 14)

Demek bu beş vaktin her biri, bir mühim inkılap başında olduğu ve büyük inkılapları ihtar ettiği gibi;¹⁷⁹ kudret-i samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin [günlük büyük icraatlarının] işaretiyle, hem senevî [senelik], hem asrî [asırlık], hem dehrî [ebedî, çok uzun zamana bağlı] kudretin mu'cizâtını [mu'cizelerini] ve rahmetin hedâyâsını [hediyelerini] hatırlatır. Demek, asıl vazife-i fitrat [yaratılmış olmanın gereği] ve esas-ı ubûdiyet [kulluğun esası] ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir [pek münasiptir].

Üstad Hazretleri teksir “Lemaat”ta namazın, dünyayı Arş’a bağlayan tek veya beş kemer olduğunu anlatıyor. Cenâb-ı Hakk’ın gayet muhteşem, muntazam rubûbiyet dairesine karşı, insanların ubûdiyetle, şükür ve tefekkürle karşılık vermesi gerekmektedir. Gaflet, şirk inkâr ve nankörlükle verilen karşılık, Cenâb-ı Hakk’ın gazabını harekete geçirecek günahlardandır. Bunu ifade eden âyetlerde Cenâb-ı Hak

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِذَا * تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا *
 أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا

“89 – Böyle diyen sizler, pek çirkin bir şey ortaya attınız! 90-91 – Rahmân’a çocuk isnat etmelerinden ötürü, neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp çökecekti!” (Meryem Sûresi 19/89-91) buyurmaktadır.

Üstad Hazretleri Lemaat’ta şöyle der:

“Umumî Çekimden Ziyade Küremizi Muhafaza Eden, Kur’ân’ın Mânevî Câzibesidir.

¹⁷⁹ Meselâ Peygamber Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Tevrat ehlinin Tevrat’la gün ortasına kadar, Hıristiyanların da İncil’le ikinci vaktine kadar amel ettiklerini belirtmiş, önceki ümmetlere nazaran kendi ümmetinin ömrünü de ikinci vakti ile Güneş’in batması arasındaki müddete benzetmiştir. (Bkz.: Buhârî, *Mevâkitü’s-salât* 17, *Enbiyâ* 50, *Fezâilü’l-Kur’ân* 17, *Tevhid* 31, 47; Tirmizî, *Edeb* 82; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsneid* 2/121, 124, 129)

Arzımızı, senelik, günlük dairesinde şu semâvî ipidir ki, tutmuş da döndürüyor, küreye ağır basmış, hem de ona binmiş bırakmıyor isyanı...

Şeriat Arş'tan indi, insandan da çıkardı nurânî bir ibadet... İbadet-ten beş namaz... Başlarında ezanlar... Namaz ile ezanı

Tane tane olmuştur birbirine bitişik... Hem gayp âlemi ile hem de Arş-ı Âzam'la, insan ile zemini bağlamış da tutturmuş ve o beş nurânî ip...

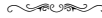
Başı beş vakit, nihayeti Arş ve gayp... Aynı zamanda olmuş bitiş-me bağı; şهادet âlemi ile gayp âlemini, zemin ile insanı, insanla semâyı...

Bu beşler, bu küreye, hem beş kemer, hem tek kemer... Hem ayrı, hem bitişik; hem kemer de... Hem gömlek... İki kutbu, iki el... Üryan... Yoktur oturanları...

Bir anda, beşi birdir; beraber, Güneş'in ziyasına benzer... Hem de ayrı ayrılar; gökkuşağı gibidir, o nurânî renkleri...

Bir noktada hem Arş ile bağlanır, hem küreyi bağlıyor; hayat verir dönderir... Eğer gömleği yırtılsa, sergerdan kürenin...

Veya ipi bir kopsa, seyreyle gümbürtüyü Zulmet soğuğu basar, o da donar... O vakit ölümü geliyor... Kıyameti kopuyor; dehşetli cihan zelzelesi..."¹⁸⁰

Beşinci Nükte

İnsan, fitraten gayet zayıftır.¹⁸¹ Hâlbuki her şey ona ilişir, onu müteessir ve müteellim eder [üzer ve elem verir].

Hem, gayet âcizdir. Hâlbuki belâları ve düşmanları pek çoktur.

Hem, gayet fakirdir. Hâlbuki ihtiyacâtı [ihtiyaçları] pek ziyâdedir.

¹⁸⁰ Âsâr-ı Bedîyye (sadeleştirerek) s. 612 (Elmas Neşr., İstanbul 2004).

¹⁸¹ Bkz.: "İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ Sûresi 4/28)

Hem, tembel ve iktidarsızdır. Hâlbuki hayatın tekâlifî [yükleri ve mükellefiyetleri] gayet ağırdır.

Hem, insaniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Hâlbuki sevdiği, ünsiyet ettiği [dostluk kurup alıştığı] şeylerin zevâl ve firâkı [ölüm ve ayrılık], mütemâdiyen [devamlı şekilde] onu incitiyor.

Hem, akıl ona yüksek maksatlar ve bâkî [daimî, ölümsüz] meyveler gösteriyor. Hâlbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte bu vaziyette bir ruh, **fecir [sabah] zamanında** bir Kadîr-i Zülcelâl'in [celâl ve haşmet sahibi Kadîr'in], bir Rahîm-i Zülcemâl'in [bütün güzelliklerin kendinde toplandığı Rahîm'in] dergâhına niyaz ile, namaz ile müracaat edip arz-ı hâl etmek, tevfik [muvaffakiyet] ve medet istemek, ne kadar elzem [çok lüzumlu] ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül [yüklenmek] için ne kadar lüzumlu bir nokta-yı istinat [dayanma noktası] olduğu bedâhетен [açıkça] anlaşılır.

Ve **zuhr [öğle] zamanında** –ki o zaman– gündüzün kemâlî ve zevâle meyli ve yevmî [günlük] işlerin âvân-ı tekemmülü [olgunluğa erişme vaktini] ve meşâgilin [meşguliyetlerin] tazyikinden [sıkıştırmasından] muvakkat bir istirahat zamanı ve fânî dünyanın bekâsız [geçici] ve ağır işlerinin verdiği gaflet ve sersemlikten, ruhun teneffüse ihtiyaç vakti ve in'âmât-ı ilâhiyenin [ilâhî ihسان ve ikramların] tezâhür ettiği [ortaya çıktığı] bir andır. Ruh-u beşer o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekâsız şeylerden çıkıp, Kayyûm-u Bâkî [varlıkların hayatı ve devamı kendi idaresindeki Ebedî Zât] olan Mün'im-i Hakikî'nin [nimetin asıl sahibi Allah'ın] dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiâne etmek [yardım dilemek]; ve celâl ve azametine karşı rükû ile aczini izhar etmek; ve kemâl-i bîzevâline [daimî kemâline] ve cemâl-i bîmisaline [benzersiz güzelliğine] karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini [alçak gönüllülüğünü] ilân etmek demek olan zuhr

namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasip olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Asr vaktinde –ki o vakit– hem güz mevsim-i hazinânesini [hüzünlü mevsimini] ve ihtiyarlık hâlet-i mahzunânesini [hüzünlü ihtiyarlık hâlini] ve âhîrzaman mevsim-i elîmânesini [kederlendiren âhîrzaman mevsimini] andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî [günlük] işlerin neticelenmesi zamanı; hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niam-ı ilâhiyenin [ilâhî nimetlerin] bir yekûn-u azîm [büyük yekûn] teşkil ettiği zamanı; hem o koca Güneş’in ufûle [batmaya] meyletmesi işaretiyle, insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar [geçici, kararsız] olduğunu ilân etmek zamanıdır.

Şimdi, ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan [yaratılan] ve ihsana karşı perestîş eden [fevkalâde muhabbet besleyen] ve firâktan [ayrılıktan] müteallim olan [elem duyan] ruh-u insan; kalkıp abdest alıp, şu asr [ikindi] vaktinde, ikindi namazını kılmak için Kadîm-i Bâkî [başlangıcı olmayan, hep var olan, ölümsüz, daimî Zât] ve Kayyûm-u Sermedî'nin [varlıkların hayatı ve devamı kendi idaresinde olan ebedî Zât'ın] dergâh-ı samedâniyesine [herkesin muhtaç olduğu huzuruna] arz-ı münâcât ederek [niyaz ederek], zevâlsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica edip [sığınıp], hesapsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, izzet-i rubûbiyetine [eşsiz terbiye ve idaresinin yüceliğine] karşı zelîlâne [küçüklüğünü, kıymetsizliğini kabul ederek] rükûa gidip, sermediyet-i ulûhiyetine [ebediyen, ibadete ve itaat edilmeye ancak Kendisinin lâıyk olmasına] karşı mahviyetkârâne [mütevazi bir şekilde] secde ederek; hakikî bir tesellî-i kalb [kalb tesellisi], bir rahat-ı ruh bulup, huzur-u kibriyâsında [yüce huzurunda] kemerbeste-i ubûdiyet olmak [el pençe dîvan durmak] demek olan asr namazını kılmak; ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münasip bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-u fitrat [yaratılıştan gelen borcu] edâ etmek, belki gayet hoş bir saadet elde etmek olduğunu insan olan anlar.

Mağrip [akşam] vaktinde –ki o zaman– hem kışın başlamasında yaz ve güz âleminin nâzenîn ve güzel mahlûkatının veda-yı hazinânesi

[hazin vedası] içinde gurup etmesinin [batmasının] zamanını andırır. Hem, insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firâk-ı elîmâne [acı veren ayrılık] içinde ayrılıp, kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem, dünyanın zelzele-i sekerât [can çekişme anındaki sarsıntısı] içinde vefatıyla, bütün sekene [üzerinde yaşayanların] başka âlemlere göçmesi ve bu dâr-ı imtihan [imtihan diyarı] lambasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır. Ve zevâlde gurup eden mahbuplara [sevgililere] perestiş edenleri şiddetle ikaz eder bir vakittir.

İşte akşam namazı için böyle bir vakitte fitraten bir Cemâl-i Bâkî'ye [bitmeyen, daimî güzellik sahibi Zât'a] âyine-i müştâk [şevkli bir ayna] olan ruh-u beşer, şu azîm [büyük] işleri yapan ve bu cesîm [kocaman] âlemleri çeviren, tebdil eden [değiştiren] Kadîm-i Lemyezel [başlangıcı olmayan, ölümsüz Zât] ve Bâkî-i Lâyezâl'in [ebedî, daimî Zât'ın] arş-ı azametine [yüce hâkimiyetine] yüzünü çevirip, bu fânilerin üstünde "Allahu Ekber" deyip, onlardan ellerini çekip, hizmet-i Mevlâ [Mevlâ'nın hizmeti] için el bağlayıp, Daim-i Bâkî'nin [Varlığı ebedî olan Zât'ın] huzurunda kıyam edip; "Elhamdülillâh" demekle, kusursuz kemâline, misilsiz cemâline, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü senâ edip; ¹⁸²إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ demekle, muînsiz [yardımcıya ihtiyaç olmayan] rubûbiyetine, şeriksiz [ortağı olmayan] ulûhiyetine, vezirsiz saltanatına karşı arz-ı ubûdiyet [kulluk arz etmek] ve istiâne etmek [yardım dilenmek]; hem nihayetsiz kibriyâsına [büyüklüğüne], hadsiz kudretine ve aczsiz izzetine [âcizliği olmayan izzetine] karşı rûkûa gidip, bütün kâinatla beraber zaaf ve aczini, fakr [fakirliğini] ve zilletini izhar etmekle, ¹⁸³سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ deyip, Rabb-i Azîm'ini [Büyük Rabb'ini] tesbih edip; hem zevâlsiz Cemâl-i Zât'ına [Zât'ının güzellğine]; tagayyürsüz sıfât-ı kudsiyesine [değişmez kudsî sıfatlarına], tebeddûlsüz

¹⁸² "(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen'den medet umarız." (Fâtiha Sûresi 1/5)

¹⁸³ "Büyük ve yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim." Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazın rûkûunda 3 defa bunu söylemiştir. (Bkz.: Müslim, *Müsâfirîn* 203; Tirmizî, *Salât* 79, *Vitr* 19; Ebû Dâvûd, *Salât* 147)

kemâl-i sermediyetine [değişmeyen ebedî kemâlîne] karşı secde edip, hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsiva ile [Allah'tan başka her şeyi terk etmekle], muhabbet ve ubûdiyetini ilân edip; hem bütün fânîlere bedel bir Cemîl-i Bâkî [güzelliği bitmeyen yegâne Zât], bir Rahîm-i Sermedî [kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden ebedî Zât] bulup, سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى¹⁸⁴ demekle zevâlden münezze [yok olmaktan uzak]; kusurdan müberrâ [beri olan] Rabb-i Âlâ'sını [Yüce Rabbisini] takdîs etmek [her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak]...

Sonra teşehhüd edip oturup, bütün mahlûkatın tahiyât-ı mübârekelerini [mübarek hürmet ve senalar] ve salâvât-ı tayyibelerini [güzel dualarını] kendi hesabına O Cemîl-i Lemyezal [güzelliği, lütuf ve ihsanları sonsuz ve ebedî Zât] ve Celîl-i Lâyezâl'e [yüceliği, azameti, haşmet ve izzeti ebedî Zât'a] hediye edip ve Resûl-i Ekrem'ine selâm etmekle, biatını tecdit [bağlılığını yenileyip] ve evâmirine [emirlerine] itaatini izhar edip [ortaya koyup] ve imanını tecdit ile [yenilemekle] tenvir etmek [nurlandırmak] için, şu kasr-ı kâinatın [kâinat sarayının] intizam-ı hakimânesini [hikmetli intizamını] müşâhede edip Sâni-i Zülcelâl'in [her şeyi sanatlı olarak yaratan Yüce Allah'ın] vahdâniyetine [bir olduğuna] şehadet etmek...

Hem saltanat-ı rubûbiyetin dellâli [Cenâb-ı Hakk'ın idare ve hâkimiyetini herkese bildiren, duyuran, gösteren rehberi] ve mübellîg-i marziyâtı [Cenâb-ı Hakk'ın hoşnut olduğu şeylerin tebliğ edicisi] ve kitab-ı kâinatın tercümân-ı âyâtı [kâinat kitabının âyetlerinin tercümanı] olan Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtu vesselâm)'ın risaletine [peygamberliğine] şehadet etmek demek olan mağrip [akşam] namazını kılmak; ne kadar latîf, nazîf bir vazife, ne kadar aziz, leziz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fânî misafirhânedeki bâkiyâne bir sohbet ve daimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!..

¹⁸⁴ “En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), namazın secdelerinde 3 defa bunu söylemiştir. (Bkz.: Müslim, *Müsâfirîn* 203; Tirmizî, *Salât* 79, *Vitr* 19; Ebû Dâvûd, *Salât* 147)

İşâ [yatsı] vaktinde –ki o vakit– gündüzün ufukta kalan bâkiye-i âsârı [geri kalmış eserleri] dahi kaybolup gece âlemi, kâinatı kaplar, ¹⁸⁵ مُقَلَّبَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ olan Kadîr-i Zülcelâl'in [celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah'ın], o beyaz sayfayı bu siyah sayfaya çevirmesindeki tasarrufât-ı rabbâniyesiyle [ilâhî icraat ve tasarruflarıyla], yazın müzeyyen [ziynetli, süslü] yeşil sayfasını kışın bârid [soğuk] beyaz sayfasına çevirmesindeki ¹⁸⁶ مُسَجَّرَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ olan Hakîm-i Zülkemâl'in [her işi yerli yerince yapan Yüce Allah'ın] icraât-ı ilâhiyesini [ilâhî icraatlarını] hatırlatır.

Hem, mürûr-u zamanla [zamanın geçmesiyle] ehl-i kubûrun [kabirdekilerin] bâkiye-i âsârı [geri kalan eserleri] dahi şu dünyadan kesilmesiyle, bütün bütün başka âleme geçmesindeki “Hâlîk-ı mevt ve hayat”ın [ölümü ve hayatı Yaradan'ın] şuûnât-ı ilâhiyesini [ilâhî işleyişlerini] andırır.

Hem, dar ve fânî ve hakir dünyanın tamamen harap olup, azîm sekeratıyla [büyük bir can çekişme hâliyle] vefat edip, geniş ve bâkî ve azametli âlem-i âhiretin inkişafında [ortaya çıkmasında] “Hâlîk-ı arz ve semâvât”ın [göklerin ve yerin Yaradan'ının] tasarrufât-ı celâliyesini [Cenâb-ı Hakk'ın azametli ve kahırlı tasarruflarını] ve tecelliyât-ı cemâliyesini [Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ile tecellilerini, icraatlarını] andırır, hatırlattırır bir zamandır.

Hem, şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî'si [Kâinatın Hakikî Sahibi ve Yöneteni], Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî'si [Gerçek Mâbûdu ve Sevgilisi], O Zât olabilir ki; gece gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhireti bir kitabın sayfaları gibi sühûletle [kolayca] çevirir, yazar, bozar, değiştirir; bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i Mutlak [her şeye gücü yeten Allah] olduğunu isbat eden bir vaziyettir. İşte nihayetsiz âciz, zayıf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem

¹⁸⁵ “Gece ile gündüzü birbirine çeviren (dönüştüren, sürelerini uzatıp kısaltan).”

¹⁸⁶ “Güneş'i ve Ay'ı hizmet etmeleri için sizin emrinize veren.” (Bkz.: Ra'd Sûresi 13/2; Ankebût Sûresi 29/61; Lokman Sûresi 31/29; Fâtır Sûresi 35/13; Zümer Sûresi 39/5)

nihayetsiz bir istikbal zulümâtına [karanlıklarına] dalmakta, hem nihayetsiz hâdisât [hâdiselerin] içinde çalkanmakta olan ruh-u beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâda [yatsı namazında], İbrâhîmvârî [Hazreti İbrahim gibi] ¹⁸⁷ لَا أَحِبُّ الْأَعْلِينَ deyip, Mâbûd-u Lemyezal [ölümsüz, ebedi Mâbûd'un], Mahbûb-u Lâyezâl'in [ölümsüz, ebedî Sevgili'nin] dergâhına [huzuruna] namaz ile iltica edip ve şu fânî âlemde ve fânî ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbalde, bir Bâkî-i Sermedî [Ebedî olan, varlığı zamanla sınırlı olmayan] ile münâcât edip [niyaz edip], bir parçacık bir sohbet-i bâkiye [ebedî sohbet], birkaç dakikacık bir ömr-ü bâkî [ebedî ömür] içinde dünyasına nur serpecek, istikbalini ışıklandıracak, mevcudatın ve ahbabının [sevdiklerinin, dostlarının] firâk [ayrılık] ve zevâlınden [göçüp gitmesinden] neş'et eden [meydana gelen] yaralarına merhem sürececek olan Rahmân-ı Rahîm'in iltifat-ı rahmetini [merhametinden kaynaklanan lütuflarını] ve nur-u hidayetini [hidayet nurunu] görüp istemek...

Hem muvakkaten [bir süreliğine] onu unutan ve gizlenen dünyayı, o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette [merhameti engin Allah'ın huzurunda] döküp, hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya¹⁸⁸ girmeden evvel son vazife-i ubûdiyetini [kulluk vazifesini] yapıp, yevmiye defter-i amelini [günlük amel defterini] hüsn-ü hâtîme [güzel son] ile bağlamak için salâta kıyam etmek [namaza kalkmak]; yani bütün fânî sevdiklerine bedel bir Mâbûd ve Mahbûb-u Bâkî'nin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr-i Kerîm'in [her şeye gücü yeten, yarattıklarına daima hesapsız bol bol veren Allah'ın] ve bütün titrediği muzırların [zararlıların] şerrinden kurtulmak için bir Hafız-i Rahîm'in [küçük büyük, değerli değersiz her varlığı, hayatının devamı ve muhasebesi için mükemmel bir intizamla koruyup muhafaza eden, Rahmeti Sonsuz Allah'ın] huzuruna çıkmak...

¹⁸⁷ “Ben öyle söniüp batanları ilâh diye sevmem.” (En'âm Sûresi 6/76)

¹⁸⁸ Peygamber Efendimiz “Uyku, ölümün kardeşidir.” buyurmuştur. (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-cvsat* 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183; İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühed* s.79)

Hem Fâtiha ile başlamak; yani, bir şeye yaramayan ve yerinde olmayan nâkis [noksan], fakir mahlûkları medih ve minnettarlığa bedel, bir Kâmil-i Mutlak [sonsuz ve sınırsız kemâl sahibi Allah] ve Ganiyy-i Mutlak [zenginliğin yegâne tek sahibi Allah] ve Rahîm ve Kerîm olan Rabbü'l-âlemîn'i [Âlemlerin Rabbini] medh ü senâ etmek...

Hem ¹⁸⁹إِيَّاكَ نَعْبُدُ hitabına terakki etmek; yani, küçüklüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber Ezel ve Ebed Sultanı olan Mâlik-i yevmi'd-dîn'e [din gününün, hesap gününün tek hâkimine] intisâbıyla [bağlanmak sûretiyle] şu kâinatta nazdâr bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedâr makamına girip; ¹⁹⁰إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ demekle, bütün mahlûkat nâmına kâinatın cemaat-ı kübrâsı [en büyük cemaatına] ve cemiyet-i uzmasındaki [en azametli cemiyetine] ibadât [ibadetler] ve istiânâtı [yardım dilenmeleri] O'na takdim etmek...

Hem ¹⁹¹إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ demekle, istikbal karanlığı içinde saadet-i ebediyeye [ebedî saadete] giden, nurânî yolu olan sırat-ı müstakîme [eğrilikleri ve sapmaları olmayan, dümdüz yola] hidayeti istemek...

Hem, şimdi yatmış nebatât [bitkiler], hayvanât [hayvanlar] gibi; gizlenmiş güneşler, hüşyâr [uyanık] yıldızlar, birer nefer misillü emrine musahhar [emre âmâde] ve bu misafirhâne-i âlemde birer lambası ve hizmetkârı olan Zât-ı Zülcelâl'in [sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât'ın] kibriyâsını [büyüklüğünü] düşünüp “*Allahu Ekber*” deyip rükûa varmak...

Hem bütün mahlûkatın secde-i kübrâsını [büyük secdesini] düşünüp, yani şu gecede yatmış mahlûkat gibi, her senede, her asırdaki envâ-i mevcudat [çeşit çeşit varlıklar], hatta arz, hatta dünya, birer muntazam [düzenli] ordu, belki birer mutî [itaatli] nefer gibi vazife-i

¹⁸⁹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

¹⁹⁰ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen'den medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

¹⁹¹ “Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet.” (Fâtiha Sûresi 1/6)

ubûdiyet-i dünyeviyesinden [kulluk vazifesinden], emr-i kün feyekûn ile ["Ol!" deyince olduran emriyle] terhis edildiği zaman, yani âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizam ile zevâlde [yok olma, bitme] gurup [batma] seccadesinde "Allahü Ekber" deyip secde ettikleri...

Hem emr-i kün feyekûn'den¹⁹² gelen bir sayha-yı ihyâ ve ikâz [diriltme ve uyandırma çığılığı] ile yine baharda; kısmen aynen, kısmen mislen haşrolup [diriltip] kıyam edip [ayağa kalkıp] kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları [Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda kollarını birbirine bağlayıp, emre hazır bir vaziyette, kulluğunu ifade ederek bekledikleri] gibi; şu insancık, onlara iktidâen [uyarak] O Rahmân-ı Zülkemâl'in [güzellik ve fazileti ile beraber şefkat ve merhamet eden Yüce Allah'ın], O Rahîm-i Zülcemâl'in [güzellik ve lütuf ile şefkat ve merhamet eden Yüce Allah'ın] bâr-gâh-ı huzurunda [yüce huzurunda] hayret-âlûd [hayret dolu] bir muhabbet, bekâ-âlûd [ebedîyetle karışık] bir mahviyet, izzet-âlûd [izzetli] bir tezellül [küçüklüğünü itiraf] içinde "Allahü Ekber" deyip sücûda gitmek [secdeye gitmek]; yani, bir nevi mi'râca çıkmak demek olan işâ [yatsı] namazını kılmak; ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek, ne kadar aziz, leziz, ne kadar mâkul, münasip bir vazife, bir hizmet, bir ubûdiyet [kulluk], bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

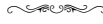
Demek şu beş vakit; her biri, birer inkılab-ı azîmin [büyük inkılabın] işarâtı [işaretleri] ve icraât-ı cesîme-i rabbâniyenin [Rabbimizin büyük, muhteşem icraatlarının] emârâtı [işaretleri] ve in'âmât-ı külliye-i ilâhiyenin alâmâtı [ilâhî küllî ihsanlarının alâmetleri] olduklarından, borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi, nihayet hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁹³

¹⁹² "(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) 'Ol!' der, o da olurur." (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En'âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; ...)

¹⁹³ "Sübhanısın yâ Rab! Sen'in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sen'sin." (Bakara Sûresi 2/32)

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِعِبَادِكَ لِيُعَلِّمَهُمْ كَيْفِيَّةَ مَعْرِفَتِكَ وَالْعُبُودِيَّةَ لَكَ،
وَمُعَرِّفًا لِكُنُوزِ أَسْمَائِكَ وَتَرْجَمَانًا لِآيَاتِ كِتَابِ كَائِنَاتِكَ، وَمِرَاةً بَعْبُودِيَّتِهِ لِحِمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ،
وَعَلَى إِلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، آمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا
أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ¹⁹⁴

وَأِنْ مِنْ شَيْءٍ. Namaz, fitratla, kâinatla bir nevi bütünleşme demektir. ¹⁹⁵“Hiçbir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” âyeti, *أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْخَرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ*, ¹⁹⁶“Bak- sana göklerde olan, yerde olan herkes, kanatlarını çarparak uçan dizi dizi kuşlar, hep Allah’ı tesbih ederler. Onlardan her biri kendi duasını ve tesbihini pek iyi bellemiştir. Allah onların yaptıklarını hakkıyla bilir.” âyeti ve benzer âyetler mevcudâtın ibadetlerinden haber vermektedir. İnsan da namaz kılmakla bu büyük cemaate katılmış ve onlarla bütünleşmiş olur.

Zaten Üstad Bediüzzaman Hazretleri Mektubat isimli eserinde Fâtîha’da geçen ¹⁹⁷إِيَّاكَ نَعْبُدُ ’yü izah ederken diyor ki:

Bir vakit ¹⁹⁸إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ’deki nun-u mütekellim-i maa’l-gayrı [çoğul birinci şahıs “nun”unu] düşündüm ve mütekellim-i vah- de sîgasından [tekil birinci şahıs olan أَعْبُدُ yani ibadet ederim’den] “na’büdü” [ibadet ederiz] sîgasına intikalin sebebinin kalbim aradı.

¹⁹⁴ “Allah’ım, kullarına Sen’i nasıl tanıyacıklarını ve Sana nasıl kulluk edeceklerini öğretmek ve isimlerinin hazinelerini tarif etmek üzere, kitab-ı kâinatının âyetlerinin tercümanı ve ubûdiyetiyle Sen’in cemâl-i rubûbiyetine bir ayna olarak gönderdiğin Zât’a, O’nun bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et! Bize, erkek-kadın bütün mü- minlere merhamet et! Rahmetine güveniyoruz, kabul buyur yâ Erhame’r-râhimin olan Rabbimiz!..”

¹⁹⁵ İsrâ Sûresi 17/44.

¹⁹⁶ Nur Sûresi 24/41.

¹⁹⁷ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz.” (Fâtîha Sûresi 1/5)

¹⁹⁸ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen’den medet umarız.” (Fâtîha Sûresi 1/5)

Birden, namazdaki cemaatin fazileti ve sırrı, o “nun”dan inkişaf etti. Gördüm ki; namaz kıldığım o Bayezid Câmii’ndeki cemaatle iştirakimi ve her biri benim bir nevi şefaatchim hükmüne ve kıraatımda [Kur’ân okurken] izhar ettiğim hükümlere ve davalara birer şahit ve birer müeyyit [birer teyitçi] gördüm. Nâkıs [noksan] ubûdiyetimi [kulluğumu], o cemaatin büyük ve kesretli ibadâtı [pek çok ibadetleri] içinde dergâh-ı ilâhîye [ilâhî huzura] takdime cesaret geldi. Birden bir perde daha inkişaf etti. Yani İstanbul’un bütün mescidleri ittisal peydâ etti [birleşti]. O şehir, o Bayezid Câmii hükmüne geçti. Birden, onların dualarına ve tasdiklerine mânen bir nevi mazhariyet hissettim. Onda dahi rûy-i zemin [yeryüzü] mescidinde, Kâbe-i Mükerrreme etrafında, dairevî [daire gibi] saflar içinde kendimi gördüm.¹⁹⁹ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedim. Benim bu kadar şefaatchilerim var, benim namazda söylediğim her bir sözü aynen söylüyorlar, tasdik ediyorlar. Madem hayalen bu perde açıldı; Kâbe-i Mükerrreme mihrap hükmüne geçti. Ben bu fırsattan istifade ederek o safları işhat edip [şahit tutup], tahiyâtta getirdiğim,²⁰⁰ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ olan imanın tercümanını mübarek Haceru’l-Esved’e tevdi edip [geçici olarak verip] emanet bırakıyorum derken, birden bir vaziyet daha açıldı. Gördüm ki; dahil olduğum cemaat, üç daireye ayrıldı:

Birinci Daire: Rûy-i zeminde müminler ve muvahhidindeki [Allah’ın birliğini kabul edenlerdeki] cemaat-i uzmâ [büyük cemaat].

İkinci Daire: Baktım, umum mevcudât, bir salât-ı kübrâda [büyük namazda], bir tesbihât-ı uzmâda [muazzam tesbihâtta], her tâife kendine mahsus salâvât ve tesbihât ile meşgul bir cemaat içindeyim. “Vezâif-i eşya” [eşyanın vazifeleri] tâbir edilen

¹⁹⁹ “Bütün hamdler, övgüler Âlemlerin Rabbi Allah’adır.” (Fâtiha Süresi 1/2)

²⁰⁰ “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilâh yoktur; yine şehadet ederim ki Hazreti Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah’ın resûlüdür.” (Müslim, *Salât* 60; Tirmizî, *Salât* 216; Ebû Dâvûd, *Salât* 178; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsneid* 1/292)

hidemât-ı meşhûde [görülen hizmetleri], onların ubûdiyetlerinin [kulluklarının] unvanlarıdır. O hâlde “Allahu Ekber” deyip hayretten başımı eğdim, nefsiime baktım:

Üçüncü Bir Daire: İçinde, hayret-engiz [hayret verici] zâhiren ve keyfiyeten küçük.. Hakikaten ve vazifeten ve kemmiyeten [sayı olarak] büyük bir küçük âlemi gördüm ki; zerrât-ı vücudiyemden [vücut zerrelerimden] tâ havâss-ı zâhiriyyeme [zâhirî duygularıma] kadar, tâife tâife vazife-i ubûdiyetle ve şükranıye ile meşgul bir cemaat gördüm. Bu dairede kalbimdeki latîfe-i rabbâniyem [vicdanım, gönlüm, kalbim], ²⁰¹ *إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ* o cemaat nâmına diyor. Nasıl, evvelki iki cemaatte de lisanım, o iki cemaat-i uzmâyı niyet ederek demişti.”²⁰²

İşte günün ayrı ayrı beş vaktinde fitratla beraber ibadetini şuurlu ve ihlâslı şekilde yapanlar, kâinatın âhengine uyan ve fitrîliğini koruyan bahtiyarlardır. Kutup yıldızlarına benzeyen bu bahtiyarlara alıcı gözle bakanlar da onların namazlarına vurulmuş onların sayesinde doğru yollarını bulmuşlardır.

Batılı bir mühtedi Müslüman oluş hikâyesini şu kısa ve anlamlı sözleriyle anlatmıştı: “Yolculuğum sırasında bir restorantta yemek yerken, dışarıda bir Müslüman’ın namaz kıldığını, fark ettim. Öyle derin bir hâli vardı ki, onun silüeti senelerce silinmeden hafızamda kaldı ve hep gözlerimin önüne geldi. Sonunda İslâmiyet’i araştırıp Müslüman oldum.”

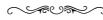
Bir zamanlar Vatikan’ın Paris görevlilerinden bir hanımefendi, İstanbul’da temiz niyetli insanlarımızın ezanla birlikte camilere şadırvanlara heyecanla yönelişlerine ve namaz kılışlarına şahit olmuş ve “Böyle mensupları bulunan bir din, semavî ve gerçek bir din olabilir.” diyerek, İslâmiyet’i kabul etmişti.

²⁰¹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen’den medet umarız.” (Fâtıha Sûresi 1/5)

²⁰² Mektubat (29. Mektup, Birinci Kısım) 443-444.

Bir arkadaşımız “Çocukluğumda Denizli’de Zafer gazozlarının sahibinin câmide namaz kılışına şahit olur da imrenirdim. Onun, Bediüzzaman Hazretleri’nin talebelerinden olup Risale-i Nurlar’ı okuduğunu öğrenince, ben de onları okuyup onun gibi olmak arzu ederdim. Cenâb-ı Hak da nasip etti.” demişti.

Denizli’de Berber Mehmet’le görüşmemiz sırasında bana şunları anlatmıştı: “Biz üç arkadaş Denizli Kabristanı’nda bulunan ilklerden mübarek bir gâzi zâtın harap olmuş türbesini tamir etmiştik. Bir gece rüyamda o zâtı gördüm. Üç arkadaş bizleri çağırıp ‘Gelin bakalım Mehdi’nin talebeleri sizleri yarıştıracagım.’ dedi. Yarışa başladık. Ben en öndeydim. Zafer gazozları sahibi Mehmet Bey ikinci idi. Namaza yeni başlamış marangoz arkadaş, bir adım bile ileriye gidememişti. O zât, bize şöyle dedi: ‘Berber Mehmet sen herkesten ileriye koştun ama birinci sen değilsin; öbür Mehmet... Marangoza dönüp ona da ‘Maalesef sen hiçbir mesafe alamadın.’ dedi. Gerçekten Mehmet kardeşimiz hiç önde görünmezdi ama ihlâs ile hepimizden ileride idi. Marangoz ise hiçbir mesafe kat edemedi.”

Yirmi Birinci Söz

(İki Makam'dır.)

Birinci Makam

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْفُوتًا²⁰³

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi:

“Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tembellik kulağıyla şeytandan aynı dersi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfûs-u emmârenin [daima kötü şeyleri arzulayan nefislerin] namına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: “Madem nefsim, emmâredir [daima kötü şeyleri arzulayan nefistir]. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.”

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkep [bilmediğinin de farkında olmama hâli] içinde, tembellik döşeginde, gaflet uykusunda söylediğin şu söze mukabil “Beş İkaz”ı benden işit.

²⁰³ “Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.” (Nisâ Sûresi 4/103)

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat'î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın?.. Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir [dünyada sonsuz kalacağını zannetmektedir]. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faydasız gidiyor. Elbette onun yirmi dörtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin [sonsuz hayatın] saadetine medâr [vesile] olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek; usanmak şöyle dursun, belki ciddî bir iştiyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İkinci İkaz

Ey şikem-perver [midesine düşkün] nefsim! Acaba her gün her gün ekmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Madem vermiyor; çünkü; ihtiyaç tekerrür ettiğinden [tekrarlandığından] usanç değil, belki telezüz ediyorsun [lezzet alıyorsun]. Öyle ise: Hâne-i cismimde [ev şeklinde olan bedenimde] senin arkadaşların olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayatı [hayat veren suyu] ve latîfe-i rabbâniyemin [vicdanımın, gönlümün, kalbimin] havâ-yı nesimini [hafif ve tatlı rüzgârını] cezb ve celbeden [kendine çeken] namaz dahi, seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürat [üzüntüler] ve elemlere maruz ve müptelâ ve nihayetsiz telezüzâta [lezzetlere] ve emellere meftun [âşık] ve pürsevda [sevgiyle dolu] bir kalbin kut [azık] ve kuvveti, her şeye kadir bir Rahîm-i Kerîm'in [engin merhamet ve keremin yegâne sahibi Allah'ın] kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i süratle [çok hızlı bir şekilde] vaveylâ-yı firâkı [ayrılık çığlığını] koparan giden, ekser mevcudatla alâkadar bir ruhun âb-ı hayâtı ise; her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâkî'nin [Kendisine ibadet edilen, başlangıcı, öncesi ve sonu olmayan Allah'ın], bir Mahbûb-u Sermedî'nin [yok olmayan, ölümsüz, ebedi sevgili Allah'ın] çeşme-i rahmetine [rahmet çeşmesine] namaz ile teveccüh etmekle [yönelmekle] içilebilir.

Evet, fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve Ezelî ve Ebedî bir Zât'ın âyinesi [aynası] olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur [şuurlu] bir sırr-ı insanî [ruh âlemiyle münasabette bulunan kalb], zînur [nurlu] bir latîfe-i rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulümâtli [karanlıklarla dolu] ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye [dünya meseleleri] içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi, bugün tasavvur edip [düşünmek] sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misalin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde, o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenâha gönderir, merkezi zayıflştırır. Hem sol cenahta [tarafıta] düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, “Ateş et!” emrini verir! Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr [darmadağınık] eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti [zorluğu, yükü], kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılap etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; madem gelmişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütur getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırarak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl [akıllı] isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve “Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî [yüce] bir hizmete sarf ediyorum.” de. O vakit senin acı bir füturun [usanman], tatlı bir gayrete inkılap eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi:** Tâat üstünde sabırdır. **Birisi:** Mâsiyetten [günaha karşı] sabırdır. **Diğeri:** Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne [mertçe] “*Yâ Sabûr!*” de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk’ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musibete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan.

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet [kulluk vazifesi] neticesiz midir, ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Hâlbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütursuz çalışırsın. Acaba, bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kût [azık] ve gınâ [zenginlik] ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıda ve ziya [ışık] ve her hâlde mahkemen olan Mahşer’de senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü’nde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü’l-vaad edebilir [sözünden dönebilir] o adama itimat edersin, fütursuz işlersin.

Acaba hulfü’l-vaad hakkında muhal olan bir Zât, cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye [sonsuz mutluluk, cennet] gibi bir hediye sana vaad etse.. pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse [kullansa], sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre [mas-kara] gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O’nu vaadinde ittiham [suçlasan] ve hediyesini istihfaf etsen [küçümsemen], pek şiddetli bir te’dibe [cezaya] ve dehşetli bir tâzibe [azaba] müstehak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en ağır işlerde fütursuz hizmet ettiğin hâlde, cehennem gibi bir haps-i ebedinin [sonsuz hapsin] havfı [korkusu], en hafif ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

Beşinci İkaz

Ey dünya-perest [dünyaya taparcasına düşkün olan] nefsim! Aca-ba ibadetteki füturun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviyeenin [gündelik meşguliyetlerinin] kesretinden midir [çokluğundan mıdır]? Veyahut derd-i maişetin [geçim sıkıntısının] meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? *Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun!*

Sen istidat cihetiyle bütün hayvanâtın [hayvanların] fevkinde [üstünde] olduğunu ve hayat-ı dünyeviyeenin levâzımâtını [gereklerini] tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen [asıl vazifen] hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı daime [daimî hayat] için sa'y etmektir [çalışmaktır]. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûlî bir sûrette karıştığın ve karıştırdığın malâyânî [faydasız] meşgalelerdir. En elzemini [lüzumlusunu] bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: “Zühal’in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır? Ve Amerika tavukları ne kadardır?” gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya, kozmografya ilminden ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!..

Eğer desen: “Beni namazdan ve ibadetten alıkoyan ve fütur veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarûrî işleridir.”

Öyle ise ben de sana derim ki: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: “Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona: “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak.” desen.. ne kadar divanece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa'yin semeresi [çalışmanın meyvesi], yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır [sınırlı] kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına,

kalbin teneffüsüne medâr [vesile] olan namaza sarf etsen; o vakit bereketli nafaka-yı dünyeviye [günlük veya aylık gelir] ile beraber, senin nafaka-yı uhreviyene [âhirete ait sevaplarına] ve zâd-ı âhiretine [âhîret azığına] ehemmiyetli bir menba olan, iki maden-i mânevî [mânevî maden] bulursun:

Birinci Maden: Bütün bağındaki²⁰⁴(Hâşiyec) yetiştirdiğin –çiçekli olsun, meyveli olsun– her nebâtın [bitkinin], her ağacın tesbihâtundan, güzel bir niyet ile, bir hisse alıyorsun.

İkinci Maden: Hem bu bağdan çıkan mahsulâtтан kim yese, –hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun– sana bir sadaka hükmüne geçer.²⁰⁵ Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzâk-ı Hakikî [rızkın gerçek sahibi Allah] nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve O'nun malını, O'nun mahlûkatına veren bir tevziat [dağıtım] memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak: Namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret [zarar] eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa'ye [çalışmaya] pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî [mânevî güç] temin eden o iki neticeden ve o iki madenden mahrum kalır, iflâs eder. Hatta ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütur gelir. “Neme lâzım.” der.. “Ben zaten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?” diyecek, kendini tembelleğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyade ibadetle beraber sa'y-i helâle [helâl kazanca] çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyade ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyade zahîre [azık] tedârik edeceğim.”

Elhâsıl: *Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin clinden çıktı. Yarın ise; senin clinde senet yok ki, ona mâliksin [sahipsin]. Öyle ise, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal [en azından] gününün bir saatini ihtiyat*

²⁰⁴(Hâşiyec) Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile beyan edilmiş.

²⁰⁵ Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Hiçbir Müslüman yoktur ki, bir ağaç diksın ve onun meyvesinden bir insan veya bir hayvan, yahut bir kuş yesin de, ona (bundan dolayı) sadaka (sevabı verilmiş) olmasın!” buyurmuşlardır. (Buhârî, Hars 1, Edeb 27; Müslim, Birr 52; Tirmizî, Ahkâm 40)

akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-yı uhreviye [âhîret sandığı, kumbarası] olan bir mescide veya bir seccâdeye at.

Hem bil ki; *her yeni gün sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümâtlı [karanlık-lı] ve perişan bir hâlde gider. Senin aleyhinde âlem-i misalde [mânevî sûret ve modellerin yansıdığı âlemde] şhadet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve amelîne tâbidir.*

Nasıl ki âyinende [aynanda] görünen muhteşem bir saray, âyinenin rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O âyine şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir; düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü [gibi]; sen kalbinle, aklınla, amelinde, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şhadet ettirebilirsin.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile, o âlemin Sâni-i Zülcelâl'ine [her şeyi sanatlı olarak yaradan Yüce Allah'ına] müteveccih [yönelmiş] olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder [nurlanır]. Âdetâ namazın bir elektrik lambası ve namaza niyetin, onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviyedeki [dünyanın allak bullaklığındaki] karmakarışık, perişanîyet içindeki tebeddülât [değişimler] ve harekât [hareketler], hikmetli bir intizam ve mânidar bir kitabet-i kudret [Cenâb-ı Hakk'ın kudretiyle yazdığı yazı] olduğunu gösterir.²⁰⁶ *أَنَّ نُورَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ* âyet-i pür-envârından [pırıl pırıl âyetinden] bir nuru, senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla [yansımasıyla] ışıklandırır. Senin lehinde nuraniyetle şhadet ettirir.

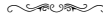
Sakin demc: “Benim namazım nerede.. şu hakikat-i namaz [bütün şartlarına uyularak kılınan ideal namaz] nerede!” Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder [tanıtır]. Fark

²⁰⁶ “Allah göklerin ve yerin nurudur.” (Nûr Sûresi 24/35)

yalnız icmâl [kısaca ifade etmek] ve tafsil [uzunca ifade etmek] ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âmînin [sıradan birinin] –velev hissetmezse– namazı, büyük bir velinin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikatten bir sırrı vardır –velev şuurun taallûk etmezse–. Fakat, derecâta [derecelere] göre inkişaf [ortaya çıkması] ve tenevvürü ayrı ayrıdır.

Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtîp [mertebeler] bulunur... Öyle de; namazın derecâtında da daha fazla merâtîp bulunabilir. Fakat bütün o merâtîpte, o hakikat-i nurâniyenin [nurlu hakikatin, namaz gerçeğinin] esası bulunur...

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ²⁰⁷

Üstad Hazretleri, Yirmi Birinci Söz'ün Birinci Makamı hakkında şöyle söylemektedir:

“Namazın o kadar güzel bir tarzda kıymetini ve fâidesini gösterir ki, en tembel ve en fâsık adama dahi namaza karşı bir iştiyak verir ve gayrete getirir.”

Üstad Hazretleri, yaşı büyük, cismi büyük ve rütbesi de büyük bir adamın kendisine “Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?” itirazına karşı, nefsinin de aynı sözleri söylediğini aslında, tembellik kulağı ile bu telkini şeytandan ders aldığını tesbit ederek, o zâtın o sözü bütün nefs-i emmâreler yani kötülükle emreden nefisler hesabına söylemiş olduğunu, nefsini ıslah etmeyenin de başkasını ıslah edemeyeceğini söyleyip önce nefsinden başlıyor...

Aslında öğüt ve nasihat verenlerin önce kendi nefislerini ikna etmeden başkalarını ikna etmelerinin mümkün olmayacağının

²⁰⁷ “Allah’ım! ‘Namaz dinin direğidir.’ (Tirmizî, *İmân* 8; İbn Mâce, *Fiten* 12) buyuran Resûlullah’a ve O’nun âl ve ashabına salât ve selâm cyle!..”

hükümünü de ortaya koyuyor. Onun için Risale-i Nurlar'da nefis ve şeytanla yaka-paça olmanın pek çok misalleri vardır. Meselâ “On Beşinci Söz’ün Zeyli”ndeki şeytanın itirazlarına cevap bunlardan birisidir. Mesnevî-i Nuriye’deki Katre Bahsi’nin girişinde:

“Malûmdur ki insan, hasbe’l-kader çok yollara sülûk eder [girer]. Ve o yolda çok musibet ve düşmanlara rast gelir. Bazen kurtulursa da bazen de boğulur. Ben de kader-i ilâhînin sevkiyle pek acıp bir yola girmiştım. Ve pek çok belâlara ve düşmanlara tesadüf ettim. Fakat acz ve fakrımı vesile yaparak Rabbime iltica ettim. İnâyet-i ezeliye beni Kur’ân’a teslim edip Kur’ân’ı bana muallim yaptı. İşte Kur’ân’dan aldığım dersler sayesinde o belâlardan halas olduğum [kurtulduğum] gibi nefis ve şeytan ile yaptığım muharebelerden de muzafferen kurtuldum. Bütün ehl-i dalâletin vekili olan nefis ve şeytanla ilk müsademe, *سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا* ²⁰⁸ *كَلِمَاتِهِ* kelimelerinde vuku buldu. Bu kelimelerin kalelerinde tahassun ederek [sığınarak] o düşmanlarla münakaşalara giriştim. Her bir kelimedede otuz defa meydan muharebesi vukua geldi. Bu risalede yazılan her bir kelime, her bir kayıt, kazandığım bir muzafferiye işaretidir. Bu risalede yazılan hakikatler, zıtlarına bir imkân-ı vehmî [bir şeyin kuruntuda olma ihtimali] kalmayacak derecede yazılmıştır. Uzun bir hakikate (delili ile beraber) bir kayıt veya bir sıfatla işaret yapılıyor...²⁰⁹(Hâşiye)” diyor.

Katre Risalesi’nin Zeyli”nde ise:

“Kezalik nefsin temerrüdünden de korkma. Çünkü benim nefsi emmârem bu risalenin satvetine dayanamayarak inkiyada mecbur

²⁰⁸ “Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Bütün hamdler, övgüler Allah’adır. Allah’tan (celle celâlihû) başka ilâh yoktur. Allah, büyük’tür. Hareket ve güç, ancak yüceler yücesi ve pek büyük olan Cenâb-ı Hakk’ın dilemesi ile olur.” (Buhârî, *Teheccüd* 21; Ebû Dâvûd, *salât* 135; Nesâî, *İftitah* 32; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/353)

²⁰⁹(Hâşiye) **İhtar:** Bu zamanın cereyanı, benim gibi çoklarını vehmî tehlikelere atmıştır. İnşallah, bu eser Allah’ın izniyle onları kurtaracak ümidindeyim.

olduğu gibi, şeytanım da ²¹⁰أَيْنَ الْمَفْرُءِ diye bağırdı. Sizin nefis ve şeytanlarınız benim nefis ve şeytanımdan daha âsi, daha tâğî, daha şakî değiller. (...) Kezalik bu risalelerin ibarelerindeki işkâl [zorluk] ve iğlâk [zor anlaşılabilirlik ve kapalılık], keyif için ihtiyârımdan çıkmış olduğunu zannetme. Çünkü bu risale, dehşetli bir zamanda nefsimin hücumuna karşı yapılan âni ve irticalî bir münakaşadır. Kelimeleri, o müthiş mücadele esnasında zihnimin eline geçen dikenli kelimelerdir. O ateşle nurun karıştıkları bir hengâmda [zamanda], başım dönmeye başlıyordu. Kâh yerde, kâh gökte, kâh minarenin dibinde, kâh minarenin şerefesinde kendimi görüyordum.” diyor.

Birinci İkaz’da Üstad Hazretleri, namaz konusunda şeytanın sinsî hilesinin esas sebebinin tevehhüm-ü ebediyet yani dünyada ebedî olarak kalacağını zannederek hiç ölümü hatıra getirmeme ve sorumluluklarını hiç düşünmeme olduğunu söylüyor. Böyle bir hile ve tuzağı Âdem Babamızla Havva Vâlidemize karşı hazırlamıştı. Kur’ân-ı Kerîm, hâdiseyi şöyle anlatır: “Ama şeytan ona vesvese verip: ‘Âdem!’ dedi, ‘İster misin sana ebediyet (ölümsüzlük) ağacını, zamanın geçmesiyle zeval bulmayan bir devlet ve saltanatı göstereyim?’ ` Derken ikisi de o ağacın meyvesinden yediler. Bunun üzerine edep yerlerinin açık olduğunu fark ettiler. Derhal cennet yapraklarıyla üstlerini örtmeye başladılar. Böylece Âdem, Rabbine karşı geldi de yanıldı.” (Tâhâ Sûresi 20/120-121) Yine şeytan, insanı dünyada ebedî kalma kuruntusu ile vurmaya çalışıyor. Hâlbuki her gün binlerce delil var ki, bu dünyada her canlı ölmeye mahkûmdur. Ebedî olarak burada kimse kalamayacaktır. Öyleyse 24 saatten en azından bir saatin mutlaka ebedî saadetin vesilesi olan namaz için ayrılması gerekmektedir. Kısacık bir ömre sahip olan insanın, tıpkı bir nehrin suları gibi hızlıca akan, tükenen ömrünün dakikalarından çok ehemmiyetli, güzel, hoş, rahat ve rahmet bir hizmete yani namaza vakit ayırmaması akılsızlık değil de nedir?

²¹⁰ “Şimdi nereye kaçacaksın?!”

İmandan sonra namaz geliyor. Müslüman olarak bizler namaza çok dikkat etmeliyiz. Zira kulun hesap gününde ilk defa sorguya çekileceği şey namazdır. Zina değil, içki değil, başka bir şey değil de öncelikli olarak namazdan sorulacak. Bundan diğer hususların önemsiz şeyler olduğu anlaşılmalı aksine namazın ehemmiyeti anlaşılmalıdır. “Namaz hesabını” verenlerin diğer hesaplarında kolaylık olacak ama “namaz hesabını” veremeyenlerin işi bitik olacaktır.

Bir insan namaz kılmıyorsa hayatının en büyük kayıp kuşağında yaşıyor demektir. Oruç, namaz kılmaktan daha kolay bir ibadettir. Hac da öyle. Hac, ruha ibadet neşvesi aşılarken, nefse de seyahat hazzını tattırır. Sahabe efendilerimiz, namaz kılmayana münafık nazarıyla bakardı. Ulema, namazın terk edilmesinin amelî münafıklık alâmeti olduğunu söylemektedir. Her gün ferdin şuurunun derinliğine göre beş defa namazla Allah’a arz-ı ubûdiyet etmesi onu çok yüceltir. Namaz deyip geçmemeli; namazdan geçen mümin, bir gün olur dinden de geçebilir.

İkinci İkaz’da Üstad Hazretleri, sehl-i mümteni sözlerle çok derin ve güzel hakikatleri ifade edip “Acaba her gün her gün ekmek yerisin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?” diye soruyor. Sonra da “Namazın kalb için ekmeğe benzer çok lüzumlu bir gıda; ruh için su gibi bir âb-ı hayat olduğunu; lâtife-i rabbâniye denilen çok ince ve hassas kalbî duygu için de hava gibi bir esinti ve bir nesîmi cezp ve celp ettiğini söylüyor. İsbetli ve anlaşılabilir bir benzetme yapıyor. Ayrıca kalb, ruh ve latife-i rabbaniyenin bazı özelliklerini de şöyle anlatıyor:

Nihayetsiz teessür ve elemlere maruz ve mübtelâ; nihayetsiz lezzetlere, emel ve arzulara meftûn ve sevda ile dolu bir “kalb”. İşte böyle bir kalbin azığı, gıdası, kuvveti ancak ve ancak, her şeye kudreti yeten Rahîm ve Kerîm bir Zât’ın (celle celâlühû) kapısını namazla ve niyazla çalmakla elde edilebilir.

Şu fânî dünyada çok hızlı şekilde ayrılık feryadını koparan giden, mevcudatın çoğu ile alâkadar olan bir “ruh”... İşte böyle bir

ruhun, âb-ı hayatı ise, her şeye bedel Bâkî bir Mâbud'un Ebedî bir Mahbub'un rahmet çeşmesine namaz ile yönelmekle, içilebilir.

Fitraten ebediliği isteyen ve ebed için yaratılan, Ezelî ve Ebedî bir Zât'ın (celle celâlühû) aynası olan ve nihaysiz derecede nâzik ve letâfetli bulunan şuurlu bir insanî sır, nurlu bir "latîfe-i rabbâniye"... İşte böyle ilâhî bir latîfe, şu katı, ezici ve sıkıntılı, geçici ve karanlık ve boğucu olan dünyevî ahval içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Madem insan, hem madde hem de ruh gibi maddî olmayan şeylerden meydana geliyor. Maddî varlığına ait ekmek, hava ve su gibi ihtiyaçları temin edilmeden maddî varlığı devam edemediği gibi mânevî varlığını teşkil eden "ruh", "gönül", "latîfeler", "sır", "hâfî" ve "ahfâ" gibi çok ince ve çok hassas cihetleri tatmin edilmeden de gerçek insanlığının devam etmesi mümkün değildir. Onun için namaz çok mühimdir.

Üçüncü İkaz'da Üstad Hazretleri, "Her gün, her gün namaz beşer defâ namaz kılmak" şeklindeki itirazdan, şeytanın nefis-i emmâreyi fişekleyip defteri kapatılmış geçmişe ve henüz daha gelmemiş olan geleceğe götürüp vehim ve kuruntularla bıkkınlık ve usanç duygusunu tahrik ederek namazdan vazgeçirmeye çalıştığını tesbit ediyor. Onun için gayet makul bir şekilde "Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün çekiyormuşçasına bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi, (hepsini toptan) bugün (yapacak ve çekecekmiş gibi) tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç akıl kârı mıdır?" diye soruyor. Kumandan temsili ile de meseleyi iyice gözümüzün önüne getiriyor. Buradaki temsilden hareketle bizim esas değerlendirmemiz gereken "merkez" yani bulunduğumuz anı iyi değerlendirmek olduğu sonucuna varıyor. Zira bize parça parça verilen sabır gücü, parça parça hayat ve ömür karelerimize gelen meşakkat ve sıkıntılara yetecek kadardır. O sabır gücünün bir kısmını geçmiş zamana bir kısmını da gelecek

zamana gönderirsek “bulduğumuz şu ana” karşı elimizde hiçbir sabır gücü kalmayacağından o andaki sıkıntı ve meşakkati aşamayıp, ümitsizliğe kapılıp, pes ederek mağlûp oluruz. Sonunda da şeytanın elinde oyuncak oluruz. Hakkından gelebilecekleri işleri bırakan, hatta intihara kalkışanların hepsi de şeytanın kurbanlarıdır. Tahsil gibi iyi işleri gözlerinde büyütüp vazgeçip câhil kalan insanlar da böyledir. Onların işte bu risalede anlatılan nasihatlar gibi öğütlere ihtiyaçları vardır.

Bir defasında Mehmet Ali Hocamız anlatmıştı: “İlkokulu bitirince merhum pederim beni hocasının vasiyetine uyararak hafız olmam için bir hocanın yanına götürdü. Ben çocuk anlayışıyla Kur’ân-ı Kerîm’e şöylece bir baktım. ‘Bu koskocaman mübarek kitap benim kafamın içine nasıl girer? Ben bunu kafama nasıl sokarım? Bu mümkün değil!..’ diyerek ağlamaya başladım. Akl-ı selim sahibi olan hocamız Allah razı olsun yanıma geldi. ‘Bak çok kolay! Şimdi bunu ben sana isbat edeceğim.’ dedi. Sonra ‘Her gün, sadece bir sayfa ezberleyeceksin. Şimdi git şu sayfayı ezberle gel.’ dedi. Ben de bir kenara çekilip kısa zamanda ezberleyip geldim. Bana ‘Çok güzel!.. Bak işte, bir saat bile sürmedi. Sen bunu yapacaksın!..’ dedi. Rahatladım ve Elhamdülillâh böyle böyle hafız oldum.” Şimdi bunları anlatan, Mehmet Ali Hocamız, şayet ümitsizliğe kapılıp, önündeki engeli Everest Tepesi gibi aşılmaz bir engel olarak görseydi hafız olamayacaktı...

Namaz konusunda şeytanın verdiği vehim ve kuruntular için Üstad Hazretleri ikna edici bir üslûp ile: “Geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete çevrilmiş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti keramete iltihak etmiş, meşakkati, sevaba inkılap etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devamı ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise, madem (henüz) gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak, fütür getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu bugün düşünüp bağırıp çağırarak gibi bir divaneliktir.” diyor. Ayrıca sabır çeşitleri üzerinde de duruyor. Birinci: İbadet ve taat için sabır. İkincisi:

Günah işlemek için sabır. Üçüncüsü: Belâ ve musibetlere karşı sabır... Bütün bunlar için hepsine yetecek kadar Cenâb-ı Hakk'ın verdiği üç sabrı sağa sola dağıtmadan bunlara sarf etmek gerekir. Bunun için de Cenâb-ı Hakk'ın "Sabûr" yani çok sabırlı mânâsına gelen ismini okumak gerektir. Cifrî değerine uygun olarak "Yâ Sabûr!" diye 298 defa okuyabiliriz. Yalnız bazıları "Yâ Sabır!" diyorlar. Cenâb-ı Hakk'ın "sabır" diye bir ismi yoktur. O sabretmekten sabır kelimesidir. Biz çok sabırlı mânâsına gelen Cenâb-ı Hakk'ın "Sabûr" ismini söyleyeceğiz.

Fethullah Gülen Hocaefendi, sabır çeşitlerini altıya çıkarmaktadır. O, sabredilen hususlar itibarıyla sabrın altı kısma ayrıldığını ifade etmektedir: "1. Allah'a kulluğun zorluklarına katlanma mânâsına ibadet ü tâate karşı sabır. 2. Günah yolunun nefse hoş gelmesine mukabil mâsiyet duygusuna karşı sabır. 3. Hakk'ın kaza ve kederine rıza göstermeyi de ihtiva eden semâvî ve arzî belâlara karşı sabır. 4. Dünyanın cazibedar güzellikleri karşısında yol-yön değiştirmeden Kur'ânî çizgiyi koruma adına sabır. 5. Zaman ve vakit isteyen işlerde, zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır. 6. Emre bağlılıktaki inceliği kavrayarak, ²¹¹ اِذْجَبِي fermanına kadar vuslat iştiyakına karşı sabır."²¹²

İmtihan yeri olan dünyada vakt-i merhûna saygılı olmak da bir ibadettir. Buna riayet etmemek ise günahdır. İslâm Dünyası'nda pek çokları "Daha ne kadar bekleyeceğiz!" deyip zamanın çıldırtıcılığına sabretmemiş ve bunun cezasını çok acı şekilde çekmişlerdir. Dünya çapındaki sömürgeciler ve onların piyonları bu hususu kollayıp tahrik ederek çok güzel gelişmeleri, daha hamken kesip, biçip, yok etmişlerdir/yok etmeye çalışmaktadırlar...

Dördüncü İkaz'da Üstad Hazretleri, namazı, dünya ve âhirette insana kazandırdıkları açısından ele alıyor. Çoğu zaman bir işte insana bıkkınlık ve usanç veren, onun ücret ve karşılığının az

²¹¹ "(Rabbine) dön!" (Fecr Sûresi 89/28)

²¹² Gülen, M. Fethullah, *Kalbin Zümrit Tapeleri*, 1/145.

olmasıdır. “Ne kazanıyorum ki, bu sıkıntıları çekeyim? Elime ne geçiyor ki bu zahmetlere değsin?” diye sorular sormaya başlayınca, insanda o işe karşı usanç ve bıkkınlık başlar. Hâlbuki namaz insan için şu dünya misafirhanesinde âciz ve fakir kalbine azık ve zenginliktir; mutlaka uğrayıp kalacağı kabrinde gıda ve ziyadır; her halde bir büyük mahkemenin kurulduğu Mahşer gününde elinde bir senettir ve beratına sebeptir; ister istemez üstünden geçilecek olan Sırat Köprüsü’nde nur ve buraktır. Şimdi bu kadar kazanç getiren namaz hiç neticesiz sayılır mı? Ücreti ve sevabı hiç az görülebilir mi?

Yukarıda zikredilen bu karşılıklar hiç olmasa bile Cenâb-ı Hak bizi, Kendisini tanımamız ve O’na ibadet etmemiz için yaratmış. Namaz kılmayanların Sakar Cehennemi’ne gideceği de âyette açıkca ifade edilmiş. “Hayatları günah hasadından ibaret inkârcı suçlular hakkında; (ve o suçlularla aralarında şu konuşma geçer): ﴿Nedir sizi cehennem çukuruna sürükleyen?﴾ ﴿Diğerleri, ‘Biz namaz kılanlardan değildik’, diye cevap verirler: ﴿Yoksullara yemek vermez, ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik. ﴿Bâtıl bataklığına dalanlarla birlikte biz de daldık. ﴿Hiç durmaz, Din Günü’nü yalanlardık. ﴿Derken, kaçınılması mümkün olmayan ölüm gerçeği geldi çattı. ﴿” (Müddessir Sûresi 74/41-47) Hâlâ kılmamak için bir mazerete sığınmaya imkan var mı? Onun için Üstad Hazretleri “Bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve hiç gevşeklik ve usanç göstermeden çalışırsın. (...) Bir adam sana büyük bir hediye vaad etse, günlerce çalıştırır. Hâlbuki sözünden dönebilir olan o adama itimat edersen, hiç fütur ve bıkkınlık getirmeden işlersin. Acaba vaadinden dönmesi imkânsız olan bir Zât, cennet gibi bir ücreti ve ebedî saadet gibi bir hediye-yi vaad etse, pek az bir zamanda, pek güzel bir vazifede seni istihdam etse, sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre (maskara) gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O’nu vaadinde itham ve hediyesini küçümseyip hafife alsan, pek şiddetli bir cezaya ve dehşetli bir azaba müstahak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada

hapsin korkusundan en ağır işlerde, hiç usanmadan ve hiç bıkmadan hizmet ettiğin hâlde, cehennem gibi ebedî bir hapsin korkusu, en hafif ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?” diyor... Beşinci İkaz'da Üstad Hazretleri, ikaz ve nasihatlarla kendisinden başladığı için belki de bütün nefs-i emmâreler hesabına “Ey dünya-perest nefsim! Acaba ibadetteki gevşekliğin ve namazdaki kusurun, dünyalık meşguliyetlerin çokluğundan mıdır? Veyahut geçim derdinin meşgalesiyle vakit bulamadığından mıdır? Acaba sırf dünya için mi yaratılmışsın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun?” diye soruyor.

Bir taraftan bakıyoruz insan ahsen-i takvim üzere en mükemmel kıvamda en güzel sûrette, istidat ve kabiliyetlerinin üstünlüğü ile bütün hayvanatın fevkinde yaratılmış. Öbür taraftan bir serçe kuşu bile kendi hayatına lâzım olan şeylerin kısa zamanda öğrenip elde ederken, insanın hayat kanunlarını öğrenmesi ve bunları kendisinin tedarik edebilecek hâle gelmesi için seneler geçmesi gerekiyor. Demek ki, insanın esas vazifesi hayvan gibi çabalamak değil. Bilâkis hakikî ve daimî bir hayat için çalışmaktır. O ebedî ve saadetli hayat ise, dünya hayatı ile karşılaştırıldığı zaman, o cennet hayatının bir saati dünyanın bin senelik mesut hayatından daha üstün ve daha zevkli. Bir de cemâl-i ilâhîyi seyretmek var ki, onun da bir saati, cennetin bin senelik keyif ve lezzetlerinden daha üstün bir zevk ve haz veriyor.

Şimdi gerçek böyle iken dünyevî meşgaleler denilen çoğu da doğrudan her insanı ilgilendirmeyen televizyon seyretme gibi şeylere dünya kadar vakit ayıran insanın, bunlardan başını kaldırıp, Allah'ın rızasını kazanmak için günde bir saatini namaza ayırması anlaşılır gibi değil.

Eğer buna rağmen “Canım beni namazdan ayıran şeyler öyle lüzumsuz işler değil, belki geçim derdinin mecburî ve zarurî işleridir.” diye yapılan itiraza verilen cevap da çok güzel!.. Evet, meselâ yüz kuruşluk bir gündelikle çalışırken biri gelip “Gel on dakika kadar bir vakit ayır da şurayı kaz. Yüz lira kıymetinde bir pırlanta

bulacaksın.” dese, sen hiç “Yok gelmem, çünkü on kuruş gündeliğimden kesilir.” der misin? Çünkü bu divanece bir bahâne olur.

İşte namaz da böyledir. Hatta çok daha kârlıdır. Dünyevî pırlantalarla, fânî saadetlerle ölçülmeyecek derecede ulvî, yüksek bir kazancı var ve en başta Allah’ın rızasını kazandıracak bir ibadet. Meselâ bağında çalışan bir insan eğer namaz kılmıyorsa, kazancı sadece dünyalık ve bereketsiz bir şey olacak. Hâlbuki, namaz için insan, teneffüs vaktini istirahat zamanını ayırınca, ruhu rahatlayacak, kalbi teneffüs edecek dünyevî nafakası ve kazancı bereketlenecek ve âhiret nafakasını da temin etmiş olacak.

Meselâ insan bir “Elhamdülillâh” dediğinde o bir anda bir cennet meyvesine dönüşüyor. Namazın da o âlemlere göre hoş ve güzel bir şekli var. Daha kabirde o yalnızlıkta, o karanlıkta güzel bir dost olarak yanına gelecek. “Sen kimsin?” diye sorunca “Ben, senin dünyada kıldığın namazınım.” diyecek. Mahşerde, mizanda amel-ler tartılırken yanında, Sıratı beraberinde olacak. Orada insanın yanında hiç kimse olmayacak. Hatta sâdık rüyalarda görüldüğüne göre birisi cehenneme girerken son anda birisinin gelip kolundan çekerek kurtardığını görür. O kendisini kurtaran kişiye “Kimsin?” diye sorunca “Ben, senin hep son anlara bıraktığın namazınım.” der. Onun için bu rüyadan sonra namazını hep vaktin evvelinde kılmaya çalışıyor. Çünkü son ana kadar rüyada bile olsa, çektiklerinin dayanılır gibi olmadığını anlıyor.

Ayrıca bağında çalışan namazlı insan orada yetişen çiçekli ve meyveli her bir ağacın tesbihâtından hissedar oluyor. “Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah’ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah’ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız.” (İsrâ Sûresi 17/44) âyet-i kerîmesinde de buyurulduğu gibi seviyesine göre kendi zikir ve tesbihini yapmayan hiçbir mahlûk yoktur. Ağaçların, çiçeklerin ve meyvelerin de tesbihatları vardır. İşte onların tesbihatlarından bir hisse ayrılır ve onları yetiştiren namazlı müminin amel defterine yazılır. Sonra o bağda yetiştirilen mahsulâtın kim

yese “Hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun.” orada çalışan namazlı kimseye bir sadaka hükmüne geçer. Sanki onlara sadaka vermiş gibi hasenât defterine sevap olarak kaydedilir. Bütün bunlar ne kadar güzel, ne kadar kârlı işler!

Aklı başında herkesin zor zamanları ve zor günleri için ayırdığı bir ihtiyat akçesi vardır. Sıkışıklığa düşünce bu ihtiyat paralarını çıkarıp kullanır. Öyle de insanın her gün yirmi dört saatin hiç olmazsa bir saatini âhireti için ihtiyat akçesi olarak ayırıp, geleceğinden asla şüphe edilmeyen o zor günlere ayırması gerekir.

Film kareleri gibi her bir insana her gün bir âlem uğrayıp gidiyor. Onun namazı yoksa, o filmler karanlık ve perişan hâlde gidiyor demektir. “Her insanın yazılmış ve yaşanmış kaderini boynuna doladık. Kıyamet Günü onunla ilgili bir kitap çıkarırız da, onu önünde açılmış bulur. ﴿Oku kitabını! Bugün sen, bizzat kendin hakkında hesap görücü olarak yetersin!﴾” (İsrâ Sûresi 17/13-14) denildiğinde zaten insan yaptıklarını sinema gibi görüp seyredecektir. “...’Vah bize!’ derler, ‘Bu nasıl bir defter ki, küçük büyük hiçbir işi, hiçbir sözü dışarıda bırakmadan, ne yapmış, ne söylemişsek bir bir kaydetmiş!’” (Kehf Sûresi 49) diyecektir. Bütün bunlar âyetlerin apaçık ifadeleriyle sabittir, kesindir.

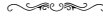
İnsan namaz kılınca kendisine bakan âlemi de nurlanır. Âdeta namaz, bir elektirik lambası gibi, namaza niyet, onun düğmesine dokunmak gibi olur. Hatta dünyadaki karmakarışık gibi gördüğümüz şeyler dahi perişan görüntüden kurtulur. Çünkü herkes âleme kendi iç dünyasının penceresinden seyredir. Meselâ, rüzgârın esmesiyle harekete geçen ağaç yapraklarını seyreden neşeli bir insan, onları, neşeden çoşan yaprakların hoş ve sevinçli nağmeleri gibi görüp değerlendirirken aynı anda onları seyreden oğlu vefat etmiş bir anne de, onları, rüzgârın elinde oyuncak ve kopup gitmeye hazır biçare zavallılar olarak görüp üzülür. “Başımda ayrılığın kavak yelleri esiyor!..” der. İşte namazsız insan kâinatı karmakarışık görürken; Allah’a itaatini namazı intizamlı tâdil-i erkânına

riayetle kılıp ortaya koyan mümin de her şeyin bu gizli intizamını ve itaatini yani bir nevi namaz kıldığını fark edip sezer: Meselâ, bitkiler yavaş yavaş fidan hâlimden ağaç hâline yükseliyor; sanki kıyama, ayağa kalkıyor. Bir müddet kıyamdan sonra vakit geliyor, rukûa gider gibi eğilmeye başlıyor. Sonra sararıp soluyor ve secdeye gider gibi toprağa karışıyorlar. İnsan, bebeklikten çocukluktan dinçliğe doğru kıyama oradan ihtiyarlığa doğru rukûa, oradan secdeye kapanır gibi kabre gidiyor. Güneş sabahleyin yavaş yavaş kıyama yükseliyor. Öğleden sonra rukûa meylediyor. Akşamleyin de secde eder gibi batıp gidiyor. Hatta hislerimiz önce kabarıp kıyama kalkıyor. Bir müddet sonra sönmeye başlayıp âdeta rukûa gidiyor. Sonra da tamamen sönüp secdeye kapanıyor gibi bir vaziyet gösteriyor. Devletler ve büyük imparatorluklar bile önce kuruluş devriyle yavaş yavaş ayağa kalkıyor. Yükselme devriyle kıyamdan zirveye ulaşıyor. Sonra duraklama devriyle rukûa niyetleniyor. Gerileme başlıyor. Yıkılma döneminde de rukûdan secdeye gidip sona eriyor. Denebilir ki her şey bir nevi Allah karşısında ister istemez namaz ibadetinin rukûnlarını intizam içinde yaşıyor. Ama namaz kılmayanların bunu sezmesi mümkün değildir.

Şeytanın hile, tuzak ve taktikleri çok değişiktir. Mühim olan şeytan için insanlığa düşmanlık, zarar verme ve zarara uğratmadır. Bazan ne tutturabilirse kâr sayar. Bazan hayır yapıyor gibi davranıp daha büyük hayırları önler. Menkibe olarak anlatılır: Bir gün güneş doğmaya yakın uykuya dalmış bir sahabinin kapısını çalıp sabah namazını kaçırmamasını önlemiş. Şeytanın yapacağı hayırlar cinsinden bir davranış olmadığı için sahabe sebebini sormuş. Şeytan demiş ki: “Daha önce gafletine gelip bir sabah namazı kaçırmıştın. Ona öyle üzüldün, tevbe ve istiğfar ettin ki pek çok günahkârlara sevabı dağıtılsaydı onları cennete sokardı. Yine öyle bir şey olur diye seni uyandırmak zorunda kaldım.”

Önce müminleri namazdan soğutmak için uğraşır. Olmazsa kazaya bıraktırmaya çalışır. Olmazsa, geç kılmaları için işler çıkarır. Bunlara muvaffak olmazsa namazda vesvese verir: “Zaten kafan başka

verde. Böyle ibadet de olmaz ki kılmasan daha iyi değil mi? İnsan kılmişken büyük velilerin kıldığı namaz gibi kılmalı. Vazgeç böyle namaz kılmaktan!” der. Onun için Üstad Hazretleri bu meselenin sonundaki “Benim namazım nerede, gerçek namaz nerede?” şeklindeki bir soruya şöyle cevap veriyor: “Bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını bütün vasıfları ve özellikleriyle ifade eder. Fark yalnız kısalık ve tafsilâttadır. Çünkü ağaçta bulunan her şeyin küçük bir numûnesi onun çekirdeğinde vardır. İşte bizim gibi sıradan birinin namazı, güzelliklerini, inceliklerini ve derinliklerini hissetmesek bile büyük bir velinin kemâl derecedeki namazı gibi, şu nurdan bir hissesi, şu hakikatten bir sırrı vardır. Şuurunda olmasak da namazın derecelerine göre inkişafı, nur ve feyiz vermesi farklı olabilir. Nasıl ki hurmanın, bir hurma çekirdeğinden tutun da tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar, ne kadar mertebeleri bulunuyor. Öyle de namazın derecelerinde de daha fazla mertebeler bulunabilir. Fakat bütün o mertebelerde, o nurânî hakikatin esası bulunur.

Hâtime [On Dördüncü Söz'den]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُزُورِ²¹³

(Gafil Kafaya Bir Tokmak ve Bir Ders-i İbrettir.)

Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup, dünyaya talip bedbaht nefsim! Bilir misin neye benzersin? Deve kuşuna: Avcıyı görür, uçamıyor.. başını kuma sokuyor, tâ avcı onu görmesin.. koca gövdesi dışarda, avcı görür. Yalnız o, gözünü kum içinde kapamış görmez.

Ey nefis! Şu temsile bak, gör; nasıl dünyaya hasr-ı nazar [dikkatini yoğunlaştırıp], aziz bir lezzeti elîm bir eleme kalbeder [dönüştürür].

Meselâ şu karyede [köyde] (yani Barla'da) iki adam bulunur. Biri-sinin yüzde doksan dokuz ahababı [sevdikleri, dostları] İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız bir tek burada kalmış, o dahi oraya gidecek. Bunun için şu adam İstanbul'a müştâktır [isteklidir], orayı düşünür, ahbaba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse: "Oraya git!" sevinip gülererek gider.

İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler. Bir kısmı mahvolmuşlar. Bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler zanneder. Şu bîçare adam ise, bütün onlara bedel yalnız bir misafire ünsiyet edip [alışıp, dost olup]

²¹³ "Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici bir zevkten başka bir şey değildir." (Âl-i İmran Sûresi 3/185)

teselli bulmak ister. Onunla o elîm âlâm-ı firâkı [ayrılık elemelerini] kapamak ister.

Ey nefis! Başta Habîbullah [Allah'ın en sevgili kulu Peygamber Efendimiz], bütün ahbabın kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir-iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme! Merdâne [mertçe] kabre bak, dinle, ne talep eder! Erkekçesine ölümün yüzüne gül, bak, ne ister! Sakın gafil olup ikinci adama benzeme!

Ey nefsim! Deme: “Zaman değişmiş, asır başkalaşmış, herkes dünyaya dalmış, hayata perestîş eder, derd-i maîşetle [geçim sıkıntısıyla] sarhoştur.” Çünkü ölüm değişmiyor, firâk bekâya kalbolup başkalaşmıyor. Acz-i beşerî [insanın güçsüzlüğü], fakr-ı insanî [insanoğlunun ihtiyacı, fakirliği] değişmiyor, ziyâdeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sürat peydâ ediyor [hızlanıyor].

Hem deme: “Ben de herkes gibiyim.” Çünkü; herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder. Herkesle musibette beraber olmak demek olan teselli ise, kabrin öbür tarafında pek esassızdır.

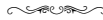
Hem kendini başıboş zannetme! Zira, şu misafirhâne-i dünyada nazar-ı hikmetle [hikmet açısından] baksan hiçbir şeyi nizamsız, gayesiz göremezsin. Nasıl sen nizamsız, gayesiz kalabilirsin? Zelzele gibi vâkalar [olaylar] olan şu hâdisât-ı kevnîye [tabiattaki hâdiseler], tesadüf oyuncuğu değiller.

Meselâ zemine nebatât ve hayvanât envâından [bitki ve hayvan türlerinden] giydirilen birbiri üstünde, birbiri içinde, gayet muntazam [düzenli] ve gayet münakkaş [nakışlı, işlemeli] gömlekler, baştan aşığıya kadar gayelerle, hikmetlerle müzeyyen [süslü], mücehhez [donatılmış] olduklarını gördüğün ve gayet âlî [yüce] gayeler içinde kemâl-i intizam [mükemmel düzen] ile meczup [kendinden geçmiş] mevlevî gibi devredip döndürmesini bildiğin hâlde, nasıl oluyor ki, küre-i arzın [dünyanın]; benâdemden [insanoğlundan], bâhusus [özellikle] ehl-i imandan [müminlerden] beğenmediği bir kısım etvâr-ı gafletin [gafletten kaynaklanan tutum ve davranışların] sıklet-i mâneviyesinden

[mânevî ağırlığından], omuz silkmeye benzeyen zelzele gibi²¹⁴(Hâşiye) mevt-âlûd [ölümle iç içe] hâdisât-ı hayatiyesini [hayata ait hâdiselerini] –bir mühlidin [dinsizin] neşrettiği gibi– gayesiz, tesâdüfî zannederek bütün musîbetzedelerin [felâkete uğramışların] elîm zâyiâtını [kayıplarını] bedelsiz, hebâen-mensûr [boşu boşuna gitmiş] gösterip müt-hiş bir yeise [ümitsizliğe] atarlar. Hem büyük bir hata, hem büyük bir zulüm ederler.

Belki öyle hâdiseler bir Hakîm-i Rahîm'in [her şeyi yerli yerince yapan, sonsuz rahmet sahibi Allah'ın] emriyle, ehl-i imanın fânî malını, sadaka hükmüne çevirip ibkâ etmektir [ebedî kılmaktır] ve küfrân-ı nimetten [nimete karşı nankörlükten] gelen günahlara keffârettir [günahların affi için verilen sadakadır].

Nasıl ki bir gün gelecek, şu musahhar [insana boyun eğmiş] zemin; yüzünün ziyneti olan âsâr-ı beşeriye [insanların yaptığı eserleri] şirk-âlûd [şirke bulaşmış], şükürsüz görüp, çirkin bulur. Hâlık'ın [Yaradan'ın] emriyle, büyük bir zelzele ile bütün yüzünü siler, temizler. Allah'ın emriyle ehl-i şirki [Cenâb-ı Hakk'a eş, ortak koşanları] cehenne-me döker, ehl-i şükre [şükredenlere]: “Haydi, cennete buyurun.” der.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, Fihrist'te On Dördüncü Söz'ün Hâtimesi hakkında şöyle demektedir:

“Gafil kafaya bir tokmak ve bir ders-i ibrettir. Âhırinde, nefs-i emmâreye müessir [tesirli] bir sille-i ikaz [ikaz tokadı] var. Nefse esir olan onu okusa ve kabul etse, esâretten kurtulur.”

Üstad Hazretleri, Mesnevî-i Nuriye'de diyor ki:

“Senin gözünde bu hayatı güzelleştiren şeyi geçmişteki büyük zâtlar gibi hidâyet yıldızlarının dünya aynasında ışıldayan tim-salleridir. Bunun sırrı şudur ki: Gelecek zaman, geçmiş zamanın aynasıdır. Mâzi, mânâsiyla berzaha iltihak ederken, suretini ve

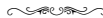
²¹⁴(Hâşiye) İzmir'in zelzelesi münasebetiyle yazılmıştır.

dünyasını istikbalin aynasına, tarihe ve insanların zihinlerine bırakır. O büyük zâtların muhabbeti sebebiyle senin dünyayı sevmen şu kimsenin durumuna benzer ki, yolu üzerinde büyük bir aynaya rast geliyor, onda doğu tarafına giden arkadaş ve dostlarının timsallerini görüyor. Fakat onlara aynada baktığı için onlar sanki batı tarafına gidiyormuş gibi görünüyor. Onun için o adam doğudan ürüyor ve hızlı adımlarla batıya doğru yöneliyor. Eğer senin yüzünden de gaflet perdesi kalkacak olsa, ıssız ve susuz çöllerde lezzete ve tatlı suya değil, seraba ve azaba doğru koşmakta olduğunu göreceksin.”²¹⁵

Bütün dostları, köyünden İstanbul gibi güzel bir şehre giden kişinin de yapacağı yine İstanbul’a gitmek olacaktır. Çünkü o dostların ve sevdiklerinin içinde Hazreti Muhammed (aleyhissalâtu vesselâm) gibi İki Cihan Serveri Habibullah da vardır. Onun için Üstad Hazretleri yine Mesnevî-i Nuriye’de şöyle demektedir:

“Kabir, âhret âlemine açılmış bir kapıdır. Arka ciheti rahmettir, ön ciheti ise azaptır. Bütün dost ve sevgililer o kapının arka cihetinde duruyorlar. Senin de onlara iltihak zamanın gelmedi mi? Ve onlara gidip onları ziyaret etmeye ihtiyakın yok mudur? Evet vakit yaklaştı. Dünya kazuratından [pisliklerinden] temizlenmek üzere bir gusül lâzımdır. Yoksa onlar istikzar [iğrenmek] ile ikrah edeceklerdir.

Eğer ‘İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farukî bugün Hindistan’da hayattadır.’ diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh İncil’de ‘Ahmed’, Tevrat’ta ‘Ahyed’ Kur’ân’da ‘Muhammed’ ismiyle müsemma, [isimlendirilen] İki Cihanın Güneşi, kabrin arka tarafında milyonlarca Farukî Ahmedler ile muhat olarak sâkindir. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz? Geri kalmak hatadır.”²¹⁶

²¹⁵ Bkz.: Mesnevî-i Nuriye (Zeylül-Habbe), s.123.

²¹⁶ Mesnevî-i Nuriye (Habbe), s.117.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ الَّذِي
جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ
الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ²¹⁷

Yani, “Ey insanlar! Sizi ve sizden evvelkileri yaratan Rabbinize ibadet ediniz ki, takvâ mertebesine vâsıl olasınız. ۝ Ve yine Rabbinize ibadet ediniz ki, arzı size döşek, semâyı binanıza dam yapmış ve semâdan suları indirmiş ki, sizlere rızık olmak üzere yerden meyve vesair gıdaları çıkartsın. Öyleyse, Allah’a misil ve şerik yapmayınız. Bilirsiniz ki, Allah’tan başka mâbud ve hâlıkınız yoktur.”

Mukaddime

Akaidî ve imanî hükümleri kavî ve sabit kılmakla meleke hâline getiren, ancak ibadettir. Evet, Allah’ın emirlerini yapmaktan ve nehiylerinden sakınmaktan ibaret olan ibadetle, vicdanî ve akli olan imanî hükümler terbiye ve takviye edilmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. Bu hâle, Âlem-i İslâm’ın hâl-i hazırdaki vaziyeti şahittir.

Ve kezâ, ibadet, dünya ve âhîret saadetlerine vesile olduğu gibi, meâş ve meâda, yani dünya ve âhîret işlerini tanzime sebeptir ve şahsî ve nev’î kemâlâta vasıttır ve Hâlık [Yaradan] ile abd [kul] arasında pek yüksek bir nisbet ve şerefli bir rabitadır [bağdır].

İbadetin dünya saadetine vesile olduğunu izah eden cihetler

Birisi: İnsan, bütün hayvanlardan mümtaz ve müstesna olarak, acîp ve latîf bir mizaçla yaratılmıştır. O mizaç yüzünden, insanda çeşit çeşit meyiller, arzular meydana gelmiştir. Meselâ, insan, en müntehap

²¹⁷ Bakara Sûresi 2/21-22.

[seçilmiş] şeyleri ister, en güzel şeylere meyleder, ziynetli şeyleri arzu eder, insaniyete lâıyk bir maişet ve bir şerefle yaşamak ister.

Şu meyillerin iktizası üzerine, yiyecek, giyecek vesair hâcetlerini istediği gibi, güzel bir şekilde tedarikinde çok sanatlara ihtiyacı vardır. O sanatlara vukufu olmadığından, ebnâ-yı cinsiyle [diğer insanlarla] teşrik-i mesai etmeye [iş birliğine, birlikte çalışmaya] mecbur olur ki, her birisi, semere-i sa'yiyle [çalışma neticesi elde edilen faydayla, kârla] arkadaşına mübadele [değiştirmek, değış tokuş] sûretiyle yardımda bulunsun ve bu sayede ihtiyaçlarını tesviye edebilsinler [düzenleyebilsinler].

Fakat insandaki “kuvve-i şeheviye” [şehvet duygusu], “kuvve-i gadabiye” [öfke duygusu], “kuvve-i akliye” [akıl kuvveti] Sâni [sanatlı, estetik ölçülerle yapan Yüce Yaradan] tarafından tahdit edilmediğinden ve insanın cüz-ü ihtiyârîsiyle [insanın küçücük iradesiyle] terakkisini temin etmek için bu kuvvetler başıboş bırakıldığından, muamelâtta [muamelelerde, davranışlarda] zulüm ve tecavüzler vukua gelir. Bu tecavüzleri önlemek için, cemaat-i insaniye [insan topluluğu], çalışmalarının semerelerini [meyvelerini] mübadele etmekte adalete muhtaçtır.

Lâkin her ferdin akılı, adaleti idrakten âciz olduğundan, küllî [kapsamlı] bir akla ihtiyaç vardır ki, fertler, o küllî akıldan istifade etsinler. Öyle küllî bir akıl da ancak kanun şeklinde olur. Öyle bir kanun, ancak şeriattır.

Sonra, o şeriatin tesirini, icrasını, tatbikini temin edecek bir merci, bir sahip lâzımdır. O merci ve o sahip de ancak peygamberdir.

Peygamber olan zâtın da, zâhiren ve bâtinen [görünüşe göre ve içi itibarıyla] halka olan hâkimiyetini devam ettirmek için, maddî ve mânevî bir ulviyete [yüceliğe] ve bir imtiyaza [ayrıcalığa, üstünlüğe] ihtiyacı olduğu gibi, Hâlık ile olan derece-i münasebet ve alâkasını [münasebet ve alâka derecesini] göstermek için de bir delile ihtiyacı vardır. Böyle bir delil de ancak mu'cizelerdir.

Sonra, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine ve nehiyelerine itaat ve inkiyadı [boyun eğmeyi] tesis ve temin etmek için, Sâni'in azametini zihinlerde tesbit etmeye ihtiyaç vardır. Bu tesbit de, ancak akaid ile, yani ahkâm-ı imaniyenin [iman hükümlerinin] tecellisiyle olur. İmanî hükümlerin takviye ve inkişaf ettirilmesi, ancak tekrarlar teceddüd eden [yenilenen] ibadet ile olur.

İkincisi: İbadet, fikirleri Sâni-i Hakîm'e [daima hikmetle, her şeyi yerli yerince Yaradan Allah'a] çevirtirmek içindir. Abdin Sâni-i Hakîm'e olan teveccühü, itaat ve inkiyadını [boyun eğmeyi] intaç eder [netice verir]. İtaat ve inkiyad ise, abdi intizam-ı ekmel [en mükemmel düzen] altına idhal eder [girdirir]. Abdin intizam altına girmesiyle ve nizama ittibâ etmesiyle [uymasıyla], hikmetin sırrı tahakkuk eder. Hikmet ise, kâinat sayfalarında parlayan sanat nakışlarıyla tebarüz eder [belli olur, görünür].

Üçüncüsü: İnsan, santral gibi, bütün hilkatın nizamlarına [yaratılışın temel nizamlarına] ve fitratin kanunlarına ve kâinattaki nevâmis-i ilâhiyenin [ilâhî kanunların] şualarına bir merkezdir. Binâenaleyh, insanın, o kanunlara intisap ve irtibat etmesi ve o namusların eteklerine yapışıp temessük etmesi [tutunması] lâzımdır ki, umumî cereyanı temin etsin. Ve tabakât-ı âlemde [âlemdeki tabakalarda] deveran eden [dönen] dolapların hareketlerine muhalefetle o dolapların çarkları altında ezilmesin. Bu da, ancak o emir ve nevâhîden [yasaklardan] ibaret olan ibadet ile olur.

Dördüncüsü: Emirleri imtisâl [yerine getirmek], nehiyelerden içtinap etmek [sakınmak] sayesinde, bir fert, heyet-i içtimaiyede [toplum düzeninde] çok mertebeler ile nisbet peydâ eder ve alâkadar olur. Bilhassa ahkâm-ı diniye [dinin hükümleri] ve mesâlih-i umumiye [umumun maslahatları] hususunda, bir fert, bir nevi hükmüne geçer. Yani, pek çok hukuklar [haklar], haysiyetler, irşadlar, tâlimler, ıslahlar gibi vazifeler, bir şahsa yüklenir. Eğer o emri imtisâl [emri yerine getiren], nevâhîden içtinap eden [yasaklardan kaçınan] o şahıs olmasa, o vazifeler tamamen pâyimâl olur [çığnenir, ayaklar altına alınır].

Beşincisi: İnsan, İslâmiyet sayesinde, ibadet sâikasıyla [vesilesiyle, sebebiyle] bütün Müslümanlara karşı sabit bir münasebet peydâ eder ve kavî [kuvvetli] bir irtibat ve bağıllık elde eder. Bunlar ise, sarsılmaz bir uhuvvete [kardeşliğe], hakikî bir muhabbete sebep olur. Zaten heyet-i içtimaiyenin [toplum düzeninin] kemâlîne [olgunlaşmasına, mükemmelleşmesine] ve terakkisine ilk ve en birinci basamaklar, uhuvvet ile muhabbettir.

İbadetin şahsî kemâlâta sebep olduğunun izahı

İnsan, cismen küçük, zayıf ve âciz olmakla beraber, hayvanâtta [hayvanlardan] addedildiği [sayıldığı] hâlde, pek yüksek bir ruhu taşıyor. Ve pek büyük bir istidada mâliktir. Ve hasredilmeyecek [sınırlanamayacak] derecede meyilleri vardır. Ve gayr-i mütenahi [sonsuz] emeller sahibidir ve addedilemez [sayılamayacak] fikirleri vardır. Ve gayr-i mahdut [sınırsız] şehviye ve gadabiye gibi kuvveleri [şehvet ve öfke duyguları] vardır. Ve öyle acaip bir yaratılışı vardır ki, sanki bütün envâ [nevilere] ve âlemlere fihriste olarak yaratılmıştır.

İşte, böyle bir insanın o yüksek ruhunu inbisat ettiren [genişleten], ibadettir.

İstidatlarını inkişaf ettiren, ibadettir.

Meyillerini temyiz ve tenzih ettiren, ibadettir.

Emellerini tahakkuk ettiren, ibadettir.

Fikirlerini tevsî [genişleten] ve intizam altına alan, ibadettir.

Şehviye ve gadabiye kuvvelerini had altına alan, ibadettir.

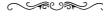
Zâhirî ve bâtinî [görünen ve görünmeyen] uzuvlarını ve duygularını kirleten tabiat paslarını izale eden, ibadettir.

İnsanı, mukadder olan kemâlâtına yetiştiren, ibadettir.

Abd ile Mâbud arasında en yüksek ve en latîf olan nisbet, ancak ibadettir.

Evet kemâlât-ı beşeriyenin [insanlığa ait fazilet ve erdemlerin] en yükseği, şu nisbet ve münasebettir.

İhtar: İbadetin ruhu, ihlâstır. İhlâs ise, yapılan ibadetin yalnız emredildiği için yapılmasıdır. Eğer başka bir hikmet ve bir fayda ibadete illet gösterilse, o ibadet bâtıldır [yanlıştır, gerçek dışıdır]. Faydalar, hikmetler yalnız müreccih [tercih ettirici] olabilirler, illet olamazlar.

İşarâtü'l-İcâz Tefsiri'nde, "Ey insanlar! Hem sizi hem de sizden önceki insanları yaratan Rabbinize ibadet ediniz. Böyle yapmakla her türlü zarardan korunmayı ümit edebilirsiniz. O Rabbinize (ibadet ediniz) ki, yeryüzünü size bir döşek, göğü de bir kubbe yaptı. Gökten yağmur indirip, onunla size rızık olarak çeşitli mahsulleri çıkardı. Öyleyse siz gerçeği bilip dururken sakın Rabbinize eş koşmayın." (Bakara Sûresi 2/21-22) âyetlerinin izahında Mukaddime'de "İmana ait hükümleri köklü ve sabit kılmakla hâl ve meleke hâline getiren, ibadettir. Zira ibadet vicdanî ve aklî meseleleri beslemez ve terbiye etmezse, eserleri ve tesirleri zayıf kalır. İslâm Âlemi'nin şimdiki hâli de buna şahittir." deniliyor. Cenâb-ı Hak, ilk insan ilk peygamber Hazreti Âdem'den (aleyhisselâm) itibaren dünya ve âhîret saadetimiz için emir ve nehiyeler hâlinde prensipler göndermiştir. Bunlar ne kadar güzel olursa olsunlar yaşanıp hayata geçirilmezlerse hiçbir faydaları olmaz. Onun için ibadet ile onları gönderen, her an görüp gözeten ve hesap soracağını beyan eden Cenâb-ı Hakk'ın devamlı olarak hatırlanması gerekir. Böylece O'nun sevgi ve korkusu vicdanların derinliklerinden kullanırın hareketlerine yön verecektir. Kalblerdeki bu saygı, polis gibi yasakçılara ihtiyaç duymadan, doğru yoldan sapmadan ilerlemeyi sağlayacaktır.

İbadetin dünya saadetine vesile olduğunu izah eden cihetlerden:

Birincisi: İnsanlar ahsen-i takvim üzere diğer bütün varlıklardan üstün, müstesna ve en güzel şekilde yaratılmışlardır. Bu sebeple, giyim, kuşam, yeme, içme ve yaşayışta, insanlığa lâıyk bir tarzı benimserler. En seçkin şeyleri isterler, en güzel şeylere meylederler, ziynetli şeyleri arzu ederler; insaniyete yakışır bir geçimle ve şerefle yaşamak isterler. Fakat bütün bunları insanın tek başına

yaşayarak gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bütün bunlar için pek çok meslekleri bilmek ve icra etmek gerekir. Hâlbuki hayvanlar böyle değildir. Meselâ elbiseleri fitrî olarak doğuştan üzerlerindedir. Zevk konusunda insan derecesinde olmadıkları için yiyecekleri öğütmeye, pişirmeye, yağını, tuzunu ve şekerini ayarlamaya ihtiyaçları yoktur. Gerek sanat ve estetik yönünden olsun, gerekse kâinatı anlama merakı yönünden olsun, ilim, fen ve sanat açısından onları alâkadar eden bir şey yoktur. Hâlbuki insanın pek çok bilgiye, maharet ve sanata ihtiyacı vardır. Onun için her insan, diğer insanlara muhtaçtır. Bu bakımdan deniliyor ki: “İnsan fitraten, yaradılıştan medenîdir.” Yani toplu hâlde yaşamak mecburiyetindedir. Böylece herkes, ihtiyaçlarını, insaniyete lâıyk ve duygularına ve onuruna yaraşır şekilde elde edebilir. Yani iş bölümü hâlinde her biri kendi meslek ve işinden elde ettiği kazançla karşılıklı mübadele usûlü ile birbirlerinin yaptıklarından faydalanır. Ama öbür taraftan insanların, şehvet, gazap ve akî kuvvet ve duyguları bir değildir. Cemiyet içinde, hem çok akıllı, hem zekâsı kıt, hem çok kurnaz, hem safdil, hem zayıf hem güçlü kuvvetli insanlar vardır. Böyle olunca da çok haksızlıklar olabilir. Bu zulüm ve tecavüzleri önleyebilmek için adalete ihtiyaç vardır. Bunun da kanun şeklinde olması gerekir. Kanunlar ne kadar mükemmel olursa olsun, hatta altınla duvarlara yazılmış olsunlar, eğer tatbik edilmezlerse hiçbir değerleri olmaz. Hâlbuki çoğu zaman, hırslar menfaatler, kinler ve intikam duyguları, insanları haddini aşmaya, kanunları çiğnemeye sürükleyebilir. Kanunları çiğneyenleri hiç kimsenin göremeyeceği yerlerde, kanun adamlarının suçluların yakasına yapışamayacakları mekânlarda ve durumlarda, insanları yanlış davranmaktan ve suç işlemekten koruyacak bir sisteme ihtiyaç vardır. Evet herkesin peşine bir polis takamayacağımıza göre, Allah'ın büyüklüğünü ve bir gün mutlaka hepimizi yaptıklarımızdan hesaba çekeceğini, iyilere ve iyiliklere mükâfat, kötülere ve kötülöklere de ceza vereceğini kalb ve kafalara yerleştirmek zorundayız. Bu ise imanî ve itikadî hükümlerin takviye edilip geliştirilmesiyle mümkün olur. Bu da

ancak ibadetlerle olur. Çünkü imanî hükümleri kuvvetlendirip sabit bir alışkanlık hâline getiren ancak ibadettir.

İkincisi: İbadet, fikirleri Allah'a çevirmek içindir. Kulun Allah'a yönelişi O'na itaatini netice verir. Allah'a itaat ve hikmetli olan kanunlarına boyun eğmek ise, insanı en mükemmel bir intizam altına alır. İnsanın nizam ve intizam altına girmesiyle, kâinattaki hikmetin sırrı tahakkuk eder. Çünkü kâinatta her şey: "Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır." (Fetih Sûresi 48/4) ve "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder." (İsrâ Sûresi 44) âyetlerinin bildirdiğine göre Allah'ın hikmetli emirlerine ve kanunlarına itaat edip boyun eğdiklerinden dolayı, kâinat sayfalarında sanat nakışları hâlinde güzellik ve âhengi meydana getirmişlerdir. Cansız varlıklar meselâ atom zerrelere Cenâb-ı Hakk'ın canlı vücutlarda yerleşmelerini istediği noktalara yerleşerek yani Allah'a itaat ederek oralarda harika güzellikleri, hayranlık ve hayret veren sanat mu'cizelerini netice veriyorlar. Eğer hayvanî ve nebatî hücrelerde çalışan atom zerrelere ilâhî takdire uygun şekilde hareket edip yerleşmezlerse sanat güzelliklerini ve sırlarını ortaya koyamazlar. Cenâb-ı Hakk'ın hikmetli plânına uygun hareketle, her şey hikmetin sırrının tahakkukuna vesile olduğuna göre, insanlar da ibadette ve diğer ilâhî prensipleri tatbikte yine böyle bir itaati gösterirlerse, onlardan beklenen sırlı hikmetleri ortaya koymuş, meleklerden bile üstün bir hâle gelmiş olurlar.

Evet insanlardaki gizli istidat ve kabiliyetler ancak emre itaatteki incelik sırrını kavramakla gelişip sümbüllenebilecektir. Yerde iken Arş-ı Âzam'daki büyük meleklerin azamet-i heykelini seyreden Abdülkâdir Geylânîler, İmam-ı Rabbânîler, Şâh-ı Nakşibendler işte böylece insanlardaki hikmetin sırrını kendi yaşayışları ve kemâlatları ile göstermişlerdir...

Üçüncüsü: Kâinat bir ağaç, insan da meyvesidir. Tabir câiz ise, insan minyatür, maket bir kâinattır. "Ne var ise âlemde, Âdem'dendir Âdem'de..." Bunun için insan santral gibi yaratılışın bütün ölçülerine, fitratın kanunlarına ve kâinattaki ilâhî prensiplerin

şuâ ve ışınlarına bir merkez, bir odaktır. Bu sebeple insanın umumî cereyana uygun hareket edip dönen çarkların altında veya arasında ezilmemesi için, o prensiplere ve kanunlara uygun hareket etmesi gerekir. Bunun için insanın kendisini ve kâinatı yaratan, kendisinde ve kâinatta geçerli kanunları koyan Cenâb-ı Hakk'ın emir ve nehiyelerine riâyet ve itaat etmesi gerekir. Çünkü kâinattaki âhenk, ilâhî plâna itaatten doğar. Âlemde temaşa ettiğimiz müstesna güzellikler, zerrelere seyyarelere kadar her şeyin, Allah'ın esmayı hüsnâsına yani güzel isimlerine ayna olmalarından ileri gelmektedir. Allah'ın peygamberler ve semavî kitaplar vasıtasıyla gönderdiği emir ve nehiyeler yine ilâhî güzel isimlerin tecellileridir. Onlara uymakla, insandaki bütün gizli sırlar da inkişaf edecektir.

Dördüncüsü: Allah'ın emirlerine sarılıp, yasaklarından kaçınmak sayesinde bir tek insan bile toplum hayatında pek çok şeyle münasebet kurar ve alâkadar olur. Fakir fukaranın korunması, gençlerin tahsili, eğitimi, terbiyesi, toplum hayatının maddî ve mânevî yücelmesi için bir insanın öncü olup yol göstermesi de yine Allah'ın emirlerindedir. Yine mesuliyet duygusu ile topluma gelecek zararlar için uyumayan bir göz olarak, önleyici çareler düşünüp toplumu yönlendirmesi de yine Allah'ın emirlerindedir. İşte bu ilâhî emirleri yerine getirmeye çalışmakla bir tek insan bile pek çok vazifeleri, irşadları, islahları yerine getirmiş olacaktır. Böylece himmetini milleti için kullanan bir kişi bile tek başına bir millet gibi olacak yani ferd iken nev gibi olacaktır. Çünkü onları yapan o şahıs olmasaydı, o vazifeler tamamen ayaklar altında kalacaktır.

Beşincisi: Cemaatle eda edilen ibadet, huzur ve ilerlemenin de bir anahtarıdır. Evet insan, İslâmiyet sayesinde ibadet vasıtası ile bütün Müslümanlara karşı sâbit bir münasebet peydâ eder, kuvvetli bir bağlılık elde eder. Nasıl ki bir insan beraber bir taburda bulunmakla orada bulunanlara karşı dostça bir bağ hisseder; bir komutanın emri altında bulunmakla arkadaşça bir alâka duyar. Aynen öyle de ibadetle de aynı Mâbud'a, aynı Peygamber'in ümmeti olarak, aynı dinin mensubu bulunarak ve tek kible olan Kâbe'ye yönelerek toplu hâlde

ibadet etmekle bütün Müslümanlara karşı çok kuvvetli bir bağlılık duyar, pek şiddetli bir kardeşlik hisseder. Çünkü saydığımız bu dinî bağlar, değil insanları, kâinat ve küreleri bile, birbirine bağlayacak mânevî zincirler mesabesinde. Bu irtibat ve kardeşlik ise, sağlam bir muhabbetin doğmasına sebep olur. Zaten toplum hayatının gelişip olgunlaşması ve huzur içinde yaşaması için atılan ilk adım, kardeşlik ile muhabbet hissini canlandırmaktır.

Küçük incir çekirdeğine koskoca bir ağaç olma istidadı; hardal tanesi kadar bir çam çekirdeğine dağ gibi bir çam ağacı olma kabiliyeti verildiği gibi insana da kâinatın âlemlerini içinde barındırma özelliği verilmiştir. Evet insan, cisim olarak, küçük, zayıf ve âciz bir varlık olmakla beraber, hayvanlardan sayıldığı hâlde, pek yüksek bir ruhu taşıyor. İstidat, kabiliyet itibariyle bir sınırsızlığı var. Bu yapıdaki insanın o yüksek ruhuna genişlik veren, Sonsuz Kudret'in huzurunda eğilip, secdeye kapanıp yapacağı ibadet olacaktır. Kalbini ancak ibadet, Allah'ı zikretme tatmin edecektir. O, istidat, kabiliyet, meyil ve emellerini ancak ibadetle inkişaf ettirebilecektir. Kötü arzulardan, nefse, heva ve hevese uymaktan ancak ibadetle intizam altına alınabilecektir. Şehvet ve öfke duygularının kirlerinden, tabiatın paslarından ancak ibadetle temizlenebilecektir. Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ibadetiyle mahbûbiyete (Allah tarafından sevmeye) yükseldiği gibi, müminler de Cenâb-ı Hak ile aralarındaki sevgi bağını ancak ibadetle kurabileceklerdir.

Üstad Hazretleri, bu konunun sonundaki ihtar ile, ibadetin ruhunun ihlâs olduğunu beyan ediyor. İhlâs ise, dünyevî ve uhrevî hiçbir menfaat düşünmeden sırf Allah emrettiği ve yine Allah râzı olacağı için ibadeti eda etmektir. Çünkü rıza makamı, makamların en üstünüdür. "Mesâil-i şeriatın bir kısmına 'taabbüdî' denilir, aklın muhakemesine bağlı değildir, emrolunduğu için yapılır; illeti, emirdir. Bir kısmına 'mâkulü'l-mânâ' tâbir edilir. Yani, bir hikmet ve bir maslahatı var ki o hükmün teşrîine müreccih olmuş; fakat sebep ve illet değil. Çünkü hakikî illet, emir ve nehy-i ilâhîdir."²¹⁸

²¹⁸ Mektubat (29. Mektup, Birinci Risale Olan Birinci Kısım), s.447.

Hanefi fıkıhçıları, taabbudî olan ve illetlerinin akılla kavranması mümkün olmayan hususlarda kıyas bile yapılamayacağı kanaatinde dirler. Evet, ibadetler “taabbudî”dir; yani, onları Allah emrettiği için, O’nun istediği zamanda, O’nun gösterdiği şekilde ve O’nun rızasını kazanmak niyetiyle yaparsak ya da sırf Allah yasakladığı için bazı şeylerden sakınırsak, işte o zaman o amelimiz ibadet hükmüne geçer. Kur’ân nasıl getirmiş, Peygamberimiz nasıl göstermişse aynen öyle koruyup uyguladığımız, onlarda değişikliklere, artırma ve eksiltmelere girmediğimiz, Peygamberimiz tarafından öğretilen şekline dokunmadığımız sürece ibadetlerimiz ibadet olarak kalır. Tabii ki, bu ilâhî emir ve yasakların pek çok hikmetleri ve menfaatleri de vardır. Fakat, sadece bu hikmet ve menfaatler gözetilerek yapılan, kulluk düşüncesiyle ve Allah’ın rızasını kazanma niyetiyle yapılmayan şeyler ibadet sayılmazlar ve insana sevap da kazandırmazlar. Çünkü, o ibadetlerin teşriî doğrudan vahye dayalıdır ve o bilinen hikmetler, bilinmeyenlere göre çok azdır. Namaz, oruç ve zekât gibi ibadetlerin emredilmesinde, içki ve kumar gibi kötülüklerin de nehyedilmesinde “illet” başkadır, “hikmetler” başkadır. Bunların yapılıp yapılmamasındaki asıl “illet” Allah’ın emretmesi veya nehyetmesidir. Bir Müslüman ibadetlerini kat’iyen fayda ve maslahatlara bağlamaz. Çünkü o bilir ki, ibadetlerde “taabbüdîlik”; yani hikmet ve maslahatları ne olursa olsun, onları anlasın ya da anlamasın, nasıl bildirildi ve emredildi ise ona göre hareket etmek ve o emirde kendi aklının almadığı daha pekçok hikmetler olabileceğini düşünmek esastır. Zekât, oruç ve hacda olduğu gibi namazın belirli vakitlere tahsisi, rekât sayısındaki farklılıklar, rükû, sücûd ve kıyam gibi hususî hareketler... için bazı hikmetler aklına gelse de mümin, bunları her şeyden önce Rabbimiz böyle emrettiği için bu şekilde yerine getirir...

İNDEKS

A

- Abd ile Mâbud 178
Abdülkâdir Geylânîler 181
âb-ı hayat 19, 25
Acz 87, 172
Addas 24
Âdem 24, 49, 133, 160, 179, 181
Âdem kelimesi 133
Afyon 125
Âhîrzaman Peygamberi 135
Ahmed 17, 44, 47, 48, 49, 50, 59,
62, 63, 87, 118, 137, 148,
159, 174
Ahmed Behçet Bey 49, 50
Ahmed Hüsrev Ağabey 48
Ahsen-i takvim 133
Ahyed 174
akıl 11
Albay Hulûsi Bey 14
Albay Hulûsî Yahyagil Ağabey 53

- Âlem-i İslâm 123, 175
âlem-i zulümât 136
Amerika tavukları 155
Antalya 72
Arş 32, 35, 49, 66, 71, 72, 133,
137, 138, 181
Arş-ı Âzam 35, 133, 138, 181
asâ-yı Musa (aleyhisselâm) 19, 25
asker 13
Asr-ı Saadet 66
âzâ-yı İbrahim (aleyhisselâm) 19,
26

B

- Bâkî-i Lâyezâl 141
Bâkî-i Sermedî 144
Barla 7, 9, 10, 13, 14, 21, 22, 33,
49, 53, 72, 88, 117, 171
Bayezid Câmîi 148
Bayram Yüksel Ağabey 123

- Bediüzzaman 7, 68, 147, 150, 173
- Belkıs 30, 33
- Berber Mehmet 150
- bereket 17
- Binbaşı Asım Bey, 14
- Binbaşı Muhyiddin Bey 14
- Bismillâh 17, 18, 19, 20, 22, 25
- burak 97, 99, 101, 102, 154
- Burdur 72, 88
- büyük günahlar 79
- C**
- câmid 34
- Cehennem 10
- Celîl-i Lâyezâl 142
- Cemâl-i Bâkî 141
- Cemâl-i Zât 141
- Cemîl-i Bâkî 142
- Cemîl-i Lemyezel 142
- Cenâb-ı Hak 28, 37, 43, 48, 79, 80, 91, 106, 112, 118, 137, 150, 165, 179, 183
- Cenâb-ı Hak (celle celâlühû) 18
- Cenâb-ı Hâlık 58
- Cenâb-ı Kerîm-i Mutlak 112
- Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî 136
- Cenâb-ı Rezzâk-ı Kerîm 77
- Cennet 10, 24, 44, 47, 49, 58, 73, 85, 86, 88, 93, 96, 111, 112, 113, 114, 118, 119, 154, 160, 165, 166, 167
- Cevâd-ı Kerîm 98
- D**
- dâbbetü'l-arz 67
- dağ 18, 25
- Daim-i Bâkî 141
- dâire-i meşrûa 10
- dalâlet 10
- Deccal 60
- Denizli 149, 150
- Denizli Kabristanı 150
- devlet 18
- düşman 17
- E**
- Edirne 37
- Ehad 20
- ehl-i dalâlet 10, 11
- ehl-i Kur'ân 113, 114
- elemeler 10
- Elhamdülillâh 20
- Eminönü Câmii 35
- Emirdağ 14, 46, 48, 123
- enbiyalar 125
- Erhamü'rrahimîn 78
- Eski Said 11
- Eskişehir 14, 15
- Ettahiyâtü 93, 124
- Everest Tepesi 163
- evliyalar 125
- Ezan-ı Muhammedî 93
- Ezel ve Ebed Sultanı 112, 145

- F**
- fakr 50, 54, 96, 98, 101, 131, 132, 141, 172
- Fâtır-ı Hakîm 85
- Ferâiz-i ilâhiye 87
- Ferman-ı ilâhî 116
- Fethullah Gülen Hocaefendi 164
- fonograf 27
- G**
- Ganiyy-i Mutlak 145
- gayp âlemi 138
- Gece ibadeti 125
- Gençlik Rehberi 10
- Gül-ü Muhammedî (aleyhissalâtü vesselâm) 95
- H**
- Habîbullah 172
- Haceru'l-Esved 148
- Hacı Kemal Erimez 73
- Hadice Nebrâvî 49
- Hafız-i Rahîm 144
- Hafız Ali Ağabey 26
- Hafız Tevfik 7
- hakikî illet 183
- Hâkim 18
- Hakîm-i Rahîm 173
- Hakîm-i Zülkemâl 143
- Hakkari 37
- Hâlık 21, 37, 58, 62, 84, 86, 90, 94, 97, 112, 117, 143, 173, 175, 176
- Hâlık-ı arz ve semâvât 143
- Hâlık-ı mevt ve hayat 143
- hatme-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) 128
- hatme-i Nakşiyeye 128
- Hâtuniye Camii 28
- Hazreti Ali (radiyallâhu anh) 26
- Hazreti Gavs 21
- Hazreti İbrahim (aleyhisselâm) 116
- Hazreti İdris (aleyhisselâm) 24
- Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) 174
- Hazreti Nuh 103
- Hazreti Süleyman 30, 33
- Hazreti Yakub 54, 55
- hediye 20
- helâl dairesi 87
- Herkül 67
- hikmet 21, 34, 38, 39, 40, 42, 45, 71, 76, 85, 87, 99, 112, 121, 123, 172, 179, 183, 184
- Hindistan 174
- Hızır 94, 96
- hubb-i dünya 10
- Hüsameddin Akmumcu Ağabey 29
- Hüseynin Âşûr Bey 49, 50

Hüseyin Verdânî 49

huzûr-u Rahmân 96

I

Isparta 29, 123

İ

İbadet 61, 163, 177, 181

İbrahim (aleyhisselâm) 19, 26

İbrâhimvârî 144

içki ve kumar 184

ihlâs 150, 183

İhsan Kasım Salihî Bey 49

İki Cihanın Güneşi 174

İki Cihan Serveri Habibullah 174

İmam-ı Rabbânîler 181

İmam-ı Rabbânî 54, 55, 174

İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farukî
174

İncil 137, 174

İslâm 15, 17, 20, 22, 24, 26, 59,
105, 115, 123, 135, 164,
175, 179

İslâmiyet 15, 26, 53, 59, 66, 102,
149, 178, 182

İsm-i Âzam 26, 33, 35

İstanbul 27, 59, 138, 148, 149,
171, 174

İzmir 28, 173

K

Kâbe 135, 148, 182

Kâbe-i Mükerreme 148

Kadere iman 116

Kadîm-i Bâkî 140

Kadîm-i Lemyezel 141

Kadîr 18

Kadîr-i Kerîm 144

Kadîr-i külli şey 112

Kadîr-i Mutlak 38, 49, 103, 143

Kadîr-i Zülcelâl 86, 121, 139,
143

Kadı Zeynel Efendi 8

Kahhâr-ı Zülcelâl 136

Kâmil-i Mutlak 145

Karakavak 8

Kastamonu 127, 129

Kâtiboğlu 28, 29

Kayyûm-u Bâkî 84, 139

Kayyûm-u Sermedî 140
kebâir 79

Kelile ve Dimne 117

Kelime-i tevhid 81

Kenan Demirtaş Bey 49

Kenan Evren 53

Kevser 12, 24

Kıyamet 20, 136, 168

Konya 28

Kosova 68

Kosova Meydan Muhaberesi 68

Küçük Sözler 10, 11

Kur'ân 11

Kur'ân-ı Azîmüştân 71, 133

- Kur'ân-ı Hakîm 11, 42, 54, 60, 84, 91, 126
 Kur'ân-ı Kerîm 9, 24, 44, 46, 113, 134, 160, 163
 kuvve-i aklîye 176
 kuvve-i gadabîye 176
 kuvve-i şehevîye 176
 kuvvet 17
- L**
- lisân-ı hâl 17, 18, 22, 27
 lümme-i şeytaniye 134
- M**
- Mâbûd-u Bâkî 152
 Mâbûd-u Lemyezal 144
 Mâbûd ve Mahbûb-u Bâkî 144
 Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî 143
 Mahbûb-u Lâyezâl 144
 Mahbûb-u Sermedî 152
 Mahşer 154, 165
 Makedonya 68
 Mâlik 18
 Mâlik-i Hakikî 85
 Mâlik-i yevmi'd-dîn 145
 Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî 143
 mânevî lezzet 10
 Mehdi 150
 Mehmet Ali Hocamız 163
 melekler 35, 93
 Mihmandâr-ı Kerîm 109
 Miralay Mehmet Yümnü Bey 14
 Mısır 49
 Molla Hamit İkinci Ağabey, 23
 Muammer Hocamız 52
 muhabbet 20, 54, 55, 87, 91, 135, 139, 140, 142, 146, 183
 Muhammed 13, 49, 52, 100, 105, 111, 115, 128, 142, 148, 174
 Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü vesselâm) 142
 Muhammed Râdî 49
 mühtedi Müslüman 149
 Muhyiddîn-i Arabî 126
 münafik 161
 Mün'im-i Hakikî 20, 49, 136, 139
 müreccih 179, 183
 Müslüman 24, 64, 68, 76, 149, 156, 161
 Müslümanlar 28
 Mustafa Özsoy Ağabey 14
 Mustafa Sungur Ağabey 14, 124
- N**
- namaz 65, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 80, 98, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 133, 134, 137, 138, 139, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 158, 160, 161, 162, 165, 167, 168, 169, 170

- nasihat 13
 Necmeddin Şahiner Bey 14
 nefis 20
 nefis-i emmâre 86
 Ninovalı 24
 Nur 10
- O**
- oruç 80, 184
- P**
- Paris 149
 Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) 24, 87, 98, 111, 121, 122, 136, 141, 142, 156
 peygamberler 125, 128, 182
 Prof. Dr. Hasan Abbâs Zeki Bey 49
 Prof. Dr. Hüseyin Âşûr Bey 49
 Prof. Dr. Saffet Solak Bey 28
- R**
- Rabb-i Âlâ 142
 Rabb-i Azîm 141
 Rabbimiz 51, 71, 147, 184
 Rabbü'l-âlemîn 145
 Rahîm 13, 18, 21, 26, 30, 33, 35, 37, 41, 44, 45, 46, 53, 54, 55, 58, 63, 91, 97, 98, 114, 139, 142, 144, 145, 146, 152, 161, 173
 Rahîm-i Sermedî 142
 Rahîm-i Zülcemâl 139, 146
 Rahîm ve Kerîm 145, 161
 Rahmân 13, 19, 21, 25, 26, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 55, 58, 96, 102, 103, 113, 114, 115, 136, 137, 144, 146
 Rahmân-ı Rahîm 33, 45, 114, 144
 Rahmân-ı Zülkemâl 146
 rahmet 18, 25
 Rahmeten li'l-Âlemîn 51
 Re'fet Barutçu Ağabey 8, 117, 124
 Resûl-i Ekrem 51, 125, 142
 Resûl-i Kerîm 84
 Rezzâk 19, 25
 Rezzâk-ı Kerîm 77, 86
 Rezzâk-ı Rahîm 98
 Risale-i Nur 10
 Rıdvan 24
 rubûbiyet 31, 39, 45, 78, 112, 137
 ruh 11
 ruh-u beşer 94, 136, 141, 143
 Rumeli 66
 Rüstem 67
- S**
- Sabri Ağabey 20
 Sahabe 161
 Said Nursî 12

Samed 20
 Sâni 37, 85, 97, 120, 142, 157, 176, 177
 Sâni-i Basîr 85
 Sâni-i Hakîm 120
 Sâni-i Hakîm 177
 semavî kitaplar 182
 sigara 19, 26
 Sıddık Süleyman 11, 12
 sırat 145
 Sırat Köprüsü 154, 165
 Suhuf-u İbrahim 115
 sût-i zan 107
 Sultan-ı Âdil 60
 Sultan-ı cihan 97
 Sultan-ı Ezel ve Ebed 38, 50, 112
 Sultan Murat Hüdâvendigâr Türbesi 68
 Sultan Reşad 66, 68
 Ş
 Şâh-ı Nakşibendler 181
 Şam 72
 şefkat 15, 31, 39, 40, 54, 55, 103, 135, 146
 Şehbâz-ı Kalender 25
 şekâvet 11
 Şeyh Geylânî Hazretleri 25
 şeytan 10, 24, 95, 100, 103, 159, 160, 169
 şükür 20
 şükür ve kanaat 98

T

taabbudî 184
 tabiiyyûn 19, 25
 Tâif 24
 tarikat-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) 128, 131
 tarikat-ı Muhammediye 127
 tarik-i berzâhiye 111
 tarik-i Kur'ân 110
 teheccüd 125, 136
 terakkiyât-ı medeniyet 10
 tesbihât 27
 tesbihât-ı ilâhiye 27
 teşehhüd 125, 142
 Tesettür 10
 Tevrat 137, 174
 Türkiye 15, 37, 43

U

ubûdiyet-i Muhammediye (aleyhissalâtü vesselâm) 130
 Üsküdar 4, 35

V

Vahyeddin Küfrevî 9
 Vanlı Molla Hamit Ağabey 126
 Vatikan 149
 velâyet-i Ahmediye (aleyhissalâtü vesselâm) 128
 vesvese 134, 160, 169
 vird 17, 22
 vird-i zebân 17, 22

Y

- Yahya Kemal 93
 Yaradan 62, 85, 86, 90, 94, 97,
 112, 117, 118, 133, 143,
 173, 175, 176, 177
 Yemen 72, 121
 Yeni Said 11
 Yunus Emre 24
 Yusuf (aleyhisselâm) 54
 Yusufiye Medresesi 116
 Yüzbaşı Re'fet Barutçu 8, 117
 Yüzbaşı Re'fet Bey 14

Z

- Zât-ı Ahmediye (aleyhissalâtü ves-
 selâm) 51, 128
 Zât-ı Ehad-i Samed 112
 Zât-ı Zülcelâl 39, 50, 84, 145
 Zehra Ninem 29
 Zekât 109, 121, 184
 zikir 20
 Zübeyir Ağabey 14
 Zühal 155